

## **דברי הכנסת**

### **הישיבה המאה-ושבעים-וארבע של הכנסת השלוש-עשרה**

יום רביעי, כ"ט בטבת התשנ"ד (12 בינואר 1994)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:01

## תוכן העניינים

דברי תנחומים של יושב-ראש הכנסת לצה"ל ולמשפחותיהם של אלוף פיקוד המרכז ושלושת לוחמי צה"ל שנספו בתאונת המסוק

שאלות בעל-פה

סגירת בית-החולים "הרצפלד" בגדרה

צמצום ההנחות בארנונה

העסקת עובדים בשבת במפעלים בבני-ברק

אלפי נערים מסתובבים ללא מסגרת

מסקנות ועדת החקירה בנושא קבורתו של החייל לב פייסחוב, זיכרונו לברכה

הצעה לסדר

שאלות ותשובות

עולי אתיופיה במרכז הקליטה בחדרה

הצעת חוק האוטונומיה, התשנ"ב–1992

(הצעת חבר הכנסת צ' הנגבי)

הודעה אישית של חבר הכנסת א' אסעד

הודעה אישית של חבר הכנסת ס' טריף

הצעת חוק המפלגות (תיקון – פרסום תרומות), התשנ"ד–1993

(הצעת חבר הכנסת ד' מגן)

הצעה לסדר-היום

עבריינות אידיאולוגית בישראל

הצעת חוק-יסוד: חופש העיסוק (תיקון)

(הצעת חבר הכנסת י' ביבי)

הצעות לסדר-היום

ממצאי דוח ארגון "בצלם"

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הצעות לסדר-היום ממצאי דוח ארגון "בצלם"

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הצעה לסדר-היום סיכון חיילי צה"ל עקב פרסום תצלומיהם ללא אישור הצנזורה

הצעת חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון – התיישנות תביעה של חולה נפש),

התשנ"ד–1993

(הצעת חבר הכנסת מ' איתן)

הצעה לסדר-היום

שחרור חיילים וחיילות על-פי סעיף 21

שאלות בעל-פההיו"ר ע' מאור:

תשלום מס רכישה על-ידי קוני דירות

הצעות לסדר-היום

השביתה במסדות להשכלה גבוהה

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת  
הצעות לסדר-היום  
השביתה במוסדות להשכלה גבוהה  
הצעת חוק מס שבח מקרקעין (תיקון – שיעור מיוחד להפקעה), התשנ"ג–1993  
(הצעת חבר הכנסת א"ח שאקי)  
הצעה לסדר-היום  
ביטוח סיעודי בבנקים  
שאלות ותשובות  
נוער עולה מנותק  
מקום פעילות של מועדונים לספורט ימי  
חזרת תלמידים עולים למדינות חבר העמים  
שיעורי עזר לתלמידים עולים  
בחינת הבגרות במקצועות תולדות עם ישראל ואזרחות  
השתתפות ילדים ובני נוער בהפגנות  
בחינת הבגרות במקצועות תולדות עם ישראל ואזרחות  
חפירת קברים עתיקים  
פעילות בשבתות בחוג לתיאטרון באוניברסיטת תל-אביב  
העברת נתונים אישיים של תלמידים לצה"ל  
הקצאת מלגות על-ידי משרד החינוך  
החינוך המיוחד במגזר החרדי  
משחקים אלימים בבתי-הספר  
תלמידים חריגים במערכת החינוך ובאוניברסיטאות  
פיטורי מורה בשל פרופיל 21  
הצעה לסדר-היום  
שחרור יונתן פולארד  
הצעות לסדר-היום ניסיון הפיגוע באנשי "שלום עכשיו" ו"הקרן החדשה לישראל" בארצות-הברית  
הצעות לסדר-היום  
מותו של פועל במפעל דשנים עקב תאונה  
הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון – מינוי נציב קבילות), התשנ"ג–1993  
(הצעת חבר הכנסת ד' מגן)  
הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון – הגדלת הסיוע למשפחות חד-הוריות), התשנ"ג–1993  
(הצעת חבר הכנסת ח' דיין)  
הצעה לסדר-היום מחקר מכון גוטמן על אמונות, שמירת מצוות ויחסים חברתיים בקרב היהודים  
בישראל  
הצעה לסדר-היום העיר בני-ברק בסכנת קריסה נוכח התעלמות ממצבה החרג

## דברי תנחומים של יושב-ראש הכנסת לצה"ל ולמשפחותיהם של אלוף פיקוד המרכז ושלושת לוחמי צה"ל שנספו בתאונת המסוק

### היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני פותח את ישיבת הכנסת, יום רביעי, כ"ט בטבת התשנ"ד, 12 בינואר 1994.

חברי הכנסת, אני רוצה בשמי, ובעיקר בשמכם, לשלוח את תנחומינו לצה"ל ביום הקשה שבו אבדו ארבעה מלוחמיו: אלוף פיקוד המרכז, האלוף נחמיה תמרי, מפקד מהולל שגדל במשפחת הצנחנים ומילא שורה של תפקידים בכירים וחשובים, ראש לשכתו רב-סרן אופיר קאופמן, ושני טייסי חיל האוויר, סרן עופרי יואלי וסרן אסף אשר.

זהו יום קשה לא רק לצה"ל כי אם לכולנו. רק לפני שבוע, עם תחילת השנה האזרחית החדשה, התבשרנו בגאווה כי צה"ל סיים את שנת 1993 ללא שום הרוג בתאונת אימונים, הישג ללא תקדים מאז ייסוד צה"ל.

אני מתפלל בשמכם, כי יהיו אלה הקורבנות האחרונים וכי צה"ל יתמודד בהצלחה גם בעתיד עם סוג כזה של אסונות.

חברי הכנסת, פנו אלי היום כמה חברי כנסת, האלוף במילואים רחבעם זאבי, חבר הכנסת אפרים סנה, ואני לא מזכיר את הדרגות, כולנו כבר יודעים. פנו אלי חברי הכנסת אברהם בורג, חגי מירום, משה פלד וחברים אחרים, שהיו מפקדים בחלקם, חברים לנשק, פקודים של האלוף תמרי, וביקשו לבטא את רגש העצב. אני מקווה שאני מבטא בשם כולנו את הרגשות האלה. לא אחת לפני תחילת ישיבה אנחנו מתבשרים על אסון, ובדרך לא פורמלית, מן הלב, אנחנו מבקשים להביע את הכאב שלנו ולהעביר את תנחומינו למשפחת צה"ל – עשיתי גם את זה הבוקר, באמצעות הרמטכ"ל – וגם, כמובן, למשפחות ההרוגים.

אדוני סגן שר הביטחון, לפני משורת הדין אני מבקש לאפשר לך לומר גם כמה מלים על העניין הזה, ואני יודע שזה לא פשוט.

### סגן שר הביטחון מ' גור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מודה שמרגע שקיבלתי את הידיעה בטלפון, בסביבות השעה 03:00, לא ישנתי, והעברתי לנגד עיני לא רק את ההיסטוריה הארוכה של נחמיה, זיכרוננו לברכה, בצה"ל, אלא בעיקר את הדברים שסביבם עמדתי אתו בקשר עכשיו, בתקופה האחרונה.

אני מוכרח לציין, שכאשר הכרתי אותו כלוחם מסתער, והוא היה מהטובים שבמסתערים, גם מהאמיצים שבהם וגם מהחכמים שבהם, בכל זאת לא העליתי על דעתי עד כמה נחמיה, עם השנים ועם התפקידים, פתוח למצבים הרגישים והעדינים שבהם אנחנו חיים כרגע.

כאלוף פיקוד המרכז עמד נחמיה ממש בעין הסערה ביחסים שבינינו, ביחסים שבין היהודים ליהודים, בכל הבעיות הקשות של המתיישבים, של המתנחלים, בכל הבעיות הרגישות של בתי-הכנסת.

אני לא אשכח איך פעם, במשא-ומתן על ההסדר עם הסורים ב-1974, אמר לי ד"ר קסינג'ר: מה יש לגנרלים לעשות במשא-ומתן? הלוא גנרלים יודעים דבר אחד, לומר "לא". הפוליטיקאים ירצו לוותר, לתמרן, הגנרלים יש להם תפקיד אחד – לומר "לא". הוא למד שבישראל לעתים קרובות זה ההיפך, כי הגנרלים שגדלים על מלחמות כפויות ומכירים את מוראות המלחמה על בשרם, לעתים קרובות נפשם נפתחת הרבה יותר מאנשים שלא טעמו ולא עברו את הניסיון המר הזה.

נחמיה, עכשיו, בחודשים האחרונים, היה סמל לפתיחות הזאת, לנכונות לשמור על אחדות ישראל ולהימנע מעימותים עד כמה שהדבר רק אפשרי וניתן. השיחות אתו בעניינים האלה היו ממש מעודדות, כי ידעת שזה האלוף שנותן את הפקודות לביצוע, זה האלוף שאתו יושבים ומתדיינים, מתייעצים כיצד לפעול. נחמיה התעלה. ככל שכוחו היה רב, כך הוא ניסה בכל הכוח להימנע משימוש בכוח והבין את פרטי הפרטים ופרטי הרגשות של האנשים שאתם עבד, שעליהם פיקד, כי הרי המתנחלים כולם משרתים בצה"ל, בתפקידים שונים, ועל חלקם פיקד ישירות, וכלפיהם כאזרחים, אנשים עם השקפות עולם, עם רעיונות, עם אידיאות, עם אמונות, והוא ניסה ככל האפשר למצוא את הדרך שתוביל, עם מינימום חיכוכים ועם מירב ההבנות והרצון הטוב.

תאמינו לי, חברי הכנסת, זה לא פשוט כשעד 02:00 אתה עוסק במשימות צבאיות רגישות, להמשיך את המלאכה אחר כך בעניינים פנימיים רגישים כל כך. ונחמיה שלנו ידע לשלב את השניים, ידע להציג את הדברים בפני הרמה הבכירה של הצבא ובפני הממשלה בדרך הגמישה ביותר, בדרך אשר פותחת את מירב האופציות, על מנת לפתור את הבעיות ברוח טובה, ברוח נכונה, בהבנה מלאה. ומיותר לומר, כל זה בתקופה שבה נפתולי הדרך הם לא פשוטים.

השילוב הזה של נחמיה, השילוב של הלוחם המסתער, המבין ויודע, ממבצעים מיוחדים, הרגישים ביותר, ועד למלחמות הפתוחות, עם שימוש בכלי המלחמה המודרניים ביותר – השילוב הזה של נחמיה היה שילוב נדיר, ולא היתה שום הצדקה שבעודו עושה מלאכה כל כך חשובה ובדרך כל כך נאותה, הוא ילך.

ועמו ראש הלשכה שלו, ועמו שני הטייסים. אני שאלתי הבוקר את מפקד חיל האוויר אם יש לנו הקלטה של השיחות שהתנהלו בין ראש הלשכה ובין הטייסים, בין נחמיה ובין הטייסים, לקראת הנחיתה. אני עצמי עברתי תשע נחיתות אונס עם הליקופטרים, ואני יודע מה המשמעות של השיחות שמתנהלות ברגעים האלה, בשניות האלה. רציתי לדעת עד כמה נחמיה והרל"ש – ראש הלשכה – לחצו על זה שהם אומנם ינחתו ויוכלו להמשיך ולבצע את המלאכה, כי הם היו בעיצומה, ואיך הטייסים חיפשו את החור בעננים, התקשרו לשדה התעופה בלוד והתקשרו לעטרות ועשו כל מאמץ אפשרי על מנת לחדור מבעד לערפל, מבעד לעננים, ולהנחית את האלוף במקום.

רק מי שחיכה בשדות הקרב ושאל "מאין יבוא עזרי", והשמים מעוננים ואיש לא יודע איך ההליקופטר יורד, והטייס מחפש את החור הקטן ודרכו הוא יורד למטה, יודע. וזאת היתה המלאכה שלהם הלילה. הרל"ש אופיר קאופמן והטייסים אסף אשר ועופרי יואלי, כל אחד עשה הלילה את מלאכתו במלואה, וקשה מאוד להיפרד מהם.

יהי זכרם ברוך.

### **היו"ר ש' וייס:**

תודה רבה, אדוני סגן שר הביטחון.

### **שאלות בעל-פה**

### **היו"ר ש' וייס:**

חברי הכנסת, אנחנו חוזרים כרגיל לסדר-היום. יש לנו הרבה ימים קשים, וזה אחד מהם.

שר הבריאות ישיב על שאילתא בעל-פה מס' 250, מאת חבר הכנסת משה קצב, בנושא: סגירת בית-החולים "הרצפלד" בגדרה. בבקשה, חבר הכנסת משה קצב.

### **סגירת בית-החולים "הרצפלד" בגדרה**

### **משה קצב (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, פורסם כי בית-החולים "הרצפלד" בגדרה בסכנת סגירה, וכי ההוראות החדשות בתחום המינהלתי מחמירות את מצבם של המאושפזים עקב חוסר יכולתם לתפקד באופן עצמאי.

אני מבקש לשאול:

1. האם המידע שפורסם הוא נכון?

2. מה בדעת השר לעשות כדי למנוע פגיעה במאושפזים בתנאים הקשים שהם מצויים בהם שם, בבית-החולים?

3. האם השינויים המינהלתיים פגעו במאושפזים, ומה הן המסקנות המתבקשות?

### היו"ר ש' וייס:

תודה רבה, חבר הכנסת משה קצב. אדוני שר הבריאות, תשובתך.

### שר הבריאות ח' רמון:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הריני מתכבד להשיב תשובה שתואמה עם קופת-חולים הכללית, שהיא הבעלים של בית-החולים "הרצפלד".

1. בית-החולים "הרצפלד" איננו בסכנת סגירה. אין ולא היתה שום כוונה כזאת. זהו מוסד חשוב ויקר לקופת-חולים הכללית, וכל שנעשה הוא שינויים ארגוניים של איחוד מינהלות בין בית-החולים "קפלן" לבית-החולים "הרצפלד". כתוצאה מהשביתה של עובדי המוסד קיימת, לצערי, אי-נוחות מסוימת לחולים, כפי שנגרמת כתוצאה מכל שביתה.

2. הנהלת המרכז הרפואי "קפלן"- "הרצפלד" דואגת שהאי-נוחות למאושפזים תהיה מינימלית, והנהלת קופת-החולים עושה כמיטב יכולתה לחיסול הסכסוך ולהחזרתם של העובדים לעבודה סדירה.

3. השינויים האדמיניסטרטיביים נועדו לשיפור הטיפול במאושפזים. הגורם לאי-נוחות הזמנית של החולים הוא ההשבתה הבלתי-חוקית של העובדים. תודה.

### היו"ר ש' וייס:

אני מאוד מודה. חבר הכנסת קצב, שאלה נוספת. אחריו, במסגרת דקה – חבר הכנסת אלכס גולדפרב, ואחריו – חבר הכנסת רענן כהן.

### משה קצב (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, מה ששר הבריאות מגדיר כאי-נוחות למאושפזים משמעותו תנאים קשים ביותר בלאו-הכי, שהמאושפזים בבית-החולים "הרצפלד" מצויים בהם. אלה חולים שלא יכולים להתאשפז בבתי-חולים, אלה חולים שאינם מסוגלים לתפקד באופן עצמאי, וגם אם ההוראות המינהלתיות, אדוני

שר הבריאות, כהגדרתך, גורמות לאי-נוחות, הרי מוטב לראות את טובת המאושפזים ואת הדאגה לשיקומם ולהעדיף על כל נוחות מינהלתית או אחרת.

האם בדעתך, אדוני השר, להתערב כדי להבטיח שמצבם הבריאותי של אותם חולים חשוכי מרפא, שנמצאים בלאו-הכי בתנאים קשים ביותר בגלל מצבם הבריאותי, לא יורע?

**היו"ר ש' וייס:**

אני מאוד מודה לחבר הכנסת קצב. חבר הכנסת אלכס גולדפרב, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת רענן כהן.

**אלכס גולדפרב (צומת):**

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, בסיור שערכתי לפני חודשים מספר בבית-החולים "הרצפלד" התרשמתי ממצב תחזוקתי חמור: כיורים שבורים, טיח מתקלף ועוד.

ברצוני לשאול: האם תוקנו הדברים והובאו למצב סביר, שלא מסכן את בריאות החולים? תודה.

**היו"ר ש' וייס:**

תודה. חבר הכנסת רענן כהן.

**רענן כהן (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, אני מאלה שדואגים ומנסים לסייע דווקא לאותה שכבה חלשה שהיא טעונת סיעוד, והתהליך שאנחנו רואים אותו בחברה, לאור הרפואה הטובה, הוא שאנחנו מגיעים למצב שרבים נזקקים לאותם בתי-חולים. הנה היום, למשל – שאלתי את שרת העבודה והרווחה – יש כ-44,000 שמקבלים סיעוד ביתי. אנחנו חייבים לראות גם את התמונה הזאת ואנחנו חייבים להבטיח, שאותם אנשים חסרי יכולת יוכלו לקבל את הטיפול הסיעודי בבתי-החולים, ולא משנה איזו נחת או אי-נחת יש. להם חייבים להבטיח, שלא על גבם יהיו דברים שהם יכולים להיפגע מהם. הם פגועים מספיק מעצם היותם במצב הקיומי הזה.

**היו"ר ש' וייס:**

תודה רבה. אדוני שר הבריאות, יש לך פה שתי שאלות ותשובה אחת. על התשובה של חבר הכנסת רענן כהן אתה תשאל את השאלה.

### **רענן כהן (העבודה):**

אני שואל: מה בדעת השר לעשות?

### **היו"ר ש' וייס:**

בסדר.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

בית-החולים "הרצפלד" הוא בית-חולים טוב, שנותן שירות טוב למאושפזים בו בימים כתיקונם. לצערי, כל שביתה במערכת הבריאות גורמת אי-נוחות לחולים.

אני חוזר ואומר, שהשינויים האדמיניסטרטיביים שהנהלת קופת-חולים עושה – המטרה היא לשפר את ניהול בית-החולים ואת מצבם של המאושפזים.

לטענת הנהלת קופת-חולים – אני מייצג אותם פה במקרה זה, כי הם אינם יכולים להופיע – זוהי שביתה בלתי חוקית.

### **משה קצב (הליכוד):**

ומי מייצג את החולים?

### **שר הבריאות ח' רמון:**

אני מייצג את החולים, ויש פה שביתה בלתי חוקית. אני מקווה ששביתה זו תיפסק מהר ככל שניתן והחולים לא יסבלו. זה מה שאנחנו מנסים לעשות, ואני מקווה שזה אכן יקרה.

### **דוד לוי (הליכוד):**

מה שוודאי הוא, שהחולים לא ישבתו.

## שר הבריאות ח' רמון:

כן, זה נכון.

לכן, דווקא בגלל רגישות הנושא, כאשר עובדים במערכת הבריאות משתמשים בנשק השביתה, הם צריכים להיות זהירים שבעתיים ולא להשתמש בנשק השביתה בחיפזון גם כאשר יש עילה, על אחת כמה וכמה שהשביתה הזאת, לדברי הנהלת קופת-חולים – אני לא בדקתי את הנושא ואני רוצה להיות זהיר – – –

## דוד לוי (הליכוד):

זהירות יתר.

## שר הבריאות ח' רמון:

הנהלת קופת-חולים טוענת, שהשביתה הזאת איננה חוקית.

אני מאוד מקווה שהשובתים יחזרו לעבודתם ויאפשרו שיפור המצב מבחינה אדמיניסטרטיבית בין שני בתי-החולים הסמוכים זה לזה, "קפלן" ו"הרצפלד".

לשאלתו של חבר הכנסת אלכס גולדפרב – חבר הכנסת סאלח טריף, חבר הכנסת אלכס גולדפרב שאל שאלה ואתה לא מאפשר – – –

## היו"ר ש' וייס:

כן. אני גם חושב שענית לשלושתם, כי אני גם האזנתי לשאלות.

## שר הבריאות ח' רמון:

כן, אני בטוח, בכל זאת ברצוני להשיב. חבר הכנסת סאלח טריף – – –

## היו"ר ש' וייס:

מה קורה שם?

## **שר הבריאות ח' רמון:**

לצערי, המצב של התשתיות בכל בתי-החולים של קופת-חולים הוא רעוע ולא טוב. אני מאוד מקווה שמצב זה ישתנה. אנחנו הגענו להבנות עם הנהלת קופת-חולים לגבי שיפור התשתיות בכל בתי-החולים שלה, ואני מקווה שזה יחל ב-1994 ויימשך גם לאורך שנת 1995.

לשאלת חבר הכנסת רענן כהן – זוהי שאלה מאוד רחבה בנושא הסיעודי, ואני ממליץ לך להגיש הצעה לסדר-היום ואשמח לענות לה. אבל ברצוני לומר משפט אחד. משרד הבריאות הוסיף בשנות התקציב 1993 ו-1994 1,100 מקומות סיעודיים, היקף שלא היה דוגמתו זה שנים רבות. תודה.

## **היו"ר ש' וייס:**

שר הבריאות ישיב על שאילתא בעל-פה מס' 253, שהוגשה לשר הפנים. בשבוע הבא שר הבריאות, כשר המתאם, יענה לנו על עשרות שאילתות שהוגשו לשר הפנים.

השאילתא היא מאת חברת הכנסת ענת מאור, ונושאה: צמצום ההנחות בארנונה. בבקשה.

## **צמצום ההנחות בארנונה**

### **ענת מאור (מרצ):**

אדוני השר המתאם, שמחליף את ממלא-מקום שר הפנים, אף שהתקנות בנושא הקטנת הנחות בארנונה בוטלו ב-23 ביוני 1993, הן חודשו על-ידך ב-1 בינואר 1994.

ברצוני לשאול:

1. האם משרדך מודע לקושי שתקנות אלה גורמות לגמלאים, למשפחות צעירות, למשפחות ברוכות ילדים, למשפחות חד-הוריות, לעולים, לנכים, לגרים בצפיפות ולחסידי אומות העולם?

2. האם, לפיכך, משרד הפנים יבטלן?

3. מתי תחודש הוועדה הציבורית למתן הנחות בארנונה? תודה.

## **היו"ר ש' וייס:**

תודה. אדוני השר המתאם, במקרה זה.

## **שר הבריאות ח' רמון:**

אדוני היושב-ראש, חברת הכנסת ענת מאור – 1 ו-2. בסוף שנת 1992 מונתה ועדה ציבורית בראשותו של מר דוד קפאח, מנכ"ל בנק אוצר השלטון המקומי, ובה השתתפו נציגי משרד הפנים, נציגי המוסד לביטוח לאומי ונציגי מרכז השלטון המקומי.

מטרת הוועדה היתה לגבש נוסחה אחידה למתן הנחות בארנונה. צעד זה נבע מהשונויות הגבוהה בין הרשויות המקומיות בכל הנוגע למתן הנחות, אשר גרמה לעתים לאי-סדרים ברשויות מספר.

הוועדה גיבשה את המלצותיה מתוך דאגה לשכבות החלשות, הובאו בפניה הקשיים של שכבות אלה וניתנה להן התייחסות בהמלצות בהתאם.

הדחייה של הפעלת התקנות בשנה נבעה מן העובדה, כי הרשויות המקומיות נתקלו בקושי להיערך באופן מיידי למימוש התקנות במהלך שנת העבודה השוטפת.

אי לכך, ניתנה לרשויות ארכה נוספת, עד לתחילת שנת התקציב 1994, ליישום התקנות.

3. אין בדעת משרד הפנים לשנות את החוק ואת התקנות. תודה.

## **עמנואל זיסמן (העבודה):**

יש התחייבות של ראש הממשלה – – –

## **היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת זיסמן, זה לא נושא לקריאות ביניים.

שאלה נוספת לחברת הכנסת ענת מאור. אחריה, במסגרת של דקה – חבר הכנסת אפרים גור וחבר הכנסת סאלח טריף.

### **ענת מאור (מרצ):**

אדוני השר המתאם, המלצות הוועדה אינן עולות בקנה אחד עם הצרכים הקריטיים של גמלאים, שמספרם במדינה מגיע לחצי מיליון, של משפחות חד-הוריות, של משפחות ברוכות ילדים, של עולים חדשים – שנה ב' וג' – ושל כל שאר הסקטורים שהזכרתי בשאילתא שלי.

הגיעו אלי מאות פניות, ואני לא מגזימה. אני רוצה לציין, שכאשר ביטל שר הפנים את התקנות, הוא התחייב לבדוק את הנושא כולו.

יתר על כן, בחודש האחרון התחייב ראש הממשלה, כממלא-מקום שר הפנים, לדחות זאת בשנה נוספת, על מנת שהחקיקה בנדון תקודם, לפי הצעה שהגשנו חבר הכנסת זיסמן ואני.

### **עמנואל זיסמן (העבודה):**

הוא התחייב.

### **ענת מאור (מרצ):**

לפיכך, שאלתי לשר המתאם: האם ומתי בדעתכם לבדוק זאת מחדש? תודה.

### **היו"ר ש' וייס:**

תודה לחברת הכנסת ענת מאור. שאלה נוספת לחבר הכנסת אפרים גור. אחריו – חבר הכנסת סאלח טריף. במסגרת דקה אחת.

### **אפרים גור (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, אי-אפשר, עם כל הכבוד, בהחלטה שרירותית ואדמיניסטרטיבית למנוע מראשי רשויות מקומיות כל שיקול דעת, גם כאשר מקרים מזעזעים ומצוקות אימות נגלים לעיניהם לגבי התושבים בכל הקטגוריות שחברת הכנסת ענת מאור הזכירה כאן.

יש מקרים שוועדה ציבורית להנחות במסים דנה בהם, ובמצב של היום אין כל שיקול דעת להתחשב גם במקרים, שלפי כל המבחנים יש הצדקה להעניק להם הנחות.

שאלתי לכבוד השר: מדוע היום רשויות מקומיות מבצעות ניתוק מים על חובות של ארנונה ואגרות חינוך וחובות אחרים לרשות המקומית, ולא על חוב ישיר על המים, ובכך גורמים סבל למשפחות שמצבן הסוציאלי, החברתי, הוא הקשה ביותר ביישוב? מדוע מנצלים את העובדה של חובות אחרים כדי לגבות את התשלום דרך ניתוק המים?

### **היו"ר ש' וייס:**

תודה. בבקשה, חבר הכנסת סאלח טריף. דקה.

חבר הכנסת בדש, אל תפריע, תן לשר הבריאות להתרכז, אל תפריע לו.

### **סאלח טריף (העבודה):**

אדוני שר הבריאות, אני סבור שאינך בקיא די הצורך בנושא של הארנונה, לדאבוני. אבל מניסיוני כראש רשות, זה נושא סבוך ומורכב, ויש שם בעיות אמיתיות של משפחות רבות שקשה להן לשלם את הארנונה לפי צו כללי, כי יש מקרים חריגים ביותר על בסיס סוציאלי, על בסיס כלכלי, על בסיס של משפחות עם בעיה מסוימת באותה שנה.

אדוני השר, נשאלת השאלה, מה מעמדה של ועדת החריגים המקומית בכל רשות ורשות? מה מעמדה החוקי – לאפשר לאותן משפחות הנחות מסוימות בגובה שצריך לתת תשובה לאותן משפחות הסובלות באותה שנה מבעיה מסוימת?

### **היו"ר ש' וייס:**

תודה. אדוני השר, תשובה מרוכזת.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

אדוני היושב-ראש, קודם כול שיהיה ברור: אין ניתוק מים בגין חוב ארנונה.

### **פיני בדש (צומת):**

---

### שר הבריאות ח' רמון:

יש ניתוקי מים בגין חוב על מים.

### היו"ר ש' וייס:

אין קריאות ביניים בזמן שאילתות בעל-פה.

### שר הבריאות ח' רמון:

יש ניתוק מים בגין חוב מים. אין ניתוק מים בגין חוב ארנונה.

### אפרים גור (הליכוד):

יש.

### רפאל פנחסי (ש"ס):

---

### פיני בדש (צומת):

זה לא יכול להיות, זה לא חוקי.

### היו"ר ש' וייס:

סליחה, חברים יקרים, חברי הכנסת, חבר הכנסת בדש, אין קריאות ביניים בקטע הזה.

### שמואל הלפרט (יהדות התורה):

---

## **היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת הלפרט, אין קריאות ביניים בשאלות בעל-פה.

## **שר הבריאות ח' רמון:**

אני קובע מה החוק. אני קובע מה הוראות משרד הפנים. אם יש ראש רשות שאיננו מתנהג על-פי ההוראות הללו, הוא מפר את התקנות ואת ההוראות.

אבל, מה שאתם שואלים אותי כאן כמייצג את שר הפנים, ומה מדיניות הממשלה – אני מודיע שאין ניתוק מים בגין חוב ארנונה. יש ניתוק מים אך ורק בגלל אי-תשלום על מים.

דבר שני, ועדת-קפאח לא ביטלה את ההנחות, היא מיסדה אותן. כולם מסכימים שהיה מצב בלתי תקין כאשר ההנחות ניתנו על-ידי כל רשות מקומית לפי מועדי הבחירות השונים. אנחנו יודעים את הדברים הללו.

## **עמנואל זיסמן (העבודה):**

כל מועצת עירייה – – –

## **שר הבריאות ח' רמון:**

כל מועצת עירייה וכל ראש רשות.

## **היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת זיסמן, אנא ממך.

## **עמנואל זיסמן (העבודה):**

אבל השר טועה.

## **עובדיה עלי (הליכוד):**

השר לא טועה בעניין זה.

### **היו"ר ש' וייס:**

על אחת כמה וכמה כשהוא לא טועה.

### **עמנואל זיסמן (העבודה):**

הוא טועה – – –

### **היו"ר ש' וייס:**

בסדר, אבל לא חייב לתקן. אין חובה לתקן שר, בייחוד כשהוא לא טועה. חבר הכנסת זיסמן, באמת, גם בקטע הזה? אדוני השר, תמשיך. תמשיך כל כך מהר, שלא יספיקו לקרוא לך קריאות ביניים.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

לא, לא, אני אתן את התשובה בצורה מסודרת, ואם יהיו קריאות ביניים, אני אפסיק.

יש טבלה המאפשרת לרשויות לשחק במרווחים מסוימים. כך שהבעיה איננה כפי שהוצגה כאן על-ידי חברי הכנסת.

עם זה, ראש הממשלה כשר הפנים בפועל הבטיח לשקול את העניין ולראות האם ניתן לדחות את הפעלת התקנות הללו לתקופה מסוימת. אני מסרתי תשובה שהיא המלצת הדרג המקצועי של משרד הפנים, ואני יכול לומר – גם של ראשי הרשויות עצמם בנושא זה.

### **יוסף ונונו (העבודה):**

זה לא נכון – – –

### **שר הבריאות ח' רמון:**

ראש הממשלה ישקול את הדבר, ואם הוא יחליט על שינוי המדיניות, אני משוכנע שהדבר הזה יובא בפני חברי הכנסת.

### ענת מאור (מרצ):

מתי זה יהיה?

### שר הבריאות ח' רמון:

אני מקווה שמאוד בהקדם.

### היו"ר ש' וייס:

תודה. בכך סיכמנו את הפרק הזה. אדוני השר, אני מודה לך מאוד.

שרת העבודה והרווחה תשיב על שאילתא בעל-פה מס' 248, מאת חבר הכנסת רפאל פנחסי, בנושא: העסקת עובדים בשבת במפעלים בבני-ברק. חבר הכנסת פנחסי, בבקשה.

### העסקת עובדים בשבת במפעלים בבני-ברק

### רפאל פנחסי (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בליל שבת, י"ח בטבת, הפגינו תושבי בני-ברק נוכח חילולי שבת הנעשים באזור התעשייה, בכלל זה ב"מכון גאלופ", שפגעו ברגשות התושבים.

ברצוני לשאול:

1. לאילו מפעלים באזור ניתנו היתרי עבודה בשבת, ולכמה עובדים בכל מפעל?

2. האם יש ל"מכון גאלופ" היתר עבודה?

3. מה ייעשה לגבי מפעלים אלה? תודה.

## **היו"ר ש' וייס:**

תודה. גברתי שרת העבודה והרווחה, בבקשה.

## **שרת העבודה והרווחה א' נמיר:**

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מתכבדת להשיב על השאילתא בעל-פה של חבר הכנסת פנחסי.

1-2. "מכון גאלופ" הינו המעסיק היחיד באזור בני-ברק שקיבל היתר עבודה בשבת. במכון זה עובדים 33 עובדים בשלוש משמרות ביום שישי ובשבת. ההיתר ניתן לאור זכייתו של המכון במכרז של הרשות השנייה לרדיו ולטלוויזיה ובהסתמך על חוק הרשות השנייה, המחייב עריכת סקרים על שיעורי הצפייה בשידורי הטלוויזיה.

3. מתוך הכרה בצביונה של העיר בני-ברק, ואף שהמכון פועל בשולי העיר ולא באזור חרדי, ביקשתי מהאחראי למתן היתרים לעבודה בשבת במשרד העבודה והרווחה לשקול מחדש את מתן ההיתר.

אני רוצה להוסיף ולומר לך, חבר הכנסת פנחסי, לי נודע על כך ביום חמישי בלילה משיחת טלפון של חבר הכנסת רביץ, וביום שישי בבוקר משיחת טלפון של חבר הכנסת פרוש. לי זה נודע בפעם הראשונה. אני שמחה לומר כאן, שמר נחמן שי מרצונו, לאחר שזה הובא לידיעתו, ועד להחלטת האחראי, הסכים שלא לקיים את העבודה בשבת.

## **היו"ר ש' וייס:**

תודה רבה. שאלה נוספת, חבר הכנסת פנחסי. אחריו – חברי הכנסת דוד מגן ויוסף ונונו, במסגרת דקה אחת.

אני רוצה להזכיר לכם, שההצבעה על שאלות נוספות היא כל כך מוקדמת, שמי שמצביע עכשיו הוא כבר ה-17 בתור. בבקשה.

## **רפאל פנחסי (ש"ס):**

אדוני היושב-ראש, גברתי השרה, אני מודה על התשובה המפורטת, ובמיוחד על כך שבעקבות השאילתא שלי בשבוע שעבר נמנעו הפגנות וחילול שבת בשבת האחרונה, במיוחד בעיר כמו בני-ברק, ששם רגישים מאוד לנושא של חילול שבת.

בתשובה שקיבלתי לאחרונה מהשרה – בשנים 1991 ו-1992 הוגשו 352 כתבי אישום נגד מפירי חוק שעות עבודה ומנוחה. בשנת 1993 הוגשו רק 19 כתבי אישום. שאלתי היא, האם יש מגמה לצמצם את הגשת כתבי האישום, ומה הסיבה לירידה כה משמעותית? האם זה נכון שהפקחים הדרוזים שהועסקו בפיקוח על חוק שעות עבודה ומנוחה פוטרו, או הועברו לתפקידים אחרים?

#### **היו"ר ש' וייס:**

תודה רבה. עכשיו חבר הכנסת דוד מגן, דקה, ואחריו – חבר הכנסת יוסף ונונו, דקה.

#### **סאלח טריף (העבודה):**

אני מקווה – – –

#### **אברהם רביץ (יהדות התורה):**

היהודים חזרו בתשובה.

#### **דוד מגן (הליכוד):**

גברתי השרה, כולנו מכירים את קדושתו של המושג "סטטוס-קוו". אבל בעניין היתרי עבודה בשבת, דומני כי הגיעה העת לפעול ביתר ליברליות באזורים מרוחקים, בפארקים תעשייתיים, ששם אין פגיעה ברגשות של יהודים יראי שמים. לעומת זאת, בערים הידועות כערים דתיות מובהקות, כדוגמת בני-ברק, צריך לנקוט משנה זהירות לפני שנותנים היתר. תודה.

#### **היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת יוסף ונונו, ויתר. אחריו – חבר הכנסת טלב אלסאנע, איננו; חבר הכנסת יוסף בא-גד, איננו; חבר הכנסת דוד מנע, איננו. חבר הכנסת חיים דיין, בבקשה, דקה.

#### **בנימין טמקין (מרצ):**

מהי הרשימה הזאת?

#### **היו"ר ש' וייס:**

אנחנו תמיד רושמים את מי שהעין תופסת. עושים זאת תמיד, ראשית. למה רושמים? למקרים כאלה. חבר הכנסת חיים דיין, בבקשה.

### **חיים דיין (צומת):**

אדוני היושב-ראש, גברתי השרה, אומנם חבר הכנסת דוד מגן אמר חלק ממה שאני רציתי לומר, אבל אני חייב לבוא ולציין כאן עובדות קיימות.

יש מפעלים שעובדים בשבת אף שאין שם כל סכנה של קיפוח חיי אדם. לעתים מוכרחים עובדים שומרי מסורת לעבוד בשבת, שאם לא כן הם עלולים לאבד את מקום עבודתם. גברתי השרה, האם ניתן לעשות משהו בעניין זה? אחד המפעלים שאני מתכוון אליו הוא מפעל "נשיונל סמיקונדקטור", שהיום הוא נקרא TOWER.

### **היו"ר ש' וייס:**

אני מודה. גברתי השרה, בבקשה.

### **שרת העבודה והרווחה א' נמיר:**

חבר הכנסת פנחסי, כפי שאתה בוודאי יודע, ואם לא, אני רוצה ליידע אותך, האדם שממונה על מתן היתרי עבודה בשבת הוא אדם דתי. קודם כול, שהעובדה הזאת תהיה ברורה.

שנית, אני חייבת לומר שהייתי מאוד מופתעת מהחלטתו ביישוב כמו בני-ברק, ואני אומרת זאת גם לחבר הכנסת דוד מגן, לתת למקום עבודה היתר שאינו קשור לסכנה לחיי אדם, או, כפי שקורה לפעמים במפעלים מסוימים, שיש תנורים ואי-אפשר לכבותם ולכן חייבים להמשיך ולעבוד בשבת. זה לא דומה למקרה של בני-ברק.

אני השבתי בנוסח שהשבתי, חבר הכנסת פנחסי, כי אינני רוצה שישתמע מדברי שאני מתערבת בעבודת הוועדה. אבל בהחלט ברור לי, ואני אומרת זאת במלוא הזהירות, שהיה כאן שיקול דעת מוטעה במתן ההיתר לעבוד בשטח השיפוט של בני-ברק בשבת, גם אם זה באזור תעשייה, ששם לא גרים אנשים, לדבר שאין בו בעיה של פיקוח נפש והוא לא מפעל שאינו יכול להפסיק לעבוד בשבת.

אשר ליחידה, יש לנו יחידה גדולה של אכיפת חוקי עבודה. בתקופת קודמי דומני שהיא עסקה, ואני אומרת זאת במלוא הזהירות, כמעט רק בנושא של השבת. אנחנו מוכרחים לעסוק גם בדברים אחרים.

## רפאל פנחסי (ש"ס):

שבת הוא רק יום אחד – – –

## היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת פנחסי.

## שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

סליחה, לא נאמר לי דבר וחצי דבר, חבר הכנסת פנחסי, שחסרים שם אנשים לעבודה. אני עונה כאן גם לחבר הכנסת דיין. נא לא לומר: ידוע לי, שמעתי. יש אדם, יש שם, יש מפעל. אני אומרת זאת בכנסת בכל פעם. נא למסור לי אישית, אני חוזרת, לי אישית, אם קשה לעשות זאת בדרכים אחרות. נא למסור לי את שם העובד, את שם המפעל, שמישהו שם מחייב עובד שומר מסורת לעבוד בשבת.

## חיים דיין (צומת):

— — —

## שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

סליחה, אני לא חושבת שאפשר לעשות כאן התדיינות, אדוני היושב-ראש.

## היו"ר ש' וייס:

לא, אי-אפשר לעשות התדיינות, וגם הזמן פחות-או-יותר נגמר.

## שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אין שום מגמה להוריד. אין מדיניות כזאת של הורדת הבדיקות.

## רפאל פנחסי (ש"ס):

---

## **היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת פנחסי.

## **שרת העבודה והרווחה א' נמיר:**

מפני שעסקו רק בזה, חבר הכנסת פנחסי.

לחבר הכנסת דוד מגן – אני חושבת שבמסגרת התשובה שלי לחבר הכנסת פנחסי הבהרתי. אני חושבת שצריך לשמור על הסטטוס-קוו, יש גם מחויבות קואליציונית לשמור על הסטטוס-קוו. לתפיסתי – כאן היתה חריגה, ואני מקווה שהיא תתוקן.

לחבר הכנסת דיין – השבתי את אשר השבתי. אני שוב פונה – כפי שעשה זאת חבר הכנסת רביץ, כפי שעשה זאת חבר הכנסת פרוש, ברגע שנודע להם, הם פנו אלי ישירות, ובנושא הזה טיפלתי מייד. תודה.

## **היו"ר ש' וייס:**

אני מודה מאוד לשרה.

שר החינוך והתרבות ישיב על שאילתא בעל-פה מס' 251, מאת חבר הכנסת יצחק לוי, בנושא: אלפי נערים מסתובבים ללא מסגרת. בבקשה, חבר הכנסת יצחק לוי.

## **אלפי נערים מסתובבים ללא מסגרת**

### **יצחק לוי (מפד"ל):**

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני שר החינוך והתרבות, ב"מבט" התפרסם כי אלפי נערים נשרו מבתי-הספר ומסתובבים ברחובות. חלקם רשומים בבתי-ספר אך אינם מבקרים בהם, וחלקם ילדי עולים. התוצאה היא שכ-40,000 נערים מסתובבים ללא כל מסגרת.

ברצוני לשאול:

1. האם הפרטים הנ"ל נכונים?

2. אם כן – מה עושה משרדו לחיסול התופעה? תודה.

### היו"ר ש' וייס:

אדוני שר החינוך והתרבות.

### שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מסתובבים הרבה מאוד מספרים, לא רק נערים. אני אביא בפניכם את הנתונים המעודכנים שיש לנו, אם כי הם לא מושלמים. המשרד נערך היום לבדיקה מחודשת של כל הנושא הזה, על סמך קבצים של נתוני מחשב חדשים, שלא היו ידועים למשרד.

המספר הכללי של ילדים גילאי 6 עד 17 – כלומר, לרבות כיתות י', י"א וי"ב – שאינם לומדים במסגרות שבפיקוח של משרד החינוך ובמסגרות חינוך אחרות, לפי הנתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: במגזר היהודי – 18,189, במגזר הערבי, שבו שיעורי הלמידה הרבה יותר נמוכים – 34,068. בסך הכול, ילדים שאינם לומדים, בכלל זה בגילים שאינם חייבים ללמוד על-פי חוק חינוך חובה במגזר היהודי והערבי – 52,257.

הנתונים האלה אינם מצביעים, כמובן, על מספר הנערים והנערות שנמצאים במה שנקרא "ניתוק" – שאינם עובדים, שאינם לומדים, ושמסתובבים ברחובות. הסיבה לכך היא, קודם כול, כי אין לנו כמעט נתונים לא על יורדים ולא על נערים ונערות שנמצאים בחוץ-לארץ מסיבות אחרות; אין לנו נתונים על נערים ונערות העובדים במערכות מסודרות, במערכות רגילות, וגם במערכות לא מסודרות ולא רגילות. האומדן שלנו הוא הרבה יותר נמוך מהמספר הזה, וגם המספר הזה – במגזר היהודי 18.1 אלף נערים ונערות שנשרו מהמערכת – הוא מספר גולמי לחלוטין. האומדן שלנו הוא הרבה יותר נמוך לגבי הנשירה והניתוק בקרב הנערים מיוצאי ברית-המועצות. אנחנו עושים סקר בשטח ואנחנו אומדים את המספר בין 5,000 ל-7,000 נערים כאלה. חלקם נערים שלומדים למידה חלקית בבתי-הספר; דהיינו, לא נשרו, אלא באים לבית-הספר לפרקים.

מה עושה המשרד? המשרד, בהנחייתי, נטל על עצמו את המטלות הבאות: קודם כול, להטיל חובת דיווח ולהגביר את הפיקוח על הנשרת תלמידים מבתי-הספר; להפעיל תוכניות מניעת הנשרה בתוך בתי-הספר והקהילה. אנחנו מפעילים תוכנית מניעה במוקדי נשירה במגזרים היהודי, הערבי והדרוזי, תוך התמקדות בבתי-ספר שיש להם קושי להחזיק תלמידים עד תום י"ב כיתות. ויש לנו רשימה של יישובים כאלה. הוספנו 40 משרות של קציני ביקור סדיר, שנועדו להרחיב ולהעמיק את פעולת האיתור, הטיפול והשיקום, תוך חתירה לשילוב הנושרים במערכת החינוך הרגילה. הוספנו השנה 60 מועדוניות משפחתיות ביישובים שמתקשים בהחזקת ילדים בעלי סיכון גבוה מחוץ לשעות הלימודים.

## היו"ר ש' וייס:

אדוני השר, יש לנו מגבלה של זמן, אבל אני לא רוצה להפסיק אותך באמצע, כי הנושא חשוב מאוד. על כן, אולי אתה יכול לסכם את השלב הזה. יהיה לך שלב נוסף.

## שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

אני רוצה לסכם, ואולי לומר את הדבר החשוב ביותר. אנחנו נכנסים לתוכנית חדשה של מתן הזדמנות שנייה, תוכנית מעבר לבגרות, של כיתה י"ג, ושל מדדים חדשים לבתי-הספר, שבהם נביא בחשבון לא רק את ההישגים בבגרות, אלא את מספר התלמידים שבית-הספר מחזיק במסגרת החינוכית. אנחנו מאמינים שבעזרת כל הדברים האלה נקטין את הנשירה מבית-הספר. מינהל חברה ונוער אצלנו נערך לטיפול ממוקד ומאומץ בנוער המנותק, גם היהודי, גם הערבי, גם מקרב העלייה החדשה.

מפאת קוצר הזמן אני לא יכול לפרט תוכניות נוספות.

## היו"ר ש' וייס:

מה לעשות? זו שאילתא.

עכשיו ישאלו שאלות נוספות חבר הכנסת יצחק לוי, ואחריו, במסגרת דקה – חבר הכנסת יוסף בא-גד וחבר הכנסת בנימין טמקין.

## יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, מתברר שהמספרים שבידך הם מעבר למספרים שנמסרו באותה כתבה, אף שהניתוח המספרי עדיין לא מושלם כמובן; גם בתשובתך אינך יודע במדויק בכמה מדובר. גם אם נאמר שמדובר במחצית מהמספרים שהגעת אליהם, אם נוריד את כיתות י"א–י"ב ונוער עובד ונוער יורד וכדומה, הרי התופעה היא תופעה חמורה ביותר. מדובר ברבבות ילדים שנמצאים מחוץ למסגרת.

שמחתי לשמוע את הצעדים שאדוני השר מנה. אבל רציתי לשאול, האם במקום לשים את הדגש בעניינים המינהליים, או בצעדים מינהליים, כגון חובת דיווח וקציני ביקור וכל הצעדים האחרים – האם אין צורך לשפר או לבדוק את התוכניות הפדגוגיות של החינוך בבתי-הספר? כי הסיבה לנשירה היא לא רק סיבה מינהלית, אלא היא כנראה סיבה פדגוגית-חינוכית, וזה הדגש שצריך להיות בעיקר בעבודת משרד החינוך למניעת הנשירה, ולא רק העניינים המינהליים.

## **היו"ר ש' וייס:**

אני מאוד מודה לך. חבר הכנסת יוסף בא-גד, יש לך דקה. אחר כך – חבר הכנסת בנימין טמקין.

## **יוסף בא-גד (מולדת):**

כבוד היושב-ראש, כבוד השר, הגמרא אומרת במסכת שבת, דף קי"ט – אמר ריש לקיש: אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן.

בוועדת החינוך לא הצלחנו לקבל מהאחראים במשרד החינוך נתונים על ממדי הנשירה, ואני לא מדבר רק על נשירה מבית-הספר, אלא על ממדי ההיעדרות לתקופות ארוכות. הדבר מדהים. איך מורה, איך מנהל, איך מפקח, איך קצין ביקור סדיר לא יודעים מה קורה?

אני מבקש שתתקין תקנה, שכל מורה ומנהל חייבים לדווח על היעדרות של ילד מעל שבוע, וגם לחייב את המורים והמנהלים לבקר בבתי עם קציני ביקור סדיר ולבדוק מה הסיבה.

## **היו"ר ש' וייס:**

תודה רבה. חבר הכנסת בנימין טמקין, בבקשה.

## **בנימין טמקין (מרצ):**

כבוד שר החינוך, אני יודע שמתבצעת עכשיו בדיקה על מנת לוודא את המספרים האמיתיים בשטח, לגבי ילדים שנקראים "מנותקים". ממה שאתם יודעים עד עכשיו, מהסקרים המקומיים, שאני יודע שהולכים ומתבצעים עכשיו, מה אתם יודעים על היחס שבין נערים עולים מנותקים לסך כל האוכלוסייה של העולים, ועל היחס באוכלוסייה הוותיקה יותר בישראל בין מנותקים לכאלה שממשיכים במערכת החינוך? האם אתה יכול לומר משהו? אם לא, היה כדאי מאוד שהבדיקה הזאת תיתן תשובה גם על השאלה הזאת. תודה.

## **היו"ר ש' וייס:**

תודה. אדוני השר, בבקשה.

## **שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:**

לחבר הכנסת לוי אני רוצה לומר, שאנחנו מוכרחים לזכור דבר אחד: יש לנו חוק חינוך חינוך עד כיתה י"ב, יש לנו חוק חינוך חובה עד כיתה י'. תלמיד שעוזב את כיתה י' ומחליט ללכת למסגרת עצמאית, בכלל זה מסגרת של עבודה, אינו עובר על שום חוק. הוא לא נוער מנותק. משום כך המספרים שנתתי הם מספרי ברוטו, הם מספרי גג. אנחנו עושים עכשיו מאמץ גדול מאוד כדי לוודא לאן הולכים כל התלמידים שעוזבים את מערכת החינוך.

יש גם בעיה של צנעת הפרט, יש גם בעיה של מרשם האוכלוסין, יש גם בעיה של עולם הישיבות ותלמודי התורה, ושל המוסדות של משרד העבודה והרווחה. אתה צריך לקבל קבצים מהרבה מאוד מקורות, שעד עכשיו לא היו אצלנו. כעת אנחנו מבקשים אותם.

יש הרבה מאוד סיבות לנשירה, ויש גם הנשרה, ואני לא מתכחש לכך. אין כנס מנהלים שאני הולך אליו, שאני לא אומר בו: חובה לא להנשיר. קודם כול, בית-ספר נבחן בזה שהוא מחזיק ילדים, ולא בזה שהוא משיג ציונים גבוהים בבגרות, ולא משום שהוא נכנס לתחרות ההישגים הזאת. אנחנו, כפי שאמרתי לך, גם מרכיבים מדד חדש, שבו יישפט בית-הספר גם על-פי הקריטריון החברתי.

לחבר הכנסת בא-גד – ההוראות האלה קיימות, לא תמיד מבוצעות, אני מודה בכך. אבל אנחנו חוזרים ופונים אל המנהלים ואל קציני ביקור סדיר בגיל חינוך חובה – אני צריך להזכיר זאת – כדי שיטפלו בנושא הזה. יש לנו גם בעיה רצינית של שיעורי למידה במגזר הערבי, וגם בה אנו מטפלים.

לחבר הכנסת בני טמקין – אין ספק שבגיל בית-הספר התיכון והחטיבה העליונה בלבד שיעור הנושאים בקרב העולים הוא גדול יותר, ויש לכך סיבות רבות מאוד: קשיים בתחום השפה, קשיים בתחום התרבות, פחד מבחינות הבגרות, קשיי פרנסה. ובכל הדברים האלה אנחנו נערכים לטיפול במסגרת מינהל חברה ונוער, עם תגבור מיוחד שלקחנו ממש בימים אלה מקרב דוברי השפה הרוסית, כדי שיוכלו לעסוק במישרין בנושא הזה.

## **היו"ר ש' וייס:**

תודה. אנחנו ממשיכים. סגן שר הביטחון ישיב על שאילתא בעל-פה מס' 255, של חבר הכנסת אברהם בורג, בנושא: מסקנות ועדת החקירה בנושא קבורתו של החייל לב פייסחוב, זיכרונו לברכה.

## **מסקנות ועדת החקירה בנושא קבורתו של החייל לב פייסחוב, זיכרונו לברכה**

### **אברהם בורג (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני סגן השר, ידוע לי כי לוועדת החקירה בנושא קבורתו של החייל פייסחוב, זיכרונו לברכה, נמסרו קלטות המכילות שיחות בין איש הרבנות הצבאית לסגן-אלוף אוהננה.

ברצוני לשאול:

1. כיצד התייחסה הוועדה להקלטות?

2. האם הועלה החשד, בעקבות הקלטות, שהאלוף נבון תדרך את סגן-אלוף אוחנונה לפני מתן עדותו?

3. האם נשקלה האפשרות לזמן את הרב הראשי לחקירה בעניין זה?

### **היו"ר ש' וייס:**

תודה רבה. אדוני סגן שר הביטחון.

אולי למישהו מחברי הכנסת יש סוללה קטנה מיותרת? נגמרה הסוללה בשעון הסטופר שלנו. מחפשים בכל הבית. מתקיים עכשיו דיון במחסן שלנו איך למצוא סוללה.

בבקשה, אדוני סגן שר הביטחון.

### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

א. ראש הממשלה ושר הביטחון הטיל על מבקר מערכת הביטחון, האלוף במילואים משה גדרון, לבדוק את סדרי הבאתם לקבורה של חיילים שנפלו ואת הליקויים שהיו בסדרי קבורתו של סמל לב פייסחוב, זיכרוננו לברכה. ראש הממשלה ושר הביטחון לא מינה ועדת חקירה בנדון.

ב. אזרח ששמו מיכאל ליפסקי התקשר טלפונית עם משרד מבקר מערכת הביטחון, וביקש להשמיע שיחה מוקלטת שקיים ביוזמתו עם הרב הצבאי של פיקוד הצפון, סגן-אלוף אוחנונה. לאחר התייעצות עם היועץ המשפטי למערכת הביטחון ועם הפרקליט הצבאי הראשי, הזמין אותו מבקר מערכת הביטחון למשרדו. בשיחה הוברר שמיכאל ליפסקי אינו מכיר את סגן-אלוף אוחנונה, ואף התחזה בפניו בשם הבדוי רוזנשטיין שלמה.

מן השיחה המוקלטת עולה, שמיכאל ליפסקי מזהיר את סגן-אלוף אוחנונה מפני הרב הצבאי הראשי, "שלא יפול בפח אתו" ו"שייזהר ממנו כמו מאש" ועוד.

בדין-וחשבון שהגיש מבקר מערכת הביטחון הוא מצוין, שמיכאל ליפסקי, כולל הקלטת – אחת בלבד – שהקליט בשיחתו עם סגן אלוף אוחנונה, רב צבאי פיקוד הצפון, "לא תרם לבדיקה. יוזמתו נשארה עלומה".

ג. במהלך בדיקת מבקר מערכת הביטחון את המקרה לא עלה בפניו שמץ של חשד שהאלוף גד נבון תדרך את סגן-אלוף אוחננה לפני פגישתו עם מבקר מערכת הביטחון. סגן-אלוף אוחננה לא טען בפגישה הזאת שהוא תודרך על-ידי האלוף נבון לפני כן.

ד. אי לכך, לא נשקל כל צורך "לזמן את הרב הראשי לחקירה בעניין זה".

### **היו"ר ש' וייס:**

תודה רבה. עכשיו חבר הכנסת אברהם בורג. אחריו, במסגרת דקה – חבר הכנסת יוסף ונונו, ואחריו – חבר הכנסת אפרים גור.

### **עובדיה עלי (הליכוד):**

תסלח לי, אני ביקשתי לפני כן.

### **היו"ר ש' וייס:**

כן, נכון, אני ראיתי. אז אחריו יבוא חבר הכנסת עובדיה עלי.

### **אברהם בורג (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, אני מאוד מודה לסגן השר על תשובתו. עד שהנושא עלה במליאת הכנסת הדברים כבר ראו אור בציבוריות הישראלית, ומכאן שאלתי.

פעמים רבות אנחנו מנצלים סיטואציות טכניות, שם עלום, שם בדוי, הקלטה ביוזמתו וכו' על מנת להקל עלינו ולא לטפל בשאלה המהותית. אני קראתי את ההקלטות כפי שהן מופיעות לכאורה בקולו של אותו סגן-אלוף. וכרגע לא מעניין אותי איך הדברים הוקלטו, האם בדבר הגינות או בדבר שאיננו הגון. אם הדברים הכתובים שם נאמרו והם נשמעים בקלטות בקולו כפי שהן מופיעות, יש כאן שאלה.

אדוני סגן השר, אני מבין שגם הוא ראה דברים כפי שהתפרסמו. מה שמעניין אותי זו לא הטכניקה, כיצד הדברים הגיעו לאוזני הוועדה או לאוזני האלוף, אלא מה נאמר בהם. ולפי מה שנאמר בהם, עולה מדבריו של סגן-אלוף אוחננה כאילו היה קיים קשר של דיבור, אולי אפילו תדריך, בינו לבין הרב הצבאי הראשי.

אני חושב שמן הראוי היה, אפילו בשביל לצאת לידי חובה, להזמין את הרב הצבאי הראשי ולשאול אותו: היה או לא היה, ומה עמדתך בדברים האלה. ולא חשוב מה מקור הקלטות.

## **היו"ר ש' וייס:**

תודה. בבקשה, חבר הכנסת יוסף ונונו. אחריו – חבר הכנסת עובדיה עלי. דקה.

## **אפרים גור (הליכוד):**

---

## **היו"ר ש' וייס:**

כן, היתה טעות. חבר הכנסת עובדיה עלי היה לפניך. הוא גם לא שאל היום.

## **יוסף ונונו (העבודה):**

האם לאור המקרה של החייל פייסחוב ולאור המקרה האחרון, לפני כחודש, יש היום הנחיות ברורות לגבי דרך קבורתם של החיילים במקרים דומים לזה של החייל פייסחוב?

## **היו"ר ש' וייס:**

תודה. חבר הכנסת עובדיה עלי, בבקשה.

## **עובדיה עלי (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, ידידי סגן שר הביטחון, השאלה המרכזית שלדעתי צריכה לעלות כאן, ואני מבקש לקבל עליה מענה, היא: האם היה הנושא הזה באישורו ובידיעתו של שר הביטחון, או שמא היתה ההחלטה של הרב הראשי עם חבר עוזריו?

אם היתה זו החלטה של שר הביטחון, כפי שהכללים מחייבים לאחרונה, ואני מבין שנקבעו כללים ברורים שנושאים מהסוג הזה חייבים לקבל את החלטתו של שר הביטחון, אזי לכל השאלות האלה אין משמעות.

לכן, אני מבקש לדעת האם הדברים שאמר יושב-ראש ועדת החוץ והביטחון, חבר הכנסת אורי אור, אכן מדויקים, והדברים האלה נקבעו על-ידי שר הביטחון מר רבין.

## **היו"ר ש' וייס:**

תודה רבה. חבר הכנסת סאלח טריף לא יכול לקבל רשות לשאול שאלה נוספת, כי הוא כבר השלישי. אבל שמעתי את זעקתו, והוא רצה לשאול משהו בקשר לאות למ"ד, אז אני כאילו מייצג אותו, אדוני סגן השר, ואולי תוכל להוסיף משהו בנדון.

## **סגן שר הביטחון מ' גור:**

חברי הכנסת, בוודאי ברור לכם שאני לא אנסה למלא פה עכשיו את תפקיד מבקר מערכת הביטחון, ובוודאי לא את תפקידו של שר הביטחון. מבקר המערכת נצטווה על-ידי השר לעשות בדיקה. הוא עשה את הבדיקה, והוא שמע את המקליט, והוא קרא את כל השיחות, והוא הגיע למסקנות. אתה יכול להבין היטב שאני לא מתכוון להתווכח כאן עם המסקנות שלו. אני יכול רק לומר, גם מתוך היכרות עם מבקר מערכת הביטחון, שאין לי שום ספק שהוא שוכנע כפי ששוכנע, וכך הוא סיכם את העניין.

אני לא יכול להתווכח עוד עם הפרטים הללו. מייד אחרי שהמקרה קרה, ולפני שמונתה ועדת הבדיקה, הודיע שר הביטחון, שמעתה כל מקרה חריג – ואתה הזכרת את זה, חבר הכנסת עובדיה עלי – יובא לשר הביטחון. לכן, לחבר הכנסת ונונו, התשובה ניתנה מייד אחרי שזה קרה, וכל שאר הנושאים הקשורים בסוגיה הזו, והם רבים ומפורטים, נבדקו על-ידי שר הביטחון, נבדקו על-ידי המערכת, ונתקבלו החלטות, שהעיקרית שבהן היא שההחלטה תהיה אצל שר הביטחון.

## **היו"ר ש' וייס:**

אני מודה מאוד.

## **הצעה לסדר**

## **היו"ר ש' וייס:**

חבר הכנסת אפרים גור, היתה לך הצעה לסדר או שאלה. איני יודע מה זה בדיוק, אז דקה אחת מהמקום.

## **אפרים גור (הליכוד):**

בקשר לזה?

## **היו"ר ש' וייס:**

לא, לא, פנית אלי באיזה עניין אחר, בקשר לעפולה.

## **אפרים גור (הליכוד):**

אתמול בערב התאבדה בעפולה – – –

## **היו"ר ש' וייס:**

תיגש למיקרופון, אפילו שזה לא בדיוק לפי התקנון. תעשה זאת בקיצור הכי נמרץ.

## **אפרים גור (הליכוד):**

אמש, אדוני היושב-ראש, התאבדה ילדה עולה בת 14 בעפולה. לפני ההתאבדות שלה היא סיפרה, שהיא הולכת לעשות את המעשה בגין הניכור והעוינות שהיא חשה מצד חברה הישראלים.

אני עצמי הייתי עד אתמול בערב, כאשר ביקרתי במלון "דיפלומט" בירושלים, שבו שוכנים עולים חדשים, למקרה שבו נער עולה בן 15 וחצי כמעט נרצח בידי חמישה בריונים ישראלים ותיקים, על רקע ויכוח על פיצוח גרעינים והשלכת הקליפות על הרצפה. אם לא היה מגיע לשם עולה אחר, ולא היה מאיים באקדח על הישראלים הוותיקים, ייתכן מאוד שאף הילד הזה היה נרצח.

מה שאני רוצה לומר, ואף לסיים בכך: מקרים כאלה הם סימפטום של הזנחה מסוימת הקיימת מצד המערכות המופקדות. במקום למסור לנו מספרים, תוכניות ורעיונות, שניגשים לטיפול בבעיה, אני מבקש ממשרד החינוך ומן הרשויות המופקדות לגשת מיידית לטיפול בבעיה, כי היא תלך ותתרחב.

## **היו"ר ש' וייס:**

נעביר את זה לשר החינוך. זה באמת היה צמוד לדבריו. אנו מצטערים מאוד על האסון שקרה אתמול.

## **שאלות ותשובות**

## **היו"ר ש' וייס:**

מה שקרה הוא, שהשר לקליטת העלייה צריך להשיב על שאילתא של חבר הכנסת נסים זוילי, אשר איננו. התשובה תימסר לפרוטוקול, ואני מודה לך על כך.

## **עולי אתיופיה במרכז הקליטה בחדרה**

חבר הכנסת נ' זוילי שאל את השר לקליטת העלייה ביום ז' בטבת התשנ"ד (21 בדצמבר 1993):

עולי אתיופיה השוכנים במרכז הקליטה בשכונת בית-אליעזר בחדרה שבתו והפגינו בדרישה לשפר את תנאי מגוריהם, בהעדר מים חמים, איטום מפני גשמים, תאורה בחדרי מדרגות וכדומה.

ברצוני לשאול:

1. האם נתונים אלו ידועים למשרדך?

2. האם קיימות במשרדך תוכניות לפתרון בעיה זו?

3. מדוע לא טיפל משרדך, טרם קליטת העולים במרכז קליטה זה, בתנאי המחיה המפורטים לעיל?

## **תשובת השר לקליטת העלייה י' צבן:**

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

הריני מתכבד להשיב על שאילתא מס' 2261, מאת חבר הכנסת נסים זוילי, בנושא: תנאי מחייתם של עולי אתיופיה במרכז הקליטה בחדרה.

1, 3. מרכז הקליטה "בית אליעזר" שייך לסוכנות היהודית ונמצא באחריותה ובניהולה הבלעדי. השביתה במרכז הקליטה הסתיימה ביום 29 בדצמבר 1993, לאחר שנציגי הסוכנות היהודית נפגשו עם נציגי העולים וסיכמו ביניהם את דרכי הטיפול בנושאים שגרמו לפרוץ השביתה. בישיבה השתתף גם נציג מטעם משרד הקליטה.

א. הוחלט כי יוקם צוות של הסוכנות, אשר יבדוק את מצבן הכללי של כל הדירות, וכן את מצב מערכות החשמל, האינסטלציה והגז, וידאג לתיקונים מיידיים של הליקויים אשר יימצאו. דודי החשמל הלקויים תוקנו, וביום ב', 10 בינואר 1994, נסתיימה אטימת הגג מפני גשם.

ב. בעיות אישיות ומשפחתיות יטופלו על-ידי העובדת הסוציאלית של מרכז הקליטה של הסוכנות. הוקמה ועדה משותפת לעולים ולצוות מרכז הקליטה, שתדאג לפעילות התרבותית והחברתית במרכז, וכן תפעל לשיפור הקשרים עם גורמים חיצוניים המטפלים בעולים.

ג. הוחלט כי ועדה משותפת של נציגי הסוכנות ונציגי משרד הקליטה תבדוק את אפשרויות היציאה לדירור קבע לאלה מבין העולים אשר עדיין לא נמצא להם פתרון.

2. במרכז הקליטה "בית אליעזר" מתגוררים כיום 78 משפחות ו-19 בודדים, צעירים וקשישים, מקרב עולי אתיופיה.

לעניין המשפחות: 32 משפחות רכשו דירות באמצעות המשכנתאות המיוחדות, והן מצויות בתהליכי יציאה מהמרכז. ל-15 משפחות נוספות, הזכאיות לדירור ציבורי והיו זקוקות לפתרון דחוף, נמצא פתרון במסגרת דירור ציבורי, והן ממתנות כעת לסיום עבודת ההכנה של הדירות על-ידי חברת "עמידר". לשמונה משפחות נוספות יסייעו משרד הקליטה והסוכנות היהודית לרכוש דירה באמצעות המשכנתה המיוחדת, הממומנת רובה ככולה מכספי המדינה. 23 משפחות נוספות, אשר ככל הנראה לא תהיינה מסוגלות לבצע את התהליך של רכישת דירה באמצעות משכנתה, תקבלנה אף הן, במהלך הזמן, פתרונות במסגרת דירור ציבורי. נותרנו עם 19 בודדים. בעיית הדירור הציבורי לבודדים, ולא רק בקרב עולי אתיופיה אלא גם בקרב עולי חמ"ע – חבר המדינות העצמאיות – היא בעיה קשה, שכן לא נבנו דירות קטנות המתאימות למגורי בודדים. אנו משקיעים מאמץ רב בפתרון בעיה זו. משרד הקליטה יעשה מאמץ ניכר כדי שתושבי מרכז הקליטה הזה יועברו לדירור קבע בתוך שנה לערך.

## **הצעת חוק האוטונומיה, התשנ"ב-1992**

### **(הצעת חבר הכנסת צ' הנגבי)**

#### **היו"ר ש' וייס:**

אנו עוברים להמשך סדר-היום; גברתי סגנית המזכיר, אני צריך אותך פה להמשך סדר-היום שלנו.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים עכשיו להמשך סדר-היום, ואני מזמין קודם כול את סגנית יושב-ראש הכנסת, חברת הכנסת אסתר סלמוביץ, להחליף אותי ולהמשיך בסדר-היום.

#### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חברי הכנסת, אנו עוברים כעת לנושא הבא שעל סדר-היום, הצעת חוק קי"ד, הצעת חוק האוטונומיה, התשנ"ב-1992, של חבר הכנסת צחי הנגבי. בבקשה.

## צחי הנגבי (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, ראשית, אני רוצה להצטרף לדברים הכואבים של סגן שר הביטחון ושל יושב-ראש הכנסת, ולשלוח מכאן את השתתפותנו בצער ואת תנחומינו למשפחותיהם של ארבעת החללים שנפלו לפני זמן קצר באסון המסוק.

גם אני זכיתי להכיר מקרוב את אלוף פיקוד המרכז נחמיה תמרי, זכרו לברכה. זכיתי לשרת תחת פיקודו בחטיבת המילואים של הצנחנים במלחמת "שלום הגליל", ולעמוד על אישיותו, על כושר מנהיגותו ועל היותו לא רק מפקד שמסוגל להפעיל את סמכותו בנחישות, אלא גם אדם שידע להנהיג, לנווט, להתמודד עם רגשות ולקבל החלטות בנושאים שצריך להיות בהם קודם כול אדם ורק לאחר מכן בעל דרגות. יהי זכרו וזכר החללים האחרים ברוך.

קשה לעבור מנושא כאוב כל כך לנושא פולמוסי מיסודו, אבל אלה כללי ההתנהגות בחברה הישראלית בכלל ובבית הזה בפרט, ואני מעלה לפני הבית הזה את הצעת החוק העוסקת בעיקרה בצורך להעניק לצבא-הגנה לישראל את היכולת ואת הסמכות לפעול ללא מגבלות גם בתקופת האוטונומיה בחבלי יהודה, שומרון ועזה.

גברתי היושבת-ראש, יש אמרה יהודית מפורסמת: כל עכבה לטובה. מבחינה זו אין ביטוי הולם יותר לעיכוב הנוכחי ביישום של ההסכם הידוע בשמו: הסכם רבין-ערפאת. אין היום חולק, גם בקרב מומחים אקדמיים וגם בקרב מומחים משפטיים ואפילו אנשים פוליטיים מן העבר השמאלי של המתרס, שההסכם הזה נעשה בצורה חובבנית, הוא עשוי טלאי על טלאי, רב בו הנסתר על הנגלה, וכמעט לכל פסקה בהסכם הזה יש פרשנויות מנוגדות. הערפל הזה פוגע, כמובן, באינטרס של מדינת ישראל, מכיוון שבנושא שעליו אין מחלוקות ואין ערפל, זה ברור – זה המחיר שאנו צריכים לשלם, קרי – לסגת מאתרים שבהם צבא-הגנה לישראל הוא היום השליט הבלעדי. על כך אין מחלוקת. על כל מה שאמור להיות "משולם" ומחזק את האינטרס הישראלי, שם כבר יש מחלוקות אשר מצטברות למכביר, מחלוקת על גבי מחלוקת, הפרה של הבנה על גבי הפרה של הבנה.

הצעת החוק שלי, רבותי, דנה בסוגיה המובהקת ביותר, שבה אין להתיר שמץ של מחלוקת, והיא סוגיית הביטחון. אומרת לנו הממשלה כל העת, שמה שהיא דאגה לו יותר מכול הוא האינטרס המופלג של כולנו – הביטחון. אבל צר לי לומר, ואני אומר זאת בלא קשר לעובדה שאיני רואה כל עילה לקרוא להסכם זה הסכם אוטונומיה; זהו הסכם שמנוגד להסכם האוטונומיה של מנחם בגין, שעומד בסתירה יסודית לעקרונות שעמדו ביסוד תפיסת העולם שהובילה ללידתו של רעיון האוטונומיה.

אבל, גם אם נלך לשיטתה של הממשלה הנוכחית, הרי בתקופת האוטונומיה יורדת עוצמתו של צה"ל, יכולת הסיכול של פיגועי טרור ויכולתו לקיים מרדפים בשטח גם לסיכול ולמניעה של פעולות פיגוע וגם לאחר שאלה כבר הפכו לפיגועים – היכולת הזאת מתגמדת וכמעט הופכת בלתי אפשרית.

אני רוצה לצייר תרחיש לא דמיוני, בנאלי אפילו, לצערנו, שכבר הפך בחיינו לדבר שבשגרה. רכב צה"לי שנוסע על ציר ראשי מותקף במטען חבלה שמופעל אוטומטית ממרחק, מראש שלוחה או מראש הר, סמוך לציר הראשי. כמובן, לוקח זמן לכוחות להגיע, הרכב עצמו נפגע, החיילים שבו, חס וחלילה, נפגעים, העקבות מובילות מאותו הר, או אפילו סמוך לציר הזה, ליישוב ערבי, לכפר סמוך,

לעיר סמוכה. מה אנחנו עושים כדי להשיג את המרצחים, לשים עליהם את ידנו? האם מותר לנו להעלות מסוקים שיסיירו מעל הצירים, יאתרו רכב נמלט, יאתרו את המחבלים עצמם באחת מסמטאות המקום, כפי שעשינו השבוע לגבי הדוקר של החייל בצומת הגבעה-הצרפתית? האם מותר להזרים כוחות ולחדור פנימה אל היישוב או אל העיר, להטיל עוצר, להטיל סגר על האתר, להביא את היחידות המיוחדות כדי שישומו ידם על הרוצחים?

מגיע אלינו מידע לא באותו רגע, מאוחר יותר, שהחוליה שביצעה את הפיגוע ממוקמת באיזה בסיס יציאה בג'נין. ידוע לנו במדויק מי הם חברי החוליה והיכן היא ממוקמת. מה אנחנו עושים? אנחנו לוקחים את המידע הזה ומתייקים אותו בארכיון מכיוון שכתוב בהסכם, שצה"ל יכול רק לשמור על היישובים או לנוע על הצירים הראשיים? או שאנחנו מעבירים את המידע הזה לבעלי בריתנו החדשים, לאש"ף, כדי שהם לכאורה יפעילו את כוח השיפוט שלהם, למעשה יזהירו את החוליה שצה"ל יודע על זהותה ועל מיקומה?

מקרה נוסף, קרוב יותר אלינו מבחינה אקטואלית. מכונית תופת מתפוצצת בירושלים, כמו שהשבוע רק בנס נמנעה התפוצצות מכונית תופת כזאת והיא לא הופעלה בשכונת הגבעה-הצרפתית. אלה שהניחו את המכונית נמלטים לכיוון מזרח, 400 מטר מהגבעה-הצרפתית, אל הכפר עיסאווייה, או נמלטים צפונה לכיוון אל-בירה, קילומטרים ספורים משכונת נווה-יעקב. מה סמכותו של הצבא? האם הוא ממשיך לקיים נורמות של פעילות, אמות מידה טהורות, שמודרכות על-ידי השיקול הצבאי והשיקול הביטחוני – או שהוא כפוף להסכמות האבסורדיות באוסלו, שעל-פיהן צה"ל הופך להיות משטרת תנועה? הוא יכול לנוע על הצירים, הוא יכול לפקח על מה שקורה על האספלט, אבל 100 מטר או 20 מטר, אולי אפילו מטר אחד ימינה או מטר אחד שמאלה מן הכביש הוא איננו רשאי לפעול, והמחבלים, כל מה שהם צריכים לעשות, בהשאלה מספר הספרים, מן התנ"ך, הם צריכים לרוץ ולאחוז בקרנות המזבח ובזאת מוקנית להם חסינות נצחית? בסך הכול הם צריכים לרדת מן הציר, להיטמע באוכלוסייה האזרחית הקרובה, והנה צה"ל מנוע מלפעול נגדם בכל אתר ואתר, אף שידוע לו במפורש היכן הם ממוקמים.

יש מחלוקת בבית הזה על האוטונומיה. אני נמנה עם אלה שמאמינים, שהסכם האוטונומיה יכול להוביל לחיים משותפים ולדו-קיום בינינו לבין שכנינו. אני מניח שגם כשהייתי נגד הורדת היישובים בימית ונאבקתי אז בממשלת בגין, באותן שנים בין 1977 ל-1982, בעשרות ראיונות הבעתי תמיכה בהסדר האוטונומיה, כי הוא מוצא את שביל הזהב שבין סכנות הסיפוח לבין סכנות המדינה הפלשתינית.

מנחם בגין, גברתי היושבת-ראש, כשהביא לבית הזה את הסכם האוטונומיה ועמד בפני מתקפות שונות מכיוונים שונים, הדגיש בהודעתו מ-28 בדצמבר 1977, שבתקופת האוטונומיה, ביטחון המדינה ותושביה יהיה מופקד בידי צה"ל ולא בידי כוח זר, בכל אתר ואתר. שואלים אותנו היום, והשר רמון בוודאי יחזור, כפי שהוא חוזר בנאומיו האחרונים מאז חתימת ההסכם: מה לכם כי תלינו, אנשי הליכוד? מנחם בגין הביא את הסכם האוטונומיה, הוא זה שיזם אותו, הוא זה שהוליד אותו והביא אותו לאוויר העולם, ואתם היום מתקוממים נגד דבר שלמעשה אתם הבאתם. אומר השר רמון, אנחנו בכלל היינו בעד פשרה טריטוריאלית.

**תמר גוז'נסקי (חד"ש):**

## **צחי הנגבי (הליכוד):**

אני מביא דברים בשם אומרם. אם הסכם האוטונומיה, שהממשלה הזאת אימצה, זהה או אפילו משפר – כך אנחנו שומעים לפעמים – את הסכמי קמפ-דייוויד, אז תלכו בעקבות מנחם בגין והודעתו בכנסת, ששם נאמר במפורש שלא כוח זר, בשום אתר ואתר, ישמור על ביטחוננו. תנו לצה"ל את הסמכות לפעול כפי שהוא פועל היום, גם אם יש פיגוע בגבעה-הצרפתית, וגם אם יש מידע מודיעיני על חוליה בשכם, וגם אם יש מטען חבלה שמופעל באזור טול-כרם. תשמרו על חיילינו, תשמרו על חיינו, תמשיכו להקפיד על הרתעה מול הטרור, תמשיכו ברוח משנתו של מנחם בגין, שקבע, והכנסת על-פי הודעתו זו אישרה את הסכמי קמפ-דייוויד, לרבות תמיכתם של אנשי מפלגת העבודה ברובם, שבכל מקרה ומקרה צה"ל יוסיף להיות הגוף היחיד המופקד על ביטחונה של מדינת ישראל במאבק מול סכנות מבחץ, ובביטחון הפנים בכל הסוגיות הנוגעות לשליטה, להפעלת כוח, להפעלת הסמכות הצבאית באזורי יהודה, שומרון וחבל-עזה.

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לחבר הכנסת הנגבי. אני מזמינה את כבוד השר חיים רמון להתייחס להצעה.

## **שר הבריאות ח' רמון:**

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני מצטער על כך ששוב, במקום לדון על הצעה לסדר לגיטימית, שמוצעת מדי שבוע בשבוע כאן, מוצאים דרך קצת משונה, קצת לא סבירה, קצת לא נהוגה, וכל אלה בלשון המעטה, של הצעת חוק. אני אתייחס לכך מאוחר יותר. עכשיו אתייחס רק לתוכן.

שוב דוגמה קלסית לנשיאת שם הביטחון לשווא. מנסה חבר הכנסת צחי הנגבי לספר לציבור על סכנות ביטחוניות, ובהצעתו באה למעשה לידי ביטוי השקפת הליכוד בדבר סיפוח כל השטחים למדינת ישראל. מה לביטחון ולזכות לרכישת קרקעות? סעיף 6 בהצעת החוק שלך אומר: "לכל תושב ישראל זכות לרכוש קרקעות ביהודה, שומרון וחבל-עזה".

## **צחי הנגבי (הליכוד):**

---

## **שר הבריאות ח' רמון:**

זה קשור לביטחון? כל נאומך התייחס לביטחון.

תבוא ותאמר דבר פשוט: רצונך, כמו רצון הליכוד וכל הימין בבית הזה, שאנחנו, היהודים, נתחכך בפלשתינים ונקים יישובים והתנחלויות בלב לבם של ערים ערביות, מחנות פליטים ערביים, כדי שהחיכוך – – –

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

אתם נלחמים היום כל הזמן להישאר בעזה.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת איתן. חבר הכנסת איתן, אני מבקשת ממך לא להפריע.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

כל הזמן, יום יום אתם נלחמים להישאר בעזה, על כל מילימטר, על כל סנטימטר. מה אתה רוצה?

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת איתן. חבר הכנסת איתן.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

החיכוך הזה, שאין ספק שהוא מביא לשנאה ולעוינות, מוביל בסופו של דבר לאלימות, לטרור. אם זו שאיפתכם, שכך תיראה החברה בישראל, למה אתה לא אומר את זה? אתה מתבייש בכך? בצדק. אבל תאמר את זה. אל תוליך את הציבור שולל.

### **צחי הנגבי (הליכוד):**

למה אתה לא אומר על הביטחון?

### **שר הבריאות ח' רמון:**

אני אגיע לביטחון. אני לא אברח מנושא הביטחון, אני רוצה קודם כול לחשוף את הפרצוף האמיתי שלכם, כי אתם נושאים את שם הביטחון לשווא. אתם רוצים, ואני אחזור ואומר את זה אלף פעם,

אתם רוצים את עזה כחלק בלתי נפרד ממדינת ישראל, ואת 2 מיליוני הפלשתינים כחלק בלתי נפרד ממדינת ישראל. זה היעד שלכם, וזה בא לידי ביטוי בהצעת החוק שלך.

### **עוזי לנדאו (הליכוד):**

זה לא לעניין. מדוע מביאים במיוחד שר כדי שידבר לא לעניין?

### **שר הבריאות ח' רמון:**

חבר הכנסת עוזי לנדאו, אני קורא את הצעת החוק, ואני בטוח שאתה לא קראת אותה.

### **עוזי לנדאו (הליכוד):**

הצעת החוק היא: הצעת חוק האוטונומיה. אני שואל למה שולחים דווקא שרים שעוסקים בליצנות. אנחנו רוצים 2 מיליוני ערבים? מה הדברים האלה?

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת לנדאו, אני מבקשת לא להפריע.

### **צחי הנגבי (הליכוד):**

---

### **שר הבריאות ח' רמון:**

חבר הכנסת צחי הנגבי, אני פשוט רוצה לומר לציבור, על סמך הצעת החוק שלך, מה אתה רוצה ומה אתה מתכוון.

### **צחי הנגבי (הליכוד):**

לשמור על היישובים.

### שר הבריאות ח' רמון:

אתה אינך רוצה לשמור על היישובים. אני קורא מה אתה אומר. אתה רוצה להקים עוד יישובים.

### צחי הנגבי (הליכוד):

בוודאי.

### שר הבריאות ח' רמון:

הצעתך סותרת שלושה מסמכים שאושרו ברוב על-ידי הכנסת: הסכמי קמפ-דיוויד; קווי היסוד של ממשלת ישראל, שזכתה לאמון הכנסת; הסכם העקרונות, שגם הוא זכה לאמון הכנסת.

### עוזי לנדאו (הליכוד):

הסכם העקרונות לא זכה ליותר מ-60 קולות, בתוכם קולות של אנטי-ציונים.

### היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת לנדאו, אני מבקשת, אתה לא יכול להפריע כל הזמן. חבר הכנסת לנדאו, אני מבקשת. הערת את הערותיך. אני מאוד מבקשת ממך.

### עוזי לנדאו (הליכוד):

---

### היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת לנדאו, אתה לא יכול לעשות את זה כל הזמן. אני מבקשת ממך.

### יהושע מצא (הליכוד):

חיים, מה יהיה עם משרד הבריאות? אתה עונה בשם שרים אחרים. מה יהיה עם משרד הבריאות?

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת מצא.

**יהושע מצא (הליכוד):**

מה יהיה עם משרד הבריאות?

**שר הבריאות ח' רמון:**

נתתי לך השבוע הזדמנות ליהנות ממני מאוד כשר הבריאות.

**יהושע מצא (הליכוד):**

אתה עונה במקום שר הדתות, במקום שר הפנים, מה יהיה עם הבריאות? במשרד שלך לא עוסקים בנושא הבריאות?

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת מצא, חבר הכנסת מצא. חבר הכנסת לנדאו. אני מבקשת שקט. חברי הכנסת, אני מבקשת שקט.

**שר הבריאות ח' רמון:**

חבר הכנסת צחי הנגבי, לידיעתך, כשמנחם בגין מדבר על אוטונומיה, הוא מדבר על אוטונומיה מלאה לתושבים וקובע, אני קורא: הממשל הצבאי הישראלי ומינהלו האזרחי – – –

**היו"ר א' סלמוביץ:**

אני מבקשת מכל חברי הכנסת לשבת ולהפסיק לדבר. אני חוזרת ומבקשת שקט. תודה.

### שר הבריאות ח' רמון:

אני קורא: הממשל הצבאי הישראלי ומינהלו האזרחי ייסוגו וצה"ל ייפרס מחדש. אתה רוצה להיות בכל מקום? כתוב שהוא ייסוג וייפרס מחדש.

### עוזי לנדאו (הליכוד):

אני לא מבין על מה אתה מדבר.

### שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת עוזי לנדאו, אתה היית גם נגד הסכמי קמפ-דייוויד, עכשיו אתה פרשן שלהם? כשהלכו למדריד אמרת שזה אסון מדיני. למה לך להפריע עכשיו? תשתוק, זה יהיה יותר טוב. תשתוק.

### עוזי לנדאו (הליכוד):

אני לא יודע על מה אתה מדבר. אתה לא יודע על מה אתה מדבר.

### היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת לנדאו, חבר הכנסת לנדאו.

### שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת לנדאו, היית נגד הסכמי קמפ-דייוויד, היית נגד מדריד, היית נגד כל הסכם. למה אתה מפריע? אתה רואה הסכם, אתה לא קורא אותו ואומר: לא. איך אתה יכול לומר דברים כשאתה לא קורא?

### היו"ר א' סלמוביץ:

חברי הכנסת, אני מבקשת מכולם לשבת. אני מבקשת מכולם לשבת ולהפסיק לדבר.

### שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת צחי הנגבי, הסכמי קמפ-דייוויד קובעים נסיגה של צה"ל ופריסה מחדש. אתה מציע שצה"ל יהיה בכל מקום, זה מתיישב עם הסכמי קמפ-דייוויד?

וכתוב: משטרה פלשתינית חזקה, לא פעם אחת אלא פעמיים. שכחת לכתוב את זה בהצעת החוק שלך. מה אתה רוצה מהמשטרה? המשטרה הזאת צריכה לטפל בסדר של הערבים.

**עוזי לנדאו (הליכוד):**

משטרה מקומית.

**צחי הנגבי (הליכוד):**

לא אם הם פוגעים בנו.

**שר הבריאות ח' רמון:**

ובהסכם העקרונות כתוב: תמשיך ישראל להיות אחראית לביטחון החוץ וכן לביטחון הפנים ולסדר הציבורי של ההתנחלויות והישראלים. בדיוק על זה אנחנו עומדים. בדיוק על זה אנחנו נאבקים. אני מצטט מהסכם העקרונות, כך כתוב בהסכם העקרונות, לזה אנחנו דואגים.

לכן, כל מה שאתה אומר מבחינת ביטחון אין לו ידיים ואין לו רגליים. אנחנו עומדים על ביטחונה של ישראל, על ביטחונם של היישובים. כל כוונתכם לסכל את ההסכם. אתם רוצים להמשיך בסטטוס-קוו. אינכם רוצים שום הסדר עם שום גורם ערבי.

הדבר האחרון שאני רוצה להגיד לך, חבר הכנסת צחי הנגבי – – –

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חברי הכנסת, אני מבקשת מכולם לשבת. אני מבקשת לשבת ולהפסיק את הפטפוטים. אני מבקשת מכולם לשבת. חבר הכנסת שילנסקי, אני מבקשת. חבר הכנסת דן תיכון, אני מבקשת. חבר הכנסת שמיר, אני מבקשת לשבת.

**שר הבריאות ח' רמון:**

חבר הכנסת צחי הנגבי, השיטה לכפות על הבית את מצע הליכוד באמצעות הצעות חוק היא פטנט שכבר איננו מקובל. פעם אחת זה היה תרגיל פרלמנטרי, אבל כשעושים בזה שימוש כל שבוע זה מגוחך, זה אנטי קונסטיטוציוני, זה עושה פלסטר את כל ההליכים בבית הזה.

אני גם רוצה להגיד לחבר הכנסת הנגבי, שגם חוק לא עוזר.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת גולדפרב וחבר הכנסת גונן שגב. חבר הכנסת רפאל איתן. חברת הכנסת לימור לבנת. כולם לשבת.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

כאשר חוקקתם את חוק הגולן – כתוב שחוק רמת-הגולן לא יהיה למכשול – – –

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת אלכס גולדפרב. חבר הכנסת גונן שגב. חבר הכנסת רפאל איתן. אני מבקשת מכולם לשבת.

### **שר הבריאות ח' רמון:**

כתוב שחוק רמת-הגולן לא יהיה למכשול עם הסורים בכל עת שירצו להיכנס למשא-ומתן. באיגרת למזכ"ל האו"ם אמרנו על חוק הגולן, שחוק רמת-הגולן איננו מונע ואינו פוגם במשא-ומתן.

אני מציע לכם, יש לכם הצעות לסדר – תעלו אותן. אל תפגמו יותר ממה שאתם פוגמים בהליך החוקתי של מדינת ישראל. והכי חמור, אל תישאו את שם הביטחון לשווא. לא הביטחון מדריך אותכם, אלא אתם רוצים לסכל את המשא-ומתן בינינו לבין הפלשתינים, משא-ומתן שיביא בסופו של דבר להתנתקות, להפסקת השליטה על 2 מיליוני פלשתינים.

אני פונה אל חברי הכנסת לדחות את הצעת החוק הזאת מכול וכול ולהפסיק להשתמש בנושא הזה, שפוגע פגיעה קשה בסדרי הבית. תודה.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לכבוד השר רמון. חבר הכנסת הנגבי, יש לך זכות תגובה. בבקשה, חמש דקות.

### **צחי הנגבי (הליכוד):**

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, השר רמון לא התייחס אפילו לאחת משאלותי. הוא רק הסתמך על הסכמים ואמר: הממשלה תעמוד בהסכמים. אני שמח ששר החוץ נמצא כאן, כי הוא אבי אבות ההסכם הזה. לשר החוץ שמעון פרס יש תכונה אחת, שהיא גדולה אפילו מתכונותיו של – – –

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חברי הכנסת, אני מבקשת שקט.

### **צחי הנגבי (הליכוד):**

אני, באמצעות דבריו של שר החוץ שמעון פרס, רוצה להתייחס לאמינותם של הסכמים ולתקפותם כשהם באים ונחתמים על-ידי הממשלה הזאת. לכבוד שר החוץ שמעון פרס יש תכונה, שהיא גדולה מתכונתו של הקדוש-ברוך-הוא. לקדוש-ברוך-הוא לקח שישה ימים לברוא את העולם, ורק אחרי זה הוא כתב את התנ"ך. השר פרס הצליח גם לעשות הסכם – הכי מסובך שהיה בתולדות המדינה, וגם לכתוב תוך כדי ההסכם הזה ספר בן מאות עמודים, שמפרט את הצלחותיו האדירות של ההסכם הזה. אומנם הוא לא הספיק להזכיר שם את סגן השר יוסי ביילין, אבל בכל זאת הספר הזה הוא בעל חשיבות, ושם אומר שר החוץ – –

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

אני מבקשת שקט.

### **צחי הנגבי (הליכוד):**

– – בספר הזה, של ישראל היו תנאים מפורשים לגבי הכרה באש"ף, העיקר שיבטל את הסעיפים באמנה הפלשתינית הקוראים להשמדת ישראל, ומוטב לבצע הסכם עקרונות וגם הכרה באש"ף רק אם אש"ף ישתנה וישנה את אמנת היסוד שלו.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

מי אמר את זה?

### **צחי הנגבי (הליכוד):**

שמעון פרס. הוא כתב את זה בספרו החדש על הסכם אוסלו.

### **עוזי לבדאו (הליכוד):**

זה על דעתו של רבין.

### **צחי הנגבי (הליכוד):**

ודאי שזה על דעתו של רבין. הוא כותב: זו היתה גם דעתו של רבין. דרך אגב, רבין, כשבא לכנסת, כאן, כדי לבקש את אמונה להסכם אוסלו, אני אקרא את המשפט הרלבנטי בפרוטוקול, הוא אמר: אני רוצה לדווח. חתמנו את ההסכם כי אש"ף – –

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חברי הכנסת, זה בלתי אפשרי. אתם מפריעים לדובר כל הזמן.

### **צחי הנגבי (הליכוד):**

– – – – –  
התחייב לאכוף על חבריו – – –

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

סגנית השר, חברת הכנסת מאשה לובלסקי, אני מבקשת ממך לשבת.

### **צחי הנגבי (הליכוד):**

אש"ף התחייב לאכוף על חבריו את הפסקת הטרור והאלימות, כמובן – –

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

אני מבקשת לשבת. זה מפריע. אתם מדברים כל הזמן.

### **צחי הנגבי (הליכוד):**

— זה לא קרה, להעמיד לדין את מפירי ההתחייבויות, זה גם לא קרה, והתחייב לבטל את סעיפי האמנה הפלשתינית — — —

### **יהושע מצא (הליכוד):**

חבר הכנסת הנגבי — — —

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת גונן שגב, אני מבקשת לשבת. זה מפריע.

### **צחי הנגבי (הליכוד):**

אני מבקש, אם אפשר, לגרום לשקט מוחלט.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

אני מבקשת שקט. אני מבקשת מכל חברי הכנסת לשבת. גברתי שרת העבודה והרווחה, אני מבקשת.

### **צחי הנגבי (הליכוד):**

לכן אומר רבין, ראש הממשלה, בבואו לבקש את אמון הבית הזה, הוא אומר: אנחנו הלכנו אל ההסכם הזה, בין היתר מכיוון שאש"ף התחייב לבטל את סעיפי האמנה הפלשתינית שסותרים את זכות קיומה של ישראל ולהביא לביטולם הפורמלי במוסד המתאים.

חבר הכנסת סגן השר יוסי ביילין רצה גם הוא להיות כתבן בלתי נלאה של ספר, ומיהר לכתוב ספר. בריאיון על הספר הזה אומר סגן השר ביילין: קיבלנו את נכונותו של אש"ף להביא לשינוי באמנה הפלשתינית, כי זה איננו אקט הצהרתי חסר משמעות. זהו מעשה בעל ערך היסטורי, סימבולי, שמשמעת ממנו הכרה בקיומה של ישראל כחלק אינטגרלי מן המזרח התיכון — — —

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חברי הכנסת, אני מבקשת שוב שקט. אני מבקשת מכולם לשבת, עד האחרון.

### **צחי הנגבי (הליכוד):**

אדוני השר רמון, אתה אומר שיש לסמוך על הממשלה הזאת שהיא תעמוד בהסכמים. הנה הבאנו לכם שלושה ציטוטים – –

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת זבולון המר, אני מבקשת ממך לשבת במקומך.

### **צחי הנגבי (הליכוד):**

– מבכירי המערכת הפוליטית, מבכירי מפלגת העבודה. ראש הממשלה, שר החוץ, סגן שר החוץ, כולם התחייבו במלים הנוקבות ביותר – –

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

סגן השר בן-מנחם.

### **צחי הנגבי (הליכוד):**

– שאם אש"ף לא ישנה את האמנה הפלשתינית במוסד המתאים, ביטול פורמלי – להסכם הזה אין ערך.

רק לפני ימים ספורים אמר לנו שר החוץ בריאיון בטלוויזיה: מה החשיבות של הנושא הזה? זה דבר הצהרתי. העיקר שמתנהגים לפי זה. אומר ראש הממשלה יצחק רבין: מה החשיבות, אנחנו אפילו לא דורשים מהם לבטל את האמנה הפלשתינית. זאת בעיה שלהם. כלומר, אין לסמוך על הממשלה הזאת, היא לא מסוגלת לעמוד בהתחייבויות שלה כלפי הבוחר, אין קשר בין מה שהיא מציגה לכנסת לבין המציאות. לכן אנחנו לא סומכים אף לא על אחת מההתחייבויות שלכם, ולכן החוק הזה דרוש כדי שיכפה עליכם לשמור על ביטחון ישראל, כי אם נסמוך עליכם, חיינו של שום חייל ושום תושב לא יהיו בטוחים.

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לחבר הכנסת הנגבי.

חברי הכנסת, כולם לשבת. אנחנו עוברים להצבעה בקריאה טרומית על הצעת חוק האוטונומיה, התשנ"ב-1992, של חבר הכנסת צחי הנגבי. כולם לשבת. אנחנו עוברים להצבעה. נא להצביע בעד או נגד הצעת החוק. בבקשה.

### **הצבעה מס' 1**

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 40

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 45

נמנעים – אין

ההצעה להסיר את הצעת חוק האוטונומיה, התשנ"ב-1992,

מסדר-היום נתקבלה.

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

40 תומכים, 45 מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שהצעת החוק לא התקבלה.

חברי הכנסת, אני מבקשת שקט. אנחנו עוברים לנושא הבא על סדר-היום – הצעת חוק המפלגות (תיקון – פרסום תרומות), התשנ"ד-1993, של חבר הכנסת דוד מגן, הנמקה מהמקום, בבקשה.

## **סאלח טריף (העבודה):**

---

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

הצעת החוק של חבר הכנסת אסעד לא תעלה.

## **סאלח טריף (העבודה):**

למה?

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

לא תעלה. מה זה למה? אני חייבת הסברים? חבר הכנסת סאלח טריף, אני לא חייבת לך הסברים. מצטערת.

## **הודעה אישית של חבר הכנסת א' אסעד**

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

אני מאפשר לחבר הכנסת אסעד אסעד למסור הודעה אישית. חבר הכנסת מגן, אני מאפשרת קודם מסירת הודעה אישית, ברשות יושב-ראש הישיבה הקודם.

## **אסעד אסעד (הליכוד):**

גברתי היושבת-ראש – –

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

חברי הכנסת, אני מבקשת שקט.

## **אסעד אסעד (הליכוד):**

– – חברי הכנסת, אדוני השר ליבאי, מזכירות הממשלה, בשם ועדת השרים לחקיקה, פנתה אלי בבקשה לדחות את הצעת החוק לארגון העדה הדרוזית ומוסדותיה. העדה הדרוזית חיכתה 45 שנה כדי לארגן את מוסדותיה, והיא תוכל לחכות עוד חודש נוסף. אנחנו נחכה, אבל אני יודע, חברי הכנסת, גברתי היושבת-ראש, מופעלים לחצים על-ידי קבוצה אינטרסנטית בתוך העדה הדרוזית על חברי הכנסת ועל אנשי ציבור – –

**סאלח טריף (העבודה):**

— — —

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חברי הכנסת, אני מבקשת לא להפריע.

**אסעד אסעד (הליכוד):**

— — ומי שמפעיל את הלחץ הזה — —

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת זוילי וחבר הכנסת בורג, אתם מפריעים.

**אסעד אסעד (הליכוד):**

— — זה חבר הכנסת סאלח טריף. מה שמדאיג אותו ומה שמעניין אותו זה — —

**היו"ר א' סלמוביץ:**

אני מבקשת לא להפריע.

**אסעד אסעד (הליכוד):**

— — האינטרס המשפחתי הצר — —

**היו"ר א' סלמוביץ:**

לא להפריע.

### **אסעד אסעד (הליכוד):**

— אינטרס צר מאוד, שמטרתו אך ורק להמשיך לשלוט בעדה הדרוזית כברכוש פרטי. העדה הדרוזית אינה רכוש פרטי של אף אחד, ובוודאי לא של חבר הכנסת סאלח טריף, שניסה לגנוב ולחטוף את מנהיגות העדה בהלווייתו של השיח'.

צר לי שיש חברי כנסת כאן, שכולם מתחמקים ואומרים: בעניין העדה הדרוזית לא רוצים להתערב. אני אולי, ברשותכם, אפנה לפרלמנט בירדן או בלבנון או בקנדה כדי לחוקק. הכנסת היא מעל כולם; היא מחוקקת לדתיים, היא מחוקקת לחילונים, היא מחוקקת לרבנים, לנשיא המדינה, ולכל מוסד במדינת ישראל, וכאן, בנושא העדה הדרוזית, כולם אומרים: הצדה.

אני מבקש להשמיע הערה לנושא של הצעת החוק. בלבנון השכנה, שאינה מדינה דמוקרטית, ואנחנו מתפארים שמדינת ישראל היא מדינה דמוקרטית, חוק ארגון העדה הדרוזית עבר בשנת 1962. החוק נמצא אתי. אלפי בני העדה הדרוזית, דתיים, חילונים, רוב ראשי המועצות הדרוזיות, כל חברי הכנסת לשעבר של העדה הדרוזית — —

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חברי הכנסת, אני מבקשת שקט.

### **אסעד אסעד (הליכוד):**

— חתמו על הצהרה ובקשה כדי לארגן את נושא העדה הדרוזית.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת סאלח טריף, אני מבקשת ממך.

### **אסעד אסעד (הליכוד):**

לכן אני מבקש לדחות את הנושא בחודש ימים. תודה רבה.

### **סאלח טריף (העבודה):**

— — —

**היו"ר א' סלמוביץ:**

זאת הודעה אישית שהיושב-ראש הקודם אפשר, ואני אפשר גם לך, כיוון ששמך הוזכר. אני מבקשת ממך לא להפריע.

כבוד השר, רק שנייה. חבר הכנסת מגן, אני דוחה לרגע את ההצעה שלך. אנחנו תיכף נתגבר על זה, ונמשיך.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

— — —

**היו"ר א' סלמוביץ:**

סליחה, חבר הכנסת איתן.

בבקשה, כבוד השר.

**שר המשפטים ד' ליבאי:**

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת — — —

**היו"ר א' סלמוביץ:**

אני מבקשת שקט. חבר הכנסת איתן, אני מבקשת שקט. חבר הכנסת איתן.

**שר המשפטים ד' ליבאי:**

מאחר שעלתה השאלה — — —

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חברי הכנסת, אני מבקשת שקט. בבקשה.

### **שר המשפטים ד' ליבאי:**

לאחר שעלתה השאלה, מדוע מעלה או אינו מעלה חבר הכנסת הנכבד את הצעת החוק הפרטית שלו היום, אני רוצה להבהיר את העובדות מנקודת מבטה של הממשלה. ועדת השרים לענייני חקיקה דנה בהצעת חוק זאת ב-13 בדצמבר – – –

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

סליחה רגע, כבוד השר, דברך לא נשמעים. אינני יודעת מה הבעיה.

### **שר המשפטים ד' ליבאי:**

התרגלתי לנימוסים בבניין הזה – –

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

אדוני, אני מזמינה אותך לדוכן.

### **שר המשפטים ד' ליבאי:**

– – ולמידת השמיעה של חבר את זולתו בבניין הזה; זה לקח לי הרבה זמן, אבל אחרי זמן מתרגלים. אני מודה לגברתי היושבת-ראש.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

אדוני השר, דברך לא נשמעים משום-מה. אני מזמינה אותך, בבקשה, לדוכן.

### **שר המשפטים ד' ליבאי:**

תודה, גברתי היושבת-ראש.

ועדת השרים לענייני חקיקה חשבה, שהנושא הזה של ההסדר והארגון של העדה הדרוזית הוא נושא חשוב ביותר. היא דנה בכך ב-13 בדצמבר 1993 והחליטה אז לדחות את המשך הדיון שלה בהצעת החוק למשך חודש ימים. היא לא נקטה אז, ב-13 בדצמבר, עמדה סופית, אם כי היא כתבה אז בהחלטתה, שוועדת השרים בדעה כי יש להיזהר ביותר מחקיקת חוק מדינה אשר בא להתערב בחייה וכן בניהולה של עדה דתית. מה גם שאין מדובר בדת של מרבית תושבי המדינה.

מן הראוי שאם יוסדר הנושא בחוק, יהיה ההסדר על דעת ועדה שיהיה בה ייצוג מכובד לנכבדי העדה או לנציגיה או בדרך מקובלת או דמוקרטית אחרת.

כאמור, לא התקבלה שום החלטה לגבי עמדת ממשלה, אלא הוועדה החליטה לדחות את המשך דיוניה בחודש.

לקראת תום החודש הזה, ביודעה שחבר הכנסת הנכבד יוכל להעלות את ההצעה כאן, חזרה ועדת השרים ודנה בהצעה זו ב-10 בינואר 1994 והחליטה, שעמדת הממשלה היא להתנגד להצעת החוק כפי שהונחה כאן.

אבל ייתכן, אני אומר, כך אני מבין, שהחלטה אחרונה זו, שהיא מלפני יומיים, טרם הגיעה לידיעתו של חבר הכנסת אסעד אסעד – אני אומר ייתכן, אינני יודע, והוא כאן – ולכן הוא סבר, כך אני הבינתי עכשיו, שנוכח בקשת הממשלה או עמדת הממשלה או הצורך שלה בזמן נוסף להגיע לגיבוש עמדתה, הוא לא ימהר להגיש את ההצעה כאן. ואני מכבד את גישתו זו, שבוודאי באה מתוך התחשבות בממשלה, וכך אני מפרש עכשיו את מה שקורה כאן. ולכן ראיתי להבהיר ולהעמיד דברים על דיוקם.

כאמור, בינתיים החליטה הממשלה להתנגד להצעת חוק זו שלך. תודה רבה.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לכבוד שר המשפטים.

**הודעה אישית של חבר הכנסת ס' טריף**

**היו"ר א' סלמוביץ:**

אני רוצה לאפשר לחבר הכנסת סאלח טריף – –

### דוד מנע (הליכוד):

על סמך מה את מאפשרת לו?

### היו"ר א' סלמוביץ:

כי אפשרנו גם לחבר הכנסת אסעד אסעד, ושמו הוזכר פה, ולכן החלטתי.

### דוד מנע (הליכוד):

---

### היו"ר א' סלמוביץ:

אדוני, חבר הכנסת דוד מנע, אתה לא מנהל פה את הישיבה ואני מבקשת ממך שלא להתערב בהחלטות שלי.

### מיכאל איתן (הליכוד):

מה ההיגיון בכך?

### היו"ר א' סלמוביץ:

כך החלטתי. לא מוצא חן בעיניכם – תפנו, תערערו, תקבלו בפני מי שצריך.

חבר הכנסת איתן, העלית בעיה, העלית שאלה, אני רוצה להשיב לך. היושב-ראש הקודם, פרופסור שבח וייס, אפשר מסירת הודעה אישית לחבר הכנסת אסעד אסעד. שמו של חבר הכנסת סאלח טריף הוזכר.

### מיכאל איתן (הליכוד):

את טועה. אני הגשתי את ההצעה.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

אז אני טועה. מה לעשות? יכול להיות שאני טועה, אבל זאת ההחלטה שלי.

חבר הכנסת סאלח טריף, בבקשה.

### **סאלח טריף (העבודה):**

אני מודה לך, גברתי היושבת-ראש, אבל עדיין אני פונה לחבר הכנסת מיכאל איתן ברוב הגינותו. אם אתה עדיין מתנגד לזה שאני אביע את דעתי ואומר את דברי בהודעה אישית על סמך הדברים שחבר הכנסת אסעד אמר, אני באמת מוכן לכבודך לרדת ולא לדבר מהמיקרופון הזה. הרי אתה יודע שכאשר מדברים עליך, על הדברים שאתה עושה, אתה עדיין יכול להביע ולומר את דבריך האישיים בהודעה אישית. זה התקנון שהכנסת והדמוקרטיה מאפשרים. אז על מה אתה מזדעק?

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

אני מבקש הודעה אישית.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת איתן, אני לא מאפשרת לך.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

הוא פנה אלי, אני רוצה להשיב לו.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

אני לא מאפשרת לך.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

את לא מאפשרת לי?

**היו"ר א' סלמוביץ:**

לא.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

למה? נתת לו הודעה אישית, למה לי לא מגיע?

**היו"ר א' סלמוביץ:**

כך החלטתי, מה לעשות.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אני רוצה לדעת למה לא מגיעה לי הודעה אישית.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת מיכאל איתן, קודם כול, אתה מדבר כעת ללא רשותי. שנית, אתה מבקש הודעה אישית לא בדרך המקובלת. יש דרכים מקובלות לבקש הודעה אישית.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

הדרך המקובלת כתובה בתקנון.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

ולא בצורת התפרצות כמו שאתה מתפרץ עכשיו לעברי. אם ההחלטות שלי לא מוצאות חן בעיניך, יש גם דרכים להגיש עליהן קובלנה.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אני רוצה לדעת מה הדרך המקובלת.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

הדרך המקובלת מוכתבת בתקנון.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

נכון. כתוב שם: הודעה אישית בסוף הישיבה.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

כותבים הודעה ליושב-ראש הישיבה, ואתה לא נוהג בדרך המקובלת. חבר הכנסת מיכאל איתן, אני מבקשת ממך לא להפריע כעת.

**השר לאיכות הסביבה י' שריד:**

חבר הכנסת איתן, אתה לא יודע על מה מדובר.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

כבוד השר שריד, אתה מפריע.

**השר לאיכות הסביבה י' שריד:**

אני עוזר לך.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

סליחה. תודה.

**סאלח טריף (העבודה):**

גברתי היושבת-ראש, אני רוצה להבהיר כאן – – –

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

אבל הודעה אישית במסגרת הודעה אישית.

### **סאלח טריף (העבודה):**

הודעה אישית. אני מצטער מאוד, אני מצטער צער רב, שעמיתי חבר הכנסת אסעד מנסה להעביר דרך הכנסת את מה שהוא לא מצליח להעביר דרך העדה, תוך האשמות כבודות וקשות נגדי, כי מי שמנסה להכתיב ולעשות – – –

### **אסעד אסעד (הליכוד):**

העדה הדרוזית תשפוט אותו – – –

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

אתה לא יכול להפריע כעת, חבר הכנסת אסעד. אני מצטערת.

### **סאלח טריף (העבודה):**

אני יכול לסיים את דברי לפחות?

### **אסעד אסעד (הליכוד):**

אני מחזיק אלפי חתימות של בני העדה הדרוזית – – – שלטון המאפיה. יודעים מה הוא עשה לפני עשר שנים.

### **סאלח טריף (העבודה):**

אולי תיתן לי לדבר ולסיים את דברי כמו שאתה סיימת את דבריך? תן לי לדבר כמו שאתה דיברת ושמעתי את דבריך. אולי תיתן לי לדבר ותשמע אותי בכבוד כאן בכנסת. תשמע אותי כמו ששמעתי אותך. גברתי היושבת-ראש, הוא לא נותן לי לסיים את דברי, תשמרי עלי.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת סאלח טריף, בבקשה.

### **סאלח טריף (העבודה):**

אני רוצה להבהיר – כמי שמואשם שמנסה לכפות דברים – בהודעה בצורה הברורה והחד-משמעית, שהעדה – – –

### **אסעד אסעד (הליכוד):**

אני מבקש הודעה אישית.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

הודעה אישית? – בסוף הישיבה. היושב-ראש הקודם אפשר הודעה אישית אחת באמצע הישיבה. לצורך האיזון אני אפשרתי הודעה אישית נגדית. בזה זה נגמר.

### **אסעד אסעד (הליכוד):**

– – – "רשת חוקרת" יודעת מיהו. אני לא אקבל הטפת מוסר – – –

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת אסעד, בזה זה נגמר. אני לא הייתי מאפשרת גם את ההודעה האישית שלך. מזה זה התחיל. אני מאוד מצטערת.

### **השר לאיכות הסביבה י' שריד:**

חבר הכנסת אסעד, אמרת עליו דברים חמורים ביותר – – –

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

כבוד השר שריד, אתה לא עוזר לי, אתה מפריע לי.

### **אסעד אסעד (הליכוד):**

הם רוצים להמשיך לשלוט בעדה הדרוזית כברכוש פרטי.

### **סאלח טריף (העבודה):**

אדוני השר שריד, מצער אותי שכל עם ישראל שצופה בנו רואה את ההתנהגות הפסולה הזאת, שאפילו לא מאפשרים לחבר כנסת לסיים את דבריו בהודעה אישית. לפחות מן הדין ומן הצדק לשמוע אותי, וכל אחד בדעתו שלו – לאפשר לו לומר את דבריו בסבלנות, בסובלנות.

אני רוצה לומר שהעדה הדרוזית איננה זקוקה להצעת חוק כזאת, שבאה לפלג ולהוסיף ריב, מדון וסכסוכים; הצעה שבאה ממקום אחר, שסוע, כמו לבנון, אשר סבלה ממשטר של עדות. הצעת החוק שלך לא מתאימה לדמוקרטיה הישראלית. אתה בא לכאן ומנסה להטיל בוך ורפש בפעילות של חבר כנסת אחר. ראשי הדת וראשי העדה לא ייתנו לא לי ולא לך להכתיב להם במהלכים פוליטיים את מה שהם בעצמם – – –

### **אסעד אסעד (הליכוד):**

רק שלך.

### **סאלח טריף (העבודה):**

גברתי, אני מבקש, אני לא יכול להמשיך כך.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת אסעד, אני מבקשת ממך.

### **עמנואל זיסמן (העבודה):**

גברתי היושבת-ראש, למה יש ריכוז של חברי הליכוד לידך?

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת זיסמן, אני מנהלת פה את הישיבה. אני מבקשת ממך.

### **סאלח טריף (העבודה):**

אני רוצה להבהיר שרק אנשי הדת ורק העדה בתוכה, בתוך עצמה, היא שתחליט על דרכה ועל ענייניה.

אני מצטער צער רב על כך שחבר הכנסת אסעד מביא את הסכסוכים ואת המריבות לכנסת ישראל ללא צורך, תוך האשמות חסרות שחר וחסרות בסיס. תודה.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לחבר הכנסת סאלח טריף.

אנחנו עוברים כעת לנושא הבא על סדר-היום.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

לא, אני לא מוכן.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

אל תגיד לי: לא. מה זה אתה אומר לי: לא?

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

גברתי, אני רוצה לקבל תשובה.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת מיכאל איתן, אני משיבה לך. תקבל תשובה ממני. אני ממשיכה בניהול הישיבה. אני אקבע מתי יעלה העניין הזה. אני מבקשת ממך לא להפריע לי כעת.

**משה קצב (הליכוד):**

הוא אמר דברים קשים לחבר הכנסת אסעד.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת קצב, לא להפריע לי כעת.

אנחנו עוברים לנושא הבא על סדר-היום – הצעת חוק – – –

**מיכאל איתן (הליכוד):**

גברתי היושבת-ראש – – –

**היו"ר א' סלמוביץ:**

לא, אתם לא תפריעו לי. חבר הכנסת איתן, אתה לא תפריע לי.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אני רוצה לקבל תשובה.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת איתן, אני שמעתי אותך, אתה כתבת לי, אני אשיב לך, ואתה לא תפריע למהלך התקין של הישיבה.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אני מבקש לקבל תשובה.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

אתה תקבל אותה, חבר הכנסת איתן. כרגע אנחנו ממשיכים בסדר-היום. תקבל תשובה.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

לא.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

מה זה "לא"? חבר הכנסת איתן, אתה שמעת את תשובתי. אין "לא". אנחנו ממשיכים ועוברים לנושא הבא בסדר-היום. תקבל תשובה, הבטחתי לך.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

גברתי היושבת-ראש, חבר הכנסת אסעד אסעד לא דיבר כאן במסגרת הודעה אישית כפי שאת ציינת. אני פניתי אל יושב-ראש הכנסת.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

תקבל ממני תשובה.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

סליחה, עם כל הכבוד, אני פניתי אל יושב-ראש הכנסת. בהסכמת יושב-ראש הכנסת טיפלנו בעניין הזה. חבר הכנסת סאלח טריף פנה והתייחס אלי. מדוע אני לא יכול, כשהוא מתייחס אלי, להשיב ולהבהיר את הסוגיה? אני רוצה תשובה.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

תקבל תשובה. פנית אלי בכתב, תקבל ממני תשובה בכתב.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אז תגידי לי, למה בכתב?

**היו"ר א' סלמוביץ:**

אני אומרת לך כך: אני לא זו שקבעתי – – –

**עמנואל זיסמן (העבודה):**

— — —

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חברי הכנסת. חבר הכנסת זיסמן, נא לשבת.

**רפאל אלול (העבודה):**

— — —

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת רפי אלול, חבר הכנסת זיסמן, אני מבקשת מכולם לשבת.

**עמנואל זיסמן (העבודה):**

— — —

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת זיסמן, אני קוראת אותך לסדר בפעם הראשונה.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

— — —

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת איתן, אני מבקשת לשבת. אני מבקשת להפסיק את ההפרעות. אני אשיב לך, חבר הכנסת איתן.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אני לא שומע אותך.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

אני משתדלת ואני רוצה שתקשיב. אם יהיה פה שקט ותקשיב, תשמע אותי. 'ושב-ראש הישיבה הקודם אפשר לחבר הכנסת אסעד אסעד למסור פה הודעה אישית — — —

**מיכאל איתן (הליכוד):**

לא, את טועה.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

זה מה שקיבלתי ממנו. אני לא ניהלתי את הישיבה באותו רגע.

**משה קצב (הליכוד):**

הוא לא מסר הודעה אישית.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

קיבלתי ממנו פה החלטה — — —

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אני הגשתי בקשה בכתב.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

בסדר, חבר הכנסת איתן, שאלת שאלה, תקשיב לתשובה. אני מסבירה לך, שהיושב-ראש הקודם פרופסור שבח וייס אפשר לחבר הכנסת אסעד אסעד למסור הודעה אישית בשלב הזה של הדיון.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

את טועה. אני הגשתי את הבקשה. אני כתבתי לו, זה כתב ידי.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת איתן, אני מחזיקה פה את ההודעה של חבר הכנסת אסעד אסעד. הודעה שלך לא קיבלתי. לא קיבלתי. יש פה הודעה אחת בלבד, של חבר הכנסת אסעד אסעד. מה שאתה אומר לי כרגע לא מונח לפני.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

הנה היא, לידך.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

את זה אני רואה עכשיו בפעם הראשונה. אני מצטערת, אני רואה את זה עכשיו בפעם הראשונה. מה שאני קיבלתי מהיושב-ראש הקודם זו ההודעה היחידה שנמסרה על-ידי חבר הכנסת אסעד אסעד.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

בסדר.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

אפשרו לו למסור הודעה אישית, לדאבוני לא על-פי התקנון. מכיוון שכך, ומכיוון ששמו של חבר הכנסת סאלח טריף הוזכר בדבריו של חבר הכנסת אסעד אסעד, מצאתי לנכון, לצורך האיזון, לאפשר גם לחבר הכנסת סאלח טריף למסור הודעה אישית מטעמו. כך אני החלטתי, אדוני, ובזה נגמר העניין, ואנחנו חוזרים לסדר-היום. אם תרצה למסור הודעה אישית, החלטה שלי בגין הודעתך האישית, בבקשה, על-פי כללי התקנון בסוף הישיבה. ובזה זה נגמר.

### **משה קצב (הליכוד):**

גברתי היושבת-ראש, אני רוצה לשאול משהו.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת קצב, תאפשר לי להמשיך בסדר-היום. כן.

### **משה קצב (הליכוד):**

חבר הכנסת אסעד אסעד התבקש להסביר מדוע הוא דוחה את העלאת הנושא בחודש ימים, ולכן הוא קיבל את רשות הדיבור.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

בסדר, אבל אני קיבלתי את זה במסגרת הודעה אישית.

### **משה קצב (הליכוד):**

חבר הכנסת סאלח טריף דיבר בצורה חריפה מאוד נגד חבר הכנסת אסעד אסעד ופגע בו פגיעה קשה. אני חושב שיהיה זה נכון לאפשר לחבר הכנסת אסעד להתגונן בהודעה אישית.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת קצב, שמעתי אותך. אנחנו לא נצא מזה, וההחלטה שלי היא להמשיך בסדר-היום. תודה רבה. אנחנו ממשיכים.

## **הצעת חוק המפלגות (תיקון – פרסום תרומות), התשנ"ד-1993**

### **(הצעת חבר הכנסת ד' מגן)**

#### **היו"ר א' סלמוביץ:**

אנחנו עוברים כעת לנושא הבא בסדר-היום: הצעת חוק תת"רס"ו, הצעת חוק המפלגות (תיקון – פרסום תרומות), התשנ"ד-1993, של חבר הכנסת דוד מגן. הנמקה מהמקום, בבקשה.

#### **דוד מגן (הליכוד):**

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים, תרומה, גם במערכת בחירות פנימית, אינה פסולה, בתנאי שמסירתה נתונה לפיקוחו של הציבור.

מטרת התיקון, סעיף 28 כ-ו-28א, היא להדגיש ולהבטיח, שהתרומה הניתנת לנבחר בפוטנציה במערכת בחירות פנימית תהיה גלויה לעין הציבור, והגילוי הזה והחשיפה הזאת ימנעו מעשי שחיתות, שיכולים, חלילה, להתבצע במקרים מסוימים.

כל זמן שהתרומה גלויה לעין הציבור, הסיכוי שהתלות בין התורם לבין מקבל התרומה תגיע ותניב תוצאות לא רצויות – הסיכוי הזה פוחת והולך.

#### **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לחבר הכנסת דוד מגן. כבוד שר המשפטים, בבקשה.

#### **שר המשפטים ד' ליבאי:**

גברתי היושבת-ראש, הממשלה החליטה לגופה של ההצעה שלא להתערב, כי, כידוע לנו, כאשר מדובר בחוק המפלגות, משאירה הממשלה את הנושא לשיקול דעתם של חברי הכנסת ולא באה להכתיב, ולו גם לחברי הקואליציה, את עמדתה.

עם זאת, יש לומר שניתן להשיג כאן על העלאת הצעת החוק, משום שהנושא שבו מדובר נדון לא מכבר בכנסת, במליאת הכנסת ובוועדת הכנסת המתאימה, ושם היתה מחלוקת, גם בוועדה, בין חברי הכנסת, ועניין מסוים, או דעה מסוימת התקבלה במליאה, ודעה זו אינה לשביעות רצונו של מי שהיו אז מיעוט, או נותרו במיעוט, והפעם אינה לשביעות רצונו של חבר הכנסת מגן.

השאלה היא, האם אנחנו יכולים, זמן קצר יחסית לאחר שהכנסת דנה בנושא בוועדה ובמליאה, וקיבלה חוק וגבישה עמדה, להרשות למי שדעתו לא נוחה ונותר במיעוט לחזור ולהתחיל מייד בהליך חקיקה.

לכן, הצעתי, אם כאן במליאה ואם לוועדה שתדון בזה, שהרי הממשלה לא נוקטת עמדה, בגלל מהות הנושא, שנמתין מעט, נראה ונלמד מהניסיון, ונמתין גם לדוח ראשון של מבקרת המדינה בנושא של תרומות למפלגות לאור הניסיון שהצטבר לפי החוק החדש, ולא נמהר להחזיר את הדיון ואת הוויכוח בנושא אלינו בתוך הכנסת ובתוך הוועדה.

אבל, אמרתי את זה יותר במישור העקרוני, בלי להשליך על השאלה האם במקרה זה צדק מי שהסתייג בזמנו, או צדק הרוב בזמנו לגופו של עניין בנושא הרגיש של תרומות למפלגות.

מכל מקום, אין עמדת ממשלה, והבהרתי את העניין. תודה רבה.

#### **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לכבוד שר המשפטים. חבר הכנסת חגי מירום מבקש להסיר את ההצעה מסדר-היום. בבקשה.

#### **חגי מירום (העבודה):**

גברתי היושבת-ראש, חברי, חברי הכנסת, ראשית, אני מוכרח להגיד – – –

#### **מיכאל איתן (הליכוד):**

מה מנמק חבר הכנסת מירום?

#### **חגי מירום (העבודה):**

אני מבקש להסיר.

#### **היו"ר א' סלמוביץ:**

הוא מבקש להסיר.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אני הייתי קודם.

**חגי מירום (העבודה):**

לא, אתה לא היית קודם.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

לא קיבלתי פה שום הודעה שאתה קודם.

**חגי מירום (העבודה):**

אני מבקש שמזכיר הכנסת יאמר לך מי פנה ראשון.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אני הייתי רשום.

**חגי מירום (העבודה):**

אני רשום עוד לפני שאתה רשום.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת איתן, אני אברר את זה. חבר הכנסת איתן, אני שומעת שאתה לא רשום כלל.

**עמנואל זיסמן (העבודה):**

---

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת זיסמן, אתה לא עוזר לי. אני מבקשת ממך.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

גברתי היושבת-ראש, אתמול ישבתי פה עד שעה מאוחרת בלילה. נרשמתי אצל מזכיר הכנסת.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

מתי זה היה, אתמול?

**מיכאל איתן (הליכוד):**

עם כל הכבוד, אני לא מדבר דברים בטלים. אני הייתי רשום. אני מוכן לוותר לחבר הכנסת חגי מירום, אבל זה לא יכול להיעשות בלי שידברו אתי. אני לא עומד על זכותי, אני מוותר עליה, אבל אני לא מוכן שתגידו שאין לי זכות.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

בסדר. חבר הכנסת איתן, ביררתי את זה עכשיו, ומזכיר הכנסת לא זכר שנרשמתי אצלו אתמול.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

עכשיו הוא זוכר?

**היו"ר א' סלמוביץ:**

כן, הוא זוכר כעת. אנחנו מבקשים את סליחתך, הוא פשוט לא זכר.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אני אומר עוד הפעם: אני מוכן לוותר על זכותי, אני לא מוכן שיגידו שאין לי זכות.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

בסדר, לא ידענו. עשינו בירור ואנחנו מבקשים את סליחתך. תודה.

### **חגי מירום (העבודה):**

גם אני מתנצל, חבר הכנסת איתן. אני ניגשתי היום בתום לב, היה נייר חלק, וביקשתי להירשם. אני מבין שזכותך הוכרה ואתה צודק.

חברי הכנסת, אני עליתי לכאן להתנגד להצעת החוק ולבקש להסירה, ואני רוצה להגיד כאן בהזדמנות זו, אדוני שר המשפטים, שאני תמה על כך שהממשלה לא קבעה עמדה בנושא זה. עם כל הכבוד לכך שמדובר כאן – – –

### **שר המשפטים ד' ליבאי:**

אתה תהיה רק עקבי. אתה יודע כמה אתם מבקשים שלא נחסום אתכם – – –

### **חגי מירום (העבודה):**

אדוני השר, אל תכעס עלי, בבקשה ממך.

### **שר המשפטים ד' ליבאי:**

אני כועס, משום שאני רוצה שאדם יהיה ישר עם עצמו ועם מה שהוא אומר. לא יכול להיות שפעם אחת, בנושאים מפלגתיים ובנושאים של ניהול הכנסת, אתם מבקשים שהממשלה לא תתערב – ועכשיו לבוא לדוכן ולהעמיד פנים ולהגיד לנו: אני תמה על זה שאתם לא מתערבים. והרי אמרתי: יש לנו עניין, אבל – – – אנחנו מעדיפים לא להתערב.

### **חגי מירום (העבודה):**

הייתי רוצה, אדוני השר, אחר שכעסת כל כך וגם הטחת בי את מה שהטחת, להעיר כאן הערה. מדובר פה בעיצוב של נורמות ציבוריות, וזה לא עניין של הכנסת, נוהלי הכנסת, גודל ועדה בכנסת או חסינות חבר הכנסת; זה עניין שקשור בנורמה ציבורית. לכן חשבתי בתום לבי, שהיה מקום לקביעת עמדה. אתה לא רוצה? אל תקבע עמדה.

לגופו של עניין, אני רוצה להגיד כאן לחבר הכנסת דוד מגן: חלפה בערך מחצית השנה מאז חוקק החוק. אתה הגשת בזמן, כשחוק המפלגות חוקק – והוא חוק טרי, מהמכבש – הסתייגות משלך בעניין הזה. הסתייגותך לא התקבלה בבית הזה. אני חושב שהיה מקום בנסיבות העניין לנסות לחיות עם החוק פעם אחת, קדנציה אחת, כפי שהוא חוקק על-ידי הכנסת, ואחר כך, אם אכן היית מגיע למסקנה שהוא חוקק לא נכון, היה מקום לצאת ולבקש את התיקון. לא עשית כן, אני מצטער. היות שאני רואה שהשעה דוחקת, אסתפק רק בכך. תודה רבה.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לחבר הכנסת חגי מירום. חבר הכנסת דוד מגן, בבקשה.

### **דוד מגן (הליכוד):**

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים, ואני פונה במיוחד לחברי, חברי סיעת העבודה, לא משום שאני דואג, חבר הכנסת דיין – מותר לי להתערב בעניינים פנים-סיעתיים במפלגת העבודה? –

### **רענן כהן (העבודה):**

תנסה.

### **דוד מגן (הליכוד):**

– אלא משום שיש לי הרושם, שקריאתך את חבריך אל הדגל ללא הסבר היא בבחינת השמת מכשול בפני עיוור. החברים מתגייסים, כי יושב-ראש הסיעה, שיש לו דעה אישית – והיא לא דעתה של סיעת העבודה, אני יודע את הדברים האלה מוועדת החוקה, חוק ומשפט – קורא להצביע נגד החוק.

אינני דואג לכם, אבל אני רוצה להתריע מפני השלט המדבר על "נמאסתם, מושחתים". הוא פונה לכיוון הספסלים הללו, אם לא תיעתרו לרעיון שוועדת החוקה, חוק ומשפט – אדוני שר המשפטים, אני רוצה לתקן את דבריך – קיבלה פה-אחד. איש מבין חברי ועדת החוקה, חוק ומשפט לא הגיש לעניין הזה הסתייגות. לעניין הזה, הגיש חבר הכנסת אפרים סנה, במארב מתוחכם במליאה, הסתייגות. אתה יודע שממהרים להצביע סעיף אחרי סעיף, לא הכול הבינו על מה מצביעים, וההסתייגות, בתאונת חקיקה, נתקבלה.

על מה מדובר, חברי הכנסת? מוצע לתקן את חוק המפלגות: כל מי שמקבל תרומה במהלך הפריימריס, הבחירות הפנימיות, התרומה הזאת צריכה להיות גלויה. אסור לתת אותה במחשכים. הציבור צריך לדעת מי נתן תרומה או מי קיבל תרומה, כי אם לא יודעים – – –

**רן כהן (מרצ):**

למה?

**מיכאל איתן (הליכוד):**

למה? כי קשה להוכיח אחר כך.

**רן כהן (מרצ):**

מה אתה צועק? הוא יכול לענות.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת רן כהן, אתה מפריע.

**רן כהן (מרצ):**

ברשותך, אני רוצה לשאול שאלה.

**דוד מגן (הליכוד):**

ברשות היושבת-ראש, אני אשמח לענות.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

בתום דבריו של חבר הכנסת מגן.

**דוד מגן (הליכוד):**

אם הציבור לא יוכל לדעת מי מסר תרומה או מי קיבל תרומה, אם אנחנו לא נפתור את הבעיה הזאת, אנחנו נהיה שותפים ליצירת פתח לשחיתויות. אנחנו יוצרים תלות בין הנבחר לבין התורם. הם יכולים

לסכם ביניהם, חלילה, עסקות שאסור לסכם, עסקות בלתי חוקיות. היתרון של החשיפה של התרומה הוא בכך, שאותה חשיפה מונעת אפשרות לקנוניות, למעשי שחיתות גם בתוך המפלגות.

הגיוס הזה לצורך ההצבעה יוצר מין מצב, שיש ויכוח פוליטי בין שתי סיעות. יש סיעה אחת – אגב, זה לא רק הליכוד, אני יודע שאני מביע גם את דעתו של יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, דדי צוקר – שאומרת: כל תרומה צריכה להיות גלויה לעין הציבור ולביקורתו של הציבור, להיות תחת עינו הפקוחה של הציבור, אשר ישפוט אם יש איזה קשר בין התרומה לבין המעשים בעתיד. יש מי שאומר אחרת. ואני מופתע מההתנגדות המדברת על כך שאת התרומה צריך למסור במחשכים, שאיש לא ידע מה העסקה בין הנבחר לבין נותן התרומה ומהי התלות של הנבחר בנותן התרומה.

חברי סיעת העבודה, אני קורא לכם להיות שותפים – – –

### **רפאל אלול (העבודה):**

מה זה שייך – – –

### **דוד מגן (הליכוד):**

אני קורא לכם להיות שותפים ליוזמה של ועדת החוקה, חוק ומשפט. אני קורא לכם להיעתר לפניית של חבר הכנסת המשפטן אלי גולדשמידט, שיושב כאן, ושל חבר הכנסת יוסי כץ, אשר השתתפו בדיונים בוועדת החוקה, חוק ומשפט. אסור לשום סיעה לאכוף את דעתה על חברה בניגוד לדעה שהובעה בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

### **חגי מירום (העבודה):**

– – –

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

מה הגיוס הזה? למה הגיוס הזה?

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת מירום. חבר הכנסת איתן.

**אלי דיין (העבודה):**

זה עניין פנימי.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חברי הכנסת, אני מבקשת מכם לא להפריע. לא להפריע כעת, חבר הכנסת אלי דיין.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

יש סיכום, למה הגיוס?

**דוד מגן (הליכוד):**

גברתי היושבת-ראש, הבטחנו אפשרות לחבר הכנסת רן כהן להשתתף.

חבר הכנסת מירום שאל שאלה, האם זה כולל את הפריימריס בליכוד. בוודאי.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

תראו איך התגייסותם.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת איתן.

**דוד מגן (הליכוד):**

אתה יודע מה? התרומות בליכוד מעניינות אותי יותר מאשר התרומות שלכם.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

---

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת איתן.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

תראו איך התגייסותם. אתם רוצים למנוע שנדע מי נהנה – – – מטובות הנאה. אתם נהנים בצורה פסולה.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת איתן.

**אלי גולדשמידט (העבודה):**

אנחנו המצאנו את זה.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

שאלה קצרה.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

שהציבור ישפוט.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת רן כהן.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

זה גיוס לא נקי כפיים, הגיוס הזה.

**רן כהן (מרצ):**

חבר הכנסת איתן, באמת, קצת מתינות.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

מה השאלה, חבר הכנסת רן כהן?

**רן כהן (מרצ):**

מה אתה נלהב? רק שנייה, אני כבר שואל. מה אתה נלהב? מי מגייס? אנחנו פה שניים ממרצ. על מה אתה מדבר? באמת, לאט לך.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת רן כהן.

**רן כהן (מרצ):**

אבל אני באמת רוצה לשאול באופן ענייני לגמרי את חבר הכנסת מגן.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

כן, מה השאלה?

**דן תיכון (הליכוד):**

---

**רן כהן (מרצ):**

אולי אני יכול לשאול, במחילה מכבודם של אנשי הליכוד?

**דן תיכון (הליכוד):**

למה לא?

**היו"ר א' סלמוביץ:**

אולי תפסיקו להפריע שם?

**רן כהן (מרצ):**

עוד לא ראיתי דבר כזה.

חבר הכנסת מגן, אתה יודע שלי בוודאי אין שום התנגדות לכל חשיפה שיש לה משמעות של מלחמה בשחיתות, בוודאי לגבי שחיתות שנוגעת למפלגות ולחיים הפוליטיים. מה שאני רוצה לשאול אותך הוא לגמרי ענייני. ואם, אגב, זו דעתו של חבר הכנסת דדי צוקר – – –

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת רן כהן, תשאל.

**רן כהן (מרצ):**

אני שואל, גברתי. תאמיני לי, זה לגמרי לעניין. פה צורחים.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

כרגע לא צורחים.

**רן כהן (מרצ):**

אבל אני באמצע השאלה.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

כן, בבקשה.

**רן כהן (מרצ):**

חבר הכנסת מגן, אני מבין, לו היית מציע שמסכום מסוים ומעלה זה יתפרסם בציבור. זה הגיוני – –

**דן תיכון (הליכוד):**

---

**רן כהן (מרצ):**

אולי תשמע. חבר שלך עומד על הדוכן.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת תיכון, אני מבקשת ממך.

**רן כהן (מרצ):**

אל תכבד אותי, אבל תכבד אותו. באמת, עוד לא ראיתי דבר כזה, איזה חוסר – – –

**דן תיכון (הליכוד):**

איזה חוסר מה?

**רן כהן (מרצ):**

אני לא רוצה להגיד, כי אתה גם קצת חבר שלי.

### היו"ר א' סלמוביץ:

אני מבקשת להפסיק את הדו-שיח הזה. אני מבקשת לשאול את השאלה ולסיים אותה.

### רן כהן (מרצ):

חבר הכנסת מגן, יש גם איזו צנעת פרט בתרומה עניינית למפלגה, עד גבול מסוים. אני מבין שכל התרומות וכל השמות צריכים להיות לפני מבקרת המדינה. זה לחלוטין מקובל בעיני. אני לא מבין מדוע X שקוראים לו רבינוביץ, או X שקוראים לו בוזגלו, ממקום מסוים, צריך להיות חשוף על-ידי שכן, שהוא נתן למפלגה X, או על-ידי המעביד שלו במקום העבודה – – –

### היו"ר א' סלמוביץ:

בסדר הבנו.

### מיכאל איתן (הליכוד):

— — —

### רן כהן (מרצ):

אולי תשתוק.

### היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת איתן.

### מיכאל איתן (הליכוד):

— — —

**רן כהן (מרצ):**

באמת, חוסר תרבות אלמנטרי, ואנחנו עוד מקיימים איזו ידידות.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת רן כהן, זה לא נאום, זו שאלה.

**רן כהן (מרצ):**

מה שאני רוצה – – –

**היו"ר א' סלמוביץ:**

אני רוצה להזכיר לך, עם כל הכבוד – זאת שאלה ולא נאום.

**רן כהן (מרצ):**

אני מנסה לשאול. אבל חברי הליכוד מפריעים לי לשאול. אני רוצה לשאול אותך עניינית – – –

**היו"ר א' סלמוביץ:**

אני מבקשת ממך להתרכז בשאלה שלך וגם לסיים אותה.

**רן כהן (מרצ):**

במה שאתה מציע יש מגמה מאוד מסוכנת, אנטי-דמוקרטית; מדוע? כי אדם לא יכול – – –

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת רן כהן – – –

**רן כהן (מרצ):**

אני מסיים.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

לא. אתה שאלת את השאלה שלך.

**רן כהן (מרצ):**

תודה רבה.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה. הבנו.

**רן כהן (מרצ):**

את כנראה סובלת רק צעקות.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת רן כהן, אני בכלל לא הייתי צריכה לאפשר לך לגשת למיקרופון. זה היה לפני משורת  
הדין – – –

**רן כהן (מרצ):**

– – –

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת רן כהן, אתה יודע שאתה לא בסדר.

חבר הכנסת מגן, בבקשה.

**דוד מגן (הליכוד):**

גברתי היושבת-ראש, אם יורשה לי, אם קלטתי נכון את יושב-ראש סיעת העבודה, חבר הכנסת אלי דיין, אני מוכן לשמוע את ההערה שלך ברשות היושבת-ראש, ולאחר הקריאה – – –

**קריאות:**

— — —

**היו"ר א' סלמוביץ:**

לא. אני לא מאפשרת. אתה רוצה להשיב לחבר הכנסת רן כהן? בבקשה. בקיצור.

**דוד מגן (הליכוד):**

חבר הכנסת רן כהן, אני שוב מתריע ואומר, תרומה במערכות בחירות פנימיות היא דבר כשר – –

**קריאות:**

— — —

**היו"ר א' סלמוביץ:**

אני מבקשת שקט שם.

**דוד מגן (הליכוד):**

– – בתנאי שהיא תרומה ולא תשלום שוחד. ומה ההבדל בין תרומה לשוחד? תרומה ניתנת ונמסרת בגלוי, הציבור יודע על התרומה בזמן אמיתי, המוסד לביקורת במפלגה רושם את התרומה, התרומה מופיעה בפנקס התרומות, והפנקס פתוח לכל עין, לכל חבר מפלגה, ואילו – – –

**רן כהן (מרצ):**

המעביד יכול להתעמר בעובד שלו?

**מיכאל איתן (הליכוד):**

למה שיתעמר בו?

**רן כהן (מרצ):**

---

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת רן כהן, עכשיו אתה מדבר ללא רשותי.

**רן כהן (מרצ):**

---

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת רן כהן, שאלת שאלה, תקשיב לתשובה.

**דוד מגן (הליכוד):**

ואילו תרומה המוסתרת בידועין – – –

**קריאות:**

---

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

אני מבקשת להפסיק את הדו-השיח הזה.

## **דוד מגן (הליכוד):**

כל מי שמתנגד להצעת החוק הזאת נותן את ידו להסתרת התרומות, ונותן את ידו בידועין למעשי שחיתות; אותן תרומות מתקרבות לקו המפריד בין תרומה כשרה ובין תרומה שהיא בחזקת שוחד.

כדי למנוע מעשה שחיתות על-ידי העברות בלתי כשרות של כספים מתורמים לנבחרים בפוטנציה, אני קורא לחברי מפלגת העבודה בפעם האחרונה להתלכד סביב הרעיון לחשוף את כל התרומות לעיני הציבור. אם יש רעיונות לשכלולים, לתיקונים וכיוצא בזה, אפשר לדבר על זה בוועדת החוקה, חוק ומשפט. יש לכם נציגים פעילים מאוד, חכמים מאוד, ובעלי השפעה בוועדה – – –

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת מגן, אני מבקשת לסיים.

## **דוד מגן (הליכוד):**

ואפשר לברר שם את הפרטים ולשמוע את כל ההשגות, שנדמה לי, אם קלטתי אותן נכון, הן השגות שבשוליים. אך לא לפגוע בעיקרון, שתרומה חייבת להיות גלויה.

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לחבר הכנסת מגן.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים כעת להצבעה בעד או נגד הצעת חוק המפלגות (תיקון – פרסום תרומות), התשנ"ד–1993, של חבר הכנסת דוד מגן בקריאה טרומית. נא להצביע.

## **קריאות:**

— — —

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

אני מבקשת לא לדבר בזמן הצבעה.

הצבעה מס' 2

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 15

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 26

נמנעים – 4

ההצעה להסיר את הצעת חוק המפלגות (תיקון פרסום תרומות), התשנ"ד–1993,

מסדר-היום נתקבלה.

## **מיכאל איתן (הליכוד):**

---

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת איתן, לא לדבר בזמן הצבעה.

## **מיכאל איתן (הליכוד):**

---

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

לא לדבר כעת.

15 תומכים, 26 מתנגדים, ארבעה נמנעים. אני קובעת שהצעת החוק לא התקבלה.

**הצעה לסדר-היום**  
**עבריינות אידיאולוגית בישראל**

**היו"ר א' סלמוביץ:**

אנחנו עוברים לנושא הבא על סדר-היום, הצעה לסדר-היום מס' 2950 בנושא: עבריינות אידיאולוגית בישראל – של חבר הכנסת אורי אור. בבקשה.

**קריאות:**

---

**היו"ר א' סלמוביץ:**

אני מבקשת להפסיק את זה. חברת הכנסת ענת מאור. חבר הכנסת איתן. חבר הכנסת אורי אור, בבקשה.

**קריאות:**

---

**היו"ר א' סלמוביץ:**

אני מבקשת לא להפריע. חבר הכנסת אלי דיין.

**אורי אור (העבודה):**

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, לפני שאתחיל לדבר על עבריינות אידיאולוגית, ברצוני לתקן, בעדינות, את דברי חבר הכנסת קצב, שדיבר בהצעה להביע אי-אמון. אני רוצה לצטט את דבריו, ואני מצטער מאוד שהוא איננו פה. חבר הכנסת קצב, בנאומו מטעם סיעת הליכוד בהצעה להביע אי-אמון לממשלה, אמר: "כאשר ה'פתח' רוצח באשדוד וברמלה, הממשלה שותקת". לאחר מכן המשיך חבר הכנסת קצב באי-דיוקיו וטען: "אש"ף מעודד, רבותי חברי הכנסת, את הטרור. היה רצח ברמלה, 'פתח' ואש"ף ביצעו זאת. היה רצח באשדוד – 'פתח' ביצע זאת".

רבותי, מאחר שכמה פעמים שמתי לב שחבר הכנסת קצב איננו מדייק, אני רוצה לומר, שאת הרצח הנפשע ברמלה ביצעה קבוצה שרוצה להשתייך ל"נשר האדום", לחזית העממית, ואיננה שייכת ל"פתח". הרצח באשדוד עדיין לא פוענח, ולא בוצע על-ידי ה"פתח". אני חושב שיושב-ראש סיעת הליכוד צריך לדייק כאשר הוא מדבר, בפרט כאשר הוא מצטט מקורות מודיעין.

פה אני רוצה לעבור לנושא שאני רוצה להעלות היום, נושא שמטריד אותי כבר מספר חודשים רב, והוא התופעה החמורה של עבריינות אידיאולוגית במדינת ישראל. ברצוני להתריע על סוגיה זאת ולהדגיש, כי שום מנגנון לאכיפת החוק, חזק ככל שיהיה, בין שזו משטרה, או בתי-משפט, או היועץ המשפטי לממשלה – שום גורם לא יצליח באכיפת החוק, אם אין הציבור הרחב ומנהיגותו תומכים בכך. תמיכה באכיפת החוק משמעותה כיבודו של החוק, והיא כוללת נידוים החברתי והוקעתם המוסרית של מפיריו.

רבותי חברי הכנסת, מבדיקה היסטורית של הסוגיה ניתן לומר, שההתייחסות השלילית לאכיפת החוק ולאוכפיו אינה תופעה חדשה. רעה חולה זו מלווה את החברה הישראלית מאז ראשית ימיה. אמנה בקצרה את הגורמים לתופעה: חיוו הממושכים של עמנו תחת שלטון זר ועוין; השיעור הניכר מבין אזרחי המדינה שהגיע אליה מארצות שחוקיהן שרירותיים. כפי שציין בזמנו עורך-הדין נגבי בספרו: "עולים רבים אשר צורת חייהם לא עוצבה בדמוקרטיה ראו עצמם זכאים לפעול נגד חוקי המדינות מהן באו"; כיוון שחוקי המדינות שבהן חיו לא היו דמוקרטיים. אינני רוצה להיכנס לתודעת עולם זו, לתודעה שמדברת על הכורח להעמיד פנים שמצייתים. דפוס זה חדר, לצערי, גם למרקם החיים בישראל.

נוסף על העולים, גם חלק מתושבי הארץ הוותיקים היו עשרות שנים תחת מנדט בריטי, חלקם במחתרות למיניהן, וגם בקרבם צמחו דפוסי התנהגות של זלזול ומאבק בחוקיו של שלטון מדכא. כך השתרשה, לאסוננו, התפיסה, שאין כל פסול בעקיפת החוק ובהפרתו.

חלקים רחבים, רחבים מדי, מקרב אזרחינו אף רואים בהפרת החוק משום מידה של אומץ לב הנובעת מהערמה על אנשי שררה. אותם פרטים ואף מוסדות שבימי היישוב היהודי הונעו על-ידי מטרה, שבצדק קידשה אמצעים בלתי חוקיים לטובת מטרת כיון מדינת היהודים, התקשו להסתגל לאחר קום המדינה לנורמות של התנהגות ציבורית הראויה למדינת חוק מתוקנת.

בשנים האחרונות התחזקה נורמה אנטי-דמוקרטית מובהקת, וכוונתי לנורמה של עבריינות אידיאולוגית. גדל בהתמדה מספרם של אזרחים ישראלים, מכל רובדי החברה ומכל גוני הקשת הפוליטית, המתנים את הציות לחוק בהזדהותם המלאה, או לפחות בהסכמתם למטרות אכיפתו. התנגדות מטעמים אידיאולוגיים לציות לחוק שחוקק על-ידי משטר וממשלה דמוקרטית ונבחרת מסכנת סכנה של ממש את אושיות המשטר הדמוקרטי בישראל ואת המשך קיומה בכלל של מדינת ישראל.

כאמור, התופעה נמצאת בכל הקבוצות הפוליטיות בישראל. חבר הכנסת עוזי לנדאו, לדוגמה, תבע ממרכז הליכוד בספטמבר 1993 לקבל החלטה שלפיה: "כשישוב הליכוד להנהיג את המדינה, יבוטלו כל התחייבויות ממשלת רבין כלפי אש"ף". אז ענה לו חבר הכנסת נתניהו, כי "אם לא נכבד הסכמים בין-לאומיים, ניקלע לנידוי מידי גם בתוך ארצנו וגם בחוץ". על רקע דבריו האחרניים אז של חבר הכנסת נתניהו במרכז הליכוד, מדהים היה לשמוע אותו חוזר על דבריו החמורים של חבר הכנסת לנדאו באמצע השבוע שעבר בפני תושבי בקעת-הירדן. ואני מצטט וחוזר על דבריו: "ההסכם עם אש"ף לא יחייב ממשלה בראשותי, וכשהליכוד יגיע לשלטון לא אקיים את ההסכם".

חבר הכנסת שרון, שתמך כצפוי בהצעתו של לנדאו במרכז הליכוד, נאם בפני קהל של מאות תומכי הימין בחודש אוקטובר ביריחו, ובין היתר ציין: "אם הממשלה חושבת שהיישוב היהודי יתפנה מיהודה ושומרון, טעות גדולה מאוד בידה. אנשים לא יתפנו מכאן גם אם הממשלה תורה לצה"ל לפנותם". מדהים כמובן לשמוע דברים אלו ממי שהיה אחראי לפינוי מסיני ב-1982, לרבות הריסת חלק מהיישובים אז.

פרשת המחתרת היהודית בשנות ה-80, ו"הקמפיין" של אליקים העצני, שקרא ללא כחל ושרק ל"מרי אזרחי" של תושבי יהודה, שומרון וחבל-עזה כנגד ממשלת ישראל, והפרות סדר והתפרעויות מצד חלק, קטן אומנם, ממתיישי יהודה, שומרון וחבל-עזה, שאנחנו עדים להן מעת לעת, הם רק חלק מהדוגמאות של עבריינות אידיאולוגית.

רק לפני כשבועיים צוטט הרב גורן, הרב הראשי לשעבר, שהוא גם אלוף בדימוס, כי מצוות יישוב ארץ-ישראל עדיפה מכל המצוות האחרות. פסקי הלכה דומים לזה של הרב גורן פורסמו גם מצד רבנים בעלי השפעה מקרב חוגי הציונות הדתית, ובהם הרב אברהם שפירא והרב שאול ישראלי, ראש ישיבת "מרכז הרב" בירושלים. לאותם רבנים מכובדים אני מזכיר את מה שהינם מעדיפים לשכוח מעת לעת: אנו חיים במדינה דמוקרטית, ולא במדינת הלכה.

לרב שלמה גורן זכויות רבות מתקופת כהונתו כרב ראשי של צה"ל, אך נראה כי זיקנותו מביישת את צעירותו, ומול הפסק המפוקפק של הרב גורן ושל כמותו יש פסקי הלכה של גדולי תורה, הרב עובדיה יוסף ועוד, הקובעים כי מניעת שפיכות דמים עדיפה ממצוות אחרות.

בכל מקרה, רבותי חברי הכנסת, ההכרעה בעניין זה איננה של הרבנים, אלא של הדרג הפוליטי הנבחר, בביצועו של הדרג הביטחוני. המנדט להחלטה כזאת ניתן לדרג המדיני מן הריבון האמיתי שהוא העם בישראל, והמנדט הזה מתחדש מדי בחירות כלליות.

התופעה של עבריינות אידיאולוגית קיימת בהחלט גם בקרב תנועות השמאל בישראל. הקריאה מצד חלק מהן לסרבנות שירות, שהחלה במלחמת לבנון והמשיכה ביתר שאת בתקופת האינתיפאדה, וקריאתו של פרופסור ליבוביץ לחיילי צה"ל לסרב לשרת ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה הן פסולות ביותר.

רבותי חברי הכנסת, מדינת ישראל מצויה בתהליך יצירה של חברה חדשה. היא בנויה מניגודים: אזרחים מגלויים מזרח ומערב, דתיים וחילונים, ניצים ויונים החלוקים בקיטוב אידיאולוגי חמור, ומיעוט ערבי בתוכנו. קיום החוק הוא החוט הדק, שאינו חזק דיו, לצערי, אבל הוא המקשר בין כל אלו.

ברצוני להדגיש, כי עבריינות אידיאולוגית במחנה אחד מזינה מייד את העבריינות האידאולוגית במחנות אחרים. תפוצתה הגורפת והגוברת של נורמת האי-ציות מטעמים אידיאולוגיים שונים והעובדה שבישראל כה רבות ומגוונות המחלוקות העקרוניות הן שהופכות נורמה נפסדת זו לאיום כה מוחשי על עתיד המדינה.

אני קורא מעל במה זו לכל המגזרים והתנועות בישראל: אנו חיים במדינה דמוקרטית, מצויים בידינו כלים דמוקרטיים על מנת לקדם את האידיאולוגיות שבהן אנו דוגלים – הפגנות, פטיציות, הפעלת חברי כנסת ושימוש בכל אמצעי התקשורת. ראש וראשון לאמצעים אלו הוא, כמובן, הצבעה בבחירות הכלליות. אין לחרוג בשום צורה מכלים חוקיים ולגיטימיים אלו.

ואשר לרבני יש"ע ולגרעין הקטן המפר חוק מבין המתיישבים בשטחים, להם אני אומר: לא רק ביטחונם של המתיישבים איננו הפקר, גם הדמוקרטיה וריבונותה של הממשלה אינן הפקר, והן מרכיבים חשובים לא פחות לביטחון המדינה.

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, מפאת חשיבות הנושא, אדוני שר המשפטים, אבקש להעביר את הנושא לדיון במליאה.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לחבר הכנסת אורי אור. כבוד שר המשפטים, התייחסותך בבקשה.

### **שר המשפטים ד' ליבאי:**

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, הנושא שהעלה יושב-ראש ועדת החוץ והביטחון של הכנסת, חבר הכנסת אורי אור, הוא בעיני נושא רציני ואקטואלי, והממשלה מסכימה שמליאת הכנסת תקיים דיון בנושא זה.

מי שעובר עבירה, מכל מניע שהוא, הוא עבריין; ואין לטשטש זאת. המניע לעבור את העבירה בדרך כלל איננו יסוד מיסודות העבירה. לכן מקובל לומר אצלנו בעולם המשפט, שהמניע אינו רלבנטי, למעט המקרים שבהם המניע הוא אחד מיסודות העבירה, שכן אז על התביעה להוכיח אותו.

בשלב של הכרעת הדין, בשלב שבו השופט צריך לפסוק אם אדם הוא אשם או אינו אשם, אין חשיבות לשאלה אם הוא עבר על החוק מתוך מניע אישי או מתוך מניע אידיאולוגי; אם הוא עשה כן כדי להשיג רווח אישי, או משום שהוא רצה לתקן את העולם.

יש להדגיש, כי מי שעובר עבירה ממניע אידיאולוגי, או מי שלוקח חלק במרי אזרחי, אין לו שום הגנה מיוחדת בחוק מכוח המניע שלו. השותף למרי אזרחי אינו כופר בסמכות של השלטון ושל מוסדותיו, אלא מנסה להניע אותם, בדרכים בלתי חוקיות, לשנות את החוק, או לפעול ולנהל מדיניות בדרך שנראית לו, ואינה נראית לרשות המוסמכת.

מובן מאליו, שמי שמנסה לבצע מרד, או להסית למרד, דהיינו, להחליף את המשטר או את הממשלה בדרך בלתי חוקית, מכל מניע שהוא, אדם כזה בעיני החוק הוא פושע בדרגת חומרה גבוהה.

מקובל עלינו, נראה לי על כולנו, שיש לציית לחוק משום שהוא חוק. ודאי שהדבר יהיה מקובל על אלה שמחוקקים את החוק. אנחנו מצייתים לחוק לא משום שהוא צודק תמיד בעיני כל אחד מאתנו, שהרי אנו גם חלוקים בדעתנו כאשר אנחנו באים לחוקק את החוק; וגם לא משום שכל אחד בחברה מזדהה עם החוק. נכון הדבר שבדרך כלל כדאי להשליט בחוק נורמות שהן מקובלות על הרוב בחברה ועל-ידי מרבית האזרחים, שהוא יהיה תואם את השקפת העולם הכללית שלנו. אבל הסכמתו של הפרט, או ההזדהות של הפרט עם החוק, מובן שאיננה תנאי לתוקף שלו.

הסדר החברתי בחברה שלנו מבטא את רצון הרוב, ואם אני אומר רוב, מובן שקיים מיעוט שאינו מסכים עם הרוב, אבל המיעוט, גדול ככל שיהיה, גם הוא כפוף לחוק וחייב לציית לו.

יש השוגים לחשוב, שהחוק הוא לטובת הממשלה, ורק לממשלה או לתומכיה יש אינטרס בכיבוד החוק. לאלה אני אומר, שהחוק נועד, בין השאר, להגביל את הממשלה, להגביל את שלטון הרוב ואת כוחו של הרוב, כדי להגן על מיעוטים וכדי לקבוע מה הן הזכויות של האדם הבודד, של הפרט, מול העוצמה של השלטון ושל הממשלה.

לכן, דווקא למיעוטים, דווקא לאופוזיציה בחברה דמוקרטית, יש אינטרס להגן על החוק ולכבד את החוק. מי שמתנגד לחוק או למדיניות הממשלה, מותר לו לפעול באמצעים חוקיים לתיקון החוק, או כדי להשפיע על הממשלה לשנות את המדיניות שלה, והדברים ידועים ולכן אני מקצר. משום-כך הובטחו בחברה הדמוקרטית חופש הביטוי, ובכלל זה חופש העיתונות, חופש האספה, חופש המחאה, חופש ההפגנה, היכולת והזכות להתארגן כמפלגה פוליטית והזכות להשתתף בבחירות, ויש לשמור היטב על הזכות של כל אזרח לשלוח את נציגיו לכנסת.

אבל, כידוע, כל זכות שכזו איננה מוחלטת, וכל זכות מוגבלת במידה שיהיה בה כדי לפגוע, או היא מוגבלת באופן שניתן למצותה – ובלבד שלא תפגע בדרגת הסתברות גבוהה באינטרסים חשובים אחרים שלנו.

יש ספרות רצינית הדנה בנושא ספציפי, והוא בהצדקה המוסרית ולעיתים אף בחובתו של אדם להתנגד לחוק, להפר את החוק או שלא לפעול על-פי מצוות הרשות המוסמכת, והדוגמה הקלסית לכך הרי ניתנה במשפטי נירנברג, כאשר שם נאמר ונפסק שלא היתה שום חובה לציית לחוקים גזעניים-נאציים ולפקודות של הנאצים, אלא אדרבה, היה מן המקום והתבונה להתנגד להם ולא לשתף פעולה אתם. בעניין זה אני יכול להזכיר את המאמרים, את הרשימות ואת ההרצאות של כבוד השופט בדימוס חיים כהן, של הפרופסור יצחק זמיר, הרצאתו של היועץ המשפטי לממשלה מיכאל בן-יאיר והדברים שכתב משה נגבי.

ההצדקה המוסרית להתנגד לחוק נועדה אך ורק לשמור על זכויות אדם בסיסיות, אבל לא כדי להעדיף מדיניות אחת על השנייה, ולא כדי להשפיע על פתרון מחלוקת פוליטית כמו זו שאנו נמצאים בעיצומה: מה לעשות או איך לפתור את הסכסוך הישראלי-הפלשתיני. אין הצדקה מוסרית, וודאי לא חוקית, לקידום השקפה פוליטית על-ידי הפרת החוק.

לכן, הממשלה נוהגת בהבנה ובאיפוק כלפי כל גילויי ביקורת ומחאה, משום שזו זכותם המלאה של המבקרים והמפגינים בחברה דמוקרטית. אני מבקש לחזור ולהדגיש – וכך אמר גם חברי הנכבד, חבר הכנסת אור – הכול עד הגבול, והגבול הוא החוק.

מאחר שאנחנו חוזרים ועדים לתופעות של מחאה ומרי, וכמה מהן הזכיר חבר הכנסת הנכבד אורי אור, וכמה מהן על רקע אידיאולוגי, כאשר לעתים מיטשטשים הגבולות בין המותר ובין האסור – יש בהחלט מקום, לעניות דעתי, שהכנסת תדון בנושא החשוב הזה, כפי שהציע חבר הכנסת הנכבד. לכן אני מצטרף להצעה שהכנסת תדון במליאתה בנושא זה. תודה רבה.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לכבוד שר המשפטים. חבר הכנסת בא-גד מבקש להסיר את הנושא מסדר-היום. בבקשה.

### **יוסף בא-גד (מולדת):**

גברתי היושבת-ראש, כבוד שר המשפטים, חבר הכנסת אורי אור. אני רוצה לשאול אותך, כבוד שר המשפטים, האם אתה מכיר את הפסוק במשלי: "לא יבזזו לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב"? אילו היית יושב על כס המשפט, והיו מביאים גנב שהיה מתברר כי זו פת לחמו, היית שולח אותו לבית-הסוהר?

אתם באים ולוקחים בית מבן-אדם שטיפח ועמל כל ימי חייו למענו, ובשוויון נפש קוראים לכך עבריינות אידיאולוגית? הרי צריך להתבייש לקרוא לכך בשם הזה. כאשר הרב גורן – ואני יצאתי נגדו בטלוויזיה – תמך בירידה מחלק מרמת-הגולן, הוא היה כשר. כאשר פרופסור ליבוביץ ממריד את צה"ל במפורש – הוא כשר.

### **אורי אור (העבודה):**

---

### **יוסף בא-גד (מולדת):**

שמעתי, שמעתי. ציינת. אך לא ראיתי שאז הגשת הצעה על עבריינות אידיאולוגית, אצל פרופסור ליבוביץ. כאשר בא רב גדול בישראל ואומר משהו בניגוד לדעתכם, זה הופך לעבריינות. אנא, שלו נעליכם, כאשר אתם מדברים על החלוצים האמיתיים של 1994.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לחבר הכנסת בא-גד. חברי הכנסת, אנו עוברים כעת להצבעה בעד או נגד דיון בנושא במליאה. נא להצביע.

הצבעה מס' 3

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 5

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – 10

נמנעים – אין

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום נתקבלה.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חמישה תומכים, עשרה מתנגדים, אין נמנעים, אני קובעת שהנושא הוסר מסדר-היום.

### **הצעת חוק-יסוד: חופש העיסוק (תיקון)**

#### **(הצעת חבר הכנסת י' ביבי)**

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

אנו עוברים כעת לנושא הבא על סדר-היום: הצעת חוק תתש"ד, הצעת חוק-יסוד: חופש העיסוק (תיקון). חבר הכנסת יגאל ביבי, בבקשה.

### **יגאל ביבי (מפד"ל):**

כבוד היושבת-ראש, כנסת נכבדה, מכובדי השר, קשה לעבור לסדר-היום בלי להביע את צער כולנו בנפול אלוף פיקוד המרכז נחמיה תמרי, ראש לשכתו רב-סרן אופיר קאופמן, סרן עופרי יואלי וסרן אסף אשר, זיכרונם לברכה, אשר הקדישו ימים ולילות למען ביטחון ישראל. יהי זכרם ברוך.

חוק-יסוד: חופש העיסוק מתיר להגביל עיסוק אם הוא מפריע לנושאי ביטחון, איכות סביבה, בריאות ועוד. ההצעה שלי מוסיפה, שאפשר להגביל חופש עיסוק בנושאים של מורשת, דת ואורח חיים של ציבור. מה קרה, דברים שקשורים לנפש, למצפון ולדת הם פסולים? הכול מותר להגביל.

מדהים אותי לראות את ההצעה שהגישה הממשלה. אם זה נכון, אדוני שר המשפטים, ההצעה בדף הכחול, אשר התפרסמה לפני כשלושה שבועות מטעם הממשלה, היא בושה לכנסת ולחוק הישראלי. אני משוכנע שתעלה ותאמר שאתם לא תגישו דבר כזה. מה אתם הגשתם? חבל שחברי הכנסת אינם יכולים לשמוע אותי. מה הגשתם? אתם אומרים שאפשר לחוקק חוקים אשר סותרים את חוק-היסוד, אבל תוקפם של החוקים האלה יפקע בתוך שישה חודשים לאחר הבחירות לכנסת. אתם רוצים שציבור מסוים יהיה בן-ערובה שלכם כל הזמן; שכל פעם נופיע כסחטנים. איזה חוק הוא זה?

איזו הצעה היא זו? אתם מציעים חוק על-תנאי בסיטואציה מסוימת? מה קרה? כל פעם תעשו לנו בושות? אני מבקש שתודיע כאן כי את הבושה הזו אתם מסירים. מה יש אם עושים משהו בעניין בשר טרף? זה צריך להיות על-תנאי לכמה שנים, בסיטואציה פוליטית?

### אריה גמליאל (ש"ס):

חרפה ובושה.

### יגאל ביבי (מפד"ל):

בושה וחרפה. אתם מתביישים ביהדותכם, בכך שזו מדינה יהודית. אנחנו נגד כפייה דתית, אף שמציינים שאנו רוצים לכפות את דעתנו. בסך הכול אנו רוצים לחיות במדינה היחידה שיש לנו. לא רוצים לכפות, לא רוצים להתערב לכם בחיים, אבל לא נוכל לחיות כאן? לא נוכל לאכול כאן כשר? ומחר מישו ילך לבג"ץ נגד חוק פרסומי תועבה ויאמר כי בשם חופש העיסוק אפשר לפרסם מה שרוצים. ודאי שבג"ץ יפסול את זה. למה לא לאפשר לבית הזה לחוקק חוקים גם בתחום הזה? אנחנו חושבים שבריאות היא לא רק בריאות גופנית; בריאות הנפש גם היא חשובה.

אני שמח שנמצאים כאן באחדות מלאה חברינו מש"ס ומאגודת ישראל, אני מקווה שכולם ייכנסו. אסור לנו להתפשר, אנחנו לא סרח עודף במדינה. רק לפני כמה זמן הודיעו 70% מהעם, שהם אוכלים כשר. מה, 70% לא חשובים במדינה הזאת? מה קרה?

### שמואל הלפרט (יהדות התורה):

בעקבות חופש העיסוק הוקמה עמותה של חבורת הפשע שרצחה שלשום את נהג המונית.

### יגאל ביבי (מפד"ל):

כן, אבל אם אני אגיד כאן, שמי שאוכל נבלות וטרפות קורה לו משהו אולי – אני לא יכול להגיד את זה פה.

אני רוצה לומר פה בצורה גלויה. אני שומע כאן מדי פעם אנשים, גם חברי כנסת, שמדברים נגד היהדות, נגד הערכים, נגד המורשת, ובאותה נשימה הם אומרים: לא ניתן למיעוט לכפות עלינו. לא אנחנו המיעוט, הם המיעוט, אלה שמדברים נגד היהדות שלהם, נגד הדת שלהם, הם מיעוט שולי בבית הזה ובעם. לא אנחנו המיעוט, ולא ניתן למיעוט קטן כזה להכתיב לבית הזה, לעם הזה, את אורחות חייו ואת מצפונו.

**אברהם יחזקאל (העבודה):**

אתה נגד כפייה דתית?

**יגאל ביבי (מפד"ל):**

אני נגד כפייה דתית, אני גם נגד כפייה אנטי-דתית. גם אנחנו בני-אדם בארץ הזאת, גם אנחנו רוצים לחיות פה. אנחנו רוצים שיתאפשר לנו לאכול כאן. היום כבר מייבאים טרפות, לצערנו. את כל הזבל של העולם צריך להביא לארץ הזאת? והיצרנים שלנו כאן זורקים עופות.

**רן כהן (מרצ):**

האם מכריחים מישהו לאכול בשר לא כשר?

**יגאל ביבי (מפד"ל):**

כן, התמימות היפה הזאת. ברור שיציפו את הארץ. יש לנו גם ילדים רוצחים היום. יש גם אנשים שיעשו מסחר.

**רן כהן (מרצ):**

יש אינוס של מישהו לאכול בשר לא כשר?

**אריה גמליאל (ש"ס):**

אנחנו מדינה יהודית.

**רן כהן (מרצ):**

מדינה יהודית, אבל כל אחד יכול לאכול מה שהוא רוצה.

**יגאל ביבי (מפד"ל):**

חבר הכנסת רן כהן, אני מעריך אותך מאוד. הממשלה שלך הגישה הצעת חוק. מה קרה? בוא תהיה לוגי, הגיוני קצת. את הדף הכחול הזה לא אני הגשתי, הממשלה שאתה מכהן בה הגישה.

**רן כהן (מרצ):**

אני נגד התיקון הזה.

**יגאל ביבי (מפד"ל):**

יפה. היא אומרת שהתיקון הוא לכמה שנים. כל כמה שנים צריך להעלות את הסיפור הזה מחדש. אתה יושב בממשלה הזאת.

**רן כהן (מרצ):**

סיעת מרצ היא נגד.

**יגאל ביבי (מפד"ל):**

אבל אתם מיעוט, זה מה שאני אומר.

**רן כהן (מרצ):**

היא נפגשה עם צומת, היא נפגשה עם הליכוד, כדי – – –

**יגאל ביבי (מפד"ל):**

הלוואי שבנושאים אחרים היתה לכם מסירות נפש, רן כהן. בדבר הזה, איזו מסירות נפש, אין משמעת של הקואליציה, אין שום דבר. אתם אומרים: נשב עם צומת, אותם ששחררתם מלהיכנס לממשלה; נשב עם הליכוד; חס וחלילה, הדתיים האלה, המסוכנים האלה.

אנחנו לא רוצים כפייה דתית, אנחנו לא רוצים להתערב בחיים של אחרים, אבל כמו שבן-גוריון ואחרים ידעו שבעם הזה צריך להשפיע בדרכי נועם, לאפשר לכל אחד לחיות, אני מקווה שגם מנהיגי מפלגת העבודה של היום ילמדו קצת מאבות התנועה שלהם וישנו את דרכם, דרך שלא מתחשבת בציבור אחר.

אני קורא לבית הזה, חברי הכנסת, כל אחד עם מצפון. החוק הזה הוא מצפוני, הוא עקרוני. בעניין הזה, ששייך באמת לכל עם ישראל, שלא תהיה איזו כפייה – מדברים על כפייה דתית – שלא תהיה כפייה קואליציונית בעניין הזה וכל אחד ידע שהוא צריך להצביע לפי מצפון.

אני מבין ששר המשפטים יאמר לנו אם הוא אכן עומד מאחורי ההצעה הממשלתית שפורסמה. אני מכיר את השר ואת דרכו, הוא לא אוהב את כל הדברים העקיפים. אתם מאשימים אותנו שאנחנו מתנגדים לחוקי יסוד. לפני שנתיים אמרנו לדן מרידור, שר המשפטים הקודם, שחוק-יסוד: חופש העיסוק יגרום לנו למגבלות, יפסול חוקים, ימנע דברים. הוא הרגיע אותנו ואמר: לא יהיה, ואם יהיה – נוכל לשנות. היה בג"ץ, היה דבר ששינה את הסטטוס-קוו. אני מבקש ממך, אדוני שר המשפטים, זה לכבוד ספר החוקים של מדינת ישראל, שאפשר יהיה להגביל עיסוק אם הוא פוגע באיכות הסביבה, אם הוא פוגע בביטחון, אם הוא פוגע בבריאות – וגם אם הוא פוגע בבריאות הנפש, בחוסן של העם, במסורת של העם.

אל תתביישו לומר שהמסורת של העם היא של כולנו. הדת היא לא רק של הדתיים, היא גם שלכם. אל תקבלו צמרמורת כשאתם מכניסים את המלים האלה – מורשת, דת, יהדות. אני מצפה שגם אתה, אדוני השר, כאדם פתוח, כאדם שחושב שיש בעם הזה חלקים שונים, תיענה לבקשתנו ולא תצא נגד החוק הזה, מה גם שאתם מגישים משהו גרוע יותר בשבוע הבא.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לחבר הכנסת ביבי. כבוד שר המשפטים, בבקשה.

### **שר המשפטים ד' ליבאי:**

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, את הגלוי ביותר אומר לכם, הממשלה הניחה הצעת חוק משלה לתיקון חוק-יסוד: חופש העיסוק, ומן הסתם הממשלה דבקה בהצעתה, לפחות בשלב זה, בהעברת הצעתה שלה לוועדת החוקה, חוק ומשפט להמשך הדיון בה.

### **אברהם פורז (מרצ):**

גם הצעת הממשלה זו צרה צרורה.

### **דוד לוי (הליכוד):**

---

**אברהם פורז (מרצ):**

---

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חברי הכנסת, אפשר לבקש שקט, בבקשה? אני מבקשת מכל חברי הכנסת לשבת. אני מבקשת להפסיק את זה, חבר הכנסת גמליאל. חבר הכנסת אורון.

**חיים אורון (מרצ):**

הוא פוגע בי אישית.

**רפאל פנחסי (ש"ס):**

הוא לא פוגע בכי.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת פנחסי. חבר הכנסת איתן, אני מבקשת לשבת, זה מפריע.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

מה קורה לך היום אתי?

**היו"ר א' סלמוביץ:**

אל תיתן לי סיבות. אתה מספק לי אותן בסיטונות היום. אני מבקשת להפסיק שם לדבר. חבר הכנסת ביבי, השר משיב לך. הנימוס האלמנטרי מחייב הקשבה. בבקשה.

**שר המשפטים ד' ליבאי:**

משבאה יוזמת חקיקה פרטית באותו נושא, ועוד לתיקון חוק-יסוד ולא חוק רגיל, אך פשיטא היא שהממשלה לא תתמוך ביוזמת חקיקה שכזו ותבקש להסיר אותה מסדר-היום.

אנחנו באים לבקש את התיקון של חוק-יסוד: חופש העיסוק לאחר התלבטות רבה ומסיבות שאזכיר, סיבות שיידונו אגב הדיון בהצעת החוק הממשלתית, במגמה – – –

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת שאקי. חבר הכנסת חנן פורת, אני מבקשת לשבת ולהפסיק לדבר. חבר הכנסת פנחסי, כעת תורו של כבוד שר המשפטים לנאום. נא לא להתחרות בו.

### **רפאל פנחסי (ש"ס):**

אני לא מפריע לו.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

אתה מפריע. אני קובעת אם אתה מפריע או לא. שר המשפטים, בבקשה.

### **שר המשפטים ד' ליבאי:**

המגמה שלנו היא להביא לתיאום בין חוקי היסוד השונים – וכידוע, אנחנו מחוקקים אותם פרקים פרקים, עד שתגיע השעה והם יכונסו יחד בחוקה כתובה אחת – באופן שאם מדובר בזכויות היסוד של האדם ואם מדובר בהגבלת זכות יסוד, שהטעם להגבלת זכות היסוד יהיה באופן עקרוני אחד ושווה לכל זכויות היסוד. והנוסח שנקבע עד עתה הוא, שאין פוגעים בזכויות שלפי חוק-יסוד זה, ומהא זו זכות לחירות, ומהא זו הזכות לחופש התנועה, ומהא זו הזכות לחופש הביטוי והמחאה והאספה, ומהא זו זכות היסוד לחופש העיסוק, אלא בתנאים המקובלים, והם, ראשית, שההגבלה תיעשה בחוק.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חברי הכנסת, אני מבקשת להפסיק להפריע.

### **שר המשפטים ד' ליבאי:**

יש האומרים שניתן להרשות ולפגוע לא רק בחוק אלא גם בתקנה על-פי חוק.

החוק שבא להגביל יהיה הולם את ערכיה של מדינת ישראל. הממשלה מציעה להוסיף כאן: מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית. החוק שבא להגביל זכות יסוד, צריך שיהיה נועד לתכלית ראויה ושההגבלה לא תהיה אלא במידה שהיא נדרשת ולא במידה שעולה על הנדרש.

פסקת הגבלה זו יכולה לכלול גם הגבלה מטעמי דת, מסורת או אורח חיים, כבקשתו של חבר הכנסת יגאל ביבי, הכול תלוי במהות ההגבלה.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חברי הכנסת, אני מבקשת להפסיק להפריע.

### **שר המשפטים ד' ליבאי:**

הממשלה מציעה נוסחה כפי שהיא קיימת בחוק-יסוד אחר. נראה לה שההגבלה שהיא מציעה היא כללית, היא נורמטיבית, היא הגיונית.

הממשלה מתחשבת מאוד ברגשות של הדתיים ובאמונה דתית של יהודים, נוצרים, מוסלמים ודרוזים. הממשלה הזאת מונעת נסיגה בסטטוס-קוו בענייני דת לטוב או לרע.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חברי הכנסת של האופוזיציה, השר טוען שאתם עוזרים לו. אם אתם רוצים להמשיך לעזור לו, בבקשה.

### **שר המשפטים ד' ליבאי:**

אני הסתכלתי בעצב אל ספסלי סיעת העבודה וראיתי שכולם עד אחד ריקים. אמרתי לעצמי, מאין תבוא ישועת הממשלה בהצבעה זו. התחלתי לדבר, ואתם כל כך מסייעים בהפסקות ממושכות, בהפרעות ובאי-תשומת לב. אמרתי, תבוא עליכם ברכה פעם אחת, ברכת הדובר על אלה – – –

### **חיים קופמן (הליכוד):**

כבוד השר, אולי תתפלל גם לגשם.

## שר המשפטים ד' ליבאי:

אני מוכן להתפלל לכל דבר טוב.

## היו"ר א' סלמוביץ:

אני מבקשת להפסיק את ההפרעות.

## שר המשפטים ד' ליבאי:

אני רוצה לומר לחברי מהסיעות הדתיות כאן, שהרי הסיעות הדתיות שמייצגות דעות, רעיונות ואינטרסים, ככל הידוע הן כשלעצמן מיעוט בכנסת, ואם חבריהן מצליחים לשמור על סטטוס-קוו בענייני דת, ואם הם אינם נותנים לנגוס בסטטוס-קוו, ואכן הם עומדים על המשמר, הרי הם עושים זאת בדרכים הידועות, אבל מתוך שיתוף פעולה עם החלק האחר בכנסת, יהא זה מצד זה או זה של הבית, שהוא חילוני.

הדברים נעשים בדרך של הידברות, בדרך של התחשבות, ולא בניסיון של הכתבת נורמה, או הכתבת חוק. משום שגם אם היום ישיגו החברים הדתיים, חברי הכנסת הנכבדים, גם אם הם ישיגו היום הישג ויעבירו בקריאה מקדמית הצעת חוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט, בראשותו של חבר הכנסת הידוע דדי צוקר, אולי הם ירשמו לעצמם הישג על הנייר, אולי הישג בהצבעה; אבל הם יודעים שזה לא יהיה הישג של ממש, בעוד הממשלה מציעה להם, ואולי לעתים גם האופוזיציה, כל אחד מטעמיו, ולא תמיד לשם שמים, את ההידברות ואת ההליכה המשותפת לשמירה על קו נורמטיבי מסוים, של סובלנות, של הבנה, של הידברות, של התחשבות.

אנחנו, כשאנחנו מציעים את חוק-יסוד: חופש העיסוק שלנו, הרי כל בר-בי-רב יודע שאנחנו עושים זאת כממשלה, משום שאכן הסטטוס-קוו הופר שלא במתכוון על-ידינו, ומדובר בענייני הבשר. שהרי המדיניות של הממשלה היתה לשמור על הסטטוס-קוו, אבל הנה כאשר נפלו החלטות והכרעות בנושאים מסוימים, כשכל תשומת הלב ניתנה לעניין ההפרטה, מסתבר שאגב אורחא, שלא במזיד ושלא במתכוון, המשמע, הפועל היוצא מהחלטה הוא שינוי בפועל לגבי ייבוא בשר בקר קפוא למדינת ישראל.

הממשלה החליטה ברוב דעות – והמחלוקת גם בתוך הממשלה בנושא הזה ידועה – לשמור על הסטטוס-קוו, ולו במחיר תיקון חוק-היסוד.

הדברים האלה נעשים, אני אומר לחברים הדתיים, בשביל לשמור על הסטטוס-קוו ובשביל להתחשב. כשאנחנו עושים זאת, יאמרו לנו: כמובן, אתם מתחשבים בש"ס. אנחנו מתחשבים גם באלי דיין. אלי דיין הוא חבר דתי. הוא ראש סיעת העבודה בכנסת. הוא הולך לבית-כנסת להתפלל. הוא רוצה לחיות בחברה מסוימת לפי ערכים מסוימים. אנחנו מתחשבים גם בו, כמו שמתחשבים החברים מהסיעה הזאת, מהסיעה הזאת ומהסיעה הזאת.

## **דוד לוי (הליכוד):**

בטיעון הזה כבודו קורא לחבר הכנסת אלי דיין – – –

## **שר המשפטים ד' ליבאי:**

גם אם יתמהמה, חבר הכנסת יושב-ראש הקואליציה בוא יבוא ועמו תבוא הבשורה.

לכן, אני אומר לחברי הכנסת, הרי הנושא הזה הוא על סדר-היום. כאשר תידון הצעת החוק הממשלתית ואתם תעלו הסתייגויות, הממשלה שומעת וועדת החוקה, חוק ומשפט תשמע והיא תדון אז בהערות ובהסתייגויות לגופן.

לא צריך היה, אם רוצים להשיג הישג, לבוא בצורה של ניגוח הממשלה, מטעמים שכולם מבינים אותם, שהם לא ענייניים, שהם לא צופים הישג של ממש, והכול כדי לקנטר חברים אחרים שעובדים אתנו בשיתוף פעולה, שהם כן משיגים הישגים. הכול שקוף כל כך וברור כל כך, והשאלה היא כן אם באמת הצבעה בעניין זה, ולו תשיג רוב, תשרת איזו מטרה, או תפתח פתח לבוא ולומר: אם ניתן פה, בהכרעות רוב ובהצבעת ידיים, לשנות את הסטטוס-קוו, אז אולי כדאי לנסות גם מהצד השני, מהצד שרוצה לשנות אותו לכיוון של החילוניות או לכיוון אחר.

לא נראה לי שכאן עומדת השאלה לדין – – –

## **היו"ר א' סלמוביץ:**

אפשר לבקש שקט? חברי הכנסת. חבר הכנסת בורג, חבר הכנסת פורז, זה מפריע.

## **שר המשפטים ד' ליבאי:**

חבר הכנסת פורז, אתה מסתיר לי את חבר הכנסת אלי דיין. הכול בסדר, חבר הכנסת אלי דיין? ובא לציון גואל.

## **דוד מנע (הליכוד):**

הכול בסדר – – –

### **שר המשפטים ד' ליבאי:**

לכן אני רק יכול לומר שאנחנו, לפחות רצוננו, לכבד דת, לכבד מסורת, לכבד כבודם של אחרים בנושאים הללו, אבל לא זה מה שעומד היום, כך נראה לי, על סדר-היום. מה שעומד על סדר-היום, האם בנושא זה נפעל בהבנה ובהתחשבות – –

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

אני מבקשת שקט.

### **שר המשפטים ד' ליבאי:**

– – או על-ידי כיפוף ידיים והרמת ידיים. תודה רבה.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לכבוד שר המשפטים.

### **שר המשפטים ד' ליבאי:**

אנחנו מבקשים להסיר את ההצעה מסדר-היום.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לכבוד שר המשפטים. חבר הכנסת ביבי, אתה רוצה להגיב? בבקשה.

### **יגאל ביבי (מפד"ל):**

נדהמתי מהדברים של ידידי, שר המשפטים, כבוד היושבת-ראש – – –

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת מירום, אתה מפריע.

**יגאל ביבי (מפד"ל):**

נכון שאם החוק הזה יעבור כאן היום, כפי שאמרת הוא עובר לידיים של חבר הכנסת דוד צוקר, אבל לא מכובד להגיד לכנסת: תעשו מה שאתם רוצים, אבל חבר הכנסת דוד צוקר ישים אותו בפריג'ידר. אני חושב ששר המשפטים לא היה צריך להגיד את המשפט הזה. זה לא מכובד, וזה לא לכבוד הבית.

**קריאה:**

---

**יגאל ביבי (מפד"ל):**

השר אמר: תצביעו, לא תצביעו, בלאו הכי חבר הכנסת דוד צוקר, יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, יקבור אותו. לא מכובד לומר זאת – – –

**דוד לוי (הליכוד):**

זה מקובל.

**יגאל ביבי (מפד"ל):**

זה מקובל, אבל לא מכובד.

**דוד לוי (הליכוד):**

הסגנון של הימים האלה, של "לא מזיזים לי" – משפיע.

**יגאל ביבי (מפד"ל):**

הדבר הזה איננו מכובד. אני גם לא מבין ממה נפגע כבוד השר. השר אומר שבשבוע הבא הממשלה תביא הצעת חוק כזאת – – –

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חברי הכנסת, אני מבקשת שוב שקט.

### **יגאל ביבי (מפד"ל):**

— — — אבל זה שהצעת חוק פרטית — זה לא מכובד, לא מקובל. אני חושב שזה צחוק מהכנסת. אם החוק הזה טוב, וצריך, יאמר השר, הכנסת תאשר השבוע, בשבוע הבא הממשלה תביא חוק אחר, שני החוקים ילכו לוועדה, וידונו בהם. הממשלה הקודמת לא נהגה לכופף כך את הכנסת, להראות: אנחנו בעלי-בתיים. בכל אופן זה בית-המחוקקים.

אני פונה אל חברינו ממפלגת העבודה שלא להצביע לפי משמעת בעניין הזה, כי זה עניין מצפוני טהור; מה גם שבשבוע הבא — אני לא מבין — מביאים הצעת חוק של הממשלה, שלדעתי ולדעת רבים מכם היא פחות טובה, אפילו לגרסתכם.

אני מבקש לאשר את ההצעה הזאת, ובאמת לנהוג לכבוד הבית בעניין הזה.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לחבר הכנסת ביבי. חברי הכנסת, אני מבקשת מכולם לשבת. אנחנו עוברים להצבעה. להפסיק את הדיבורים.

### **יצחק לוי (מפד"ל):**

אני מבקש לצלצל. היה צלצול?

### **תמר גוז'נסקי (חד"ש):**

היה צלצול מזמן.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

כן, היו הרבה מאוד צלצולים; כולם יודעים שמצביעים. אני מבקשת מכולם לשבת.

אנחנו עוברים כעת להצבעה בעד או נגד הצעת חוק-יסוד: חופש העיסוק (תיקון), של חבר הכנסת יגאל ביבי, בקריאה טרומית. נא להצביע בעד או נגד.

#### הצבעה מס' 4

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 27

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 36

נמנעים – אין

ההצעה להסיר מסדר-היום הצעת חוק-יסוד: חופש העיסוק (תיקון) נתקבלה.

#### היו"ר א' סלמוביץ:

27 תומכים, 36 מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שהצעת החוק לא התקבלה.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לנושא הבא על סדר-היום, אבל לפני כן אני רוצה לומר משהו לפרוטוקול. אני רוצה להודיע לפרוטוקול, שבהצבעה על הצעת חוק האוטונומיה, התשנ"ב-1992, של חבר הכנסת צחי הנגבי, הצבעתי בעד. פשוט לא החלפתי פה – אתה מאשר לי, חבר הכנסת דיין? אני מבקשת לתקן זאת בפרוטוקול.

מה הדיבורים האלה, חבר הכנסת דיין? מה זה צריך להביע? אדוני, תסלח לי, לא החלפתי את היושב-ראש. אתה לא יודע על מה אני מדברת. באת עכשיו, לא ישבת פה, ואל תתערב במה שאני אומרת. על מה אתה מדבר בכלל? אתה לא יודע על מה אני מדברת. לא החלפתי את המתג של היושב-ראש, ולכן זה הלך על השם של היושב-ראש שבח וייס. על מה אתה מדבר? העיקר שאתה מדבר.

#### אלי דיין (העבודה):

אני חייב – – –

#### היו"ר א' סלמוביץ:

למה אתה מדבר סתם?

**אלי דיין (העבודה):**

אני חייב – – –

**היו"ר א' סלמוביץ:**

שמעת מה שאני אומרת?

**אלי דיין (העבודה):**

– – –

**היו"ר א' סלמוביץ:**

אני הודעתי על הצבעה של יושב-ראש, ואתה לא ידעת על מה אני מדברת. אתה מתערב בלי לדעת על מה אני מדברת.

**אלי דיין (העבודה):**

הצבעה – – –

**היו"ר א' סלמוביץ:**

טוב, תודה רבה, אבל אל תתערב בדברים שאתה לא מבין ולא יודע.

**הצעות לסדר-היום**

**ממצאי דוח ארגון "בצלם"**

**היו"ר א' סלמוביץ:**

אנחנו עוברים לנושא הבא על סדר-היום – הצעות לסדר-היום מס' 3061, 3065, 3068, 3069, 3072, 3076, 3087 ו-3092 בנושא – – –

אני מבקשת להפסיק את זה שם, חבר הכנסת ביבי. חבר הכנסת ביבי. חבר הכנסת ביבי, חבר הכנסת צחי הנגבי, אני מבקשת להפסיק את זה. חברי הכנסת, אני מבקשת להפסיק את זה.

אנחנו עוברים לנושא הבא על סדר-היום, הצעות לסדר-היום בנושא: ממצאי דוח ארגון "בצלם" – של כמה חברי כנסת. אני מזמינה את ראשון המציעים, חבר הכנסת עובדיה עלי; בבקשה.

חבר הכנסת ביבי, אני מבקשת להפסיק את זה עכשיו. אפשר להפסיק שם? חבר הכנסת ביבי. חבר הכנסת ביבי. חבר הכנסת ביבי, אני קוראת אותך לסדר בפעם הראשונה. אני מבקשת להפסיק את זה עכשיו. בבקשה.

### **עובדיה עלי (הליכוד):**

לא, אני מבקש שחברי הכנסת ישבו – – –

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

אני מבקשת מכל חברי הכנסת לשבת. בבקשה, חבר הכנסת עובדיה עלי. בבקשה. אני מבקשת לסגור שם את הדלת. כן, בבקשה.

### **עובדיה עלי (הליכוד):**

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, ארגון "בצלם", שהוקם ב-1989, הטיל מאז לחלל ארצנו לא מעט פצצות סירחון שגרמו למפגעים סביבתיים, שבחלוף העתים ריחם הרע התפוגג ונמוג והיה כלא היה.

חיילי צה"ל המשרתים בשטחי יהודה, שומרון ועזה, המתיישבים היהודים שם וגם רוב אזרחי ישראל האחרים שהכירו את האמת ואת המציאות באורח ישיר ובלתי אמצעי, למדו לקרוא את דוחות "בצלם" בעיניים ביקורתיות ואף להתייחס אל "האמת" המצויה בהם כאל פרי דמיונם הפורה או החולני של כותביהם ושל תחקירניהם המשוחזרים.

גברתי היושבת-ראש, הדוח האחרון של "בצלם" בנושא "משתפי הפעולה בשטחים בתקופת האינתיפאדה, הפרות ופגיעות בזכויות האדם", אינו שונה מהותית מן הדוחות הקודמים. גם דוח זה, כקודמיו, לוקה בשקרים, בחצאי אמיתות, בהצגת עדויות שמיעה כאילו הן תורה מסיני, בתיאור מקרים תוך השמטת נתונים ופרטים רלבנטיים, על מנת להרחיקם מן החפץ לבדוקם, בבחינת: הרוצה לשקר ירחיק עדותו; ועוד ועוד מיני סיפורי בדים, סקס ושקרים. ואפילו עניין הסקס שהזכרתי זה עתה – לא הזכרתי לתפארת המליצה, שכן דוח "בצלם" מייחד אף לו עמודים מספר והוא חלק מתעמולת ארגוני הטרור כנגד כוחות הביטחון, ואף שכולו שקר גס, הוא נזכר וכלול בדוח.

### היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת יגאל ביבי, אתה מפריע.

### עובדיה עלי (הליכוד):

לארגון "בצלם" היתה הזדמנות פז הפעם להגיע אל שעת האמת שלו, אך הוא החמיץ גם אותה.  
היתה לו הזדמנות – – –

### היו"ר א' סלמוביץ:

אני מבקשת להפסיק את זה ומייד. חבר הכנסת יגאל ביבי, אתה ממשיך להפריע, אני מבקשת ממך.

### עובדיה עלי (הליכוד):

לארגון "בצלם" היתה הזדמנות פז הפעם להגיע את שעת האמת שלו, אך הוא החמיץ גם אותה.  
היתה לו הזדמנות לתאר – – –

### היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת המר וחבר הכנסת ביבי, אני מבקשת להפסיק את זה.

### עובדיה עלי (הליכוד):

חבר הכנסת יגאל ביבי, עשה עמי חסד.

היתה לו הזדמנות לתאר ולפרט את רצונותם של ארגוני הטרור ואת שיטותיהם החייתיות לענות ולחסל את אחיהם החשודים בשיתוף פעולה עמנו. אך במקום לעסוק בכך העדיפו אנשי "בצלם" להוציא מתחת ידיהם חוברת עבת-כרס, תוך שהם עושים מאמץ עילאי ליצור סימטריה ואיזון בין חטאי יהודה לאשמת שומרון.

חסרוננו של דוח זה וקלונו מונחים בניסיונם הנואל של כותביו להעמיד את אשמת כוחות הביטחון כנגד אשמתם של ארגוני הטרור בכל הנוגע למצבם הקשה של משתפי הפעולה. ניכר בהם באנשי "בצלם" שאימצו את תפיסת עולמו הפושעת והרצחנית של פייצל חוסייני, הבאה לכלל ביטוי ממצה בשאלה ובתשובה שאצטט מתוך הדוח עצמו. על שאלת איש "בצלם", ד"ר סאלח עבד אל-ג'וואד: "מדוע אינך

יוצא נגד הרציחות שמבצעים רעולי הפנים באחיהם הפלשתינים?" משיב אל-חוסייני: "ראה, כל כיבוש זקוק למשתפי פעולה. ואם יש כאלה, שני הצדדים אחראים למה שקורה, זה שהורג וזה שההרוג משרת אותו".

רבותי, חברי הכנסת, זוהי תמצית תפיסת עולמם של אנשי "בצלם" ואילים פייצל אל-חוסייני: כוחות הביטחון הישראליים, הנעזרים במשתפי פעולה כדי להביא לשקט ולרגיעה, חשובים בעיניהם כרוצחים – ממש כמו הרוצחים הנקלים מארגוני הטרור, שגוררים את קורבנם אל כיכר העיר, מענים אותו תוך כדי קדיחת חורים ברגליו בעזרת מקדחה, מטפטפים שעווה רותחת אל תוך החורים, ואחר כך רוצחים אותו בסקילה או בתלייה על חוט ברזל דק עד שתיפח נשמתו לקול מצהלותיהם של אחיו, בני העם הפלשתיני.

גברתי היושבת-ראש, פרק זה שעניינו משתפי פעולה הוא פרק מבחיל בהיסטוריה הפלשתינית.

### **טלב אלסאנע (מד"ע):**

גם לגבי מגייסי משתפי הפעולה – – – שני ההיבטים שלהם.

### **עובדיה עלי (הליכוד):**

זהו אות קלון על מצחם של כל הפלשתינים, ובהם גם המנהיגים, אנשי הדת ואנשי הרוח, אנשי התקשורת וכל האחרים.

ניסיונם של הפלשתינים ושופרם ארגון "בצלם" לגלגל את האשמה לפתחנו לא יצלח.

מוטב להם לפלשתינים ולאנשי "בצלם" ולכל אלה הנשרכים בעקבותיהם ללמוד את העובדות, לאזור אומץ ולהכות על חטא. ואז לקום ולעשות מעשה כדי להפסיק את נתיב הדמים הזה, שעליו ובצדיו מוטלות מאות גופות של פלשתינים חפים מפשע וחפים משיתוף פעולה עמנו; מסע רציחות מעורר חלחלה, שבגיניו חיים מאות משפחות ואלפי יתומים ואלמנות בפחד ובתחושת אין-אונים ועל קו הקץ 24 שעות ביממה.

לאנשי הדת, לאנשי הרוח ולשאר המנהיגים בקרב הפלשתינים אין האומץ לקום ולמנוע את הרציחות הללו של חפים מפשע. מנהיגותם של הפלשתינים היתה מאז ומעולם מנהיגות רצחנית, וכנראה היא תישאר כזאת לעולם.

אדוני היושב-ראש, אילו היו עתותי בידי הייתי עובר בפניכם על הדוח הזה דף דף על מנת להוכיח את השקרים שבו ואת הניסיונות של כותביו להטמיע חצאי שקרים כאמיתות, שכן אני קראתיו מראשיתו ועד אחריתו. אך זמני קצוב ועל כן אומר רק זאת: מי שרוצה באמת לדעת עם מי יש לנו עסק ועם מי אנחנו מנהלים משא-ומתן, ראוי לו שילמד את נושא רצח משתפי הפעולה. אזי הוא יבין מדוע אסור לנו לסמוך, או להאמין בצד השני ובמנהיגיו, שכן רצח 1,000 הפלשתינים על-ידי הפלשתינים אינו

עניינם של המחבלים הקטנים בשטח שהרגו את קורבנותיהם, כלשון הדוח עצמו: "בלא שקדמה לכך חקירה או הליך משפטי לבירור הטענות כנגדם ובלי שהתאפשר להם להגן על עצמם". בתנאים כאלה, בלי שבדקים את האשמה, בלי שמעמידים למשפט, רוצחים בדם קר אנשים חפים מפשע. הטבח הזה של 1,000 הפלשתינים הוא עניינם הישיר של ארגוני הטרור על ראשיהם ומנהיגיהם, שבלשון הדוח שלפנינו: "לא התנערו מעולם ממעשי החוליות המזוהות עמם, והמשיכו בקשר הארגוני ובתמיכה הכספית בהן" – למרות הרציחות ולמרות הפשעים המבעיתיים.

חז"ל אומרים: יש הקונה עולמו בשעה אחת – וארגון "בצלם" לא קנה את עולמו, אף שזו היתה שעתו ההולמת. תודה.

### היו"ר ס' טריף:

תודה. אני מזמין את חבר הכנסת רן כהן; בבקשה, אדוני. אחריו – חבר הכנסת משה פלד, ואחריו – חברת הכנסת תמר גוז'נסקי. אודה לכם את תסייעו לי ותקפידו על מסגרת הזמן.

### רן כהן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, יום שחור עובר על המדינה, יום שחור של תאונות. רק הבוקר נתבשרנו בבשורה המרה והנוראה על התאונה שבה נהרגו אלוף נחמיה תמרי, רל"ש רב-סרן אופיר קאופמן, סרן עופרי יואלי מקיבוץ אילון וסרן אסף אשר מקריית-און, זיכרונם לברכה. וכבר אנחנו שומעים שמועות על דברים נוספים, לדאבוני הרב.

אני מוכרח לומר שני משפטים. הכרתי את נחמיה מהאימונים ומהפעילות המשותפת – היה איש נהדר, איש נפלא, קצין לוחם, נועז, אמיץ, הוגן, שלא לקח חלק בכל תחרויות ולמרות כל זאת הספיק והצליח להתקדם אל המשרה הרמה ביותר כמעט בצה"ל. ואין נחמות – לא לנו, וודאי לנו אין יכולת לנחם את משפחתו.

קשה לי לנחם מכאן גם את דוביק ואת שי, שאותם הכרתי ואתם פעלתי רבות בצנחנים – שלושת האחים הללו פשוט תרמו תרומה ייחודית אדירה למדינת ישראל, והקורבן הזה הוא קורבן שהיה צריך להיחסך גם ממשפחת תמרי, גם ממשפחת קאופמן, גם ממשפחת יואלי וגם ממשפחת אסף אשר.

קשה לנו לעבור לסדר-היום ולדבר על הדברים, אבל זאת עבודתנו וזאת פעילותנו, ולכן אין דרך אלא לגשת לנושא, אדוני היושב-ראש.

אני מוכרח להודות על האמת, שאני חבר וידיד של חבר הכנסת עובדיה עלי, ואני גא על כך, אבל אני סברתי, שדווקא הדוח הזה, שמכיל מאות עמודים ומתוכו ציטטת, דווקא הוא מהווה תעודת הכשר מלאה גם למי שהטיל ב"בצלם" את החשדות הכבדים ביותר. יש בו טעויות, גם אני אומר – ומייד גם אציין דוגמה אחת, לגבי ניצול מיני שלא היה ולא נברא – יש בו טעויות, אבל אם נחשף בזמן כלשהו כתב אשמה חמור מאוד על מה שקרה בשטחים, גם בידי ישראל כלפי פלשתינים, אבל במיוחד בידי פלשתינים כלפי פלשתינים, זה המסמך שנעשה, ומתוכו אנחנו למדים דברים אימים ונוראים.

אדוני היושב-ראש, אני זוכר היטב שלפני שנה או שנתיים, כמדומני, היתה התנפלות קשה מאוד על "בצלם", ובתוך זה גם על חברי ר"צ ומרצ שלקחו חלק בייזומו של הארגון הזה. ואני רוצה לומר, שאני גא במי שהיו חברי כנסת אז, רובינשטיין, אורון וצוקר, שלקחו חלק לא רק בייזום הארגון אלא גם בייזום הדוח הזה, נאבקו על עשייתו ועל פרסומו.

אדוני היושב-ראש, לאחר שקראתי את הדוח הזה, לדעתי יכולה ישראל להצדיע היום לארגון על תרומתו לשמירת זכויות האדם, על תרומתו לשמירה על החוק ועל הנורמות הדמוקרטיות בתוך מציאות בלתי אפשרית, שתיכף אדבר עליה, ועל תרומתו של "בצלם" למוסריותה ולשמה הטוב של מדינת ישראל. לא רק בגין הדוח הזה, בגין כל הדוחות ש"בצלם" עשה, גם אם היו בהם טעויות, אבל המסר המוסרי של מדינת ישראל עולה על כולם.

אדוני היושב-ראש, הכיבוש הוא רעה חולה. הכיבוש הוא רעה חולה, משום שהוא מכתיב גם לכובש להיות רע מאוד, וגם לנכבש ולנשלט לנהוג רע מאוד. דוח "בצלם" מוכיח את התזה הזאת על שני חלקיה ממש דף לדף. אי-אפשר להיות כובש וטהור ואי-אפשר כנראה להיות נכבש וטהור. אין צורך להיות עבריין, אבל אי-אפשר להיות כובש ונכבש ולנהוג בטהור. זה רע אפילו אילו נהגו על-פי החוק, אילו נהגו על-פי אמנת ז'נבה. הכיבוש מייצר רוצחים ונרצחים, חוקרים ונחקרים, משתפי פעולה ומפעיליהם. העבריינות המוסרית והפלילית בשני הצדדים מתרחבת ומתפשטת ופורחת על זבל הכיבוש, ורק שחרור מהכיבוש יש בו פתח וסיכוי לעקירת התופעות הנוראות הללו.

אדוני היושב-ראש, מייד עם הפרסום וראיית התמונות המחרידות בטלוויזיה, דאגתי לברר את הטענות בדבר ניצול מיני כביכול בידי ישראל כדי לגייס משתפי פעולה. ביררתי זאת עם המופקדים על העניין, ותגובתם חד-משמעית, ואני מאמין להם: לא היה ניצול מיני, אין ניצול מיני ולא היה ניצול מיני כל זמן שמי שמופקד על השב"כ עומד בראשו. אני חושב שבעניין הזה צריכה להיות הבהרה חד-משמעית בהחלט לתפארת המוסריות שכולנו אחראים לה.

אדוני היושב-ראש, אבל אי-אפשר להתנער מהתוצאות של הכיבוש שנחשפות בדוח הזה.

### **תמר גוז'נסקי (חד"ש):**

חבר הכנסת רן כהן, האם אתה מתייחס לכל 27 השנים או רק למצב הנוכחי, כשאתה אומר שלא היה ניצול? אתה אומר בפסקנות כזאת על 27 שנים?

### **רן כהן (מרצ):**

אני מתייחס, חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, לדוח הזה, שמתייחס אך ורק לשנות האינתיפאדה. אני יכול לומר לך, באחד הדוחות המזעזעים בדוח הזה, שבו משתף פעולה אונס גבר, נהגו בו בכל חומרת הדין והוא נשפט לעשר שנות מאסר על-ידי שלטונות ישראל, שלא רק שלא חיפו על משתף הפעולה אלא הענישו אותו. לדעתי, זה מסמל משהו, ואני חושב שצריך לדעת להסתכל כל הזמן על כל הדברים ולא רק באופן חד-צדדי.

אדוני היושב-ראש, אני לא מעמיד כרגע משקל שווה או זהה או מודד אשמות. אמרתי במפורש, שבעיני כל הכיבוש הזה הוא חמור. אבל עובדתית, במדינת ישראל התנהלה מערכה אדירה נגד מה שקרה בחריגות בתוך הכיבוש. הארגונים הפלשתיניים לא עצרו את המעשים הברוטליים הללו, והם יכלו לעצור אותם, משום שאפשר היה לסלק מהארגון, אפשר היה להפסיק לשלם משכורות, אפשר היה לגנות, אפשר היה להפסיק לספק נשק, ולדאבני הרב הדוח כפי הנראה צודק. מן הקטסטרופה שבה 900 איש כנראה, פלשתינים, נרצחו במהלך האינתיפאדה, למעלה ממחציתם ללא כל נגיעה עם שיתוף פעולה – המהלך הזה לא נעצר.

אני רוצה לומר שני דברים לסיום. ראשית, אני רוצה לפנות אל חבר הכנסת משה פלד, שיעלה לדבר אחרי, ואל חבר הכנסת עוזי לנדאו. חבר הכנסת פלד, אתה אמרת בתוכנית "פופוליטיקה" ב-15 בפברואר 1993: "בצלם" ממומן על-ידי אש"ף ובנק ערבי, 32 תחקירנים של 'בצלם' ממומנים על-ידי אש"ף, והארגון מתבסס על המידע שהם מספקים". יש לי המלצה בשבילך. תקרא את הדוח הזה ותראה איך הוא מרשיע את אש"ף. האם אתה מעלה בדעתך שהדוח הזה היה נכתב על-ידי מי שממומן על-ידי אש"ף, כאשר הוא מרשיע את אש"ף?

### **משה פלד (צומת):**

אני אדבר אחריך, ותשמע.

### **רן כהן (מרצ):**

אמרתי שאתה מדבר אחרי, רק לא שמעת.

והשני, חבר הכנסת עוזי לנדאו, שבדיון בכנסת ב-15 ביוני 1993 על גורל הסייענים אמר: "יש לאנשים האלה, לסייענים, שני אויבים ומשענת אחת של קנה רצוף. האויבים הם כמובן רעולי הפנים וועדות ההלם שמכים בהם כשהם מופקרים על-ידנו לגורלם המר. האויב השני שלהם הוא אנשי 'בצלם' המחפים על רעולי הפנים". והוא ממשיך ואומר: "כל מי שמבקש ללמוד מוסר, ללמד צדק מה הוא, צריך להתרחק מכם, ואני אומר את זה במיוחד לאגף של 'בצלם' שבתוך ר"צ".

אני אומר לכם, היום לפחות אתם יכולים לבקש סליחה ומחילה.

אדוני היושב-ראש, פנייה אחרונה במשפט אחד. אני רוצה לפנות מכאן באמת לפלשתינים. אומנם זה עניין פנים-פלשתיני, אבל דווקא עתה, כאשר יש סיכוי מתקרב לעצמאות ואולי לדמוקרטיה פלשתינית, אני רוצה לקוות ולתבוע מכם שיקום בכם אומץ הלב להקים את "בצלם" הפלשתיני, שיחקור ויחשוף את כל הפושעים שהתעללו ורצחו גם ביהודים וגם בפלשתינים. תודה רבה.

### **היו"ר ס' טריף:**

תודה.

## **מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת**

### **היו"ר ס' טריף:**

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת, ומייד אחריה יעלה חבר הכנסת משה פלד.

### **סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:**

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת –

הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 14), התשנ"ד–1994, שהחזירה ועדת החוקה, חוק ומשפט לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה.

## **הצעות לסדר-היום ממצאי דוח ארגון "בצלם"**

### **היו"ר ס' טריף:**

חבר הכנסת משה פלד, בבקשה, ואחריו – חברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

### **משה פלד (צומת):**

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, אני מצטרף אל שולחי התנחומים למשפחות השכולות, ובעיקר למשפחתו של נחמיה תמרי, שאותו הכרתי אישית וידידות אמת שררה בינינו; נחמיה, שהיה קיבוצניק, לוחם, מפקד וחבר. הראש מורכן והלב כואב על האסון הנורא.

וכעת לנושא שעליו אנחנו מדברים. אפתח דברי במלות הערכה חמות לארגון "בצלם". נראה לי כי הדוח שיצא מבית-מדרשו של "בצלם" מעמיד את הארגון בקו הראשון, אם לא במקום הראשון, בין הארגונים לשמירה על זכויות האדם בעולם, כארגון היודע לחשוף אמיתות, אף אם קשות הן.

הדוח הזה, גם אם בא באיחור, באיחור של שלוש או ארבע שנים, דורש מכותביו ומחוקריו אומץ לב, תרתי משמע, הן בתחום הביטחוני הקיומי האישי שלהם והן בתחום הפוליטי-החברתי.

אבל יותר מכול ראויים אנשי ארגון "בצלם" להערכה על נחישותם ועל אמונתם בצדקת דרכם, שהרי אנשי "בצלם", על אמונתם זאת שבעו לא מעט מרורים וגידופים ונאצות והשמצות – אגב, גם אני הייתי בין המשימים – ואם לאחר כל אלה, או למרות כל אלה המשיכו אנשי "בצלם" בעבודת הנמלים של איסוף, ריכוז וניתוח העובדות, הרי על כך, כבוד היושב-ראש, ראויים אנשי "בצלם" למלוא הפרגון, ההוקרה וההערכה.

וכעת לדוח ולעובדות העולות מתוכו. הדוח הזה הוא, לדעתי, הרמזור האדום המאיר ביותר והמתריע ביותר על העלול להתרחש כאשר יגיע היום והיו להם רובים, על העלול להתרחש כאשר ביטחון הפנים יהיה מופקד בידי שופטים, פוסקים ורוצחים הדרים במחיצה אחת. נראה לי כי ממצאי הדוח של "בצלם" מהווים את הארגומנט המוחשי והחזק ביותר במאבקנו הצודק המתמצה במשפט: "אל תיתנו להם רובים".

אביא כמה ציטוטים: "בשנה השנייה לאינתיפאדה חלה עלייה חדה במספר ההרוגים על רקע חשד לשיתוף פעולה. לבד מן ההריגות, רבים מן החשודים בשיתוף פעולה עונו או שנענשו בצורה אכזרית, כגון ירי ברגליים ושבירת עצמות"; "פעולות החקירה והענישה התבצעו בידי פעילי כוחות ההלם של ארגוני אש"ף השונים ובידי חברי חוליות שהורכבו, בדרך כלל, ממבוקשים, ולעתים גם מגורמים פליליים. חוליות אלה זוהו עם הארגונים הפוליטיים השונים וזכו לתמיכה ולמימון מצדם. במהלך הזמן החלו אנשי החוליות להתעלם, לעיתים קרובות, מהוראות ההנהגה המדינית. עם זאת, הם הוסיפו לראות עצמם כשייכים לאש"ף, והנהגת הארגון מצדה לא התנערה מהם והוסיפה לממןם".

ציטוטים נוספים: "נהרגו רבים מסיבות אחרות, אך הריגות אלה הוצגו בפומבי כהוצאה להורג של משתפי פעולה. כך עולה מתחקיר מדגמי שערך 'בצלם' במחנה הפליטים נוסיראת, לפיו פעולות ענישה רבות, שבוצעו נגד אלה שהוגדרו כחשודים בשיתוף פעולה, נעשו על רקע חברתי או פלילי, כגון סמים, הומוסקסואליות ועוד"; "רבים מהחשודים בשיתוף פעולה נהרגו בלא שקדמו לכך חקירה או הליך משפטי לבירור הטענות נגדם ובלי שהתאפשר להם להגן על עצמם. אחרים נהרגו במהלך או בסיום חקירה, שכללה עינויים קשים, ואחרים – במשפט עממי או במהלך לינץ"; "חשודים בשיתוף פעולה בשטחים עונו בידי פעילים של ארגונים פוליטיים פלשתיניים, לעתים עד מוות, ואחרים הוצאו להורג ללא בדיקה העומדת בסטנדרטים משפטיים מינימליים"; "העובדה שהפלשתינים תושבי השטחים נתונים לשלטון כיבוש נוקשה ולא עומדות לרשותם מערכות לאכיפת החוק אינה מצדיקה את העינויים ומעשי ההרג ללא משפט"; "כאמור, ארגוני אש"ף לא התנערו מעולם ממעשי החוליות המזוהות עמם, והמשיכו בקשר הארגוני ובתמיכה הכספית בהן".

יש לי ציטוטים רבים מהדוח שמונח על שולחני, וראיתי שלחברי כנסת נוספים יש הדוח. הנה, הוא אצל חבר הכנסת גמליאל. בבקשה הרם אותו. זה הדוח.

"גם אם נביא בחשבון את העובדה שלא עומדים לרשותו של אש"ף מנגנון אכיפה ומערכת משפט מסודרת, הוא לא נקט – ואף לא איים לנקוט – צעדים שהיו אפשריים נגד פעילי החוליות שהמשיכו במעשי ההרג: העמדה לדין או איום לעשות כך, הוצאה מהארגון או איום לעשות כן, הפסקת תשלומים כספיים לחברי החוליות, או איום לעשות כן. המשך הקשר הארגוני והכספי עם החוליות שעינו והרגו פלשתינים מטיל על אש"ף את האחריות למעשים אלה."

"מהסיבות שפורטו לעיל רואה 'בצלם' את הארגונים הפוליטיים הפלשתיניים, שפעיליהם עינו והרגו חשודים בשיתוף פעולה, כאחראים, לצד אחריותם של המבצעים הישירים, לפגיעות בוטות אלה בזכויות האדם."

נראה לי כי אחרי ציטוטים כאלה כל מלה מיותרת, וכפי שכבר אמרתי, הדוח הזה הוא הרמזור והוא הארגומנט במאבקנו הצודק על סוגיית המשטרה הפלשתינית, על סוגיית אספקת הנשק לשוטריה ועל העלול להתרחש בשטח עם יישומו של הסכם העקרונות.

אני קורא, הן לממשלה, הן לצבא, ובעיקר למובילי המשא-ומתן עם אש"ף, לעיין היטב, ללמוד ולשנן את הדוח, ולא ללכת שבי אחר קונצפציות שגויות של שינויים, כביכול, העוברים על החברה הערבית.

שוב, תודה לכם, אנשי "בצלם", וכבר נאמר: מוטב מאוחר מאשר לעולם לא. תודה רבה.

### **היו"ר ס' טריף:**

תודה, אדוני. חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, בבקשה, ואחריה – חבר הכנסת טלב אלסאנע.

### **תמר גוז'נסקי (חד"ש):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי הרשו לי להשתתף באבל הכבד על מות אלוף פיקוד המרכז נחמיה תמרי ויתר קורבנות תאונת המסוק.

חברי הכנסת, הכיבוש הנמשך של השטחים הפלשתיניים מאז 1967 הוליד אין-סוף אסונות, עוולות ועיוותים. וכמו שהחברה האמריקנית ממשיכה עד היום להתמודד עם הטראומה של וייטנאם, שנים לאחר שהסתיימה שם המלחמה, כך גם תצטרך החברה הישראלית להתמודד עוד שנים עם זוועות הכיבוש ועם ההשחתה הפוליטית והמוסרית שהכיבוש הזה הוליד.

התופעה המכונה "משתפי פעולה" היתה והיא היום תופעה בזויה בכל מקום שבו ההיסטוריה הולידה עימותים והתנגשויות חריפות בין כובש לבין נכבש. בכל מקום שהיה כובש, היו משתפי פעולה, ובכל מקום שהיו משתפי פעולה, הם היו שנאים על בני עמם לא פחות מאשר היו שנאים נציגי הכובש. אני רוצה להזכיר, שמחקר של ד"ר בן-יהודה מהאוניברסיטה העברית קבע, שבתקופת המנדט הבריטי נרצחו כ-50 יהודים שנחשדו בשיתוף פעולה עם הבריטים, על-ידי ארגונים יהודיים.

מכאן אני עוברת לדוח החשוב שהניח בפני הציבור הישראלי ארגון "בצלם". חשיבות הדוח בכך שהוא עשיר בעובדות ובפרטים, ואלה לא שלושה-ארבעה עמודים של מסקנות, אלא חומר שמבוסס על עדויות ותחקירים שנמשכו חודשים ארוכים, ארוכים.

הדבר הראשון שהדוח הזה חושף הוא השיטות שבהן הממשל הצבאי, ובמיוחד השב"כ, גייסו את משתפי הפעולה הפלשתינים. הרי השב"כ לא ארגן קורסים אידיאולוגיים כדי לשכנע את הפלשתינים שליהודים יש זכות אבות בכל חלקי ארץ-ישראל, השב"כ נקט שיטות אלימות, הפעיל לחץ פיסי, עינויים והתעללות, נקט שיטות של סחיטה, התנה קבלת היתרים הומניים לאיחוד משפחות, לטיפול רפואי ולעבודה בישראל, בהסכמתו של הפלשתיני לשתף פעולה.

לכן, דוח "בצלם" מסכם באופן חד-משמעי, כי השיטות האלה של כפייה, של התניית מתן שירותים לתושבים בשיתוף פעולה עם השלטונות ובהלשנה על פלשתינים אחרים, הן מנוגדות לחוק הבין-לאומי ולאמנת ז'נבה.

אני רוצה להזכיר ולומר, שלפי הדוח גויסו במשך השנים שישראל שולטת בשטחים רבבות משתפי פעולה. אבל אני רוצה להזכיר את מאות האלפים שדחו את ההצעה לשתף פעולה ולא נכנעו לא ללחצים, לא לאיומים ולא לסחיטות. אני רוצה לצטט את דבריו של משתף פעולה אחד שאמר בעדות ל"בצלם": "אין אדם בשטחים" – אני מדגישה – "אין אדם בשטחים שביקש שירות או אישור מסוים מהממשל מאז 1967 שלא קיבל הצעה מהשב"כ לשתף פעולה בתמורה למילוי בקשתו".

הפרקטיקה הרצחנית של משתפי הפעולה כלפי בני עמם היא בעצם ידו המוארכת של הכיבוש עצמו. כי מה שהם עשו, עשה לצערי ולכאבי הגדול גם הכיבוש הישראלי. הם היו רק ידו המושטת המוארכת כדי להמשיך אותם מעשים משפילים, אותם מעשים הפוגעים בזכויות האדם הבסיסיות.

אם ארגון "בצלם" מאשים את משתפי הפעולה בחקירות אלימות, אכזריות ומשפילות, האם רק משתפי הפעולה עשו את זה? – לא, אבל הם עשו את זה "בזכות" הרשות שקיבלו מהשלטון הכובש. אם השתמשו בענישה ללא דין, בחטיפות, בגרימת נכות ובמעשי רצח – הם עשו זאת מפני שהם קיבלו נשק ממי שגייס אותם להיות משתפי פעולה.

לכן, הגיבוי שנתנו שלטונות הכיבוש למעשי הרצח וההתעללות האלה התבטא בהרבה מאוד צורות, בין היתר בחקירות לא יסודיות, בכך שהמשטרה מנעה מנפגעים ולא אפשרה להם להגיש תלונה ובסחבת בטיפול. המעשים האלה הם, ללא ספק, הפרה גסה של האמנה הבין-לאומית נגד עינויים, שישראל אשררה.

חמור לא פחות השימוש הנרחב במשך כל השנים במשתפי פעולה כדי להשתלט על אדמתם של הפלשתינים, כדי לנשלם, כדי לגרשם מאדמה ששייכת להם. כל המערכת של תכסיסי הרמייה וההפחדה וכל המערכת של האישורים הפיקטיביים על בעלות, כביכול, שנעשתה במשך שנים בשטחים על-ידי משתפי פעולה – השלטונות הישראליים השתמשו בהן כדי להשתלט על אדמות של פלשתינים. מי שרוצה דוגמאות, בבקשה יקרא את הדוח של ארגון "בצלם".

## **אברהם יחזקאל (העבודה):**

מהמסטר הקומוניסטי?

## **תמר גוז'נסקי (חד"ש):**

כאשר אדם כמוך מעלה פתאום את המשפט הזה, הוא רוצה לברוח מהאמת. אנחנו דנים היום בדוח "בצלם". אם יש לך הצעות לדון בנושאים אחרים – בבקשה, אבל דוח "בצלם" מביא עובדות חד-משמעיות, ואתה יודע כמוני על סוחרי הקרקעות האלה. יש מהם ששמותיהם נישאו בתקשורת אין-ספור פעמים, ואם סוחר קרקעות כזה נרצח, אתה יכול להגיד: זה לא בסדר, לא העמידו אותו לדין, לא נעשה משפט, לא ניתנה לו זכות להגן על עצמו. נכון. אם המצב היה נורמלי והפלשתינים היו חיים במצב נורמלי, אסור היה שדבר כזה יקרה. אבל, האם אנחנו יכולים להתעלם מהאסון שהאדון הזה המית על בני עמו?

לכן, עקרונית, אני נגד ענישה ועינויים, ובמיוחד נגד הריגה ללא הליך משפטי, נגד כל פגיעה בזכויות האדם. אבל בתנאים של כיבוש, לעם הנכבש אין דרך לנהל הליך משפטי נגד משתפי פעולה.

אני רוצה לגנות במיוחד, באופן החלטי, את הרציחות של נשים פלשתיניות שגוף כלשהו החליט שההתנהגות שלהן לא עולה בקנה אחד עם תפיסות חברתיות או דתיות שמרניות.

אני רוצה לסכם ולומר, שהדרך היחידה למנוע את התופעות הקשות האלה של ענישה ועינויים ללא משפט היא הקמתה של מדינה פלשתינית שיהיו לה רשויות חוק ומשפט. על-ידי כך יוכלו הפלשתינים לבדוק בדרך מסודרת, כמו כל מדינה מתוקנת, את המעשים ואת ההאשמות, ואז תיפסק השיטה – שהיא בהחלט לא מקובלת עלי – של הוצאות להורג ללא משפט, עינויים והתעללות.

אני רוצה להדגיש ולומר, שאם ממשלת ישראל רוצה לקדם את ההסדר, היא צריכה להתנתק מאותם משתפי פעולה, ובמיוחד להפסיק את מעשי ההתנחלות וההשתלטות הנמשכת על אדמות פלשתינים. אני רוצה לגנות במיוחד את התוכנית שפורסמה היום, ליצירת רצף טריטוריאלי ממעלה-אדומים עד גוש-עציון. זה מוקש מסוכן ביותר נגד השלום הישראלי-פלשתיני ונגד תהליך השלום שבו אנחנו נמצאים. תודה.

## **היו"ר ס' טריף:**

אני מזמין את חבר הכנסת טלב אלסאנע, בבקשה; אחריו – חבר הכנסת זבולון המר, ומייד אחריו – חבר הכנסת אבי יחזקאל.

## **טלב אלסאנע (מד"ע):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, דוח "בצלם" מגלה תופעות קשות, אבל הן תוצאה טבעית של המצב האבסורדי שגורם וגרם לתופעה מפלצתית, כפי שהיא מוצאת את ביטוייה בדוח "בצלם".

אין זה המקרה הראשון בהיסטוריה, שעם הנתון תחת כיבוש, במהלך מאבקו להשתחרר נתקל בגורמים שהם משתפי פעולה עם הכובש, הוא רודף אותם ופוגע בהם. אין בזה הצדקה, אבל

התופעה הזאת ידועה וקיימת לאורך כל ההיסטוריה, גם בהיסטוריה של העם היהודי. היו אירועים כאלה במהלך מרד החשמונאים – הרב גמליאל יכול לאשר – וגם במסגרת המרד הגדול נגד הרומאים. אני רוצה לציין, שעקב המלחמה ב-1948 התנהל משפט במסגרת פרשת טוביאנסקי, שבה הוא הועמד לדין בגין ריגול. היתה מערכת שיפוט אשר דנה, שפטה אותו, גזרה עונש מוות והוציאה אותו לתלייה, ולאחר מכן התברר שהוא חף מפשע.

לדעתי, היום אין מקום לבוא בטענות אל העם הפלשטיני הנתון תחת כיבוש, כי אין מערכות, כל המערכות נהרסו על-ידי הכובש.

אני רוצה לשאול את חבר הכנסת אבי יחזקאל: מה יעשו כשיש אדם כמו סוחר הקרקעות עודא, שמזייף מסמכים ומוכר קרקעות, ואותו בעל הקרקעות בא ומתלונן, אבל אין מערכת משפטית שתעמיד את הסוחר לדין ותשפוט אותו בגין מעשיו?

### **אברהם יחזקאל (העבודה):**

השאלה היא אם צריך לקחת אדם ולרצוח אותו.

### **טלב אלסאנע (מד"ע):**

תרשה לי, אני מתייחס להרס של המערכות שנגרם על-ידי הכיבוש הישראלי. אני אתייחס לחלקו של הכובש הישראלי ביצירת המצב האבסורדי, והוא לא יכול להתחמק מאחריותו על-ידי הטלת האחריות על הפלשטינים.

### **אברהם יחזקאל (העבודה):**

במוסר שלך – – –

### **טלב אלסאנע (מד"ע):**

מדינת ישראל תשים את עצמה בנעליו של העם הפלשטיני הנתון תחת כיבוש. כשיש אנשים או גורמים שמשתפים פעולה עם הצד שכנגד, ודאי שמגיע להם עונש, ודאי שצריך להעמיד אותם לדין. איך אותם פלשטינים יכולים לנהל משפט ולהעמיד אותם לדין? האם בחסות צה"ל הישראלי? ואם יגזרו עליהם עונש של מאסר בפועל – איפה יחזיקו את משתפי הפעולה האלה, באילו בתי-סוהר? איך יכולים לשפוט אותם, לאיזו תקופה?

הרי המצב האבסורדי הזה יצר מצב עגום, ולכן, מי שצריך להטיל עליו אחריות הוא אותו גורם אשר יצר את המצב. ויצרו את המצב הזה: א. הכיבוש הישראלי המתמשך; ב. הניסיון לנצל את המצוקה הכלכלית והבעיות המיוחדות של העם הפלשטיני הנתון תחת כיבוש.

היתה, ועודנה קיימת, מדיניות של מחוות, כאילו לעם הפלשתיני אין זכויות. כל דבר הנעשה על-ידי המינהל האזרחי, על-ידי המושל הצבאי, הוא בגדר מחווה. אדם שרוצה לצאת לעבודה, זה בגדר טובת הנאה, או מחווה; ולכן, או שהוא רוצה או מוכן להתגייס ולשתף פעולה, או שלא נותנים לו לצאת לעבודה ומרעיבים משפחה. מי שרוצה לצאת לקבל שירות רפואי בבית-חולים בישראל, על מנת לתת לו צריך לנסות לאלץ אותו ולסחוט ממנו שיתוף פעולה. אנשים שהמשפחות שלהם נפרדו – הבעל נמצא כאן ואשתו וילדיו נמצאים בירדן ובמצרים. אין קריטריונים ברורים לאיחוד משפחות, ומנצלים את המצב הקשה הזה של פירוד תא משפחתי, של בעל ואשתו שרוצים להתאחד, של ילדים שרוצים לגור יחד עם הוריהם; מנסים לנצל אותם, לסחוט את האבא, על מנת שישתף פעולה נגד העם שלו. והוא נתון בין הפטיש לסדן. או שהוא נאמן לעם שלו, ואז הוא צריך להמשיך לסבול כל ימי חייו מהפיצול המשפחתי, שאשתו וילדיו נמצאים במדינה אחרת, או שהוא משתף פעולה ומביאים את משפחתו, ואז הוא בוגד בעם שלו והוא צריך לסבול את הרדיפה.

גרמה לזה המדיניות הזאת, המדיניות שאיננה יודעת שאלה שחיים בשטחים, בגדה המערבית, ברצועת-עזה, הם בני-אדם. יש להם זכויות לחיות, יש להם זכויות לקבל את מלוא הגיבוי והתמיכה, בכלל זה עצמאות במסגרת מדינה עצמאית ליד מדינת ישראל.

### **עובדיה עלי (הליכוד):**

יש להם זכויות להירצח להתענות – – –

### **טלב אלסאנע (מד"ע):**

חבר הכנסת עובדיה עלי, אתה אחרון שצריך להטיף כאן מוסר לעם הפלשתיני, להזיל כאן דמעות תנין על גורל משתפי הפעולה, כשאתה יודע מה עושה צה"ל, מה עושה המושל הצבאי כדי לאלץ את האנשים האלה לשתף פעולה, והוא לא משאיר פרצה, ולא מניח לרגע, כדי לשבור את רוחם ולהכריח אותם, על כורחם, לשתף פעולה. יש כאן סיפורים על צעירים שרוצים לצאת ללמוד בחוץ-לארץ, ואז מחזירים אותם מהגשר פעם ראשונה, פעם שנייה, ללא כל סיבה. אומרים להם: אתה רוצה לצאת ללמוד? אתה צריך להתחייב לשרת אותנו; כמו שאנחנו משרתים אותך, אתה תשרת אותנו. כאילו העובדה שהוא יוצא ללמוד בחוץ-לארץ זו איזו טובת הנאה, שהוא חייב לשלם תמורתה. ומה התמורה? שישתף פעולה נגד העם שלו. זו התפיסה המעוותת. מכאן האחריות הישירה של צה"ל, של הכיבוש, לכל האירועים הקשים הקורים בשטחים.

דברים נוספים הם מה שנקרא "עסקה", או ניצול מיני של נערות, של צעירים. זו לא פעם ראשונה שהדברים האלה מפורסמים. זה ניצול של רגש כיבוד המשפחה בקרב האוכלוסייה הערבית. על-ידי כך מאלצים נערות לשתף פעולה ולהפיל צעירים, וכך נוצרת השרשרת. לאחר מכן באים בטענות מדוע הענישו אותם. מה הם צריכים לעשות להם?

אין ספק שהיום, בתקופת האינתיפאדה, העם הפלשתיני נמצא במצב של מלחמה. אני רק רוצה להגיד לך, חבר הכנסת אבי יחזקאל, על-פי הדוח של "בצלם", לפני האינתיפאדה לא היו אירועים כאלה, כי לא היה מצב המלחמה כפי שהוא קיים בתקופת האינתיפאדה. ואותם משתפי פעולה מסכנים חייהם של הרבה פלשתינים, ולפעמים, על מנת לרצות את שולחיהם, מעלילים על אנשים

חפים מפשע אשר משלמים בשנות מאסר בבתי-כלא. הרי אי-אפשר להגיד לעם הפלשתיני: אתם אשמים, אתם צריכים למחוא כף למשתפי הפעולה, כשכל המערכות – מערכת השיפוט, מערכת המשטרה והאחריות של השלטון המקומי – התפוררו עקב הכיבוש הישראלי.

### **היו"ר ס' טריף:**

אתה מסיים?

### **טלב אלסאנע (מד"ע):**

הפתרון הוא לא להזיל דמעות תנין כפי שעושה חבר הכנסת עובדיה עלי, הפתרון הוא, עלי, הכרה בזכותו של העם הפלשתיני לשלוט בעצמו – שיקים את המערכות שלו, שיקים את המשטרה ומערכת בתי-המשפט העצמאית שלו, ויחיה בעצמאות, ולא תחת כיבוש של צה"ל, של מדינת ישראל.

אני רוצה להוסיף משפט אחרון. בא חבר הכנסת משה פלד לפני חודשיים, שלושה חודשים, והאשים את "בצלם" בבוגדנות. למה? – כי הוא מגלה את הפרות זכויות האזרח מצד צה"ל. היום הוא אומר, ש"בצלם" עומד בקו הראשון של מגיני זכויות האזרח. מדוע הצביעות הזאת? כפי שאתה מקבל את הדוח הזה, אתה צריך לקבל את הדוחות הקודמים של "בצלם", המתייחסים להפרת זכויות האזרח, שהתוצאה שלה היא המצב העגום בשטחים.

### **היו"ר ס' טריף:**

תודה. חבר הכנסת זבולון המר, בבקשה; אחריו – חבר הכנסת אבי יחזקאל, ואחרון – חבר הכנסת אריה גמליאל.

### **זבולון המר (מפד"ל):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, רציחתם של כ-1,000 פלשתינים בידי בני עמם במשך שש שנות האינתיפאדה היא נתון מחריד. הפקרתם, ברגע שבו יוצא צה"ל מריכוזי האוכלוסייה, לגורלם, לעינים ולרציחתם היא דבר לא מוסרי ולא אחראי. ישראל איננה רשאית להפקיר אותם. יש לנו אחריות מוסרית לשלום הסייענים שסייעו לצה"ל, למשטרת ישראל ולשב"כ להגן על חיינו וביטחוננו. הם זכאים להגנה מלאה מצדנו, באשר הם שירתו את ישראל ואת ביטחונה. והרגישות המצפונית והמוסרית שלנו מחייבת.

חובתנו הבסיסית היא לתבוע בהסכם שייעשה שתינתן חנינה לסייענים, ולראות הפרה של התחייבות, של ההסכם, אם ייפגעו ויירצחו, עם התגובה המתבקשת מכך. אבל עלינו לדעת, שאין ערך רב להתחייבות הזאת ואין מי שיערוב לחיי אלו שסייעו לנו להגן על חיינו וחיי ילדינו.

חובתנו היא לעשות מאמץ רציני ולסייע לאלה שירצו בכך להגר לארץ אחרת ולבנות לעצמם זהות אחרת. אבל לא נוכל מוסרית להתחמק מכך שעלינו לאפשר להם לבחור בחירה אמיתית, כדי שאלה שירצו בזה, ויומלצו על-ידי כוחות הביטחון כמי שסייעו לנו ישירות ובנאמנות, יורשו להתיישב בישראל. זו זכותם וזאת חובתנו – לשקם אותם בתחומינו; אחרת – נהיה מתכחשים לחובה ההומניטרית היסודית שלנו.

כמנהג ישראל, עלינו לגמול חסד עם מי שגמל אתנו חסד. אסור להפקיר את מי שסייע שדמנו לא יהיה הפקר. כך נהגו קדמונינו עם אלה שעשו עמנו חסד כשהיינו בצרה. במשך דורות הם לא נעזבו על-ידינו. תראו איך נהג אברהם אבינו עם ענר, אשכול וממרא, תראו את אבימלך, תראו את ברזילי הגלעדי. זאת חובה מוסרית אלמנטרית.

חברי הכנסת, יש להביא בחשבון גם את רמת המוסר התועלתית, הקיומית. מי ירצה לכרות אתנו ברית, מי יעז לסייע לנו אם ידע שאנחנו "משאירים פצועים בקרב", שאנחנו מפקירים אנשים שהיו אתנו בזמנים הקשים למוות אכזרי בידי אחיהם, שאנו אמורים לחנון את אלו מהם שעצורים אצלנו על טרור. לכן, כל מי שמבקש מקלט אצלנו, מצוות "לא תסגיר עבד אל אדוניו" תחול עליו.

גברתי היושבת-ראש, אל נזלזל בתביעה שלנו, שבמסגרת כל הסכם שייחתם נתבע, שכל הפוגע בהם – פוגע בהסכם. הבה נבחן את יעילותה של המשטרה החזקה בסוגיה הזאת, וכן נקבל על עצמנו להגיב על הפרה, כשתהיה. אבל ניתן זכות בחירה אמיתית למי שבכל זאת ירצה לעבור אלינו, שיזכה למקלט. יש תקדימים לזה.

ועכשיו, אם וכאשר יצא הצבא מעזה, למשל, נאפשר לכל מי שזקוק לכך להציל את חייו ולשקמם. יהיו אלו מאות, אולי אלפים אחדים. אין ברירה, אלא להושיט להם יד, גם אם הדבר מקשה עלינו. כאמור, זאת מחויבות מוסרית ואחריות פוליטית שלנו.

לכן, אני מציע שהכנסת תדון בכך ברצינות, ובהקדם.

### **היו"ר ע' מאור:**

תודה רבה. חבר הכנסת אבי יחזקאל, בבקשה; אחריו – חבר הכנסת אריה גמליאל.

### **אברהם יחזקאל (העבודה):**

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, דוח "בצלם" השנה הוא דוח מהפכני במובן זה שהוא בא לומר לציבור, קבל עם ועדה, שבכל מקום בעולם, ובעיקר במקום הסמוך אלינו, קרי: מה שיהיה האוטונומיה הפלשתינית והחברה הפלשתינית ההולכת ונבנית – אנחנו רוצים חברה שתהיה בצלמה של החברה היהודית.

אנחנו חברה במצור, אנחנו חברה שדור השואה הקים אותה במדינת היהודים, אנחנו חברה שעומדת במלחמה יומיומית, אנחנו חברה שנלחמת בטרור ובמרצחים, אבל אנחנו המצאנו ארגון שנקרא "בצלם", אנחנו חושבים שעדיין הצלם של החברה היהודית-הישראלית במדינת היהודים, מדינת ישראל, יכול לשמש דוגמה למקומות אחרים בעולם.

אני אומר את הדברים האלה כדי שנדע, שהסטנדרדים שאנחנו קובעים לעצמנו, הנורמות שאנחנו קובעים לעצמנו, הם סטנדרדים ונורמות קשים. ארגון "בצלם" והדוחות שלו היו בשנים האחרונות כפצע פתוח בחברה הישראלית. מי רוצה לשמוע שיש בו פגמים? מי רוצה להסכים לגעת בנושא הקשור בתוצאות הכיבוש? כאשר מתפרסם הדוח אחת לשנה, גם אני חש תחושה כאילו בוגדים בי, כאילו חושפים את ערוותי, כאילו חושפים את הפצעים שלי. גם בלבי עולה התחושה האומרת, שהעובדים והמכינים את הדוחות, מתוך שנאה עצמית הם פועלים. גם אני בתגובה ראשונית אומר, שאלה שמוציאים ומבליטים פגמים שלנו, הם לא פטריטים.

אבל, רבותי, צריך לומר את האמת. הפטריטיזם הזה הוא מפלטו של השטן. וכשאני שוקל, האם ראוי, על אף הכאב הטמון בפרסומו של כל דוח המוצא וחושף פגמים בנו עצמנו, האם כדאי שהוא יהיה? על אף הכאב, אני אומר: כן. אני משיב בחיוב, בצורה חד-משמעית.

רבותי, לולא היה קיים ארגון "בצלם", היה צריך להמציא אותו. יש להודות לחברי הכנסת, אשר היו היוזמים וההוגים של רעיון הקמת הארגון הזה. ארגון זה אינו עוסק בעלילות. נכון שהוא לוקה בחוסר דיוקים, אבל הוא מציג את הנקודות שאנחנו, החברה הישראלית, חייבים לתקן. אין באנשיו שנהא לעם היהודי. הם עצמם יהודים ישראלים. יש בקרבם אהבת האדם. ארגון זה הוא הקול הקורא לשפיות שלנו. אנחנו חושפים את נקודות התורפה שבנו. לא חייבים להסכים לכול, אבל הקול הקורא הזה הוא שלנו.

מה קרה בשנה זו? בשנה הזו פורסם דוח על רציחתם של פלשתינים בידי בני עמם. הדוח הזה אומר, שבין 750 ל-950 פלשתינים עונו ונרצחו על-ידי פלשתינים בחשד של שיתוף פעולה לכאורה.

לאחר שנתיים של בדיקת התופעה, המשמעות של הדוח מתמצית בתמונה שאני מחזיק ביד. מי אינו זוכר את התמונה המפורסמת, גברתי היושבת-ראש, שבה רואים פלשתיני אחד מוביל פלשתיני אחר למרכז הרחוב בעזה, מושך אותו בצווארו, מניח אותו על הכביש ויורה בראשו, ולאחר מכן דורך על גופתו.

אין ספק שאתה מזדעזע וכל העולם מזדעזע בגלל הדבר הזה, בעיקר שהיו גם כאלה שהריעו לרוצח הזה. הפלשתיני שאחז בצווארו של הפלשתיני האחר נחשב גיבור לאומי, גיבור פלשתיני. האם צהלות של חיית טרף כזאת צריכות לזכות לגיטימציה שלנו?

הפחד איננו רק מהתופעה הזאת. הפחד נובע מהנורמות, שעלולות להחמיר עם כינון האוטונומיה. האם תקומנה משטרות פרטיים, האם יהיו שופטים פרטיים שיענו וירצחו אזרחים פלשתינים? והרי האוטונומיה תקום או-טו-טו, ואני תומך בכינונה. אבל יש שאלות שאנחנו חייבים לשאול; כמו: האם עלולה לחזור הטראומה של סברה ושתיילה? ומה היה בסברה ושתיילה? בסברה ושתיילה, בסופו של דבר, ערבים הרגו ערבים, וצריך לומר את האמת. והיו יהודים שנמצאו אשמים בעניין זה. נכון שהיתה הזנחה כזו או אחרת, אבל היו אלה ערבים שרצחו ערבים בסברה ושתיילה.

הפחד שלי הוא: האם נוכל להרשות לחברה הפלשתינית להתנהל כמו החברה הלבנונית? ידוע שיש אצלנו אנשים האומרים: הערבים, הפלשתינים, לא מכירים בכבודו של האדם ובזכותו לחיות. אני אומר, שצריך לגנות וצריך להוקיע רציחות, אבל אין זה אומר שאנחנו צריכים למנוע מהם לנסות לנהל את חייהם הם.

גבורה של החברה הפלשתינית תהיה בהקמת "בצלם" משלהם. הם אומרים שהם למדו מאתנו מהי דמוקרטיה, הם הולכים ליאסר ערפאת לבקש מנהיגות דמוקרטית, באותה מידה של התלהבות הם צריכים להקים ארגון שישמור על זכויותיהם, זכויות הפלשתינים לחיים מכובדים ומהוגנים.

לצערי, ואני אומר זאת בצער כן, לא שמעתי דברי הערכה של מנהיגים פלשתינים לעבודת "בצלם" שלנו. לא שמעתי אותם אומרים שהפעם ארגון "בצלם" נגע בפצע של החברה הפלשתינית, ושהמנהיגים הפלשתינים רוצים לגנות את המעשה ולתמוך בדוח "בצלם". לא שמעתי אותם מדברים כך.

אני אומר, שלצורך העניין יש לתבוע מהמנהיגות הפלשתינית שתפסיק להעביר מסר כפול, שמטיף לנו מוסר, מחד גיסא, וזונח את המוסר הפלשתיני מאידך גיסא. מנהיגות אמיתית נמדדת ביכולת שלה לבקר את עצמה ולתקן את אזרחיה.

אדוני סגן שר הביטחון, בעניין משתפי הפעולה, אינני נכנס לשיקול הדעת המוסרי, כי עניין משתפי הפעולה הוא עוד פצע פתוח בחברה הישראלית. אבל אני מקבל שהיה זה כורח ביטחוני להשתמש במשתפי פעולה, וכבר אמר זאת חבר הכנסת המר. אבל אוי לנו אם נפקיר את אלו שעזרו לנו. אנחנו חייבים לדאוג לשלומם ולביטחונם.

כפי שהבנתי, הצעת החוק שחבר הכנסת המר מתכוון להגיש, ואני אתמוך בה, תאפשר למשתפי פעולה, ששיתפו ומשתפים פעולה עם שלטונות הביטחון הישראליים, למען ביטחונה ושלומה של מדינת ישראל – מן הראוי שיבואו לגור אצלנו. ירגישו בטוחים אצלנו, ירגישו מוגנים וירגישו מכובדים. כבר היום יש מהם החיים במחיצתנו ביפו, ומרגישים עד עכשיו כמי שמשתפים פעולה.

ולסיום, גברתי היושבת-ראש, אחת הבעיות הקשות ביותר שליוו את היהודים בזמן המשטר הנאצי, למשל, היתה השאלה מה לעשות עם משתפי פעולה יהודים, עם אותם שוטרים שמטעם הנאצים השגיוחו על אחיהם היהודים. קראתי מאמרים שלמים בנושא, וקראתי שהיהודים שהובלו להשמדה לא עשו שפטים באחיהם השוטרים היהודים שמונו מטעם הנאצים. אם אנחנו היינו יכולים לשמור על כבודם של יהודים ששיתפו פעולה עם נאצים ושמרו מטעמם על סדר תקין במחנות, אנחנו יכולים לבקש מהפלשתינים להבין שמשתפי הפעולה, לצורך העניין, הם בבת עינינו, ואנחנו נעמוד על כך בתוקף ובקול רם. תודה רבה.

### היו"ר ע' מאור:

תודה לחבר הכנסת אבי יחזקאל. חבר הכנסת אריה גמליאל, בבקשה. אחריו – אני מזמינה סגן שר הביטחון להשיב.

## **אריה גמליאל (ש"ס):**

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אמרו חז"ל: אין מצווה מכבה עבירה. כי עבירה שנעשתה היא עבירה, גם אם אחר כך עושים דבר חיובי. מכל מקום, העבירה נעשתה והיא מטילה כתם על מי שעשה אותה.

ארגון "בצלם", המתיימר לדאוג לזכויות האדם ביש"ע, היה עד היום ארגון שעשה מעשים חמורים בהכתמת שם ישראל בכל העולם. תדמיתו היתה של ארגון הבא לסייע לערבים במאבקם נגד ישראל. הוא נתן להם את הכלים ואת האמצעים שעל-ידם יוכלו לזכות באהבה בין-לאומית, והוא שירת אותם נאמנה במשך שש שנות האינתיפאדה. לעומת זאת, במשך שנים גרם נזק כבד למדינת ישראל.

יש להבחין הבחנה מוחלטת בין מדינה שפוגעת בזכויות אזרחיה ובמיעוטים שונים בתוך המדינה לבין מדינה שיש לה מלחמה עם מיעוט מסוים, ואסור בשום אופן שיהיה הדיווח שווה, בין מדינה המדכאת את אזרחיה לבין מדינה שיש לה מלחמה עם מיעוט אשר הורג ורוצח ופורע פרעות על-ידי השלכת אבנים, על-ידי שימוש בכלי נשק וכו'. באנשים כאלה צריך להילחם בכל התוקף ובכל האמצעים, ומי שמציג אנשים כאלה כאזרחים שלווים הנרדפים ונרצחים על-ידי השלטונות, הרי הוא חוטא לאמת.

אי לכך, הואיל וארגון "בצלם" גילה במשך שנים פגמים רק בצד הישראלי, הרי הוא ראוי לכל גינוי, גם אם סוף-סוף, לאחר שש שנים, גילה גילויים מחרידים על רצח פלשתינים בצורה אכזרית, ללא דין וללא משפט. כ-1,000 פלשתינים נרצחו על-ידי פלשתינים בצורה חייטית, בצורה מכוערת שקשה להעלות על הדעת. איך ייתכן? איך יצור אנושי מסוגל להגיע לשפל המדרגה ולעשות מעשים נוראים שכאלה? ילדים בני 17 מחליטים ומבצעים גזרי-דין מוות בכל מי שחשוד בעיניהם בשיתוף פעולה עם השלטונות. תחקירני "בצלם" סבורים, כי חלק מהנרצחים לא שיתפו פעולה עם ישראל, ואין ספק כי רבים נרצחו מתוך נקמנות אישית, והכיסוי לכך היה כי הם סייענים ומשתפי פעולה עם ישראל, ולכל אלה לא ניתנה שום הזדמנות לפחות להגן על עצמם.

אני רוצה להוסיף, בקשר למשתפי הפעולה: עם ישראל אמון על מידת הכרת הטוב, ולגמול חסד עם מי שעשה עמנו חסד, ואין לך אדם שפל יותר ממי שהינו כפוי טובה, עד כדי כך שחז"ל קבעו שאדם כזה סופו לכפור בטובתו של מקום. אין דבר מוסרי ונעלה מהכרת הטוב, ויש הרגשה שמדינת ישראל אינה עושה מספיק למען אותם אנשים שסייעו בידה ושיתפו אתה פעולה. אשר על כן, מדינת ישראל חייבת לדאוג לכל הסייענים משתפי הפעולה, לא להפקיר אותם, למצוא את כל הפתרונות ואת כל הדרכים, כדי שלא יירצחו על-ידי אחיהם הפלשתינים, ולשמור על כבודם ומעמדם. תודה רבה.

## **היו"ר ע' מאור:**

תודה רבה. אני מזמינה את סגן שר הביטחון להשיב.

## **סגן שר הביטחון מ' גור:**

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, הדוח מדבר בעד עצמו, ואני לא חושב שיהיה זה נכון אם אכנס לניתוח ההיסטורי שלו או לפרטים שלו. הוא עומד, סוף סוף, על התופעה הנוראה הזו של פלשתינים הרוצחים פלשתינים, ללא דין, ללא משפט, ללא בקרה, ללא ביקורת, רצח של מאות על מאות אנשים, כאשר אנו יודעים כעובדה, שרובם נרצחו על לא עוול בכפם. רובם הגדול ביותר נרצחו על לא עוול בכפם, אך ורק כתוצאה מהתחשבנויות פנימיות, אישיות, קבוצתיות, ללא שום קשר למאבק, לעימות המתמשך שבין שני העמים.

אבל, יש כמה נקודות אשר עלו בדיון, ואני חושב שהאמת ההיסטורית מחייבת להתייחס אליהן. האמת היא, שכאשר שמעתי את דבריה של תמר גוז'נסקי, פשוט לא האמנתי למשמע אוזני; פשוט לא האמנתי. אני חשבתי שמדובר על דוח אחר. אני לא עשיתי משאל לפני מלחמת ששת הימים. אני שמח שחבר הכנסת רן כהן חזר, כי אם כבר הולכים להיסטוריה, חייבים להיות נאמנים כלפיה. אני לא זוכר – הייתי אז בצבא, לא עסקתי במפלגות – שהיתה אפילו מפלגה אחת אשר ביקשה ליזום מלחמה, ולו גם למען ירושלים ושחרורה. שום מפלגה פוליטית בישראל לא ביקשה ליזום מלחמה, לא מלחמת כיבוש, לא מלחמת שחרור – שום מלחמה. עם ישראל היה עסוק בעשייה ובפיתוח, בהערכת מצב ובאמונה שגם השנה ההיא – שנת 1967 – תהיה שנה נוספת של שקט.

המלחמה באה עלינו ביום בהיר. חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, מכיוון שעסקת בהיסטוריה – אמרתי קודם שאני מודה שכאשר שמעתי אותך פשוט לא האמנתי למשמע אוזני. בטון שאת דיברת, משהו קורה כנראה לנפש כאשר עומדים שנים על שנים על הגבול והנפש חצויה; משהו מתעוות כנראה.

### **תמר גוז'נסקי (חד"ש):**

אני חושבת שפסיכולוגיה לא שייכת לכאן.

### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

מי מאתנו יכול לשכוח – אני לא יכול לשכוח, תמר, ובכוונה אני מדבר אלייך, את השיחות שהיו לי עם אשתי, ולכן אני מדבר אלייך כאל אשה. הייתי צריך להסביר לה אז מה קורה, מה פתאום הולכת לפרוץ מלחמה ולמה, גם בניגוד לכל ההערכות וגם ללא צורך, מה עוד שאמרתי לה מן היום הראשון, שאם חס וחלילה תהיה מלחמה, אין ספק שנצח. אבל נמנית עם אלה במטה הכללי, שעד שלב מאוד מאוד מאוחר היו נגד כל יוזמה, כי לא האמנתי שתהיה מלחמה. לא האמנתי שצריכה להיות מלחמה. ולא אשכח שריטה אמרה לי בוקר אחד, בשלוש בבוקר: אני רוצה לדעת רק דבר אחד, במקום שלא היתה במשך שלושה דורות מלחמה – שם אני רוצה לחיות.

והמלחמה באה, נכפתה עלינו הר כגיגית; הטראומה של מדינת ישראל היא הפחד מפני השמדה שהיה ערב מלחמת ששת הימים. זו הטראומה של עם ישראל במדינת ישראל. לא וייטנם ולא דמוי וייטנם. מי שחי את השעות ההן, את הימים והלילות שהתארכו לשלושה שבועות, הוא שיודע מהי הטראומה. אני יכול לומר לך: עם ישראל ניצח במלחמה הזו. עם ישראל לא נהג כפי שאויבים רבים נוהגים במלחמות או בסוף מלחמות. ואני לא מדבר רק על ירושלים. בכל האזורים חזרו החיים למסלולם בתוך יומיים, ואוכלוסייה לא נפגעה.

### **תמר גוז'נסקי (חד"ש):**

חוץ מאלה שגורשו.

### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

לא שמעתי את ההערה.

### **יוסף בא-גד (מולדת):**

פחות מדי גורשו.

### **משה פלד (צומת):**

רצית שיקבלו פרס?

### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

להתייחס כאילו יום אחד קמנו והפכנו למדינת כיבוש? יום אחד קם צה"ל ונהיה לצבא כיבוש? אנחנו רצינו? אנחנו בחרנו בזה? כשמו כן הוא – צבא-הגנה לישראל, ולא היתה לנו ברירה אלא להגן על עצמנו, ולא נבקש סליחה על כך שניצחנו.

אבל עד היום הזה, לצערי הרב, חלק מאויבינו מתקשים להכיר בקיומנו הפוליטי כאן. הכיבוש לא נמשך סתם. אם עד היום הזה מתקשה אש"ף להעביר את ההחלטה על ביטול כל הסעיפים של האמנה הפלשתינית, מי יכול להתעלם מזה? יכול להיות בינינו ויכוח פוליטי, האם זה צריך להיות גורם להפסקת תהליך השלום או לא; אני חושב שלא, כי יש עובדות אחרות, חשובות לא פחות. אבל להציג את המצב כאילו הכיבוש היה מעשה של רצון?

לכן חיילי ישראל, עם כל הקושי שלהם בשטחים, לא עברו את הטראומה של וייטנם. הם נלחמו כי לא היתה להם ברירה, וכך עד היום.

את האמת ההיסטורית הזו אי-אפשר לטשטש, גם כאשר מתפרסם דוח "בצלם", המופנה בעיקרו כלפי מעשי הזוועה של הפלשתינים כלפי פלשתינים. ודאי, חבר הכנסת רן כהן, שכיבוש הוא משחית. המוות משחית יותר, ואת זאת אתה יודע טוב מאוד, כי נלחמנו ביחד.

השאלה היא, האם ניתן היה והאם ניתן היום לשים קץ לכיבוש. זו אינה שאלה פוליטית, חברינו בכנסת שיש להם דעה אחרת, היא לא באה מן הרוח אלא היא מבוססת על היסטוריה. אנו לא מקבלים את כל ניתוחה, אך להיסטוריה אי-אפשר להתכחש. אין זה תפקידנו לחנך את כל העולם הערבי. אני מקווה, שכאשר ישרור שלום, איש במדינתו יחיה ואיש בנהליו יחיה, ואני מציע, חבר הכנסת זבולון המר: לא נהיה למחנכי האזור.

#### **זבולון המר (מפד"ל):**

באיזה הקשר אתה אומר זאת?

#### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

מה האחריות שלנו אחרי שנעזב.

#### **זבולון המר (מפד"ל):**

לא דיברתי על אחריות לאזור, אלא על אחריות כלפי אלה שעזרו לנו.

#### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

על כך אני תיקף אענה.

#### **זבולון המר (מפד"ל):**

אני לא אחראי לאזור.

#### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

יפה. את הנקודה הזו רציתי לציין. אנחנו נדאג לשלנו ונחיה על-פי תפיסתנו. אני יכול להבטיח לכם, שהנושא אשר העליתם: הדאגה לאלה אשר עזרו לישראל במשך השנים האלה – הנושא הזה הוא בראש דאגתנו. הוא קיבל, מקבל ויקבל טיפול מלא, ותרשו לי שלא להיכנס לפרטים.

אני יכול לומר לך: לא צריך חוק. תאמין לי, מהדיונים שבהם השתתפתי בסוגיה הזו – הנושא מטופל כראוי.

## **זבולון המר (מפד"ל):**

כל מי שיצטרך, יוכל להיקלט כאן?

## **סגן שר הביטחון מ' גור:**

אמרתי: הנושא מטופל כראוי. אגב, מדובר בהרבה אנשים.

אני רוצה לציין: דוח "בצלם" מטפל בשב"כ ובדרכי החקירה. כבר הוכח לא אחת, שהשב"כ פועל על-פי חוק, ובניגוד לארצות אחרות, כאשר יש חריגים – החריגים נידונים. אם יש אנשים אשר עוברים על החוק, הם נותנים את הדין.

אני מקווה שהמצב הבסיסי ישתנה, כאשר שכנינו יהיו מוכנים לכך, יהיו מוכנים לדו-קיום אמיתי בשלום ובביטחון, ואז בוודאי חלק גדול מהדברים שעלו לכאן או לכאן, לא יצטרכו לעלות.

לסיום, כיוון שהיו כאן כמה חברי כנסת שלשמע דבריהם אפשר היה לחשוב שגם הדוח הזה פנה בעיקר אל שגיאות וטעויות ישראליות, אני רוצה להזכיר שהדוח הזה חושף את הצעדים החמורים, החמורים מאוד, שנתגלו בקרב האוכלוסייה הפלשתינית, בתוכה ובינה לבין עצמה, ואת העובדה הזו אי-אפשר לטשטש, ועם ישראל ידאג למוסר שלו.

## **היו"ר ע' מאור:**

תודה לסגן שר הביטחון. אני רוצה להזמין את חבר הכנסת האשם מחאמיד, המבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת עובדיה עלי. סליחה, אדוני סגן השר, מה הצעתך?

## **סגן שר הביטחון מ' גור:**

להעביר לוועדה.

## **יהושע מצא (הליכוד):**

יש איזו סיבה, אדוני, שלא נמצא אף אחד מן הצד השני של האולם?

## **זבולון המר (מפד"ל):**

הם התעייפו מן ההצבעה על הבשר.

**הי"ר ע' מאור:**

חבר הכנסת האשם מחאמיד, בבקשה.

**האשם מחאמיד (חד"ש):**

גברתי היושבת-ראש, אני רוצה להסיר את הצעתו של חבר הכנסת עובדיה עלי. אבל לפני כן אני רוצה לברך, גברתי היושבת-ראש, את סגן שר הביטחון על המשפט הבא: כאשר יבוא השלום, אדם במדינתנו יחיה. אני מברך אותו על המשפט הזה.

אני רוצה לומר לחבר הכנסת עובדיה עלי: הלוואי שהיית עושה עיוות כמו זה שאני עשיתי, כי העיוותים שעשית הרבה יותר כבדים. שני עיוותים עשית. ראשית, טענת שהמנהיגות הפלשתינית לא גינתה את המעשים האלה, שאני אישית מביע את התנגדותי להם. אני מוחה, אני נגד, אני משתומם על כל מעשי הרצח האלה.

**הי"ר ע' מאור:**

חבר הכנסת מחאמיד.

**האשם מחאמיד (חד"ש):**

אבל להגיד שהמנהיגות הפלשתינית לא גינתה אותם, יהיה לא נכון.

דבר שני, גברתי היושבת-ראש – – –

**הי"ר ע' מאור:**

בחצי משפט.

**האשם מחאמיד (חד"ש):**

אני חושב שהוא שכח: הוא קרא להם רוצחים, אך הם מנהיגים של עם. הוא יכול לסלף את המלים כמה שהוא רוצה, העובדות אומרות שהם מנהיגים.

דבר שלישי: אין ואקום, יש כיבוש, יש עוולות – – –

**היו"ר ע' מאור:**

חבר הכנסת מחאמיד, אני מבקשת.

**האשם מחאמיד (חד"ש):**

יש כאלה דברים. אין ואקום. על כן, אני מבקש להסיר את ההצעה של חבר הכנסת עובדיה עלי.

**היו"ר ע' מאור:**

חבר הכנסת יוסף בא-גד מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת רן כהן.

**מרדכי גור (העבודה):**

אני מבקש להעיר.

**היו"ר ע' מאור:**

אדוני סגן השר, בבקשה.

**סגן שר הביטחון מ' גור:**

יש מושגים בעברית, שצריך לדעת גם איך לקבל אותם. במשפט "איש במדינתו יחיה", לא דיברתי פוליטיקה, מכיוון שלא זו כוונת המונח בעברית. אם מצאת לנכון לסלף עוד בהיותי כאן, אני מוצא לנכון להעמיד דברים על מהותם.

**האשם מחאמיד (חד"ש):**

---

### **היו"ר ע' מאור:**

חבר הכנסת מחאמיד, אני מבקשת.

חבר הכנסת יוסף בא-גד מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת רן כהן.

### **יוסף בא-גד (מולדת):**

ביקשתי להסיר את הצעתו של חבר הכנסת רן כהן. אני שואל את כבוד סגן השר, האם זכור לך מאז קום המדינה מקרה נוסף פרט למקרהו של מאיר טוביאנסקי, זיכרוננו לברכה? אני לא זוכר. נדמה לי שאני לא טועה. האם היו בזמן האצ"ל, "ההגנה" ולח"י מקרים כאלה? האם אפשר למנות אותם על אצבעות יד אחת?

זה שהפלשתינים מסוגלים להרוג במו ידיהם 1,000 איש ללא הצדקה אומר שאסור לעשות אתם שום הסכם שלום, כי יש לנו עסק עם מרצחים. דוח "בצלם" מוכיח שאסור להאמין, אסור לסמוך עליהם. בואו נחזור, בטרם יהיה מאוחר. בואו נחזור מהסכם הכזב של השלום המדומה.

### **היו"ר ע' מאור:**

חבר הכנסת רחבעם זאבי מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת טלב אלסאנע; בבקשה.

### **רחבעם זאבי (מולדת):**

גברתי היושבת-ראש, ביקשתי להסיר את הצעתו של חבר הכנסת טלב אלסאנע, לא כדי להוכיח את האיוולת בדוגמאות שהוא הביא ממלחמת היהודים ברומאים או מהמקרה של מאיר טוביאנסקי, וגם לא כדי להזכיר שארגון "בצלם", אחרי הרבה זמן של פעילות, נזכר לגלות שערבים הורגים ערבים בלי סיבה. ביקשתי את רשות הדיבור כדי להאיר ולהעיר לסגן שר הביטחון, שפרסום של דוח כזה, יש בו פגיעה מבחינת צנזורה בעבודת שירות הביטחון הכללי.

לא יכול להיות שיתפרסם ספר כזה – הוא התפרסם בתקשורת וברבים ויש עליו כתובת, מי כתב אותו – בלי שהדברים האלה יקבלו את אישור הצנזורה, כי מגלים פה את שיטות הפעולה, חלקן, את המודוס אופרנדי של השב"כ, ואת זה היה צריך למנוע.

**טלב אלסאנע (מד"ע):**

איזה שיטות מגלים?

**רחבעם זאבי (מולדת):**

מה אתה מבין בזה? הלוא אתה אוויל ושוטה, אוויל ושוטה.

**טלב אלסאנע (מד"ע):**

---

**רחבעם זאבי (מולדת):**

גם טיפש.

**היו"ר ע' מאור:**

חבר הכנסת זאבי, אני מבקשת להפסיק.

**רחבעם זאבי (מולדת):**

למה את לא קוראת לו להפסיק? מה הפרוטקציה הזאת? למה קראת רק לי, כשהוא צעק כל הזמן?  
גברתי היושבת-ראש, מדוע קראת רק לי?

**היו"ר ע' מאור:**

חבר הכנסת זאבי, אני מבקשת להפסיק.

אדוני סגן השר, לאיזו ועדה אתה מבקש להעביר זאת?

**סגן שר הביטחון מ' גור:**

אני לא מתנגד לדיון במליאה.

**עובדיה עלי (הליכוד):**

אנחנו מבקשים להצביע על כל הצעה בנפרד.

**היו"ר ע' מאור:**

סגן שר הביטחון, אתה מסכים שהדיון יהיה במליאה?

**סגן שר הביטחון מ' גור:**

כן.

**היו"ר ע' מאור:**

אם כן, אנחנו עוברים להצבעה על כל הצעה בנפרד, בעד או נגד דיון במליאה. הראשונה, הצעתו של חבר הכנסת עובדיה עלי. נא להצביע.

הצבעה מס' 5

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 21

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – 2

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת ע' עלי בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

**היו"ר ע' מאור:**

21 בעד, שניים נגד, ללא נמנעים. ההצעה תידון במליאה.

אנחנו עוברים להצעתו של חבר הכנסת רן כהן. מי בעד? מי נגד?

## הצבעה מס' 6

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 14

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – 6

נמנעים – 1

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת רן כהן בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

### היו"ר ע' מאור:

14 בעד, שישה מתנגדים, אחד נמנע. ההצעה תידון במליאה.

אנחנו עוברים להצבעה על הצעתו של חבר הכנסת משה פלד. מי בעד? מי נגד?

## הצבעה מס' 7

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 22

נגד – 1

נמנעים – 2

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת מ' פלד בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

### היו"ר ע' מאור:

22 בעד, אחד מתנגד, שני נמנעים. הדיון יהיה במליאה.

אנחנו עוברים להצבעה על הצעתה של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, בבקשה.

## הצבעה מס' 8

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 12

נגד – 10

נמנעים – 3

ההצעה לכלול את הנושא שהעלתה חברת הכנסת ת' גוז'נסקי  
בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

### היו"ר ע' מאור:

12 בעד, עשרה מתנגדים, שלושה נמנעים. הדיון יהיה במליאה.

אנחנו עוברים להצבעה על הצעתו של חבר הכנסת טלב אלסאנע, בבקשה.

## הצבעה מס' 9

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 7

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – 16

נמנעים – אין

ההצעה שלא לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת ט' אלסאנע  
בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

### היו"ר ע' מאור:

שבעה בעד, 16 מתנגדים, ללא נמנעים. ההצעה לא תידון במליאה.

אנחנו עוברים להצבעה על הצעתו של חבר הכנסת זבולון המר, בבקשה.

## הצבעה מס' 10

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 20

נגד – 1

נמנעים – 2

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת ז' המר בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

### היו"ר ע' מאור:

20 בעד, אחד נגד, שני נמנעים. הדיון יהיה במליאה.

אנחנו עוברים להצבעה על הצעתו של חבר הכנסת אבי יחזקאל, בבקשה.

## הצבעה מס' 11

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 20

נגד – אין

נמנעים – 1

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת א' יחזקאל בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

### היו"ר ע' מאור:

20 בעד, ללא מתנגדים, אחד נמנע. הדיון יהיה במליאה.

אנחנו עוברים להצבעה על הצעתו של חבר הכנסת אריה גמליאל, בבקשה.

## הצבעה מס' 12

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 21

נגד – 1

נמנעים – 1

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת א' גמליאל בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

**היו"ר ע' מאור:**

21 בעד, אחד נגד, אחד נמנע. הדיון יהיה במליאה.

### **מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת**

**היו"ר ע' מאור:**

אנחנו עוברים לסעיף הבא: הודעה לסגנית מזכיר הכנסת. בבקשה.

### **סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:**

ברשות היושבת-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת, לקריאה ראשונה מטעם ועדת הפנים ואיכות הסביבה – הצעת חוק הרשויות המקומיות (גזבר הרשות), התשנ"ד – 1994. תודה.

**היו"ר ע' מאור:**

תודה.

### **הצעה לסדר-היום סיכון חיילי צה"ל עקב פרסום תצלומיהם ללא אישור הצנזורה**

**היו"ר ע' מאור:**

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 3042: סיכון חיילי צה"ל עקב פרסום תצלומיהם ללא אישור הצנזורה – של חברת הכנסת אסתר סלמוביץ. בבקשה.

### **אסתר סלמוביץ (צומת):**

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הרבה דיו כבר נשפכה ורבות גם דובר בה באותה משימה בלתי אפשרית המוטלת על כתפי חיילי צה"ל המשרתים ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה.

ממשלת ישראל, אם מתוך כוונה תחילה אם בשל המבוכה שבה היא נתונה בעצמה, הטילה על כתפי חיילי צה"ל משימה כבדה של שמירת החוק, הסדר והביטחון בשטחי יהודה, שומרון וחבל-עזה. אולם בה בשעה ובמקביל טרחה ממשלת ישראל גם לכבול את ידי חיילי צה"ל ולמנוע בעדם מלפעול לביצוע אותה משימה באופן שבו היה עליהם לפעול.

בחוסר האונים המאפיין את הממשלה הנוכחית, במבוכה שאחזה בה ובשלומיאליות המאפיינת את הדרך שבה היא מנווטת את המשא-ומתן עם הפלשתינים, בתוצאות כל אלה נושאים חיילי צה"ל ואזרחי המדינה כולה. חיילי צה"ל פועלים השכם והערב בלא ליאות לאיתור מבוקשים וללכידתם.

ממשלת ישראל, מתוך מה שהיא מכנה "צעדים בוני אמון", שבה ומשלחת אותם מבוקשים אל הרחובות, ושוב נמצאים חיילי צה"ל שקועים עד מעל לצווארם בניסיונות ללכוד אותם מבוקשים ממש, אלא שהפעם המניע למצוד המחודש הזה הוא פשעים חמורים בהרבה מאלה שבגינם נלכדו אותם מבוקשים מלכתחילה.

לכידת המבוקשים אילצה את צה"ל לנקוט פעולות בלתי שגרתיות שחייבו מידה רבה של דמיון, תעוזה וחשיבה מקורית ובלתי מקובלת.

במסגרת ביצוע משימה זו הוקמו יחידות המסתערבים, שאוישו בחיילים מובחרים אשר נאלצו לעמוד באימונים מפרכים, שנועדו להכשירם למשימה הקשה והמסוכנת שניצבה בפניהם.

חיילי יחידות המסתערבים, המבצעים את משימתם תוך סיכון חייהם ובחירוף נפש, הינם רובם ככולם מתנדבים שבחרו לשרת ביחידותיהם מתוך רצון כן לתרום את תרומתם לשלומם, לביטחונם ולעתידם של מדינת ישראל ואזרחיה.

בעת האחרונה מסתבר, שדווקא המדינה היא זו המקלה ראש בכל הנוגע לשלומם, לביטחונם ולעתידם של חיילי יחידות המסתערבים.

בתחילה היתה זו סוכנות "רויטר" שנטלה חלק פעיל בעצם חשיפתן של יחידות המסתערבים לתקשורת העולמית. אז הושעו תעודות העיתונאים של האחראים לפרסום. עתה שוב נוטלת סוכנות "רויטר" חלק נכבד ומרכזי בחשיפתם של חלק מחיילי יחידת המסתערבים, באופן שלא ניתן לטעות באשר לזהותם.

לחשיפה זו עלולות להיות השלכות הרוט-גורל בעתיד באשר לביטחונם של החיילים שנחשפו. מעשה זה, לא זו בלבד שהוא מהווה פגיעה בביטחון המדינה, הרי הוא גם פשע כלפי אותם חיילים שפניהם וזהותם נחשפו לעין כול.

סוכנות "רויטר" פעלה בניגוד להוראות הצנזורה, וניתן היה לצפות שתגובת המדינה על פעולה זו תעמוד ביחס ישיר לנזק הכללי שאירע בעקבות החשיפה למדינה עצמה ולנזק שנגרם לחיילי היחידה שנחשפו.

הצנזורה, משיקולים תמוהים ובלתי מובנים, הסתפקה הפעם בנזיפה בלבד ולא מצאה לנכון לנקוט פעולה של ממש כנגד סוכנות "רויטר" ונציגיה בישראל.

יתירה מכך, גברתי היושבת-ראש, הצנזורה אף לא מנעה מלפרסם שוב ושוב את תמונותיהם של אותם חיילים בטלוויזיה הישראלית, ובעקבות מחדל זה היא אף הגבירה את הסכנה לחייהם.

עלי להודות, שתגובת הצנזורה מעלה תהיות חמורות באשר למידת החשיבות שמייחסת ממשלת ישראל לשמירה על ביטחון חייליה הפועלים בשליחותה. כבילת ידיהם של חיילי צה"ל המשרתים בשטחי יהודה, שומרון וחבל-עזה, על-ידי הוראות מעורפלות, הינה רעה שעדיין לא השכלנו להשלים עמה. אלא שעתה, כך מסתבר, כוללת מדיניות הממשלה גם הנחיות באשר לתגובת המדינה, ובמקרה זה תגובת הצנזור, על מעשים המעמידים בסכנת חיים את חיילי צה"ל.

גברתי היושבת-ראש, אסור לנו לעבור לסדר-היום בכל האמור לאירוע חמור וחסר תקדים זה. אסור לנו להשלים עם התנהגות הצנזורה ושתיקתה של ממשלת ישראל. מעשה שכזה, אם אינו גורר תגובה הולמת מצד הממשלה, יפגע ברצונם של חיילי צה"ל להתנדב ולמלא אחר שליחותם ויביא למצב שבו גם הורי החיילים שוב לא ירכשו אמון למערכת ויניאו את בניהם מכוונתם להתנדב ליחידות העילית בצבא.

היום מדובר ביחידות המסתערבים, ואולם מחר עלולה בעיה זו להתעורר לגבי כל יחידה ויחידה בצה"ל, וכל זאת אם לא נפעל ביד קשה ובלא פשרה למניעת התופעה של חשיפת חיילי צה"ל ויחידותיו לתקשורת.

העיתונות כבר ביטאה במהלך השבוע שחלף את התחושות והחרדות של אמהות החיילים המשרתים ביחידות המסתערבים. גברתי היושבת-ראש, כאמו של חייל ששירת ביחידה כזו אני חייבת לציין, שאני בהחלט מבינה ללבותיהן. תלונותיהן של אותן אמהות ביטאו, מעבר לדאגה ולצער, גם אי-אמון במערכת וחשש מפני הבאות.

גברתי היושבת-ראש, אני תובעת לדון בנושא בדחיפות במליאה, וזאת על מנת שנקבע את הצעדים שיש לנקוט למניעת תופעת החשיפה. אם לא נפעל כיום ביד קשה, כמתבקש, אנו עלולים למצוא את צה"ל על יחידותיו, חייליו ואמצעי הלחימה שלו נחשפים לעין כול באין תגובה, ועם מצב זה אסור לנו להשלים. תודה רבה.

## **היו"ר ע' מאור:**

תודה רבה. אני מזמינה את סגן שר הביטחון להשיב. בבקשה.

## **סגן שר הביטחון מ' גור:**

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, מערכת הביטחון וצה"ל רואים בחומרה רבה את פרסום הצילומים שנעשו בעת פעולת יחידת המסתערבים ברצועת-עזה, על-ידי סוכנות "רויטר" בארץ, ללא אישור הצנזורה הצבאית.

לכן, בבוקר שלמחרת פרסום הצילומים נקרא נציג סוכנות "רויטר" למפקד בסיס הצנזורה בירושלים, אשר נזף בו והתרה בו – אזהרה חמורה, שאם יישנה המעשה יינקטו כנגדו צעדים חמורים.

חברי הכנסת, אני מודה לחברת הכנסת סלמוביץ על הדאגה שהיא מביעה לגורל החיילים, במיוחד החיילים ביחידות המיוחדות. אני רוצה לומר, אולי אגלה סוד, גם אנחנו דואגים.

## **אסתר סלמוביץ (צומת):**

אני מאמינה לך.

## **סגן שר הביטחון מ' גור:**

ניהול מערכה בעולם המודרני הוא מסובך הרבה יותר מאשר בהיסטוריה הרחוקה, מכיוון שמעורבים במערכה כזאת גורמים רבים. וכאשר העימות נושא אופי מיוחד, כמו העימות בין הפלשתינים לבינינו, הקשיים רבים עוד יותר.

איני חושב שאני אחדש לך או לכם משהו אם אזכיר, שחלקים גדולים בעולם לא כל כך תמכו בנו במשך השנים. ועלי לומר בצער, שמדינת ישראל, עם כל עוצמתה, ואני מכיר ומעריך את עוצמתה, אינה חיה לבדה ואיננה יכולה לחיות לבדה. היא שייכת למשפחת עמים מסוימת, שבה חלים נהלים דמוקרטיים, למרות כל ההיפוקריטיות, הצביעות הנלוויות אליהם, ואנחנו מדועים להם היטב. תפקידנו להלך בין הטיפות ולאפשר ללוחמים שלנו לבצע את משימותיהם בדרך הטובה ביותר.

בשנת 1953 בוצעה על-ידי הצנחנים פעולה מעבר לגבול, בקיביה. ראש הממשלה ושר הביטחון, דוד בן-גוריון, חשב שיהיה נכון להסתיר את האופי האמיתי של הביצוע, של המבצעים. בפברואר 1955 היה לי הכבוד להשתתף במבצע של הצנחנים בעזה. למחרתו זכה המבצע לפרסום רב, ואנחנו הלוחמים מאוד כעסנו. אז הוסבר לנו – אני מדבר על 1955 – שבמערכה הכוללת של מדינת ישראל

ובמצב הביטחוני הפנימי ששרר אז בקרב האוכלוסייה – צריך לזכור שהיינו אז הרבה יותר קטנים והרבה יותר חלשים – ראה ראש הממשלה ושר הביטחון, דוד בן-גוריון, חשיבות רבה בעידוד רוח העוצמה והגבורה הפנימית.

לכן, עניין הפרסום הפך לנושא לשיקול דעת מעורב עם הצנזורה. שיקול הדעת הזה הפך למורה-דרך לכל ממשלות ישראל.

מה שאני לא אוהב הוא, שגם כאשר דנים בנושאים שהם לא רק ביטחוניים, הם כמעט צבאיים, משתלבות המלים התוקפניות נגד הממשלה, נגד דרכה הנלוזה, וכדומה וכדומה. הרי באמת ההיסטוריה לא כל כך רחוקה. את ההגבלות הכי חמורות על השב"כ הטילה ממשלת הליכוד בראשותו של מנחם בגין, מתוך ראיית המוסר היהודי, כפי שהוא הבין אותו. אני מזכיר את זה לא כדי להתווכח עם ראש הממשלה מנחם בגין, זיכרונו לברכה, אלא כדי לומר שחלק מהסוגיות שבהן אנחנו עוסקים אפשר לנטרל מהעימות הפוליטי הכולל. מדובר פה בחייהם ובשלומם של החיילים, שהם הילדים והאחים והבנים והאבות של כולנו. חברי הכנסת יכולים להיות בטוחים שאנחנו פועלים בעניין הזה על-פי מיטב השיקול והניסיון ומכלול הגורמים הביטחוניים והמדיניים.

אחד האילוצים הוא התקשורת העולמית, וכל המדינות נאלצות לחיות עם התקשורת בכל המלחמות של העת האחרונה.

אנחנו עושים כל מאמץ להקטין את הנזק עד כמה שניתן, הן על-ידי הצנזורה והן על-ידי שמירת מערכת יחסים עם העיתונות, שבדרך כלל ברובה נשמרת. יש בה חריגים, וכלפיהם אנחנו פועלים.

לי לא אכפת שיהיה דיון במליאה, אני רק רוצה לומר לך, שאם יש אומנם דאגה אמיתית לסוגיית הביטחון של הלוחמים, מוטב לדון בזה בוועדת החוץ והביטחון, בוועדת המשנה, לשם אפשר להביא את כל העובדות על כל ההשלכות שלהן ושם לדון בהן לסדר. אני מציע שנסכם להעביר את ההצעה לוועדת משנה של ועדת החוץ והביטחון – – –

**אסתר סלמוביץ (צומת):**

אני מסכימה להצעתך, ואני מודה לך, אבל הראיה היא שהדיונים – – – אם וכאשר יתנהלו, אולי בעוד שנתיים-שלוש שנים, אם בכלל. כך שאם אפשר היה – – –

**סגן שר הביטחון מ' גור:**

אני אדבר עם ראש הוועדה.

**אסתר סלמוביץ (צומת):**

אני, כחברת הכנסת, יכולה להציע רק מליאה – – –

**סגן שר הביטחון מ' גור:**

א.ק.י. בסדר.

**היו"ר ע' מאור:**

מאחר שסגן השר הציע, אני פונה אלייך – האם את נענית להצעת סגן השר?

**אסתר סלמוביץ (צומת):**

— — —

**סגן שר הביטחון מ' גור:**

אני אדבר אתו על העניין.

**אסתר סלמוביץ (צומת):**

אני בטוחה שלסגן השר יש השפעה בוועדת החוץ והביטחון, ואני מבקשת – – – תודה רבה.

**היו"ר ע' מאור:**

תודה רבה. אם כן, חברי הכנסת, על-פי הצעת סגן השר, ובהסכמת חברת הכנסת סלמוביץ, המציעה, אנחנו עוברים להצבעה על העברת ההצעה לסדר-היום מס' 3042 לוועדת החוץ והביטחון, שתחליט אם להעבירה לוועדת משנה שלה. מי בעד? מי נגד? בבקשה.

הצבעה מס' 13

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 7

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

#### **היו"ר ע' מאור:**

ברוב של שבעה, ללא מתנגדים וללא נמנעים, ההצעה מועברת לוועדת החוץ והביטחון. תודה.

#### **הצעת חוק הנכים (תגמולים ושיקום) (תיקון – התיישנות תביעה של חולה נפש).**

**התשנ"ד-1993**

**(הצעת חבר הכנסת מ' איתן)**

#### **היו"ר ע' מאור:**

אנחנו עושים שינוי קל בסדר-היום ומקדימים את הצעת החוק של חבר הכנסת מיכאל איתן, מס' תתצ"ט, והסעיף הבא, של ההצעה לסדר-היום, יהיה לאחר מכן.

#### **מיכאל איתן (הליכוד):**

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי ברצוני להביע צער, להשתתף באבלן של משפחות תמרי, קאופמן, אשר ויואלי על נפילתם של האלוף נחמיה תמרי, רב-סרן אופיר קאופמן, והטייסים הסרנים אסף אשר ועופרי יואלי.

אנחנו עדיין נמצאים במציאות שבה צה"ל הוא הערובה לקיומה של המדינה. אנחנו משלמים מחיר כבד עבור קיומו של צה"ל, אנחנו משלמים מחיר דמים ומחיר כלכלי, אבל אין לנו כל ברירה. בנפול חיילים, העם כולו צריך להרגיש שצה"ל הוא הזרוע שעליה כולנו נשענים ובלעדיה אין לנו קיום.

גברתי יושבת-הראש, כנסת נכבדה, בטרם אתייחס להצעת החוק, שאף היא נוגעת למשרתים בצה"ל, אני רוצה להביע את מחאתי על עמדתה של מפלגת העבודה היום, כאן, כאשר היא התגייסה כולה, עשו איזה גיוס עצום, הביאו לכאן את שר החוץ, הספסלים היו מלאים, כולם ישבו כאן והצביעו נגד הצעתו של חבר הכנסת דוד מגן, שכל מה שהיא ביקשה להביא לספר החוקים – שתורמים לפוליטיקאים, התרומות תהיינה חשופות לציבור וזהות התורמים תהיה ידועה ברבים. איזה כלל יכול להיות יעיל יותר, על מנת למנוע קשר פסול בין כסף ובין פוליטיקה, מאשר הכלל הפשוט הזה, שאם מישהו רוצה לממן פוליטיקאי באלפי שקלים, לפחות ידע הציבור על כך? כשהציבור יודע, הוא יכול לבחון את התנהגותו של אותו חבר כנסת ולדעת האם היא לגופו של עניין או לגופו של אותו תורם או

לכיסו של אותו תורם; האם חבר הכנסת מייצג את העניין הציבורי, או מחזיר למי שהשקיע בו את דמי התרומה.

מה טעם מצאה מפלגת העבודה – – –

**סגן שר הביטחון מ' גור:**

גברתי היושבת-ראש, האם על זה אני צריך להגיב אחר כך?

**מיכאל איתן (הליכוד):**

מה טעם מצאה מפלגת העבודה להתגייס כאן כאיש אחד? הם הבטיחו לנו נורמות חדשות, הבטיחו לתקן דברים. הם הצביעו על דברים שהיו מקולקלים בזמן שלטון הליכוד, ובצדק; לכן הבוחר העניש את הליכוד. אבל איזו ציניות, לבוא היום – –

**היו"ר ע' מאור:**

כן, חבר הכנסת איתן.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

– – ואת הנורמות האלה שהבטיחו לתקן, להשחית עוד הרבה יותר? אתם מושחתים פי כמה וכמה – –

**היו"ר ע' מאור:**

חבר הכנסת איתן.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

– – נמאסתם כבר לאחר שנה אחת, וחבל. חבל, כי זה מעבר לעניין המפלגתי. במקום להתקדם מבחינה נורמטיבית, מבחינת ערכי הדמוקרטיה, אנחנו נסוגים בגלל הקואליציה הנוכחית.

עכשיו – להצעת החוק. הצעת החוק שאני מתכבד להביא היום לכנסת היא לא הצעת חוק מקורית שלי. היא הצעת חוק שהעלה בזמנו חבר הכנסת לשעבר אוריאל לין, שהיה אחד מחברי הכנסת הטובים בבית הזה, אחד מחברי הכנסת שתורמו לחוקים, לחקיקה רבה, והיה יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

הצעת החוק שהוא הביא עברה קריאה טרומית, אולם מאחר שהיא לא עברה קריאה ראשונה ולא הוחל עליה דין הרציפות, אני חייב להביא אותה היום בקריאה טרומית פעם נוספת, מתוך כוונה שמכאן הצעת החוק הזאת תעבור לדיון בוועדה.

מה אומרת הצעת החוק? הצעת החוק מתייחסת לסעיף 32 לחוק הנכים (תגמולים ושיקום), שבמסגרתו המדינה מסייעת לנכי צה"ל בתחומים שונים, למי שמוכרים כנכי צה"ל, ככאלה.

על-פי החוק הזה, על-פי אותו סעיף 32 לחוק, אם בתום שלוש שנים מיום השחרור מהשירות הצבאי הנכה אינו מגיש את התביעה, הרי חלה התיישנות ואי-אפשר להגיש את התביעה.

במקרה שבו אנחנו מדברים, ההצעה שאנחנו מציעים – אני וחבר הכנסת לשעבר אוריאל לין, אם אני יכול לומר בשמו את הדברים – אומרת, שאנחנו נקבע מועדי התיישנות שונים, והפעם ספציפית לחיילים שבמהלך שירותם הצבאי לקו במחלת נפש. זה מן הטעם הפשוט – – –

### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

אתה מוותר על הרטרואקטיביות?

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

ראשית נדבר על העיקרון.

### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

על העיקרון יש הסכמה. אין הסכמה לגבי הרטרואקטיביות.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

אולי אני אסביר קודם את ההצעה, בבקשה, אולי נגיע לעמק השווה.

## **סגן שר הביטחון מ' גור:**

אני לא בקיא בפרטים. אני רק יודע, שאם אתם מורידים את סעיף הרטרואקטיביות, שהיה המכשול בפעם הקודמת, לא תהיה בעיה.

## **מיכאל איתן (הליכוד):**

בסדר. אני אסביר את העניין. לגבי חיילי צה"ל שלקו במחלה שהיא מחלת נפש – יש מקרים שבהם הם עצמם לא מסוגלים במהלך התקופה של שלוש השנים, מפאת מחלתם, להביא לכך שינועו גלגלי התביעה, ולאחר מכן באים אליהם ואומרים: יש התיישנות.

העיקרון הראשון שאותו מבקשת לקבוע הצעת החוק הוא, שאם תביעה לא הוגשה במועד כפי שנקבע באותו סעיף, מחמת מחלת נפש או ליקוי שכלי של נכה, היא תתיישן לא בתקופה הקבועה בחוק, אלא לאחר שמונה אפוטרופוס לאותו נכה חולה – שנה מאותו יום. זה העיקרון הראשון שהצעת החוק הזאת מבקשת להביא.

יש דבר שני, כפי שאני מבין מהערת הביניים של סגן השר, האם הצעת החוק כפי שהיא מנוסחת כאן באה לעשות צדק – אם מקבלים את העיקרון הזה – גם עם אלה שלגביהם העיקרון הזה לא חל בעבר, כי הצדק הוא צדק. נכון, יכול להיות שהאוצר או גורמים אחרים מוכנים לתקן את המצב רק מכאן ולהבא, אבל זה יהיה צדק למחצה.

כולנו מקווים, אדוני סגן השר, שהמטלות שיוטלו על צה"ל תהיינה קטנות יותר, שנגיע להסכמי שלום עם המדינות סביב – כבר הגענו להסכם שלום עם אחת המדינות, שהיא הגדולה במדינות ערב – שמספר הקורבנות, הפצועים והנכים יהיה יותר קטן, שסעיף השיקום והתגמולים לנכים יצטמצם. לכן, אני חושב שיש לשקול את עשיית הצדק במלואו. אם אנחנו סוחבים אתנו אנשים, שאכן הבסיס צריך להיות שהם נפגעו נפשית והפכו להיות נכים במהלך שירותם הצבאי, על זה איש לא מוותר, אבל אם היום יש הוכחה שאותו אדם אכן נפגע במהלך שירותו הצבאי, ומחמת המחלה שלו לא יכול היה להגיש את התביעה בזמן, מינו לו אפוטרופוס לתקופה מסוימת – –

## **היו"ר ע' מאור:**

חבר הכנסת איתן, ברשותך, אתה ניצלת את הזמן למטרות אחרות, והוא הסתיים.

## **מיכאל איתן (הליכוד):**

אני מסיים.

– – והאפוטרופוס שרוצה להגיש תביעה בשמו גם הוא מנוע. אני לא בטוח שיש מן הצדק לומר: אם אתה רוצה, רק מכאן ולהבא אנחנו מקבלים את הצדק הזה; אבל אם יש היום אדם שמסתובב פגוע – הצדק הוא עיוור, אין מה לעשות, נותר.

אני יכול להגיד כך, אם אתה שואל אותי, רציונלית ופרקטית, אם אני אדע שהצעת החוק הזאת לא יכולה לעבור אלא אם יוותרו על הרטרואקטיביות, אני איאלץ בלית ברירה להסכים. אבל אני מבקש – זאת קריאה טרומית, נעביר את הצעת החוק לוועדה, אני כבר מתחייב בפניך כאן שאעשה כל מאמץ לשכנע, לא אביא את הצעת החוק לקריאה ראשונה אם לא תהיה הסכמה שתחיל גם את סעיף הרטרואקטיביות.

### **היו"ר ע' מאור:**

תודה.

### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

אני רוצה להגיע להבנה. אני לא בקיא מספיק בפרטים. לא אכפת לי לעשות את ההיפך – זאת אומרת שאנחנו נקבל זאת, בלי סעיף 2(ב) של הרטרואקטיביות.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

אני לא יכול. טכנית אני לא יכול. הצעת החוק מונחת כעת.

### **היו"ר ע' מאור:**

אם אתה אומר כן, ואני מציינת זאת בפרוטוקול, זה ניתן.

### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

אם תסכים לזה, אני אביא את הצעת החוק לוועדת השרים לענייני חקיקה במגמה החיובית. אני לא יודע מה הם יחליטו. אם לא תוותר – אצביע נגד.

### **היו"ר ע' מאור:**

אם כן, חבר הכנסת מיכאל איתן, האם אתה פונה לדחות את תשובת סגן השר ואת ההצבעה?

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

אני רוצה לומר, אומנם זה אולי לא מקובל, אבל בעניין הזה אני ידו הארוכה ושותפו של מי שהיה חבר הכנסת ואיננו כרגע, ואני חושב שאני חייב גם להתייעץ אתו בעניין זה. אני מאוד מבקש שלא לדחות את הצעת החוק הזאת. אני חושב שלא תהיה שום בעיה בין הקריאה הטרומית לבין הקריאה הראשונה. בכלל, הצעה מקדמית היא – – –

### **היו"ר ע' מאור:**

כן, חבר הכנסת מיכאל איתן, זו תשובתך, או שאתה מבקש שיצביעו היום?

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

אני לא מבקש, אבל אין לי ברירה.

### **היו"ר ע' מאור:**

אני אומרת מה עומד לרשותך. אם אתה נענה לפניית סגן השר ואתה מבקש לדחות את התשובה וההצבעה, זה ניתן.

### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

אם אתה רוצה להתייעץ עם אוריאל לין, בבקשה.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

אני מבין כך, שאם אנחנו נגיש את הצעת החוק הזאת והיא תדון רק במקרים מהיום ולהבא – עמדת שר הביטחון וסגנו תהיה, שיש ללכת לכיוון החקיקה ולאפשר את החקיקה הזאת.

### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

כן.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

אבל אם נעמוד על כך שהצעת החוק תכלול את סעיף הרטרואקטיביות – תהיה התנגדות לכל הצעת החוק.

### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

לצערי הרב, כן.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

אני מסכים לדחות, על מנת לקיים – – –

### **היו"ר ע' מאור:**

אם כן, אני קובעת שהצעת החוק הושמעה, ותשובת סגן השר וההצבעה עליה יידחו עד למועד שייקבע. תודה רבה.

## **הצעה לסדר-היום**

### **שחרור חיילים וחיילות על-פי סעיף 21**

### **היו"ר ע' מאור:**

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום. אני מזמינה את חברת הכנסת יעל דיין להצעה לסדר-היום מס' 2976 בנושא: שחרור חיילים וחיילות על-פי סעיף 21. בבקשה.

### **יעל דיין (העבודה):**

כבוד היושבת-ראש, חבר הכנסת זאבי, חבר הכנסת שפי, חבר הכנסת מוטה גור, ואם תזכו אותי בנוכחותכם אציין גם את שמותיכם. אני רוצה לפתוח ולהביע צער על האסון הכבד שפקד את צה"ל ואת כולנו הלילה ולהביע תנחומים למשפחות.

כשאומרים לנו "פרופיל 21", מה היא האסוציאציה המיידית? פרופיל 21, ואין שום טעם להסתיר זאת, פירוש הדבר – מי שנקבע כפרופיל 21 הוא "פסיכי". במקרה הטוב הוא ארטיסט שהוציא פרופיל כדי למצוא איזו דרך להשתחרר. במקרים אחרים הוא "מופרע קליני", כשפרופיל 21 נותן לו ביד "קבלה" על המופרעות.

עולות כאן שתי שאלות. האחת, הגדרה מדויקת של הסעיף ומידת הדיוק בקביעה על מי להפיל אותו ואת מי "לזכות" בו, כשהסיבות לשחרור או לפטור אינן בדיוק לפי קריטריונים המוגדרים בסעיף. השנייה, העיקרית אולי, מידת השימוש במסגרות האזרחיות לגבי מוכתמי או מוגדרי פרופיל 21.

אני לא רוצה לגזול זמן בסיפורים של מקרים אינדיבידואליים שמגיעים אל שולחני, ואני מניחה גם לשולחנם של חברי כנסת אחרים, בלי סוף. המקרים האלה הם מרובים, מלאים מרירות, הרגשת אין-אונים, הרגשת מלכוד ואי-צדק. ילדים הנקראים לקב"ן – קצין בריאות נפש – לפני גיוס, ולא ברור להם על מה ולמה; צעירים וצעירות המקבלים פטור משירות תוך כדי הגיוס, ונקבע להם פרופיל 21 בלי שיוכלו לקבל הסבר; צעירים וצעירות, בגלל מחלה פיסית, שאינה מגבילה אותם בתפקוד בהרבה מאוד יחידות. עשרות צעירים הנדרשים למלא שאלונים במקומות עבודה, הכוללים חובה לציין את הפרופיל הצה"לי והסיבות לו, בלי שיהיה להם עצמם המידע מדוע ולמה.

אני רוצה לציין, שאין לי כוונה או דרישה לבטל את הסעיף. אין כוונתי בהצעה לסדר-היום גם לרמוז, שאין מתגייסים שיש להם הפרעה או מחלה המצדיקה פטור משירות, והפטור או השחרור המוקדם הם לגיטימיים. אבל לא אצל כולם. ומאחר שהשיעור הוא גבוה, המינימום שנמסר לי – 1.5% מהמועמדים לגיוס מקבלים פרופיל 21 נפשי, ובין 1992 ל-1993 חלה עלייה של 10.5% לעומת המספר המקורי, מחציתם בגלל אי-התאמה, מחציתם מסיבות רפואיות.

אני חושבת שדרושה בחינה מחדש של המערכת, ואני פונה אל סגן שר הביטחון, המייצג את שר הביטחון, בהצעה הבאה:

א. לא להשתמש בסעיף – וחייבת להיות כתובת לערעור על זה – כדי לשחרר חיילים בעייתיים, כאלה שאינם מתאימים בהגדרה כללית, ולהגביל את הסעיף רק למחלה מוגדרת המופיעה בהגדרה המקצועית כמחלת נפש, או מחלה פסיכולוגית. לא להסתפק בביטויים כלליים של אי-התאמה, אי-יציבות, או גרוע מזה, להשתמש בסעיף כאליבי לשחרור מסיבות אחרות.

ב. לשמור על זכותו של המועמד לגיוס, ומשפחתו, לפירוט מלא של סיבות החלטת הוועדה הרפואית לקבוע פרופיל 21.

ג. בהתחשב בכתם המוטל בכל מקרה על משוחררים עקב סעיף 21, צריכה לחול חובת חיסיון מלא ומוחלט על פרסום הסעיף בכל מסמך שעלול להגיע לרשות חיצונית כלשהי; שופט בית-המשפט העליון אהרן ברק פסק, שצה"ל אכן כך ינהג הן בתעודת שחרור והן במסמכים אחרים.

אני חושבת, שצה"ל חייב לאפשר בדיקה חוזרת על-ידי ועדה רפואית בתוך זמן סביר, וגם אחרי הזמן הזה, זאת אומרת גם במועד קצר וגם במועד מאוחר יותר. יש לפנינו מקרים של אנשים באזרחות, כמו למשל המקרה לפני שבוע או חודש, של מורה שפוטר מהעבודה בגלל סעיף 21 שהוטל עליו לפני

16 שנים, בשל אי-התאמה. הוא היה עובד זמני, חיפשו סיבה לזרוק אותו, ולכן אמרו לו: יש לך סעיף 21. עד היום הוא לא יודע מדוע הוא קיבל את הסעיף, הוא לא ידע שהוא יכול היה לערער על הסעיף, הוא לא ידע שיש לו אפשרות, אם אכן יש אפשרות כזו, להופיע בפני ועדה מחודשת ולשנות את הסעיף. אני מבקשת שהעניין הזה ייבדק.

אני פונה לבית הזה, לא למסגרת הצה"לית, להתקין תקנה או תיקון לחוק, שיאסור על מעסיקים, פרטיים או ברשות ציבורית או בשירות הציבורי, לבקש הצגת פרופיל צבאי. הפרופיל הצבאי נקבע ביחס להתאמה לצה"ל, בשל הצרכים והדרישות של צה"ל. לא יכול להיות שאיזו רשות ציבורית תדרוש מבחור או מבחורה, חיילת משוחררת – ואני ראיתי את זה בטפסים, שם כתוב: מתי השתחררת? מה היה הפרופיל הרפואי שלך בצבא? – בדיוק במלים האלה, ויש מקום למלא את זה – ומשום מה הוא ניתן לך? יש לקבוע: א. שהחייל ידע משום מה הוא ניתן לו; ב. שתהיה לו אפשרות לשנות פרופיל; ג. כשם שאנחנו לא מרשים להם לדרוש עוד פרטים אחרים, לא יכולה רשות אזרחית כלשהי לדרוש לדעת מה היה הפרופיל הרפואי בצה"ל. זה לא עניינה של איזו רשות ציבורית אזרחית.

ההכללות, הסטיגמות, אות הקין והמצוקה שנקלעים אליהם צעירים רבים, בוודאי יגברו כשהצבא יקצץ – והוא יעשה זאת בכל מקרה – את מספר המתגייסים והמתגייסות, וצעירים רבים – – –

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

זה כולל גם, למשל, מבקשי רשיון לנשק?

### **יעל דיין (העבודה):**

אני מקבלת את המגבלות שחלות ובדיקה שחייבת לחול לגבי שני אלמנטים, ולכן לא התייחסתי אליהם: המבקשים רשיון להחזיק נשק ורשיון נהיגה. יש תהליך, שמי ששוחרר או קיבל פטור בגלל סעיף 21 יכול לקבל גם רשיון לנשק וגם רשיון נהיגה, אלא שהוא צריך באמת לעבור הליכים מסוימים. אני מציעה להשאיר את ההליכים האלה. אלה שני דברים ספציפיים, מאחר שרשיון לנשיאת נשק וכן רשיון נהיגה הם דברים הקשורים, דרך אגב, לא רק לסעיף 21. אבל את זה האדם צריך למלא בכל מקרה, לגבי רשיון נהיגה – טופס של רופא, שצריך להעיד על כל המחלות שעלולות להגביל אותו.

אי-התאמה לצה"ל, או אפילו הפרעה נפשית, או מחלה פיסית קשה, היא עדות לאי-התאמה ומגבלה בצה"ל, ולא בשוק העבודה ובחברה, לכל החיים. חיילים ששוחררו סורבו לעמוד בפני ועדה חוזרת, ויש הרבה מקרים כאלה, סורבו להחזרתם לשירות או לגיוסם למילואים.

למחלות נפש, וגם למחלות קשות, יש מרפא. גם להפרעות נפשיות יש מרפא לעתים קרובות. אין דינו של בן 17-18 כדין אדם בוגר יותר, שטופל בינתיים ובהרבה מקרים גם זכה להירפא.

המערכת חייבת לספק גם מרפא לאות קין זה, לבדוק באחריות מלאה שלא ינוצל לרעה, וודאי שלא לכל החיים, ואולי גם להעריך מחדש את הקריטריונים הנהוגים היום, שיש להם השלכות על ילדינו. תודה.

**היו"ר ע' מאור:**

תודה רבה. סגן שר הביטחון, בבקשה.

**סגן שר הביטחון מ' גור:**

את מדברת בעיקר על ההשלכות שיכולות להיות לסעיף הזה על חייו האזרחיים.

**יעל דיין (העבודה):**

לא רק.

**סגן שר הביטחון מ' גור:**

כי לא ברור לי איך את רוצה שנמשיך לדון בזה.

**יעל דיין (העבודה):**

אני פניתי, מבחינת המערכת הצה"לית או הביטחונית, קודם-כול לבסס את זה לזכותו של אדם שנקבע לו פרופיל 21, לדעת בדיוק על מה נקבע הסעיף.

**סגן שר הביטחון מ' גור:**

בסדר. איפה את רוצה שנדון בזה?

**יעל דיין (העבודה):**

אני רוצה שהנושא יידון בוועדת החוץ והביטחון. יש לה ועדת משנה שעוסקת בענייני כוח-אדם, ואני מבקשת לדון בזה שם.

**סגן שר הביטחון מ' גור:**

בבקשה, זאת השאלה. אין בעיה.

### **היו"ר ע' מאור:**

תודה רבה. חברי הכנסת, על-פי הצעת סגן שר הביטחון ובהסכמת חברת הכנסת יעל דיין, המציעה, מוצע להעביר את ההצעה לסדר-היום בנושא: שחרור חיילים וחיילות על-פי סעיף 21, לדיון בוועדת החוץ והביטחון.

אנחנו ניגשים להצבעה.

### **הצבעה מס' 14**

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 7

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

### **היו"ר ע' מאור:**

ברוב של שבעה, ללא מתנגדים וללא נמנעים – אני קובעת שההצעה מועברת לדיון בוועדת החוץ והביטחון.

### **סגן שר הביטחון מ' גור:**

את יכולה להוסיף אותי להצבעה?

### **יוסי כץ (העבודה):**

אני מבקש להוסיף גם אותי להצבעה.

## **היו"ר ע' מאור:**

אני מתקנת ומוסיפה את סגן השר מוטה גור ואת חבר הכנסת יוסי כץ. אם כן, ברוב של תשעה, ללא מתנגדים וללא נמנעים – אני קובעת שההצעה מועברת לדיון בוועדת החוץ והביטחון.

## **שאלות בעל-פה היו"ר ע' מאור:**

אנחנו עוברים, חברי הכנסת, לסעיף הבא בסדר-היום: שאלות בעל-פה. שר האוצר ישיב על שאלת בעל-פה של חבר הכנסת פנחסי.

## **תשלום מס רכישה על-ידי קוני דירות**

### **רפאל פנחסי (ש"ס):**

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, רוכשי הדירות משלמים מס רכישה, אף ששילמו מסים על הכספים שצברו במשכורתם או בכל דרך, והם משלמים ריבית על מרבית המשכנתה שנטלו.

ברצוני לשאול:

1. מדוע מוטל מס זה?

2. במסגרת הניסיון להוזלת מחירי הדירות, האם נשקל לבטל את מס הרכישה? תודה.

## **היו"ר ע' מאור:**

תודה. בבקשה, אדוני שר האוצר.

## **שר האוצר א' שוחט:**

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, מסי רכישה הם חלק ממסי רכוש המוטלים בכל מדינות העולם. שיעורו בישראל הוא פרוגרסיבי ביותר ונע בין 0.5% ל-4.5%. היקף ההכנסות הפיסקלי הוא גדול ביותר – – –

## **מיכאל איתן (הליכוד):**

כמה?

## **שר האוצר א' שוחט:**

קרוב ל-900 מיליון שקל בשנה.

לא נשקלת אפשרות להפחית את המס או לבטלו, הן מטעמים פיסקליים והן מטעמים מהותיים.

ברצוני להוסיף מלה לחבר הכנסת פנחסי – הרבה מאוד מהמסים שאנחנו משלמים, משולמים לאחר תשלום מס הכנסה. כל תשלומי מע"מ למיניהם, כל תשלומי המכס למיניהם, כל תשלומי מס הקנייה, משולמים לאחר שהאזרח משלם מס הכנסה ומשלם את המסים האחרים. לפיכך, אין בזה מן החידוש.

## **היו"ר ע' מאור:**

תודה. שאלה נוספת לחבר הכנסת פנחסי, ואחריו – חבר הכנסת מיכאל איתן.

## **רפאל פנחסי (ש"ס):**

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אדוני השר, אני מסכים אתך, שאת רוב המסים משלמים אחרי ששילמו על הכספים מס, אבל המס הזה זועק לשמים. אדם שרכש דירה, ושילם מס רכישה בעת הקנייה על סכום של 90,000 דולר או 100,000 דולר, כאשר הוא מוכר את דירתו וקונה דירה אחרת – למה הוא צריך לשלם מס רכישה על כל הסכום מחדש? שישלם על ההפרש בין מחיר המכירה לבין מחיר הקנייה. במסגרת המדיניות שאתם יוזמים להוזלת מחירי הדירות, יש מקום לחשוב גם בכיוון הזה, שאותם רוכשים לא יצטרכו לשלם כפל מס רכישה.

## **היו"ר ע' מאור:**

תודה. חבר הכנסת איתן, בבקשה.

## **מיכאל איתן (הליכוד):**

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. כבוד השר, אודה לך מאוד אם תוכל למנות מה הם הפטורים ממס רכישה הקיימים, אם קיימים כאלה.

שנית, האם נוכח העלייה במחירי הדירות ניתן לפחות להגדיל את סוגי הדירות והסכומים שעליהם לא חל מס הרכישה, על מנת להקל על זוגות צעירים ואוכלוסיות חלשות?

#### **שר האוצר א' שוחט:**

לשאלה הנוספת של חבר הכנסת פנחסי: הדבר ברור לחלוטין, אבל זה חלק ממערכת המס. הממשלה הזאת, לשמחתי הרבה, עד עכשיו לא העלתה שום מס אלא רק הורידה שיעורי מסים שונים, וחלק מהם היא ביטלה בפועל. אני לא יכול להתייחס היום לאפשרות של הקטנת התשלום, על כל מה שמשמע מזה.

אשר לשאלתך, חבר הכנסת איתן: אני לא מכיר את כל הפטורים. אני יודע מניסיוני כראש עיר פיתוח, שזוג שקונה דירה ראשונה בעיר פיתוח מקבל פטור מלא ממס רכישה, ולא חשוב מה מחיר הדירה. אני גם לא יכול למסור את מדרגות המס, אבל, כפי שאמרתי, אנחנו מגיעים למקסימום 4.5%, אם אינני טועה, בסכום שהוא קרוב לרבע מיליון שקל – אני לא בטוח במאה אחוזים, אבל זה בערך הסכום, והוא גם מתעדכן מפעם לפעם – והשיעור עולה בהדרגה מ-0.5% ל-4.5%.

אם תרצה, אני אוכל לשלוח לך – אם קיימים פטורים נוספים, לנכים או לזוגות צעירים.

#### **מיכאל איתן (הליכוד):**

יש, למשל, הקומבינציה הזאת – – –

#### **היו"ר ע' מאור:**

ברשותכם, בשאלות בעל-פה אין – – –

#### **שר האוצר א' שוחט:**

אני מוכן לבדוק את העניין, ואוכל להעביר אליך בכתב את התשובה לגבי כל הפטורים הקיימים בנושא של מס רכישה, כמו כן את מדרגות המס. אם חבר הכנסת פנחסי גם כן ירצה לקבל, אני אדאג שהחומר הזה יגיע אליכם בצורה מסודרת.

**רפאל פנחסי (ש"ס):**

תודה.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

תודה.

**היו"ר ע' מאור:**

תודה רבה.

### **הצעות לסדר-היום**

### **השביתה במוסדות להשכלה גבוהה**

**היו"ר ע' מאור:**

אנחנו עוברים להצעות לסדר-היום מס' 3025, 3032, 3040, 3041, 3045, 3059 ו-3097 בנושא: השביתה במוסדות להשכלה גבוהה. אני מזמינה את ראשון הדוברים, חבר הכנסת דוד לוי, בבקשה.

**דוד לוי (הליכוד):**

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, מעמדן של מדינות והיחס אליהן במשך דורות נקבעו על-פי אמת המידה של עושרן, אוצרות הטבע שלהן ועוצמתן הצבאית. על-פי אמת מידה זו, גברתי היושבת-ראש, נגזר גורלם של העמים. כך שקעו לאומים בעלי עבר מפואר, בעוד אחרים הקנו לעצמם מעמד, זכויות יתר והשפעה.

בדורנו אנו חלו תמורות. הולכת ומתפתחת לנגד עינינו מהפכה עולמית, המציבה אתגרים חדשים בפני מדינות, שרק תמול שלשום היו בשולי שביל הזהב של הכלכלה העולמית. צמיחתן של מדינות אלה מושתתת עתה על הפוטנציאל האנושי, בעל יכולת מדעית וטכנולוגית מן השורה הראשונה. הם היוצרים יש מאין.

ממשלות רבות בעולם היום מטפחות את הפוטנציאל הזה. הן דוחפות אותו בסיוע, בהערכה, במעמד, לקדמה אל עבר הישגים ושיאים חדשים, כי בהם ורק בהם עתידן הכלכלי והחברתי של המדינות.

מדינות אחרות תרות בעולם אחר מוחות שכאלה. בחיפוש שלהן אין הן יודעות גבולות ומעמידות הן עתק כדי למשוך מוחות כאלה אליהן.

ישראל נתברכה במוחות כאלה, גברתי היושבת-ראש, והם נחשבים בין הטובים בעולם. הם אשר הקנו לנו מקום מכובד ומבטיח במועדון האקסקלוסיבי של ההיי-טק בעולם. הודות להם גברנו על קשיי טבע ורשמנו לעצמנו הישגים כבירים בחקלאות, בתעשייה, ברפואה, במחקר ובפיתוח. הם אלה אשר חישלו את כוח המגן שלנו במאבק הקיומי שלנו במשך עשרות שנים. הם מהווים מרכיב חיוני בתשתית ובמבנה המשקי והכלכלי שלהם, שהוא שלנו. בהם תלוי שגשוג המדינה, בהם ובתרומתם תלויה התקדמותנו החברתית, בתרומתם הם מעצבים את פרצופה של החברה הישראלית.

חבורת אנשים זו, גברתי היושבת-ראש, אינה קבוצת לחץ. היא לא מפגינה כוח, היא לא נוקטת בדרך כלל סנקציות כלשהן. אבל תחת זאת, בהיותה כזו בהתנהגותה המופתית, היא איננה זוכה להכרה על תרומתה הכבירה, היא איננה זוכה ליחס כמתחייב מהיותה קבוצה שבאולימפוס של החברה הישראלית מבחינת הייחודיות שבה, והיא נמצאת בתחתית סולם העדיפויות של הממשלה.

אינני יכול לתאר מצב כזה; כמי שעמד במבחנים חברתיים וידע לאורך שנים מאבקים מקצועיים – מבין מה התלאות העוברות על הקבוצה הזאת. אין להם איגוד מקצועי, אין להם מגן, אין להם מי שיעלה את עניינם, אין להם מי שיגן על כבודם.

הם מוצגים היום כאנשים התופסים כביכול את המדינה בצווארה. אבל לא כן הדבר. כבודם נרמס, אין יושבים עמם, וכאשר יושבים עמם התשובה היא: הואיל ודרישותיכם הן כאלה, אין על מה לדבר.

האחראים מטעם הממשלה לדון אתם על מציאת פתרון לבעייתם, שהיא בעיית כולנו, מברשים לנו, שהמאבק יהיה ארוך וכואב. מדוע הוא צריך להיות ארוך וכואב? מדוע צריך לדון אותם מראש כקבוצה שאי-אפשר לשבת עמה?

גברתי היושבת-ראש, את עלבונם אני מעלה היום מעל במה זו, כי בהם האספקט הביטחוני של המדינה, בהם האספקט הכלכלי של המדינה, בהם האספקט החברתי של המדינה. אי-אפשר לנהוג בהם כך, הואיל והם אינם שולטים על גדודים, הם אינם מהווים קבוצת לחץ, הם אינם יכולים לאיים. אי-אפשר להתייחס אליהם כך. הם ראויים ליחס אחר. הם ראויים שיוכלו להתקיים בכבוד.

אני ראיתי רשימה שהתפרסמה היום בעיתון "הארץ", רשימה מגמתית, מתעלמת מן הקשיים האמיתיים, ומכים בהם בעזרת השוט הקרוי שנת שבתון. תתכנס הממשלה, תחליט על ביטול שנת השבתון, בבקשה, או שהיא חיונית, או לא; היא תישא באחריות – איזו השכלה גבוהה תהיה לנו במדינה.

דומה הדבר לחולה הזקוק לעירוי, לאינפוזיה, וכולם יודעים שדבר זה חיוני. אבל נבוא אנחנו, כמעסיק, ונאמר לרופא: החלטנו מטעמי חיסכון להוריד את האינפוזיה, ואתה תמשיך לטפל בו. אי-אפשר להכות אותם כך.

## היו"ר ע' מאור:

חבר הכנסת לוי, ברשותך.

## דוד לוי (הליכוד):

מייד, העניין רציני מאוד. אני הצטמצמתי מאוד. את רואה שהכנתי פה טבלאות, ולא אקרא אותן מפאת חוסר הזמן והדוחק בזמן.

האם יודעת הכנסת שמרצה כזה, לאחר לימודים במשך שנים רבות, 15-20 שנה, לאחר שהוא קיבל דוקטורט והצליח להיכנס לסגל המרצים, למרות הקריטריונים הקשים והתקנים המצומצמים, הוא זוכה לקביעות רק אחרי שש-שבע שנים של עבודה? איזו קבוצה במשק עומדת כך, כעני בפתח?

אני רוצה לומר לכנסת: לא שש או שבע שנים, אלא בפועל 15 שנים, עד שהוא מגיע לקביעות. מוחות אלה מבוקשים בעולם כולו, ואנו במו ידינו שוברים את העתיד שלנו. הרי בסופו של דבר יימצא פתרון, אין לי צל של ספק בכך. אבל רק לאחר שהשפלנו אותם במקום לרומם אותם; רק לאחר שפגענו בחוליה החיונית ביותר לעתידנו, לאחר שהצגנו אותם כמנצלים, לאחר שהצגנו אותם כקבוצת לחץ, ולא כאלה הם.

איפה סדרי העדיפויות של הממשלה? כל מה שאתם אומרים לנו, שעשיתם בחינוך והוצאתם מיליארד ו-200 מיליון שקלים, האם לא היה לכם מעט בשביל אלה? ואולי הם נשכחו? מדוע הם נשכחו? כי אין להם מגן, אין מי שידבר, אין מי שיעלה את כבודם, לא בממשלה – – –

## שר האוצר א' שוחט:

אתה עוד תשמע – – –

## דוד לוי (הליכוד):

אני עוד אשמע? הם ישמעו. מכל הדיבורים שלכם לא הזזתם דבר.

## שר האוצר א' שוחט:

כל הדמגוגיה הזאת – – –

**דוד לוי (הליכוד):**

אתם הורסים את הקיים, אתם ממשכנים את עתידנו, אתם תביאו לבריחת המוחות האלה, שכולנו חבים להם.

**שר האוצר א' שוחט:**

אתה תיכף תשמע. אני עוד זוכר איך אתה דיברת על פרופסורים.

**דוד לוי (הליכוד):**

סלח לי, אדוני, תואר של אדם שעשה דבר שלא ייעשה איננו הכללה של כל הסגל הזה, שאני מתייחס אליו בכבוד, בהערכה, בהכנעה ובגאווה.

**היו"ר ע' מאור:**

חבר הכנסת לוי, עליך לסיים.

**שר האוצר א' שוחט:**

שמעתי אותך מדבר על פרופסורים – – –

**דוד לוי (הליכוד):**

אל תשתמש בדמגוגיה זולה כזאת. עשה את תפקידך. אתה רוצה על חשבונם לשבור אותם, כדי להראות שהנה אתה כשר האוצר עומד על שלך ותבלום קבוצות אחרות גם כן?

**שר האוצר א' שוחט:**

— — —

**דוד לוי (הליכוד):**

בהתנהגות הזאת אתה הורס את התשתית החיונית לארצנו.

### **היו"ר ע' מאור:**

חבר הכנסת לוי, אנא סיים.

### **דוד לוי (הליכוד):**

גברתי היושבת-ראש, נושא זה הוא כאוב מאוד, והכנסת איננה יכולה להתעלם ממצבם. על הכנסת להיכנס בעובי הקורה ולהורות לשר האוצר לשבת אתם ולגמור את העניין, ולא להפוך אותם למטוטלת אשר רוח רעה נושאת אותם, תחת הילת התודה שלה הם זכאים.

### **היו"ר ע' מאור:**

תודה. אני מזמינה את חבר הכנסת גונן שגב, ואחריו – חברת הכנסת נעמי חזן.

### **גונן שגב (צומת):**

כבוד היושבת-ראש, חברי הכנסת, לי הרבה יותר קל לדבר אל שר האוצר, כיוון שלא הייתי בממשלה הקודמת וגם לא בזו שלפניה.

### **שר האוצר א' שוחט:**

זה נכון, אתה במצב יותר טוב.

### **גונן שגב (צומת):**

אני חושב אנחנו עומדים פה היום בפני סוגיה חמורה וקשה ביותר. אני רוצה להזכיר נשכחות לא כל כך רחוקות. היה עוד מגזר שנהוג היה להתייחס אליו: הם ישתקו, הם בסדר, הם לא יעשו שום בעיות, הם אחראיים. זה היה מגזר הרופאים. איש לא האמין לפני שמונה שנים או תשע שנים שמישהו יעז לסגור בית-חולים וללכת הביתה. זה דבר הכי נורא.

היום אנחנו עומדים בפני שבירה של סקטור נוסף, שכל השנים התייחסו אליו כאל סקטור שאין אתו בעיה, הוא מתורבת, הוא שקט, הוא לא יפגין, הוא לא ישבות.

אדוני שר האוצר, אני שמעתי אחד מפקידיך, ולא אנקוב בשמו כי זה היה בשיחה חברית, אומר לי ופונה אלי בתור סטודנט: תהיה שביתה ארוכה מאוד, גונן, אל תדאג; תהיה שביתה ארוכה מאוד, אנחנו בכלל לא מתכוננים לבוא לקראתם.

בואו נראה איפה אנחנו עומדים היום. ישראל מדינה קטנה, מוקפת בכל כך הרבה בעיות, התגאתה תמיד באיכות המיוחדת שלה, בין שזה היה המוח היהודי של פעם ובין שזה כל הטכנולוגיות וכל האיכויות המיוחדות שצמחו אצלנו. היכן הם צמחו? צמחו באקדמיה, צמחו באוניברסיטאות, צמחו בטכניון.

מדינת ישראל לא יכולה להרשות לעצמה את המצב שנוצר. הוא לא נוצר היום, הוא לא נוצר אתמול, זה תהליך של שנים, ואני לא מאשים אותך וגם לא את שר האוצר הקודם. אבל מדינת ישראל לא יכולה להרשות לעצמה, במצבה הנוכחי, את בריחת המוחות במשך השנים. אנחנו היום במצב אבסורדי. מדינת ישראל מייצרת במחירי הפסד – דהיינו, שכר לימוד שאינו מכסה את ההוצאות – מאות אלפי משכילים. ואותם משכילים, בגלל השוק המצומצם שלנו, בגלל האקדמיה המצומצמת שלנו, יושבים ומאכלסים את עמק-הסיליקון, את אוניברסיטת ייל, ועוד אוניברסיטאות לעשרות מהמכובדות והראשונות בעולם.

אני שמח לפחות שדוגמה טובה אחת של חזרה וקליטה יושבת אצלך בתפקוד מאוד רם ונישא אחרי שנות גלות ארוכות, וגם את שמו אני לא אזכיר.

אני אוחז פה – זה לא דף של נאום – תלוש משכורת של דוקטור; גם את שמו לא אקרא. דוקטור באוניברסיטת תל-אביב, מרצה בכיר – לא מרצה זוט, מרצה בכיר – אשר בסוף החודש, במשרה מלאה, משתכר 3,549 שקלים. חשבתי – אולי עובדים עלי. חיפשתי – אולי יש פה איזו הלוואה, אולי האוניברסיטה קנתה לו אוטו, דירה, אני לא יודע מה. אבל אין פה שום דבר. מסכן, משלם רק מס הכנסה, ביטוח לאומי, ומס ועד – 22 שקלים, וביטוח חיים גדול – 13.90 שקלים. אלה ההורדות שיש לו.

היום אנחנו עומדים בעצם במצב של ירידה ברמת ההשכלה באוניברסיטאות. אני חושב, שאחד הפחדים שלנו הוא לבוא ולהודות על האמת, ולעשות אפילו איזה מבחן הישגיות אמיתי באוניברסיטה. זה נובע מכך שאותו מרצה, עם משכורת כזאת הוא צריך לרוץ ולחפש עבודה צדדית במקום זה או אחר. אנחנו עומדים במצב, כמו שאמרתי, של בריחת מוחות של אלפי דוקטורים ובעלי תואר שני ופרופסורים במקצועות שונים, שפשוט עוזבים את הארץ. קשה לי מאוד לקבל את זה, עם האידיאולוגיה שעליה חונכתי, אבל גם קשה לי מאוד לבוא ולהאשים אותם על העניין הזה.

אני חושב, שממשלת ישראל צריכה היתה לעשות עצירה מוחלטת בכל מחשבותיה האחרות היום, ולמצוא תקציבים. ואין שום בעיה למצוא תקציבים. אדוני שר האוצר, אני יודע שזאת הבעיה שלך תמיד. תגיד לי: זה התקציב, מאיפה אני אקח? אין רזרבה להעלות את השכר בצורה משמעותית. יש לי פתרון פשוט מאוד. ראש הממשלה אמר אתמול, שיש כמה משרדים – הוא נקב גם בשם של אחד, אבל הוא ודאי חושב על עוד כמה – שאין להם שום פונקציה. אתה רוצה שאני אגיד שמות? אני גם אגיד שמות של כמה משרדי ממשלה, ותאמין לי, לא לשרים יש מה לעשות, לא לשניים-שלושה סגני השרים שם יש מה לעשות, ולא לכל הצוות שיש שם. ואם הייתם הולכים לצמצום במשרדי ממשלה, היה מתפנה לכם תקציב אדיר בשביל האוניברסיטאות. אם הייתם הולכים להפרטה יותר מהירה, הפרטה אמיתית, היתה מתפנה לכם רזרבה תקציבית אדירה. ואם הייתם לוקחים את הערבויות

האמריקניות, ובאמת משתמשים בהן ליציאת משרד האוצר, הממשלה, מהמעורבות בשוק ההון, ומפריטים אותו, הייתם משחררים תקציב גדול שיכול לבנות אוניברסיטאות מכובדות.

עתיידנו תלוי באקדמיה. עתיידנו לא תלוי – עם כל הדבר העצוב שאני אומר פה – הוא לא תלוי בפועל הבניין. זה חשוב מאוד, כל מלאכה מכבדת את בעליה, אבל בגלל מצבנו המוזר והמיוחד באזור הזה, למרות "המזרח התיכון החדש", הספר של שר החוץ שמעון פרס, עדיין אנחנו באותו מצב, ועתיידנו תלוי באקדמיה חזקה, במוחות חזקים, בתעשייה הצבאית, בצבא, בחינוך, בנושא הפיננסים, בכל נושא ונושא. ואם נוותר על הנקודה הזאת, אני פוחד מאוד שכשנתעורר יהיה מאוחר מדי. תודה.

**היו"ר ע' מאור:**

תודה רבה. חברת הכנסת נעמי חזן, ואחריה – חבר הכנסת האשם מחאמיד.

### **מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת**

**היו"ר ע' מאור:**

עד שחברת הכנסת חזן תעלה לדוכן, הודעה לממלאת-מקום מזכיר הכנסת.

### **ממלאת-מקום מזכיר הכנסת ר' קפלן:**

ברשות היושבת-ראש, הנני מתכבדת להודיעכם, כי הונחה על שולחן הכנסת הצעת חוק מבקר המדינה (הוראת שעה) (קיצור מועדים), התשנ"ד–1994, שהחזירה הוועדה לענייני ביקורת המדינה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

**היו"ר ע' מאור:**

תודה.

### **הצעות לסדר-היום**

### **השביתה במוסדות להשכלה גבוהה**

**נעמי חזן (מרצ):**

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, השביתה במוסדות להשכלה גבוהה אינה סתם עוד שביתה. השביתה הזאת היא שביתה על עתידה של מדינת ישראל. והשביתה הזאת מתחילה בדבר כביכול פשוט מאוד – בעובדה שחור קטן בכיס של הסגל האקדמי הוא חור גדול מאוד בהשכלה במדינת ישראל.

אדוני שר האוצר, אני רוצה רק לפרט כמה מהנתונים ולהסתמך על תלוש המשכורת של גיסך, פרופסור מן המניין בטכניון, שקיבל החודש 3,800 שקלים נטו שכר על עבודה במשרה מלאה.

### **שר האוצר א' שוחט:**

הוא לא פרופסור בטכניון, הוא פרופסור באוניברסיטת חיפה.

### **נעמי חזן (מרצ):**

סליחה, אבל בכל זאת – 3,800 שקלים לחודש.

השכר נטו של מרצה באוניברסיטה הוא בסביבות 2,500 שקלים. אסור להיות דוקטורנט שמעביר תרגילים או עובד במעבדות, כי דוקטורנט מקבל היום בערך 2,000 שקלים לחודש, שמונה חודשים בשנה, ללא זכויות סוציאליות.

מערכת ההשכלה הגבוהה התרחבה במידה ניכרת מבחינת מספר הסטודנטים בעשור האחרון; בשלוש השנים האחרונות בלבד עלה מספר הסטודנטים ב-30%. מצבת כוח האדם באוניברסיטאות לא גדלה בעשר השנים האחרונות, והיא עומדת היום על 4,500, בדיוק כמו בשנת 1983; לפי דעתי, כתוצאה מייבוש מכון של הממשלה הקודמת בכל מה שקשור להשכלה הגבוהה במדינת ישראל.

אבל המסר המשודר היום, גם על-ידי הממשלה הזאת, הוא, שאלה שהכי מצליחים הם גם הכי עניים. אין תמריץ שיביא סגל חדש לאוניברסיטאות, וגם אין מספיק תקנים. אין תמריץ להצטיין באוניברסיטאות, אלא אם זה אפיק להשגת משרה בחוץ-לארץ; אין תמריץ להישאר בארץ, על-פי מבנה השכר הקיים היום באוניברסיטאות. ובכלל, מבנה השכר באוניברסיטאות מעוות לחלוטין, כי אין עידוד של מצוינות. וצריך להגיד את הדברים בצורה מפורשת. יש הידרדרות ברמת ההשכלה הגבוהה במדינת ישראל בשנים האחרונות, בין היתר משום שאין תגמול נאות לחברי הסגל האקדמי.

השקעה בהשכלה גבוהה היא השקעה של כולנו. היא השקעה, קודם כול, בפיתוח הכלכלי והחברתי של מדינת ישראל, היום ומחר ובעוד עשר שנים. הממשלה הזאת הרחיבה והגדילה בצורה ניכרת את ההשקעות בתשתית פיזית. אבל השקעות בתשתית פיזית אינן יכולות לבוא על חשבון ההשקעות בתשתית אנושית. אדוני שר האוצר, בלוקים לא רצים. אתה מתגאה, בצדק – בשנה האחרונה גדל היצוא של מדינת ישראל ב-18%, כמעט הכול בתעשיות מתוחכמות. ומי מזין את התעשיות המתוחכמות האלה אם לא האקדמיה, הפרופסורים והמחקר המדעי?

ההשכלה הגבוהה איננה רק השכלה גבוהה לקידום המצב החומרי של מדינת ישראל, אלא גם לקידום המצב הרוחני.

אדוני שר האוצר, גם אני יכולה לעשות חשבון מדי פעם. ואני עשיתי חשבון פשוט מאוד – מהי ההקצבה של מדינת ישראל לבחורי ישיבות? 20,000 שקלים לשנה לתלמיד ישיבה. היום, בתקציב 1994, 20,000 שקלים לשנה. ומהי ההקצבה לסטודנט באחת האוניברסיטאות במדינת ישראל? 13,000 שקלים בלבד. יש פער של 7,000 שקלים בין התמיכה של מדינת ישראל בבחור ישיבה ובין התמיכה של מדינת ישראל בסטודנט. והדבר הזה איננו מקובל – – –

**יוסף בא-גד (מולדת):**

המצב בדיוק הפוך.

**נעמי חזן (מרצ):**

אני דורשת, חבר הכנסת בא-גד, רק דבר אחד – שוויון. שוויון בתמיכה – – –

**יוסף בא-גד (מולדת):**

---

**נעמי חזן (מרצ):**

המצב לא הפוך. אלה מספרים בדוקים.

**יוסף בא-גד (מולדת):**

אני אוכיח שזה הפוך.

**נעמי חזן (מרצ):**

אני מקווה שתוכיח את זה; ותגיד לפחות, אם אנחנו מדברים פה על מאבק על חזות החברה הישראלית, שההשכלה הגבוהה במדינת ישראל צריכה לזכות לאותה רמה, מינימום, שיש גם לישיבות במדינה.

איפה סדרי העדיפויות? חבר הכנסת דוד לוי שאל, בצדק, היכן סדרי העדיפויות? כי אם לא תהיה מהפכה בהשכלה הגבוהה ובמבנה שכר הסגל האקדמי, אני כבר לא יודעת מה חשוב למדינת ישראל היום ובעתיד.

על שולחן ועד ראשי האוניברסיטאות הונח הדוח של ועדת צבי צור. הדוח הזה, עם תיקונים לקראת הסגל האקדמי, מהווה בסיס איתן והולם וצודק להיענות לדרישות השכר של הסגל האקדמי, וחשוב יותר – דרישות מינימליות של מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל. מדובר אולי ב-120 מיליון שקלים עכשיו. ועכשיו צריך באמת ללכת לקראת הסגל האקדמי, כי אם לא – במו ידינו נהרוס את מערכת ההשכלה הגבוהה במדינת ישראל.

אדוני שר האוצר, חברי הכנסת, חברי הסגל האקדמי היושבים ביציע המכובדים, הצרה הגדולה של הסגל האקדמי במדינת ישראל, ולדאבוני הרב גם של כל מערכת ההשכלה הגבוהה במדינה, היא שאיש לא מוכן להגן עליהם.

הייתי מצפה מהסטודנטים, לא רק באוניברסיטת תל-אביב, ולא רק בתאי מרצ והעבודה באוניברסיטה העברית, לצאת למאבק למען המרצים. כי המאבק של המרצים הוא המאבק שלהם. אני הייתי מצפה שהממשלה הזאת תקבל על עצמה אחריות כוללת לגיבוש מדיניות כללית בכל מה שקשור להשכלה הגבוהה במדינת ישראל.

מה שקורה היום הוא, שיושב פה במליאה שר האוצר, ושר החינוך איננו; וכאשר שר החינוך נמצא פה, שר האוצר איננו. אבל ללא מדיניות כללית מגובשת לגבי ההשכלה הגבוהה, זה לא יהיה עניין של אובדן סמסטר, אלא קריסה של מערכת הפאר של מדינת ישראל. וזאת הנקודה. זה חור קטן בכיס, וזה חור גדול בעתידה של מדינת ישראל. תודה רבה.

### **היו"ר ע' מאור:**

תודה רבה. חבר הכנסת האשם מחאמיד, ואחריו – חבר הכנסת יוסף בא-גד.

### **האשם מחאמיד (חד"ש):**

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, לאמיתו של דבר, אין אנו עוסקים בענייני שכר הסגל האקדמי בלבד, כי אם בקריסת מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל, כאשר שכרו של המרצה הוא רק מרכיב אחד בתוכה.

4,500 אנשי הסגל האקדמי הבכיר באוניברסיטאות פתחו בשביתת הוראה ללא הגבלת זמן. השביתה עלולה לא רק לבטל את הסמסטר, אלא היא גם מסכנת את שנת הלימודים הנוכחית כולה.

אני בטוח, גברתי היושבת-ראש וחברי הכנסת, כי לולא הגיעו מים עד נפש לא היו המרצים נוקטים צעדים דרסטיים כאלה. הם פשוט עומדים כשגבם אל הקיר, לא נשאר להם מנוס. בזים להם, מתייחסים אליהם שלא בכבוד הראוי, רומסים את כבודם ומביאים אותם למצב של ביזיון.

איך ייתכן שמשכורתו של מרצה באוניברסיטה, לאחר 24 שנות לימוד, אינה יותר, אדוני שר האוצר, מ-5,018 ש"ח, ומשכורתו של פרופסור מן המניין, לאחר 30 שנות עבודה, אינה עולה על 5,058 ש"ח ברוטו, לא נטו, חס וחלילה? הנטו נע בין 3,000 ל-4,300 שקל, וזהו. בא האוצר ומציע להם תוספת של פחות מ-20%. זאת אומרת – עוד כמה מאות שקלים.

עם משכורת כזו, האם יכול באמת מרצה להתפנות לענייני האקדמיה? האם אין הוא אדם נורמלי שצריך גם לפרנס משפחה? האין מצב זה מאלץ אותו לעסוק בחלטורות שונות כדי להשלים את דמי מחייתו, או אפילו כדי להגיע לגובה ההוצאה הממוצעת למשפחה בת ארבע נפשות, כלומר – כדי שיגיע לכ-5,000 ש"ח נטו?

הבאת תנאי השכר של הסגל האקדמי לרמה סבירה של שכר בכירים במשק – ולמה לא? – ולא דווקא של מנהלי מחלקות, סמנכ"לים, מנכ"לים של חברות, של בנקים, ועוד תפקידים שתואריהם אינם מצריכים דווקא דוקטורט, המשתכרים 12,000-30,000 ש"ח ברוטו, ואפילו 50,000 שקל לחודש, ואפילו, חבר הכנסת דוד לוי, 40 מיליון שקל, שמקבל עורך-הדין שגב – למה להם לא מגיע? 40 מיליון שקל לכיסו של אדם אחד במדינת ישראל, שהוא עורך-דין.

הבאת תנאי השכר של המרצים לרמה סבירה תמנע את הידרדרות מערכת ההשכלה הגבוהה בארץ ובריחת מוחות ומחקר ממנה; תמנע נזק בל ישווער למחקר, להוראה, למדע, לתעשייה ולפיתוח ולעתידיה של המדינה.

ובכל זאת, אין התייחסות רצינית למערכת האקדמית האוניברסיטאית. להיפך, יש זלזול מוחלט.

גברתי היושבת-ראש, יש חשיבות עליונה לשכר גבוה יותר של המרצים, שכר גבוה מהשכר המביש הנהוג כיום. אך כאן המקום להזהיר את הממשלה ואת האוצר, שכל העלאה בשכר המרצים אסור, בשום פנים ואופן, שתהיה על חשבון העלאת שכר הלימוד; אם זו תקרה, היא תהיה הערובה להריסה סוטלית של המערכת ולהתנגדות עיקשת ומסיבית של ציבור הסטודנטים.

יש צורך, גברתי היושבת-ראש, ברפורמה עמוקה בשכר הסגל, אך שנית – לא על חשבון הסטודנטים, אשר נושאים בנטל של 6,000 שקל לשנה, נוסף על כ-10,000 שקל הוצאות נלוות. אלא המדינה, ובעצם האוצר הוא שצריך לעשות זאת. לכן, גברתי היושבת-ראש, דרושה התערבות הממשלה, אשר חרתה על דגלה – ואת זה שמענו היום בכמה נאומים – שינוי סדר העדיפויות הלאומי. איפה השינוי בסדר העדיפויות הלאומי, כפי שהממשלה הזאת חוזרת ומדגישה בכל הזדמנות?

גברתי היושבת-ראש, דרוש טיפול נמרץ, טיפול שורש מידי ויסודי, בכל המרכיבים של ההשכלה הגבוהה. דרוש טלטול כללי של המערכת. הממשלה צריכה להיכנס בעובי הקורה, כדי שלא לשבת על הגדר, כאילו מה שקורה אינו נוגע לה, כדי שיחול שינוי בסדר העדיפויות הלאומי בהקשר האקדמי. תודה רבה, גברתי.

## היו"ר ע' מאור:

תודה רבה. אני מזמינה את חבר הכנסת יוסף בא-גד, ואחריו – חבר הכנסת יוסי כץ.

## יוסף בא-גד (מולדת):

גברתי היושבת-ראש, כבוד שר האוצר, חברי הכנסת הנכבדים, אני יכול לפתוח את הדברים בלי להתייחס תחילה לרצח המזעזע של נהג המונית על-ידי נערים מכיתה ט', וזה קשור גם לשביתה.

אומרת התורה, ספר דברים פרק כ"א, סוף פרשת שופטים: "כי ימצא חלל באדמה אשר ה' אלוהיך נתן לך לרשתה נפל בשדה לא נודע מי הכהו". ואז מכנסים את כל הסנהדרין, זקנים שבסנהדרין, סנהדרין גדולה, "וענו ואמרו ידינו לא שפכה את הדם הזה ועינינו לא ראו". שואל רש"י: וכי עלתה על לב שזקני בית-דין שופכי דמים אלה? אלא, לא ראינו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לווייה. אין חושדים שהסנהדרין והרבנים הם רוצחים, חלילה. אבל אם קורה רצח בחברה, כולנו אשמים, צריכים כולנו ללמוד מה קרה.

אני אדבר על זה, אם ירצה השם, בשבוע הבא. לכן, רק רציתי לפתוח ולומר: לא ייתכן שתהיה שביתה תלמידים או סטודנטים בכל צורה שהיא ובכל מקרה. מדינת ישראל – עם הספר. כמו שברור שלא יכולה להיות שביתה בצה"ל ולא יכולה להיות שביתה במשטרה, כך לא יכולה להיות שביתה של תלמידים, מגיל הגן עד האוניברסיטאות.

אני קורא – לפני שאני מדבר ומציע – למצוא דרך לבוררות חובה, שתחייב על-ידי בית-משפט את כולם להתדיין, בלי יכולת לשבות לא בבתי-הספר ולא באוניברסיטאות.

למה אני כל כך תקיף בזה? כי אומרת הגמרא במסכת שבת דף קי"ט: אמר ריש לקיש, אין מבטלין תינוקות של בית-רבן אפילו לבניין בית-המקדש. תארו לכם הזדמנות לבנות את בית-המקדש, הרי כולם היו מפסיקים את העבודה, מפסיקים את הלימודים והיו רצים. לא, אין מבטלין תינוקות אפילו לא לבניין בית-המקדש. למה? כי אומרת לפני זה הגמרא: אמר רב יהודה, אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל פיהם של תינוקות של בית-רבן. ודבר נוסף – כל עיר שאין תינוקות של בית-רבן לומדים בה תורה, ראוי שתחרב. זו נקודת ההנחה שלי: אם אין לימוד תורה, יש פשע, יש חורבן.

יותר מזה, עם ישראל היה העם הראשון בעולם שהמציא את החינוך הפורמלי. מספרת הגמרא, במסכת בבא בתרא דף כ"א עמוד א': ברם זכור אותו האיש לטוב, ויהושע בן גמלא שמו, שאילולא הוא נשתכחה תורה מישראל. שמתחילה מי שיש לו אב, מלמדו תורה. מי שאין לו אב, לא היה למד. מה הוא התקין? שיהיו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים ובכל עיר ועיר.

עם ישראל אמון על החינוך. לא מספיק שהאבא ילמד, אף שהחייב הוא על האבא, אבל חייבים להתקין בתי-ספר, בתי תלמוד-תורה, ישיבות, אוניברסיטאות, כדי שעם ישראל, עם הספר, שהוא העם הקטן ביותר בעולם, יהיה העם האינטלקטואלי ביותר בעולם. וזה לא פלא שעם ישראל, מתוך

5.25 מיליארדי תושבים שיש, אנחנו אפילו לא 2 פרומיל, 10 מיליונים בערך, ובפרסי נובל אנחנו זוכים ב-25% עד 30%, מעבר לכל פרופורציה. אלה התוצאות של העם היהודי.

לכן, זו חרפה למדינת ישראל, התלושים שראינו, של 3,000 או 5,000 שקל למרצה באוניברסיטה. אני בטוח שכבוד שר האוצר יעלה, גם הוא יודע את האמת, ויסביר מה קרה. אני מסכים שאי-אפשר לזרוק כסף, אי-אפשר לחלק כספים בלי שתהיה תמורה מתאימה. למשל, אני מציע, המשכורת היא משכורת – אבל לתת עדיפות גדולה על-ידי פרמיות. לא יכול להיות שתהיה פרמיה לעובדי ייצור ולא תהיה פרמיה למורה ולפרופסור באוניברסיטה. איך לקבוע את הפרמיות, לזה כבר צריכים ועדה שתבדוק את הדברים. אבל המשכורת הניתנת היום למרצים לא יכולה להישאר כפי שהיא.

חברת הכנסת הגברת נעמי חזן, אני חייב לך. לעולם אל תעשי טעות בכך שתצרי לתת העדפה למישהו ותקנטרי מישהו אחר, כמו שעשית לגבי בחורי ישיבות.

### **נעמי חזן (מרצ):**

להיפך, ביקשתי שוויון.

### **יוסף בא-גד (מולדת):**

אם את רוצה שוויון, מייד אני עושה אתך הסכם שההפרש יועבר לישיבות. אני ראש ישיבה, בחור ישיבה מקבל היום 420 שקל לחודש. זאת אומרת, פחות מ-5,000 שקל לשנה. טענת על 20,000 שקל. אדוני שר האוצר, למה לא גילית לי את הסוד? אני מבקש עוד 15,000 לתלמיד. אני מודיע שזה המצב ויש קיפוח של בחורי ישיבות.

### **יורם לס (העבודה):**

זו משכורת שהוא מקבל?

### **יוסף בא-גד (מולדת):**

לא, אני מדבר עכשיו על תמיכה לאחזקה בלימודים. אני רק עניתי לחברת הכנסת נעמי חזן.

אני רוצה לומר עוד דבר, בהזדמנות ששר האוצר יושב כאן. ברפורמה במס ההכנסה, הזדעזעתי לראות שהטילו מס על קצבאות ילדים על כל מי שיש לו יותר משלושה ילדים.

### שר האוצר א' שוחט:

ההצעה שעדיין לא אושרה היא מרמת שכר של 7,000 שקל.

### יוסף בא-גד (מולדת):

נכון, מרמת שכר של 7,000 שקל. אני שואל אותך, כבוד השר, אם יש למשפחה חמישה, שישה, שבעה, שמונה ילדים, והאבא מרוויח 7,000 שקלים, מגיע לו מס?

### שר האוצר א' שוחט:

מי שיש לו מעל שלושה ילדים לא ישלם כלל.

### יוסף בא-גד (מולדת):

כדאי שתואיל לבדוק. יש פה איזו מכשלה. אנחנו רוצים לעודד ילודה, אנחנו רוצים לעודד משפחות ברוכות ילדים, ואנחנו רוצים להביא את כולם להיות תלמידי חכמים בני תורה עם השכלה כללית, כדי שבמאבק העולמי שיש לנו נגד 250 מיליון ערבים, לפחות הכוח האינטלקטואלי שלנו ולפחות עם הספר ינצח בספר את כל שונאיו.

### היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת בא-גד. אני מזמינה את המציע הבא, חבר הכנסת יוסי כץ; בבקשה.

### יוסי כץ (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, לפני שאני פונה אל המרצים ואל הסגל האקדמי הייתי רוצה קודם-כול לפנות דווקא אל פועלי הייצור, אל העובדים בחברות הגדולות, בחברת החשמל, ב"בזק", בנמל, בכל אתר ואתר. המלחמה שלנו למען המרצים והסגל האקדמי היא בראש ובראשונה אינטרס משותף לא רק של המרצים ושל אנשי הסגל האקדמי, היא אינטרס עליון של פועלי הייצור, של העובדים במפעלים הגדולים, משום שכל אחד ואחד מאתנו חותר לכך שבנו יזכה, בכל תחום שהוא, אם זה בחינוך הטכנולוגי ואם זה במסגרת ההשכלה הגבוהה, לחינוך הטוב ביותר, ברמה הגבוהה ביותר. לכן יש לנו עניין מרכזי בקידום מעמדם של אנשי הסגל האקדמי במדינת ישראל.

אחת הסממאות המרכזיות של מערכת הבחירות האחרונה לכנסת, אדוני שר האוצר, היתה: סדר עדיפויות לאומי חדש; סדר עדיפויות חדש, אשר ההשקעה בחינוך מהווה אחד מעמודי התווך

המרכזיים בו, כלומר השקעה במורים ובבתי-ספר. אני שמח שזה נעשה, אבל גם במרצים, במחקר ובפיתוח.

שר החוץ, שמעון פרס, כתב בספרו האחרון: "העוצמה האמיתית של ימינו, גם העוצמה הצבאית, אינה טמונה בקסרקטינים אלא באוניברסיטאות". הוא אומר: "רמת המדע, קצב צבירת הידע, עומק ההשכלה, יישום הטכנולוגיה – אלו הם מרכיבי העוצמה בימינו".

ובכל זאת, כשאנחנו מתבוננים במצבו של הסגל האקדמי בישראל, יש לך תחושה שהצהרות לחוד ומעשים לחוד.

עם מי מתכוונת הממשלה לבנות את המזרח התיכון החדש? עם מרצים וחוקרים מתוסכלים משכרם הנמוך שמאלץ אותם לעשות חלטורות? עם מי? עם מרצים וחוקרים מתוסכלים? עם צעירים שמסיימים תואר ראשון ואינם רוצים להמשיך במסלול אקדמי, במסלול של מחקר?

רבתי, חברי הכנסת, הבעיה איננה במישור של מאבק של איגוד מקצועי, אף שכך זה מוצג. הבעיה נוגעת לעתידה, לאיכותה של כלל מערכת ההשכלה הגבוהה במדינת ישראל ומקומה בפתח המאה ה-21. לא מדובר כאן בתיקוני שחיקה כאלה או אחרים בשכרו של הסגל האקדמי אלא בצורך ברפורמה מקיפה וגורפת.

רמת שכרו של הסגל האקדמי נמוכה עד כדי כך, שבלא תיקון יסודי ומהותי בשכרו, בלא שינוי יסודי בתפיסה הכוללת בהתייחסות אליו, לתרומתו למשק, לכלכלה, לביטחון המדינה, לחברה הישראלית – כל המערכת האקדמית המדעית תידרדר ותהפוך בינונית, ואולי אף גרוע מזה.

הכול הסכימו כאן, שאחד מאוצרות הטבע הייחודיים והאיכותיים של מדינת ישראל הוא המשאב האנושי. כולנו מסכימים, שלא מעט בזכותו של משאב זה הגיעה המדינה להישגיה המרשימים במדע ובטכנולוגיה. אבל קדמה מדעית, הישגים טכנולוגיים כאלה אינם נולדים מאליהם. יש לטפח אותם באופן מתמיד.

מרצה מתחיל, שמענו, אחרי 24 שנות לימוד, סינון קפדני, פרסומים ברמה מדעית גבוהה, בין-לאומית, משתכר 2,700 שקל נטו בחודש. פרופסור מן המניין – זאת הדרגה הבכירה ביותר בסגל האקדמי – משתכר כ-4,000 שקל בחודש.

מספר הסטודנטים במדינת ישראל גדל בעשר השנים האחרונות ב-40%. אבל מספר חברי הסגל האקדמי נשאר סטטי, נשאר יציב. סטודנט שסיים תואר ראשון ויוצא לעבוד בתעשייה מרוויח לעתים פי-שניים מהמורה שלו.

אם המצב הזה ימשך, כל המערכת האקדמית תתנוון ותהפוך בינונית. אין מנוס מזה. סטודנטים מצטיינים לא ירצו להמשיך במסלול הזה. הם יעברו, במקרה הטוב, לתעשייה. במקרה הגרוע הם ירדו מן הארץ.

אם לא נשקיע עכשיו, תהיה זו בכייה לדורות.

אני רוצה לסיים את דברי בקטע ממאמר שפרסם העיתונאי מאיר שלו בעיתון "ידיעות אחרונות" בסוף השבוע שעבר. כך הוא אומר: "החוקרים והמורים הם נושאי הדגל שלנו. בלעדיהם אין התקדמות ואין יצירה, אין עבר ואין עתיד. ולמי שהדברים הללו לא מרשימים אותו נאמר גם, ביטחון ובריאות, משפט וכלכלה לא ייכוננו בלעדיהם. ולמי שגם זה לא נחשב בעיניו נזכיר, שגם משחקי מחשב, קלטות וידיאו ונעלי ספורט מקצועיות נולדו מראשי הביצה של הפרופסורים המפוזרים. ההשכלה והמחקר הם לא רק תנאי וסיבה – הם התכלית, הם חזות הכול, ואנשיהם ראויים מכולנו להינשא על כפיים עם מחקריהם, מעבדותיהם, ספריהם ותלמידיהם". תודה רבה.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

תודה רבה לחבר הכנסת יוסי כץ.

אני מזמינה את חבר הכנסת יוסף עזרן. סליחה. אני מזמינה כעת את שר האוצר להתייחס להצעות.

### **שר האוצר א' שוחט:**

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, לפעמים אני מקנא בחברי הכנסת שעולים לדוכן הזה בזה אחר זה, ממפלגות שונות, חלקם מהקואליציה וחלקם מהאופוזיציה –

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

אני מציעה לאדוני לא לקנא.

### **שר האוצר א' שוחט:**

למה לא? תני לי לפחות את התענוג הזה. אני לא בטוח שנשארו לי הרבה תענוגות, לפחות שזה יישאר.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

תענוג מפוקפק ביותר.

## דוד לוי (הליכוד):

— — —

## שר האוצר א' שוחט:

יגיע.

## אברהם בורג (העבודה):

— — —

## שר האוצר א' שוחט:

זה מה שאמר חבר הכנסת דוד לוי, שזה יגיע, שלא אטרח יותר מדי.

— — להגן על כל קבוצה, חשובה ככל שתהיה; הרבה פעמים להגיד עובדות, שאינן נכונות; הרבה פעמים לתאר מצבים שאינם המצבים האמיתיים; הרבה פעמים להתעלם מהדרישות המונחות לפתחה של הממשלה — אני מכבד כל אחד מחברי הכנסת, וכל אחד, כמובן, דעותיו עמו, אני בטוח שכל אחד חושב שכל מה שהוא אומר אלה הדברים המדויקים ביותר.

תרשו לי להגיד, שאני עומד פה בפניכם לא בלב שלם. גם אני חושב, ששכר אנשי הסגל באוניברסיטאות איננו שכר גבוה. אבל אני יודע מהו השכר ואני יודע את העלויות. הדבר לא קרה בחצי שנה. אני יודע מה הממשלה הזאת עושה למען ההשכלה הגבוהה, ואני אדאג שאתם תשמעו את הדברים.

שר החינוך ואני — שמעתי טענה שהוא לא שותף בדיונים — שר החינוך ואני עושים לילות כימים על מנת לנסות להתמודד עם הבעיה ועם המשבר שבו אנחנו נמצאים.

אבל עדיין לא ראיתי שביתה שחברי כנסת, כמעט כל רכיבי הבית הזה לא עלו על הדוכן הזה ולא אמרו: זאת אוכלוסייה מיוחדת, לה צריך לעזור, לה צריך להוסיף. זה התייחס למורים, זה התייחס לעובדים הסוציאליים, זה התייחס לאחיות, זה התייחס לאנשי התעשייה האווירית, ועכשיו זה מתייחס לסגל האקדמי.

## אברהם בורג (העבודה):

לעומת זאת לא היתה שביתה אחת ששר האוצר לא קם ואמר, האנשים האלה לא מיוחדים – כי בעיניכם כולם אותו דבר.

### **שר האוצר א' שוחט:**

חבר הכנסת בורג, אני מניח שבתפקידך כיושב-ראש ועדת החינוך קראת את תקציב החינוך ואתה יודע בדיוק מה קרה עם שכר המורים.

### **אברהם בורג (העבודה):**

זה לא בא בקלות. זו היתה לידה קשה.

### **שר האוצר א' שוחט:**

כנראה אצלך הכול בא בקלות. הכול בא אצלך בקלות.

### **לימור לבנת (הליכוד):**

איך אתה פותר את הבעיות של המרצים?

### **אברהם בורג (העבודה):**

---

### **שר האוצר א' שוחט:**

אני מבקש, תן לי לומר את דברי. עמדו פה חמישה חברי כנסת, מסרו נתונים, התייחסו, עשו השוואות, תיארו מצב של השכלה גבוהה, לצערי הרב לא מפי אלא מפי פרופסור שהיה נשיא האוניברסיטה העברית והיום הוא ראש ות"ת. אני ביקשתי ממנו שיבוא לממשלה ויתאר את מצב ההשכלה הגבוהה, מה עשתה הממשלה, מה עושה הממשלה, מה מצב האוניברסיטאות. כמובן, תמיד אפשר לחלוק ואפשר להגיד שאפשר לעשות יותר. אני אגיד מה הוא אמר בישיבת הממשלה. אני לא אסתיר את זה.

נוצר מצב מסוים, חבר הכנסת לוי, שבמשך שנים היתה שחיקה בכל מה שכרוך בתקציב האוניברסיטאות, ואינני מדבר כרגע רק על השכר. היתה שחיקה בתקציבי מחקר, היתה שחיקה במעבדות, היתה שחיקה בכל מה שקורה באוניברסיטאות.

לשמחתי הרבה, עשינו תוכנית תלת-שנתית עם שינוי סדרי עדיפויות, וכמובן, כל אחד, בכל נושא, יגיד שצריך לעשות שינוי סדרי עדיפויות, והכיננו תוכנית תלת-שנתית עם האוניברסיטאות, שהביאה לגידול בהשקעות הריאליות של הוועדה לתכנון ולתקצוב, קרי תקציב המדינה, והתקציב הריאלי עלה בסכומים של מאות מיליוני שקלים בשנים האחרונות, בכלל זה מה שמיועד לשנת 1995 ומה שמיועד לשנת 1994.

אם ראש ות"ת, וכפי שאני אומר הוא היה עד לפני כשנה וחצי או שנתיים נשיא האוניברסיטה העברית בירושלים, בא לממשלה ואמר: אני אומר לכם שמצב האוניברסיטאות הוא טוב, ומה שהממשלה עושה בתקציבים שהיא נותנת לצורך התשתיות, לצורך המעבדות, לצורך הספריות, לא היה כדבר הזה הרבה מאוד שנים – – –

#### **גונן שגב (צומת):**

עוד מעט תוריד את השכר.

#### **נעמי חזן (מרצ):**

— — —

#### **שר האוצר א' שוחט:**

אני יכול רק לצטט מה אמר פרופסור פזי בישיבת הממשלה, ומי שלא נעים לו לשמוע את זה – – –

#### **נעמי חזן (מרצ):**

היה נציג של ועד ראשי האוניברסיטאות בישיבת הממשלה? האם הוא אישר את מה שפרופסור פזי אמר?

#### **שר האוצר א' שוחט:**

אני מניח שפרופסור פזי, שהוא איש מכובד, שהיה נשיא האוניברסיטה העברית והיום הוא עומד בראש המערכת הזאת, לא יספר סיפורי בדים. מותר לי להניח את זה.

**אברהם בורג (העבודה):**

ות"ת זאת הזרוע הארוכה של הממשלה – – –

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חברי הכנסת, אני מבקשת, אתם מדברים ללא רשות ואני לא מאפשרת את זה.

**שר האוצר א' שוחט:**

אני מבין, שכשאומרים דברים הפוכים לדעתך, אתה לא יכול לשמוע. אני מבקש ממך קרדיט של 20 דקות לא להפריע לי, חבר הכנסת בורג. אתה לא בתוכנית "פופוליטיקה" עכשיו – –

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת בורג, אני מבקשת.

**שר האוצר א' שוחט:**

– – ולא באף אחת מהתוכניות האלה, תשב בשקט.

**אברהם בורג (העבודה):**

אני מבקש ממך לא להטיף לי מוסר – – –

**שר האוצר א' שוחט:**

אני רק מבקש.

**אברהם בורג (העבודה):**

– – – אתה לא צנזור – – –

**היו"ר א' סלמוביץ:**

— — — חבר הכנסת בורג

**אברהם בורג (העבודה):**

אני מבקש ממך לא להפריע לי.

**היו"ר א' סלמוביץ:**

— — — חבר הכנסת בורג

**אברהם בורג (העבודה):**

— — — אני אתנהג במליאה בדיוק כמו — — —

**היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת בורג, אני לא מאפשרת לך עכשיו.

**שר האוצר א' שוחט:**

אני לא אומר לך לא להגיב.

**אברהם בורג (העבודה):**

— — —

**היו"ר א' סלמוביץ:**

אני מבקשת מאוד, חבר הכנסת בורג.

### **אברהם בורג (העבודה):**

אל תטיף מוסר. אם יש לשר בעיות בכישורים התקשורתיים – – –

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת בורג.

### **שר האוצר א' שוחט:**

אין לי שום בעיה.

### **אברהם בורג (העבודה):**

---

### **שר האוצר א' שוחט:**

אין לי שום בעיה.

### **היו"ר א' סלמוביץ:**

חבר הכנסת בורג.

### **שר האוצר א' שוחט:**

אני רוצה להגיד, שאפילו אם זה לא נעים לשמוע, צריך גם לשמוע מה שאומרים אנשים שאחראים למערכת הזאת והם לא פקידי מדינה. הם מנהלים מערכת שמקציבה כ-2.2 מיליארדי שקל מתקציב המדינה לאוניברסיטאות, גידול ריאלי של יותר מ-30% בשלוש השנים האחרונות, שמהווים כשני-שלישים מתקציב האוניברסיטה; שני-שלישים מהתקציב, ואולי קצת יותר, 70%.

אני רוצה להפריך עוד אגדה, ואני מסתמך עליו – האגדה שיש זרימה מהאוניברסיטה לתעשייה, ולא הפוך, מהתעשייה לאוניברסיטה. אני אומר לכם דברים שנאמרו לי במפורש, לא לי, לממשלה כולה,

שאין זרימה של אנשים שעוזבים את משרותיהם במערכת ההשכלה הגבוהה למערכת התעשייה, אף שהשכר בתעשייה גבוה יותר. המצב הפוך. יש פניות מהתעשייה להיכנס למערכת האקדמית.

אני אגיד יותר מזה: אין בעיה למלא את התקנים, גם של המרצים, שבשלב ראשון באים למערכת הזאת אחרי שהם מסיימים את הפוסט-דוקטורט במקום זה או אחר; אין בעיה. מספר הפניות רב ממספר התקנים. הבעיה היא בתקנים ולא ברצון לבוא להשתלב בתוך המערכת הזאת.

זה לא אומר שהשכר גבוה. שלא תבינו אותי לא נכון – – –

#### **תמר גוז'נסקי (חד"ש):**

אפשר להגיד "נמוך". למה להגיד "לא גבוה"?

#### **שר האוצר א' שוחט:**

אני חוזר ואומר, שאנחנו צריכים להיצמד לעובדות. אין זרימה מהאוניברסיטאות למערכת הכלכלית, המצב הוא בדיוק הפוך. אין בעיה למלא את התקנים כולם על-ידי אנשי סגל שרוצים להיות אנשי סגל, אשר סיימו את לימודי הדוקטורט, עשו את הפוסט-דוקטורט, ופנו למערכת האקדמית, לאוניברסיטאות, כדי להצטרף אליהן. אלה הן העובדות, וכל אחד שיכול לתת כאן אלף נאומים צריך להישאר צמוד לעובדות.

#### **תמר גוז'נסקי (חד"ש):**

אדוני, לא הבאת עובדות – – – אמרת: עובדות. איפה העובדות? לא נקבת אפילו במספר אחד, כמה עברו מהתעשייה לאקדמיה.

#### **שר האוצר א' שוחט:**

ציינתי עובדה שנסמכת על דבריו של ראש ות"ת שהופיע בממשלה – – –

#### **תמר גוז'נסקי (חד"ש):**

אני לא מתווכחת – – –

## שר האוצר א' שוחט:

— — — תסלחי לי, שאמר את הדברים באופן מוסמך, זה כתוב בפרוטוקול של ישיבת הממשלה. הוא אמר את זה קודם בישיבה פנימית; ביקשתי ממנו שיבוא לממשלה. זה לא אומר שהוא לא אומר שצריך לעשות שינויים, ואני אגיד מייד מה צריך לעשות, אבל אני רוצה שחלק מהדברים שמשמשים כרקע לדיון הזה יהיו ברורים וחד-משמעיים.

אי-אפשר להשתמש בארגומנטים לא נכונים, אי-אפשר להשתמש בעובדות לא מדויקות, כשמקיימים דיון כל-כך רציני במשבר כל-כך חמור.

אני רוצה להגיד משהו בעניין השכר. השכר נמוך. השכר נמוך, אבל אני רוצה להגיד מה העלויות, ואני לא מדבר על עלות ביטוח לאומי ועל עלות פנסיונית, אני מדבר על עלות השכר כאשר מביאים בחשבון את הסכומים שמשולמים בזמן שנת השבתון, בהיקפים אדירים של עשרות אלפי דולרים, ואני מחלק את זה לשנת עבודה.

## יורם לס (העבודה):

כמה עולה — — — בחוץ-לארץ? כמה האש"ל — — —

## לימור לבנת (הליכוד):

— — —

## נעמי חזן (מרצ):

— — —

## לימור לבנת (הליכוד):

שבתון — זאת הטבה?

## שר האוצר א' שוחט:

כן, ואני אסביר לך למה כן. אם לא תצעקי, אני אסביר לך למה כן.

לימור לבנת (הליכוד):

---

שר האוצר א' שוחט:

אני אתן לך תשובה למה כן.

נעמי חזן (מרצ):

---

שר האוצר א' שוחט:

אני אתן לך תשובה למה כן.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת.

נעמי חזן (מרצ):

---

שר האוצר א' שוחט:

אני אתן לך תשובה למה כן.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, לא מכל הצדדים. הוא לא יכול לשמוע את קריאות הביניים.

**שר האוצר א' שוחט:**

שכן יש מדינות בעולם – – –

**נעמי חזן (מרצ):**

– – –

**היו"ר ד' שילנסקי:**

אבל אי-אפשר לשמוע.

**קריאות:**

– – –

**דוד לוי (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש – – – חברי הכנסת שלא חוששים אפילו מאיום של שר בממשלה, והתפיסה הזאת – – – השרה אלוני – – –

**יורם לס (העבודה):**

– – –

**קריאות:**

– – –

**היו"ר ד' שילנסקי:**

רגע, רק רגע, רבותי.

קריאות:

---

יורם לס (העבודה):

---

דוד לוי (הליכוד):

---

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, חברי הכנסת, רק רגע.

דוד לוי (הליכוד):

--- הלובי החברתי ---

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת לוי ---

דוד לוי (הליכוד):

---

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת לוי ---

**דוד לוי (הליכוד):**

— — — תן לנו תשובות — — —

**שר האוצר א' שוחט:**

אתה תקבל תשובה.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

חברי הכנסת.

**דוד לוי (הליכוד):**

— — —

**שר האוצר א' שוחט:**

אם רק תאזין, תקבל תשובה.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

רק רגע. אדוני השר, רק רגע — — —

**דוד לוי (הליכוד):**

— — — תן תשובות. הנושא רציני — — —

**היו"ר ד' שילנסקי:**

חברי הכנסת, קוראים קריאת ביניים על מנת שהנואם ישמע ויוכל להשיב, אבל כאשר קוראים קריאות ביניים מכל הצדדים הנואם לא שומע אותן — — —

### **דוד לוי (הליכוד):**

האם אדוני היושב-ראש שם לב שמכל ספסלי הבית – – – אולי יש בזה משהו צודק?

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

אבל הנואם לא יכול היה לשמוע.

### **דוד לוי (הליכוד):**

– – – לא לשמוע.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

טוב, אדוני השר, בבקשה.

### **שר האוצר א' שוחט:**

אני אגיד לך, חבר הכנסת לוי, אם תואיל להקשיב, בדיוק במה אני מדבר, אבל אם תואיל להקשיב כמובן. יכול להיות שאתה, במשך קרוב ל-14 שנים, כאשר ישבת בממשלה, לא קראת את תקציבי ההשכלה הגבוהה, דאגת שהם יישחקו שנה אחרי שנה – – –

### **דוד לוי (הליכוד):**

הוויכוח הזה נלוז. אתה בממשלה היום. אתה שר האוצר. שנתיים מלאו לכהונת ממשלה – עוד מעט; שני תקציבים. אז תואיל לתת תשובות.

### **שר האוצר א' שוחט:**

אני נותן את התשובה. הרי אני נותן את התשובה אבל אתה לא מקשיב – – –

### **דוד לוי (הליכוד):**

אתה לא אומר כלום.

**שר האוצר א' שוחט:**

אתה לא מקשיב. אני אגיד לך בדיוק מה עשיתם – – –

**דוד לוי (הליכוד):**

כך אתה עושה להם?

**שר האוצר א' שוחט:**

הרי אמרתי לך, שאת יחסך לפרופסורים אנחנו יודעים – – –

**דוד לוי (הליכוד):**

– – –

**שר האוצר א' שוחט:**

אנחנו יודעים את יחסך לפרופסורים. שמעתי אותך מדבר על הפרופסורים. שמעתי אותך.

**דוד לוי (הליכוד):**

אתה מתעלם, אתה מתכחש לעובדות; ואתה, במצח נחושה, אומר לכנסת דברים; הכול בסדר – – –

**היו"ר ד' שילנסקי:**

חברי הכנסת, אני מבקש.

**דוד לוי (הליכוד):**

הם לא מבינים; האדון הגדול יודע הכול – – –

**היו"ר ד' שילנסקי:**

חבר הכנסת לוי – – –

**דוד לוי (הליכוד):**

– – –

**היו"ר ד' שילנסקי:**

חבר הכנסת לוי, אני אודה לך – – –

**דוד לוי (הליכוד):**

– – – השביתה תהיה ממושכת וכואבת.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

חבר הכנסת לוי, קריאת ביניים היא לגיטימית, אבל היא לא צריכה להיות ארוכה. תאפשר לשר לדבר.

**שר האוצר א' שוחט:**

חבר הכנסת לוי, כדי שתאזין וכדי שתשמע אני אבוא ואומר לך את העובדות שאולי הן לא נעימות לך  
– – –

**דוד לוי (הליכוד):**

לי? זה דבר רגשי?

**שר האוצר א' שוחט:**

לך כחבר הליכוד, לך כחבר הממשלה ששלטה במשך מספר כזה וכזה של שנים – – –

**דוד לוי (הליכוד):**

עשיתי משהו במשך השנים האלה, ואפילו אדם כמוך לא יתכחש לזה, ואם תתכחש, יש לי הגדרה – –

**שר האוצר א' שוחט:**

אני אחזור ואומר, שהממשלה שאתה כיהנת בה שחקה את התקציבים של ההשכלה הגבוהה, שחקה את רמת ההשכלה הגבוהה, שחקה – – –

**דוד לוי (הליכוד):**

הממשלה שבה אתה שר האוצר מתנכלת למרצים, מתנכלת לאקדמיה – – –

**היו"ר ד' שילנסקי:**

חבר הכנסת לוי, אני אודה לך – – –

**דוד לוי (הליכוד):**

– – – תיתן תשובה לכנסת.

**שר האוצר א' שוחט:**

אני נותן תשובה – – –

**היו"ר ד' שילנסקי:**

חבר הכנסת לוי, בכל זאת.

**שר האוצר א' שוחט:**

אתה לא תפריע לי לדבר ואתה תשמע את האמת אפילו היא כואבת לך.

**דוד לוי (הליכוד):**

זה לא הלובי החברתי שם, אתה תיתן תשובה ואת האמת. אל תעשה צחוק מהכנסת. אל תאיים על חברי הכנסת.

**שר האוצר א' שוחט:**

אני לא מאיים על איש.

**דוד לוי (הליכוד):**

לאמת מידה זאת לא נגיע. זאת התנשאות, סחרור.

**שר האוצר א' שוחט:**

אני לא מאיים על איש. רק תשמע: כשאתה ישבת בממשלה גרמת רק לשחיקה ולהרס של האוניברסיטאות.

**דוד לוי (הליכוד):**

אתה בפרלמנט, אתה תיתן תשובות. אתה תפתור את הבעיה. אתה לא תתנשא.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

חבר הכנסת דוד לוי, אני חוזר ומבקש ממך, קראת כמה קריאות ביניים ארוכות, עכשיו נאפשר לשר להשיב.

**שר האוצר א' שוחט:**

ובכן, אני חוזר ואומר, שבמשך שנים שחקו את תקציבי האוניברסיטאות, שחקו את התשתית המדעית, שחקו את הספריות, שחקו את המעבדות – ועשתה זאת הממשלה לאורך זמן ולאורך דרך.

הממשלה הזאת קבעה בתוכנית תלת-שנתית, שהיא מגדילה באופן ריאלי את תקציבי האוניברסיטאות, והיא עושה זאת, ועל כך מעידים ראשי המערכת שהם ראשי האוניברסיטאות וראשי ות"ת, ואינם צריכים לבוא אל הכנסת ולנסות למצוא חן בעיני גוף כזה או אחר. הם אומרים זאת ליד שולחן הממשלה ובכל מקום אפשרי.

אני חוזר ואומר, את הנתונים אשר עליהם מסתמכת המערכת – ויש מקומות בעולם, למשל באירופה, שבהם לא מקובלת שנת שבתון. השבתון נלקח מתוך תקציבי מחקר, ולכן ההשוואה צריכה להיעשות על-פי – – –

### **יורם לס (העבודה):**

אנחנו במזרח התיכון, אם אתה לא יודע. אנחנו צריכים לנסוע לאירופה. באירופה צריכים שבתון? נוסעים חצי שעה מבריסל לאמסטרדם.

### **נעמי חזן (מרצ):**

— — —

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

חבר הכנסת לס, שמענו, תקבל תשובה. בבקשה, אדוני השר.

### **שר האוצר א' שוחט:**

עלות של פרופסור במדינת ישראל, בדולרים, היא העלות השנייה בגובהה לאחר ארצות-הברית; יותר מביפן, יותר מבגרמניה, יותר מבאירופה. ואולי זה לא נעים – – –

### **נעמי חזן (מרצ):**

כמה מתוך זה מגיע לידידיו של המרצה?

### שר האוצר א' שוחט:

חברת הכנסת חזן, אני מבקש ממך, אם יש מספר שאני אומר והוא איננו נכון – תוכלי לענות. אבל תני לי להגיד, המספרים מונחים לפני.

### לימור לבנת (הליכוד):

הוא עוד לא אמר את המספרים.

### שר האוצר א' שוחט:

המספרים מונחים לפני. אני אוכל להגיד לך בדיוק, שעלות של פרופסור במשרה מלאה בארצות-הברית היא בממוצע 61,000 דולר בשנה, בישראל – 55,000 דולר, ביפן – 46,000 דולר, ובאירופה – בכלל זה גרמניה, בריטניה ושבדיה – 50,000 דולר. אז מובן שאפשר – – –

### לימור לבנת (הליכוד):

לאן זה הולך?

### שר האוצר א' שוחט:

אני אגיד בדיוק. זה הולך לשכר, זה הולך לשלוש קרנות השתלמות, זה הולך לעובדה שפרופסור במשרה מלאה מקבל בזמן שהותו בשנת השבתון כ-7,000 דולר לחודש. זאת עלותו. המספרים האלה הם המספרים שבאים אלי מפי אלה שאחראים למערכת. האם אתם שואלים אותי – – –

### תמר גוז'נסקי (חד"ש):

כמה פרופסורים יש בסגל?

### היו"ר ד' שילנסקי:

חברת הכנסת גוז'נסקי, יש שאלה ברשות היושב-ראש בתום דברי השר. אם יהיה לו זמן – תקבלי.

## **תמר גוז'נסקי (חד"ש):**

כאשר חבר הכנסת דוד לוי הרצה הרצאות לא הפרעת לו.

## **שר האוצר א' שוחט:**

חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, אבל אפשר גם לקחת בגדול את המספרים ולדעת ששכר הסגל האקדמי באוניברסיטאות הוא בערך כמיליארד שקל מתוך תקציב של 3 מיליארדים. יש לנו בערך 4,800, אפילו 5,000 אנשי סגל. זאת אומרת, העלות הממוצעת – אני אומר עלות, לא שכר – היא בערך 200,000 שקל.

נכון שהשכר של המרצים הצעירים, אלה שמצטרפים למערכת, הוא נמוך, אבל היה איזה תהליך, הוקמה ועדה – בניגוד לדעת האוצר – שאמרה שצריך לעשות שיפורים בשכר בהיקפים כאלה ואחרים. אני מוכרח להגיד, שהפער בין האוצר לבין ועדת-צור איננו גדול.

אבל, על מה מדבר הסגל האקדמי? הוא מדבר על הכפלת השכר. במקום עלות שנתית ממוצעת של 200,000 שקל לעובד סגל, זה יהיה 400,000 שקל לשנה. על זה הוא מדבר. ואנחנו לא בני-השיח של הסגל.

## **לימור לבנת (הליכוד):**

— — זה לא נכון.

## **שר האוצר א' שוחט:**

יש המעסיקים שלהם, והם ועד ראשי האוניברסיטאות. הם המעסיקים והם עובדים אתם, והם צריכים לדבר אליהם.

אולי יש כאלה באולם שקצת מעוניינים שמערכת השכר כולה תתמוטט, שכן הרי אני כבר רואה פה את הנאומים שיבואו בעקבות עניין הסגל לגבי הרופאים, לגבי האחיות, לגבי המורים, והרי כל המערכת תתרום אפס בשכר, שכן כל המערכת לכל רוחבה תהיה — —

## **דוד לוי (הליכוד):**

עכשיו אנחנו מבינים. יש תשובה. כדי להרתיע את האחרים צריך להכות את אלה.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

אי-אפשר כך. חבר הכנסת לוי, זה בלתי אפשרי כך. אדוני השר, אני ער לכך שהיו לך הרבה קריאות ביניים, אני מעריך אותן בשלוש דקות ואני מוסיף לך אותן.

### **שר האוצר א' שוחט:**

זה גם בלתי אפשרי; יושב פה חבר הכנסת שכל מטרתו היא שלא לתת לי לדבר. העובדות לא כל כך מעניינות אותן, אז מה אני יכול לעשות?

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

אם הערכתי לא היתה מדויקת, אוסיף לך עוד דקה או שתיים. בבקשה.

### **דוד לוי (הליכוד):**

תן לו שיגמור, אנחנו מחכים לתשובות.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

אני חוזר ומבקש, לשר האוצר נותרו שלוש-ארבע דקות על חשבון ההפרעות שהיו. אני מבקש לאפשר לו למצות את הזמן שנותר לו בשקט וביישוב הדעת.

### **שר האוצר א' שוחט:**

בתוך המסקנות של ועדת-צור יש אלמנט שאנחנו מאוד בעדו, ונדמה לי שגם חבר הכנסת בא-גד דיבר על כך – על שכר דיפרנציאלי. התמורה שתינתן לאותו עובד באקדמיה, במערכת ההשכלה הגבוהה, כשהוא עובד רק שם, ו-40% עובדים עבודה נוספת אולי בגלל קשיי שכר, אבל הם בתוך המשק.

### **לימור לבנת (הליכוד):**

אין להם ברירה.

## **שר האוצר א' שוחט:**

אני רוצה לראות – אפילו תכפילי את השכר, האם הם לא יעבדו בחוץ? מרצים במשפטים, בכלכלה, בהנדסה, בכל אותה מערכת, אפילו תכפילי להם את השכר את תראי אותם עובדים בחוץ גם כן.

## **לימור לבנת (הליכוד):**

אבל הם מסכימים לדיפרנציאליות.

## **שר האוצר א' שוחט:**

אני מסכים לדיפרנציאליות. אני אומר, שעל מחקר צריך לתת פרמיה, על שהות מלאה באוניברסיטה צריך לתת פרמיה, על מרצה שהוא מוצלח וטוב, על מי שמנחה דוקטורנטים ומסטרנטים – אני בעד קבלת האלמנט של שכר דיפרנציאלי בתוך המערכת הזאת. אני גם בעד חיזוק השכר של אלה שמתחילים.

אבל, אני רוצה להגיד לכם, רבותי חברי הכנסת, גם אלה שמלינים על העניין, המערכת הזאת אינה מערכת מבודדת והדרישות של הסגל כפי שמצאו את ביטוין היום ועל מה שמדברים ועל מה שמציגים בשולחן הדיונים – לא לממשלה, למערכת שמעסיקה אותם, לור"ה – ועד ראשי האוניברסיטאות – הדרישות האלה הן דרישות בלתי קבילות לחלוטין.

וכאשר אני התבטאתי ואמרתי, שאם לא תהיה התקרבות ולא יהיה משא-ומתן ולא תהיה הורדת רמת הדרישות, לצערי הרב השביתה הזאת לא תהיה שביתה קצרה, אני אומר את זה לא מתוך – – –

## **לימור לבנת (הליכוד):**

כבר שבוע ימים שלא מקיימים שום משא-ומתן.

## **דוד לוי (הליכוד):**

— — —

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

חברי הכנסת, היו די קריאות ביניים, תאפשרו לשר להשיב.

### שר האוצר א' שוחט:

קודם כול, אלה אינן העובדות. שר החינוך ואני ישבנו ביום שני בערב וישבנו בשבוע שעבר עם ועד ראשי האוניברסיטאות. הממונה על השכר ישב גם עם ראשי האוניברסיטאות, גם עם – – –

### לימור לבנת (הליכוד):

עם המעסיקים לא ישבתם.

### שר האוצר א' שוחט:

אני רוצה שתביני: מי שמעסיקים אותם ואחראים להם הם ראשי האוניברסיטאות. הם אינם עובדי מדינה, אנחנו לא המעסיקים שלהם. אנחנו מקיימים קשר גם אתם באמצעות מי שעוסק אצלנו בשכר ובאמצעות הקבוצה שמנהלת את המשא-ומתן מטעם ראשי האוניברסיטאות, שהם המעסיק שלהם. הבעיה היא – – –

### לימור לבנת (הליכוד):

מי שממונה על השכר באוצר אמר הבוקר ששבוע ימים אין משא-ומתן.

### שר האוצר א' שוחט:

הבעיה היא לא הקומוניקציה. הבעיה היא מה שמבקשים ומה שרוצים. אני אומר לכם, אפשר בהינף יד למוטט את כל מערכת השכר במדינת ישראל. הבעיה איננה בעיה תקציבית בלבד. זו בעיה של מערכת שאתה אנחנו חיים. זו בעיה שגם חברי הכנסת, ואני יודע שהם רוצים את טובת ההשכלה הגבוהה לא פחות מהממשלה ולא יותר מהממשלה, גם הם צריכים להבין שיש מערכת של הידברות שנמצאת על בסיס מסוים.

והרי כל אחד מבין שהבעיה לא התעוררה היום. היה הסכם שכר עם הסגל האקדמי שהיה צריך להחזיק מעמד עד שנת 2011, וההסכם נחתם לא בזמן הממשלה הזאת. ההסכם הזה דיבר על מנגנון שחיקה ועל תוספות שכר שצריך לתת אותן מדי שנה. המערכת הזאת התקיימה ועבדה, גם בשנה שעברה, על-פי ההסכם. הסגל האקדמי הודיע, שהוא מבטל את ההסכם הזה שנחתם בזמן כהונתה של ממשלה, שכפי שאתם מבינים לא אני הייתי שר האוצר בה. הממשלה שחתמה על ההסכם חשבה שיש בזה פתרון. אנחנו רק הוספנו על תקציבי האוניברסיטאות.

כל אלה שמתהדרים בדאגתם לאוניברסיטאות ולהשכלה הגבוהה, יואילו לחזור הביתה, לדפדף בספרי התקציב, לראות מה עשו הממשלות במשך השנים, לראות את השחיקה, ולראות מה עשינו בתקציב ההשכלה הגבוהה בשנים האחרונות.

### **דוד לוי (הליכוד):**

אין לשר האוצר תשובה. אדוני היושב-ראש, אין לו תשובה.

### **האשם מחאמיד (חד"ש):**

---

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

אני לא יכול לאפשר.

### **האשם מחאמיד (חד"ש):**

אז אני אצעק גם-כן.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

חברי הכנסת, אני מצטער. חבר הכנסת האשם מחאמיד, אינני יכול, אם אני אתן לך – אצטרך לתת לחברים נוספים. אני מבקש מכולם. שר האוצר אמר שהוא מסיים, נא לאפשר לו לסיים בניחותא.

### **שר האוצר א' שוחט:**

חבר הכנסת דוד לוי, אני אגיד לך בדיוק. קודם כול צריך לברר על בסיס משותף של הבנה מה הן העלויות, מה ההשוואה לעולם הגדול, מה היכולת לתת, כמה הדבר משפיע, מה אפשר להתאים בהתאם להמלצות ציבוריות. אבל אני אומר לכם, שאם התביעה היא כפי שהיא מונחת היום, חבל על מפגש, שכן התביעה הזאת היא מחוץ לכל יכולת להיענות לה.

### **דוד לוי (הליכוד):**

מה מציע האוצר?

### שר האוצר א' שוחט:

אמרתי שני דברים. חבר הכנסת לוי, אני מציע שהסגל האקדמי ייכנס למשא-ומתן מייד עם ראשי האוניברסיטאות על האפשרויות, על הדברים שהם רציונליים. הממשלה גם היא ממשלה רציונלית. זו ממשלה שהקציבה לחינוך יותר כסף מכל ממשלה אחרת. זו ממשלה שהגדילה את תקציבי ההשכלה הגבוהה, זו ממשלה שחושבת שההשכלה הגבוהה היא דבר חשוב. אני קורא לסגל להיכנס מייד למשא-ומתן עם ראשי האוניברסיטאות על איזה דבר סביר שאתו אפשר לחיות.

אני גם קורא להם להפסיק את השביתה, לא לגרום לכך שילך לאיבוד סמסטר שלם, לא לגרום לכך שהסטודנטים לא ייבחנו במהלך הסמסטר הזה. אני אומר את הדברים לא כממשלה שרוצה ברעת ההשכלה הגבוהה, אלא כממשלה שהוכיחה בדיוק את ההיפך מזה, גם בתקציבים וגם בכוונות.

### היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה, אדוני השר.

### דוד לוי (הליכוד):

מה הוא מציע?

### שר האוצר א' שוחט:

אני מבין שחברי הכנסת רוצים שההצעה תעבור לוועדה. אני מציע שההצעה תועבר לוועדת החינוך והתרבות. אם אינני טועה, יתקיים שם דיון ביום שני הקרוב.

### יעקב שפי (העבודה):

היום היה דיון.

### שר האוצר א' שוחט:

יושב-ראש ועדת החינוך, האם אני צודק בתאריך שקבעתי?

## **אברהם בורג (העבודה):**

זו העובדה הראשונה שאתה צודק בה לאורך 20 הדקות האחרונות.

## **שר האוצר א' שוחט:**

ומספר הסטודנטים שמניתי איננו נכון? אני מציע להעביר זאת לוועדת החינוך והתרבות.

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה. חברי הכנסת, אני רוצה להפנות תשומת לבכם לכך שארבעה חברי כנסת נרשמו להצעות להוריד מסדר-היום את הצעותיהם של חברים אחרים. התקנות קובעות דקה. אני מודיע שאני אקפיד על דקה. השעה מאוחרת וסדר-היום עוד ארוך.

ראשונה, חברת הכנסת לימור לבנת, המציעה להסיר את הצעתו של חבר הכנסת דוד לוי. בבקשה.

## **לימור לבנת (הליכוד):**

והנה העובדות שעליהן שר האוצר לא דיבר היום. זה עשרה ימים, עשרה ימי לימודים, מושבתיים כל המוסדות להשכלה גבוהה. 100,000 סטודנטים מושבתיים. זה שבעה ימים, בניגוד למה שאמר השר מעל הדוכן, לא מתקיים שום משא-ומתן. משמעות הדבר היא, שאין קץ ולא נראה גם קץ לשביתה הזאת.

אבל מעבר לזה אני רוצה להעיר הערה נוספת.

## **אברהם פורז (מרצ):**

---

## **לימור לבנת (הליכוד):**

אני מייד מגיעה למרצ, חבר הכנסת פורז. אני כבר מגיעה לשינוי, חכה.

אני רוצה להעיר עוד הערה שהיא בעיני ההערה המרכזית. מוזר מאוד בעיני, יותר ממוזר, שכאשר מערכת ההשכלה הגבוהה מושבתת, שר החינוך לא מתבטא, לא מדבר, לא שומעים את קולו במשך כל השבועיים של השביתה. שר החינוך – – –

#### **יורם לס (העבודה):**

את מדברת על עובדות?

#### **לימור לבנת (הליכוד):**

שר החינוך והתרבות לא נמצא פה כדי להשיב על הצעות לסדר-היום בנושא הכל-כך חשוב הזה ושולח את שר האוצר. אני חושבת שזה דבר מבזה. אם שר החינוך לא מסוגל לטפל במשבר הזה, שיקום ויתפטר, כי גם במשברים אחרים הוא לא היה מסוגל לטפל.

#### **מיכה גולדמן (העבודה):**

— — —

#### **לימור לבנת (הליכוד):**

זה שנכנסת עכשיו, סגן שר החינוך, עם כל הכבוד לך – – –

#### **מיכה גולדמן (העבודה):**

את מחפשת כותרת.

#### **היו"ר ד' שילנסקי:**

אדוני סגן השר, סימנת לי משהו וראיתי. חברת הכנסת לבנת, זמנך תם, אבל מאחר שהפריעו לך, את מקבלת עוד רבע דקה.

#### **לימור לבנת (הליכוד):**

אני מסיימת. סגן שר החינוך, שהואיל בטובו להיכנס למליאה ממש ברגע זה, לא שמע, לא את ההצעות, לא את נאומי של השר, לא את תשובתו. שום פתרון לא ניתן כאן היום על-ידי שר האוצר. גם שר החינוך בעצם לא מציע פתרון. אני חושבת שזה ביזיון, בוודאי לשני השרים האלה, אבל לממשלה כולה, ובינתיים אין פתרון ל-100,000 סטודנטים שובתים, למערכת ההשכלה הגבוהה שמושבתת. לא הוצעו כאן פתרונות ממשיים לשום בעיה מהבעיות שהועלו. תודה רבה.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

חבר הכנסת אברהם בורג מבקש להציע הצעה אחרת, היינו להסיר את הצעתו של חבר הכנסת גונן שגב.

חברת הכנסת לימור לבנת, אני מבקש את סליחתך, אבל בדקה האחרונה הייתי עסוק בבירור עם סגנית מזכיר הכנסת ולא שמתי לב. פורמלית, ביקשת להסיר את הצעתו של חבר הכנסת לוי?

### **לימור לבנת (הליכוד):**

כן.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה. חבר הכנסת אברהם בורג, בבקשה.

### **אברהם בורג (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, אדוני שר האוצר, כנסת נכבדה, שמעתי בעיון את דבריו של שר האוצר, ואני רוצה להגדיר אותם כתיאור אובייקטיבי לא ממצה של עמדת צד אחד בסכסוך. משום שדומני, אדוני שר האוצר, שכל הנתונים לא-נתונים שהצגת בפני הכנסת, שיש מגמות אבל אין מספרים, יש תהליכים אבל אין פרטים, הם דברים בלתי רלבנטיים לנושא הדיון. כאשר אתה רוצה להשוות את מעמדם של אנשי הסגל למה שקורה בעולם, תשווה השכלה גבוהה בארץ להשכלה גבוהה בעולם – תשתיות, מחקר, מימון ממשלתי, שכר.

### **שר האוצר א' שוחט:**

על זה הוויכוח.

## **אברהם בורג (העבודה):**

אתה לוקח פקטור אחד וממנו אתה בונה תלי-תלים של תיאוריה, כשאתה לא שם לב לדבר אחד, לא פעם ראשונה, לא פעם שנייה ולא פעם שלישית, שקיימת מצוקת אמת בקרב האנשים ששובתים. אנשים רציונליים, שפויים, רגועים בדרך כלל, לא עולים על עץ בגובה שכזה אלא אם כן יש מצוקת אמת, ומצוקת אמת לא פותרים בנתוני מקרו. מצוקת אמת פותרים ברגישות, בתשומת לב, לשבת, להתחשב; יש להגיד: על זה יושבים יום ולילה עד שיצא עשן לבן, ולא – בינתיים העמדות רחוקות, אז לא יושבים. איזה מין גישה של משא-ומתן זאת?

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה. חבר הכנסת דוד מגן מבקש להסיר את הצעתה של חברת הכנסת נעמי חזן.

## **דוד מגן (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, יושב-ראש ועדת החינוך והתרבות של הכנסת התייחס לתוכן הדברים של שר האוצר. אני רוצה להתייחס לאווירה.

אדוני שר האוצר, לא נתקלתי במצב שחבר ממשלה מתייחס בשוויון נפש שכזה לשביתה כל כך חמורה. כל יום שהיא תימשך עוד, כך יקשה לסיים אותה. האם אתם מבקשים לחנך את הסקטורים השונים לדבר עמכם רק באמצעות הבערת צמיגים וחסימת צמתים? זו הדרך היחידה לדבר עם הממשלה ולנער אותה קצת? הייתי מצפה לגמישות יתר מהממשלה, שצריכה להציע הצעות קונסטרוקטיביות ולשבת בצורה הוגנת וכנה למשא-ומתן עם השובתים ועם נציגי משרד החינוך והתרבות, כדי לסיים את השביתה המיותרת הזאת.

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה, יפה מאוד. תמציתי ובמסגרת הזמן.

חבר הכנסת רן כהן מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת האשם מחאמיד.

## **רן כהן (מרצ):**

אדוני היושב-ראש, קודם כול אני מוחה על הדברים שאמרה כאן חברת הכנסת לימור לבנת. השר רובינשטיין עושה מאמץ אדיר לנסות ולסייע בידי אנשי ההשכלה הגבוהה, המרצים, אנשי האוניברסיטאות. הוא מביע עמדה, לדעתי מאוזנת, שדבקה בדוח-צור ומנסה להגשים אותו ככל שניתן. נכון, הוא חבר ממשלה והוא מחויב לקיים את המערכת הממשלתית יחד עם שר האוצר, אבל הוא הדוחף לפתרון, כדי להביא את ההשכלה הגבוהה למצב טוב יותר. הדבר הזה בא לידי ביטוי גם

בעמדה של מרצ, שקיימה דיון לפני שבוע והוציאה את הודעתה המוסמכת בעניין הזה, שבאה לתבוע פתרון ושיפור מעמדם של המורים.

אני רק רוצה להעיר עוד הערה אחת, ולכן ביקשתי את רשות הדיבור. האחרונים בבית הזה שיש להם פתחון-פה בעניין מצוקת ההשכלה הגבוהה הם אנשי הליכוד, משום שאם משהו הביא למצב שבו מרצים, גם צעירים וגם בכירים, במיוחד צעירים, חיים בחרפת רעב כמעט, זה היה בזמן שלטון הליכוד, שהעדיף התנחלויות, כבישים, כל מיני דברים אחרים במקומות ההם, אבל לא השכלה הגבוהה.

**יוסף בא-גד (מולדת):**

---

**היו"ר ד' שילנסקי:**

חבר הכנסת רן כהן, זמנך תם.

**רן כהן (מרצ):**

אני מסיים.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

משפט אחד ותגמור.

**רן כהן (מרצ):**

אדוני היושב-ראש, תאמין לי, עכשיו אתה ממש מפתיע אותי: הם צועקים עלי וגם אתה צועק?

**היו"ר ד' שילנסקי:**

השעון צלצל.

## **רן כהן (מרצ):**

אז תשתיק אותם, ואני אדבר פחות מלימור לבנת.

אני מבקש, אדוני שר האוצר, להיכנס מייד למשא-ומתן רצוף, לא ביום שני ולא ביום שלישי, עוד הלילה ומחר בבוקר, ולהגיע לפתרון של העניין הזה, כי ההשקעה בהשכלה הגבוהה זו השקעה בהון אנושי, ואתה יודע את עמדתי, שהשקעה בתשתית היא השקעה הכי כדאית והשקעה בתשתית האנושית היא כדאית עוד יותר מהשקעה בתשתית הפיסית. תודה.

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה לך. אני רוצה להפנות תשומת לבך: אמרתי לחברת הכנסת לימור לבנת, כשהשעון צלצל, שעל חשבון ההפרעות אני נותן לה עוד רבע דקה, והיא לא עברה את זה. לא חשוב, תמיד אפשר לקנטר את היושב-ראש, ככל שרוצים.

## **לימור לבנת (הליכוד):**

הוא מילא את חובתו לבוחריו.

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

חבר הכנסת אברהם פורז.

## **האשם מחאמיד (חד"ש):**

מה הוא רוצה?

## **אברהם פורז (מרצ):**

מה אני רוצה? להסיר את הצעתו של חבר הכנסת בא-גד.

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

אתה יודע שבאופן פורמלי – לא תמיד מבקשים להסיר, אלא רוצים להשתתף בדיון. זה מקובל.

### **אברהם פורז (מרצ):**

חברי הכנסת, אני שואל את עצמי כל פעם, לאיזה שיא של פופוליזם יכולה הכנסת הזאת להגיע. הרי אין דרישה של מישהו שאתם לא תומכים בה. ומה אתם רוצים לעשות, למוטט את כלכלת ישראל? מה אתם רוצים, להדפיס כסף כמו בימי יורם ארידור? החברים הכי טובים שלי הם במוסדות להשכלה גבוהה, יש לי שם חברים יותר מאשר בעשירון התחתון ובשכונות המצוקה, אבל מה אתם רוצים שיעשה שר האוצר? שהוא ידפיס כסף?

### **רן כהן (מרצ):**

לא.

### **אברהם פורז (מרצ):**

אתם רוצים שהוא יגדיל את הגירעון? הרי אתם, אנשי הליכוד, צעקתם נגד הגדלת הגירעון.

### **דוד לוי (הליכוד):**

בינתיים אתם לא עשיתם כלום. כל הזמן: הליכוד, הליכוד, הליכוד.

### **אברהם פורז (מרצ):**

דוד לוי, אני רוצה לומר לך: יש בעיות אמיתיות בהשכלה הגבוהה – – –

### **רן כהן (מרצ):**

מי נתן קצבאות לילדים, אנחנו או אתם? מי משקיע בתשתיות, אנחנו או אתם?

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

חברי הכנסת. חבר הכנסת פורז, אתה דיברת חצי דקה, חצי דקה היו קריאות ביניים. אתה מקבל עוד חצי דקה.

### **אברהם פורז (מרצ):**

יש בעיות אמיתיות במוסדות להשכלה גבוהה, וחלק מהתביעות מוצדקות. ועדת-צור קבעה, שחלק מהנושאים הם מוצדקים, אבל כל עוד אנשי הסגל האקדמי יישארו על העץ הגבוה שעליו הם טיפסו, בדרישה לתוספות שכר בלתי אפשריות, שימוטטו את כל מערכת השכר במשק, אי-אפשר להיעתר להם. לכן, הכנסת הזאת, אם היא רוצה לגלות אחריות, לא יכולה לפנות רק לשר האוצר ולהגיד לו: תיעתר; ולשר החינוך – תיתן, הם צודקים. צריך לפנות גם אליהם ולומר להם, שצריך לרדת מהעץ ולנהל משא-ומתן ענייני.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה. חבר הכנסת יורם לס מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת יוסי כץ.

### **יורם לס (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, אדוני שר האוצר, אני מבקש לפנות אליך אולי בנימה אישית, כמי שהיה חבר הסגל האקדמי בדרגה הגבוהה ביותר, כפרופסור מן המניין. כאשר אני עברתי למקום הזה, השכר שלי הוכפל, כמעט הוכפל, ואם הייתי מרצה – זה היה משולש – – –

### **אברהם פורז (מרצ):**

יש שם שבתון.

### **יורם לס (העבודה):**

ואני רוצה לומר לך: אנשי הסגל האקדמי, כמו חברי הכנסת, עובדים מסביב לשעון במסגרת החופש האקדמי, ובשביל איכות ומצוינות צריך לשלם.

ולעניין השבתון שנאמר בדברי השר ובדברי חבר הכנסת פורז: כששר נוסע לחוץ-לארץ הוא מקבל אש"ל, הוא לא חוזר עם דולרים. השבתון הוא אחד המחסומים החזקים ביותר מפני השקיעה של מדינת ישראל למצב של עולם שלישי, שבתוכו אנחנו נמצאים פה במזרח התיכון. אנשים צריכים לצאת לחוץ-לארץ ולהביא את דבר העולם הגדול למדינה שלנו, והם לא מביאים משם כסף. תשכח מהשבתון, אדוני שר האוצר, תסתכל על תלוש המשכורת. תרכך את לבך, תשנה את המצב, לך לקראת המרצים ותפתור את הבעיה.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה. חברי הכנסת, סגן שר החינוך ביקש להשתלב בדיון. אני לא סמכתי על הזיכרון, בדקתי את תקנה 88(ב), ובעצם על הסעיף שחבר ממשלה יכול להתערב בכל שלב – – –

**גונן שגב (צומת):**

הוא לא חבר הממשלה.

**רחבעם זאבי (מולדת):**

הוא לא חבר הממשלה.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

תסלחו לי, אולי תרשו לי לגמור?

**חיים דיין (צומת):**

— — —

**היו"ר ד' שילנסקי:**

חבר הכנסת דיין, מה אתה מתווכח עם סגן השר?

אני רוצה לגמור את דברי: בכל אופן, המקרה הזה לא עונה על התקנה, אבל מאחר שהוזכר פה שר החינוך, והוא מייצג את שר החינוך – באותה נקודה שהוזכרה היעדרותו של שר החינוך, אני נותן לסגן השר לא דקה אחת אלא שתי דקות.

**סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה – – –

**רחבעם זאבי (מולדת):**

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להעיר על זה: הוא לא השתתף בדיון, שר החינוך לא כיבד אותנו בדיון. תקנה 88(ב) נותנת את הזכות לחבר ממשלה. סגן שר אינו חבר ממשלה. מה שאתה עושה כאן זה על חשבון המתמידים בבית. יש לנו סעיפים מאוחרים יותר, ואתה תשאיר אותנו מאוחר מאוד מפני שהוא תפס טרמפ והגיע הנה במקרה. היה דיון חשוב, והוא לא השתתף בו. יש לי סעיף שאני מחכה לו מהבוקר.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

הוויכוח הזה באותו נושא ייקח הרבה יותר זמן. יש כלל: כשמזכירים בן-אדם, כשיש עליו ביקורת באופן אישי, בסך הכול – – –

### **רחבעם זאבי (מולדת):**

הודעה אישית בסוף הדיון.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

חבר הכנסת זאבי, לי יש גישה כזו – –

### **רחבעם זאבי (מולדת):**

אבל זה על חשבוננו.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

– – לאורך כל הדרך. הוא שמע שדובר בקשר לשר החינוך. אני מקציב לו שתי דקות. שום אסון לא יקרה, זו הגינות אלמנטרית. אני מבקש, רבותי: השעה מאוחרת, אנחנו נתווכח עכשיו עשר דקות על שתי הדקות. בבקשה, אדוני סגן השר.

### **סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, שמעתי בכניסתי למליאה את ההתקפה של חברת הכנסת לימור לבנת, ואני רוצה להבהיר: האחריות לות"ת היא של שר האוצר. זה לא ששר האוצר מחליף כאן את שר החינוך. האחריות המיניסטריאלית היא של שר האוצר. שר החינוך, כיושב-ראש המועצה להשכלה הגבוהה, נפגש עם שר האוצר בנושאים האלה, הוא שותף לשיחות טלפון יום יום ומתעדכן על-ידי שר האוצר. הוא לקח חלק בפגישה שהיתה שלשום בערב בלשכתו. גם עכשיו שר החינוך יצא,

בשעה 16:00, לתוכנית רדיו שמתייחסת גם למקרה הקשה שקרה אתמול בהרצלייה וגם לשביתה של המרצים באוניברסיטאות.

לכן, אני מבקש גם מחברי הכנסת שמתבטאים כפי שמתבטאים, שיחשבו, ולהתייחס לגופם של הנושאים ולא לקחת טרמפ על כך. הדברים מובנים, כולנו חברי כנסת, ואנחנו מכירים את המציאות. זאת אחריות כבדה, הנושא הוא קשה, צריך לתת לו פתרונות, ואני בטוח ששר האוצר יעשה את כל המאמצים כדי להגיע לפתרון שגם ישמור על האחריות של המשק הישראלי.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה. אתם רואים? לקח לו דקה אחת ולא שתיים.

חברי הכנסת, סגן שר החינוך השמיע את דברו במסגרת של דקה, לפי שיקול דעתו של היושב-ראש והחלטתו. אבל שר האוצר, לא לפי שיקול דעתי, אלא לפי התקנון, מבקש לחזור ולהשמיע את דברו, אפילו לא עולה לדוכן אלא מדבר מן המקום. בבקשה. זו זכותו האלמנטרית.

### **שר האוצר א' שוחט:**

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להעיר שתי הערות נוסף על מה שאמרתי, בעיקר לאור ההערות שנאמרו כאן.

אני פתחתי את דברי מעל הדוכן ואמרתי, ששר החינוך מעורב בכל שלבי ההתדיינות גם עם ועד ראשי האוניברסיטאות, גם אתי, גם בהתייעצויות בלתי פוסקות. נכון מה שאמר גם סגן שר החינוך, שמבחינה מיניסטריאלית ות"ת כפופה לשר האוצר והמועצה להשכלה גבוהה היא באחריותו של שר החינוך.

שר החינוך שותף לעניין, אנחנו כל הזמן בשלבי התדיינות, הוא שותף לפגישות. אני חושב שההערה כאילו הוא מסתלק מן העניין ולא לוקח אחריות, לא היתה במקומה.

דבר שני, צר לי להגיד, אני חזרתי ואמרתי ואני אומר זאת לך, חבר הכנסת מגן, שצריך, לדעתי, לקיים התדיינויות בלתי פוסקות. אני רק הגדרתי את המצב, ברמת הדרישות היום, לפי הערכתי, כמצב בלתי אפשרי להשגת הסכם ולהתדיינות, כאשר הדרישות כל כך גבוהות.

אני חוזר ואומר שני דברים, אמרתי זאת מעל הדוכן, ולצערי הרב לא שמעתי את זה כמעט משום חבר כנסת: לקרוא לסגל לחזור לעבודה, לתת אפשרות לעבור את הסמסטר ולקיים דיונים רצופים במשך שבועיים, שלושה שבועות, חודש. יש עמדת הממשלה, יש דוח-צור, יש עמדת הסגל. לפי דעתי, אם יקרו הדברים האלה במקביל, תיפסק השביתה, ישבו וידונו, ויגיעו גם לתוצאה.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה. חבר הכנסת דוד לוי, האם אתה מסכים שהצעתך תעבור לוועדה?

### **דוד לוי (הליכוד):**

אני מסכים, ואני סומך על יושב-ראש הוועדה.

### **אברהם בורג (העבודה):**

בכל המקרים.

### **אברהם פורז (מרצ):**

ועדת החינוך כבר קיימה כמה דיונים. אולי כדאי להעביר את הנושא לוועדת הכספים?

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

חבר הכנסת פורז, אם יוחלט להעביר לוועדה, ועדת הכנסת תקבע לאיזו ועדה. כך זה לפי התקנון, כשיש שתי הצעות.

### **לימור לבנת (הליכוד):**

עד השביתה הבאה – – –

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

חבר הכנסת גון שגב, האם אתה מסכים להעביר את הנושא לוועדה?

### **גון שגב (צומת):**

אני מסכים.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

חברת הכנסת נעמי חזן?

**נעמי חזן (מרצ):**

אני מסכימה.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

חבר הכנסת האשם מחאמיד?

**האשם מחאמיד (חד"ש):**

אני מסכים שהנושא יועבר לוועדת החינוך.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

ועדת הכנסת תחליט לאיזו ועדה, בהתאם לנוהג, אם יש שתי הצעות שונות.

חבר הכנסת יוסף בא-גד?

**יוסף בא-גד (מולדת):**

אני מסכים לוועדת הכספים.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

חבר הכנסת יוסי כץ?

**יעקב שפי (העבודה):**

הוא איננו, אבל הוא מסכים.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

הוא איננו, אבל אנו נוהגים על-פי הרוב.

חבר הכנסת יוסף עזרן? הוא איננו, לא השתתף גם בדיון.

ובכן, חברי הכנסת, אני מפעיל את השעון. נא להצביע.

הצבעה מס' 15

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 25

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

25 בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני קובע שכל ההצעות, של חברי הכנסת דוד לוי, גונן שגב, נעמי חזן, האשם מחאמיד, יוסף בא-גד ויוסי כץ, עוברות לוועדה שתקבע ועדת הכנסת.

### **הצעת חוק מס שבח מקרקעין (תיקון – שיעור מיוחד להפקעה), התשנ"ג-1993**

#### **(הצעת חבר הכנסת א"ח שאקי)**

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

אנו ניגשים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק תתקע"ד – הצעת חוק מס שבח מקרקעין (תיקון – שיעור מיוחד להפקעה), התשנ"ג-1993, של חבר הכנסת אבנר חי שאקי.

יש לי הרושם שהדיון הזה יהיה יותר רגוע. כך הוא הרושם שלי, אבל בכנסת אי-אפשר לדעת. לפעמים חושבים על דיון רגוע ויש סערה, לפעמים חושבים על דיון סוער והמים רגועים.

עוד רגע, חבר הכנסת שאקי, אני אבקש ששר האוצר ישמע אותך. בבקשה.

### **אבנר חי שאקי (מפד"ל):**

אדוני היושב-ראש, אדוני שר האוצר, חברי הכנסת, אפתח בהבעת דברי תנחומים למשפחות האבלות על אלוף פיקוד המרכז וכל הקצינים שנהרגו יחד עמו. תהא נשמתם צרורה בצרור החיים, ועם שאר אבלי ציון וירושלים ינוחמו המשפחות.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

אני מצטרף לתפילה שלך. אני רוצה להגיד שאחד הקורבנות הוא בן משפחה של עובדת הכנסת, מרתה שמיר, שעובדת אתי. אני מוסר תנחומים גם למשפחה וגם לכל המשפחות האבלות. בבקשה.

### **אבנר חי שאקי (מפד"ל):**

אדוני שר האוצר, מדובר פה בהצעת חוק מס שבח מקרקעין (תיקון), שבאה לתקן מה שנראה דבר טכני מובהק.

סעיף 48 לחוק מס שבח מקרקעין שמוצע לתקן אותו הוא גלגול שלישי של סעיף 49 המקורי לחוק מס שבח מקרקעין, התשכ"ג-1963, אשר סעיף קטן (א) שבו קבע, כי במכירת כל הזכויות במקרקעין שיש ליחיד בדירתו על-ידי אותו יחיד וכן בהפקעה, יינתן למוכר זיכוי מן המס שהוא חייב בו, בסכומים האלה: על 1,000 לירות יהיה הזיכוי 100%, על 1,000 לירות נוספות – 75%, על 1,000 לירות נוספות – 66% 2/3. ועל כל סכום נוסף – 50%.

הסעיף הזה נועד במקורו לצמצם במידה משמעותית את שיעור החיוב במס שבח בשל "מכירה" כהגדרתה בחוק, בשני מצבים: א. מכירתה של דירת יחיד; ב. הפקעת מקרקעין על-ידי רשות מוסמכת.

מגמת הסעיף, כפי שמעידות שאר ההוראות, היתה להוציא כליל ממעגל המס מכירות והפקעות אשר התמורה המשתלמת בהן אינה גבוהה ומכירת דירות קטנות בבתים משותפים.

במשך השנים חלו בסעיף הזה שינויים רבים. העיקרי שבהם הוא, שמכירתה של "דירת יחיד" יצאה מתחומו של הסעיף ונקבע פטור מלא ממס בשל מכירת "דירת מגורים". כתוצאה משינוי זה, תחולת הסעיף הוגבלה להפקעת מקרקעין.

למרות כל גלגוליו של הסעיף הזה, נותרו בעינם הסכומים הנקובים לעניין ההפקעה. זאת אומרת, אף שמדד המחירים לצרכן עלה מאז התקבל החוק ועד עתה בשיעור עצום, של למעלה מפי 12,000, לא שונה שיעור הזיכוי. פירושו של דבר, שבעל המקרקעין המופקעים לצורכי ציבור יזכה כיום לפטור מדורג ממס על 30 האגורות הראשונות שיקבל בעד מקרקעיו המופקעים.

התיקון שאני מציע ימנע הנצחתה של הוראה אנכרוניסטית ומגוחכת בספר החוקים וישיב לסעיף הזה את כוחו האפקטיבי הרצוי, כפי שהיתה מטרתו המקורית.

אינני רואה, אדוני השר, שום סיבה שבעולם מדוע לא יסכים שר האוצר לתיקון הזה. בדרך כלל, בחוקים דומים, פיסקליים, זה מיתקן מאליו, או כדבר המובן מאליו, או על-פי הוראת חוק מיוחדת. מאחר שכאן, משום מה, לא הושם לב לדבר, לאנכרוניזם של ההוראה הזאת, אני מציע לכנסת לקבל את הצעת החוק הזאת ולהעביר אותה לוועדה, כדי שיידון שם העניין, ותבוטל ההוראה הקיימת בצורה שיתוקן עוול לא מובן. כאשר מפקיעים נכסים של אדם ובאים לפטור אותו או לזכות אותו ממס, חייבים לעשות זאת במושגים ובקטגוריות של הסכומים והמטבעות המשולמים באותה עת. הסכומים היום הם בשקלים חדשים, הסכומים ודאי אינם כפי שנקוב בחוק. הפער, כפי שאמרתי, הוא של למעלה מפי 12,000, וזה ידוע לכול.

לכן, הייתי מאוד מבקש, אדוני שר האוצר, שתיתן ידך להעברת ההצעה לוועדה.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

אדוני שר האוצר, הנה הפעם ניחשתי נכון, אמרתי שיש לי הרושם שהדיון יתנהל על מי מנוחות. חברי הכנסת הוציאו את המרץ ויצאו למזנון.

### **שר האוצר א' שוחט:**

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, מגיש ההצעה, ידידי חבר הכנסת שאקי, אני הייתי רוצה לומר לך – ואתה ודאי מניח – שאילו היה מתרחש עוול כל כך גדול בנושא התשלומים בגין ההפקעה, הרי חזקה על חברי הכנסת שהיו מקבלים אינפורמציה מאזרחי מדינת ישראל על שחיקה, והאולם הזה היה כמרקחה, והכול היה גועש וסוער מסביב לעניין, והדברים לא היו מתנהלים על מי מנוחות.

נכון שהסכום הזה נשחק והסכום הזה מת מיתה טבעית. כפי שהזכרת אתה, בקשר לדירת יחיד אין היום שום בעיה, אין מס שבח, והדבר מסודר.

אשר להפקעות. הסעיף נועד, בזמנו, לתת פטור מדורג, כפי שצוין, על הפיצויים שהתקבלו עקב ההפקעה. באותן שנים הפקעת זכויות מקרקעין משמעותה היתה נישול חלק מן הזכויות, כאשר הליך ההפקעה ושמירה על זכויות הבעלים לא היו מעוגנים דיים בחוק, ולא היה מנגנון של הצמדה וריבית על התקופה מיום ההפקעה ועד לתשלום הפיצוי בפועל. המחוקק סבר כי יש צורך בקביעת מינימום

מסוים לפטור מלא ממס, בהתחשב באותן נסיבות שציינתי, וברוח זו גם קבע פטור בשיעור 50% ממס שבח.

הליכי ההפקעה השתכללו היום. בעלי מקרקעין מקבלים היום פיצוי על שוויים המלא של המקרקעין במועד ההפקעה, ועל האיחור בתשלום הפיצוי משולמים הצמדה וריבית עד ליום התשלום של הפיצויים בפועל. אי-עדכון הסכומים נעשה במודע במטרה שהסכומים המופיעים בחוק ימותו מוות טבעי, וכך בעצם לא תהיה להם משמעות כלכלית. אבל אני חוזר ואומר: אותו אזרח שמופקע רכושו, אינו יוצא נפגע.

ההצעה של חבר הכנסת שאקי נדונה בוועדת שרים לענייני חקיקה, ועמדתי היתה שאין לקבל את עדכון הסכומים, וכך גם התקבלה ההחלטה. ועדת השרים לענייני חקיקה החליטה להתנגד להצעת החוק הנ"ל, ועל כן הנני מבקש מהכנסת להסיר את הצעת החוק מסדר-היום.

אני חוזר ופונה אליך, חבר הכנסת שאקי, אין בהצעתך דבר שבא לתקן מצב שלא תוקן על-ידי המחוקק בשלבים מוקדמים. היום, מי שמופקע רכושו מקבל את מלוא הערך, הערך מוצמד; אם התהליך אורך זמן, מרגע ההפקעה עד לקבלת התשלום, יש הצמדה, יש ריבית שנקבעה בחוק. לפי דעתי, האזרח יצא במצב הרבה יותר טוב מכפי שהיה קודם.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה.

**אבנר חי שאקי (מפד"ל):**

אני מבקש לענות על זה.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

בבקשה, זכותך. בבקשה, אתה יכול לעלות לדוכן.

**אבנר חי שאקי (מפד"ל):**

כיוון שהחברים ממהרים, אני מוותר.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

רבתי, אנחנו ניגשים להצבעה.

## הצבעה מס' 16

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 8

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 9

נמנעים – אין

ההצעה להסיר את הצעת חוק מס שבח מקרקעין (תיקון שיעור מיוחד להפקעה),

התשנ"ג–1993, מסדר-היום נתקבלה.

## קריאה:

חבר הכנסת שאול עמור מצביע.

## היו"ר ד' שילנסקי:

שמונה בעד, ואני מוסיף את קולו של חבר הכנסת שאול עמור, בהתחשב בקשיי הניידות. אבל זה יוצא תיקו.

## רחבעם זאבי (מולדת):

מה עם קולו של היושב-ראש?

## היו"ר ד' שילנסקי:

היושב-ראש הצביע. פעם לא ידעו מה היושב-ראש מצביע. עכשיו יש לוח וכולם יכולים לראות. הוא הצביע בעד.

טוב, רבתי, אני מצטער. לא צריך הייתי להגיד "מצטער", אבל למען הנימוס. ההצעה לא התקבלה.

## **הצעה לסדר-היום**

### **ביטוח סיעודי בבנקים**

#### **היו"ר ד' שילנסקי:**

הסעיף הבא בסדר-היום הוא הצעה לסדר-היום מס' 2951, בנושא: ביטוח סיעודי בבנקים – של חבר הכנסת יורם לס.

#### **יורם לס (העבודה):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני שר האוצר, בפתח דברי אני מבקש להביע רגשות השתתפות בצער משפחות יואלי, אשר, קאופמן ותמרי. כמי ששירת בצה"ל למעלה משני עשורי שנים וכרופא בצה"ל, ראיתי את הדברים האלה לא מעט, לצערי. אני מצר על אובדן חיי אדם ומקווה שהדברים האלה גם ייבדקו לעומק.

בעניין ההצעה לסדר-היום, אדוני שר האוצר, על-פי נתונים מעודכנים שקיבלתי מהאגף למחלות ממושכות במשרד הבריאות, הממשלה מכסה היום כ-9,400 מיטות סיעודיות. יש באוכלוסייה כ-1,000 חולים שממתינים, מהם 500 שכבר עברו את כל התהליכים וממתינים באמת – הם עברו את כל הביורוקרטיה. זמן ההמתנה היום הוא שלושה חודשים. הסבל למשפחות הוא גדול מאוד, לכל משפחה.

בתנאים האלה רבים בעם ישראל נוטים לעשות, ובצדק, ביטוח סיעודי. וחברות הביטוח בנו, בשנים האחרונות, תוכניות טובות מאוד כדי לאפשר לכל אדם לבטח את עצמו, אם וכאשר, חלילה, הוא ייהפך לחולה סיעודי.

אני לא אדבר על הצער ועל הסבל. אלה דברים שאינם ניתנים למדידה בכסף. אבל ההוצאה הכספית היא באמת עצומה. משפחות שהיו רגילות אולי להסתכל על 100 שקלים, על 200 שקלים, לפתע נדרשות להוציא כל חודש אלפים רבים של שקלים. תוחלת החיים הממוצעת של חולה סיעודי היא בערך 30 חודש, ו-30 חודש במיטה, כפול מספר רב של אלפי שקלים – מדובר על הוצאה של מאות אלפי שקלים למשפחה.

והנה – וכאן אני עובר לנושא אחר – בעת האחרונה "התבררנו" על-ידי בנק מסוים, שבניגוד לתוכניות הטובות שנמצאות היום בשוק מטעמן של חברות הביטוח השונות, אותו בנק מציע ללקוחות – הפלא ופלא, ימות המשיח – תוכנית ביטוח סיעודי, בעצם כמעט חינם אין כסף, ואם אתה עשיר, ויש לך בבנק 25,000 שקלים, אפילו לא תצטרך לשלם.

אני פונה ושואל את שר האוצר, קודם כול, האם בנק רשאי בכלל לעסוק בביטוח? הבנקים השתלטו על המדינה הזאת, הקרטליזציה חוגגת. מולם עומדות חברות הביטוח אולי כגופים היחידים שעוד יש להם כסף, והנה אפילו בנושא הזה באים הבנקים ומנסלים מפרנסתם אלפים רבים של סוכני ביטוח,

שעושים עבודה טובה, מתחרים זה בזה, מתחרים לטובת החולה ומשמשים אנשי קשר בין השטח, בין האנשים המבוטחים, לבין חברות הביטוח, ועושים עבודה טובה.

והנה בא הבנק, כדרכו, וברגל גאוה מעיף הצדה את כולם, ומציע דבר שנשמע פנטסטי. אלא מה? כאשר בוחנים את התוכנית שמוצעת על-ידי הבנק וקוראים את האותיות הקטנות, ואכן עבדכם הנאמן קרא את האותיות הקטנות, כי אז מסתבר שהכול שקר ובועה.

הבנק מציע תוכנית לביטוח סיעודי בלי שהוא קיבל עליה שום אישור. ואני שואל את שר האוצר: האם המפקח על הביטוח בכלל נתן אישור לתוכנית הזאת? ואם הוא נתן אישור, כיצד הוא נתן אישור לתוכנית שאין בה ביטוח?

בין האותיות הקטנות כתוב, חברי הכנסת, שהתוכנית נכנסת לפעולה לאחר זמן של השהיה, מה שקרוי הכשרה, של 12 חודשים. החולה יכול לשכב במיטה 12 חודשים ולעלות למשפחתו אלפי שקלים בתקופה הזאת, והתוכנית הזאת לא מכסה כלל את 12 החודשים הראשונים האלה. אבל איש לא יודע זאת, מפני שלא קוראים את האותיות הקטנות. קוראים רק את הגימיקים הפרסומיים של הבנקים.

אחרי שכבר עברו 12 חודשים, רק 90 יום לאחר מכן מתחילים לבדוק ולהתחיל לשלם לך. וכל התוכנית טובה בכלל ל-24 חודשים. אז איפה בכלל התוכנית? הכול גימיק.

אנשים מן היישוב שקוראים רק את המודעות בעיתון ולא קוראים את האותיות הקטנות, אולי בכלל לא יעשו לעצמם ביטוח סיעודי, מפני שנדמה יהיה להם שבתוקף היותם לקוחות של הבנק הזה הם מבוטחים. וזאת כאשר במציאות הם לא מבוטחים כלל.

אדוני שר האוצר, האם הבנקים בולעים את כל המדינה, גם את סוכני הביטוח וחברות הביטוח? האם מותר לבנק לעסוק בביטוח? והאם בכלל מותר לבנק למכור ביטוח סיעודי שאיננו ביטוח כלל?

אשמח לקבל תשובות, ולא רק אני, על כל השאלות האלה. תודה רבה.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

בבקשה, אדוני השר.

### **שר האוצר א' שוחט:**

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, חבר הכנסת יורם לס מתייחס בהצעתו לסדר-היום לתוכנית "הדר גמלאי" של בנק לאומי, אשר במסגרתה ניתנת, בין השאר, לגמלאי המצטרף לתוכנית הטבה של ביטוח סיעודי חנים לשנתיים על-ידי חברת הביטוח "שילוח".

בעקבות פניות של גופים שונים, הובא הנושא לידיעת המפקח על הביטוח, אשר פנה לחברת הביטוח והבנק המעורבים, בבקשת פרטים על מהות התוכנית ועל דרכי שיווקה. במקביל פנה המפקח על הביטוח אל המפקח על הבנקים בבנק ישראל, כדי לברר את האספקטים הנוגעים למעורבות הבנק בתוכנית.

העניין כולו מצוי, כאמור, בבדיקת הגורמים הנ"ל, תוך התכתבות ובירורים עובדתיים ומשפטיים עם חברות הביטוח והבנקים הנוגעים לעניין.

מכיוון שהנושא עדיין מצוי בבדיקה, אני מבקש מחבר הכנסת לס שבשלב הזה הצעתו לא תיכלל בסדר-היום של הכנסת, עד שתסתיים הבדיקה. אני אעשה כמיטב יכולתי כדי שהתשובה תגיע אליך במהירות האפשרית. כיוון שהאחראי לביטוח לא כתב ולא אמר לי כמה זמן יימשך בירור העניין, אני אהיה מוכן להודיע לך בתוך כמה זמן תקבל תשובה ותיקבע עמדת הגורמים המפקחים הנ"ל, שכן ייתכן שהכרעתם תהפוך את הדיון כולו למיותר.

הנושא בבדיקה, יש בידי העתקי מכתבים שהועברו גם אל הבנקים וגם אל המפקח על הבנקים בבנק ישראל. אני אדאג להודיע לך בתוך ימים ספורים מה הן תוצאות הבדיקה, מה משך הזמן שצריך כדי לקבל תשובה. מכל מקום, אנחנו בודקים את העניין. התוכנית לא קיבלה אישור ספציפי, והדברים נבדקים. תודה רבה.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

מה אדוני מציע?

**שר האוצר א' שוחט:**

אם מציע ההצעה יסתפק בהודעתי, אני אדאג לכך שהוא יקבל את כל האינפורמציה הקשורה בעניין.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

חבר הכנסת לס, האם אתה מסתפק בזה?

**יורם לס (העבודה):**

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה.

## **שאול יהלום (מפד"ל):**

אני מתנגד, ואני מבקש להצביע.

## **שר האוצר א' שוחט:**

אתה לא יכול.

## **בנימין טמקין (מרצ):**

אבל רשמנו זאת לפנינו, חבר הכנסת יהלום.

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

לאחר שבדקתי את עצמי אני יכול לומר, שהנוהג בכנסת מושרש כבר מקדמת דנא, שאם שר מבקש להסתפק בדבריו והמציע מסכים, כי אז ההצעה יורדת מסדר-היום, ומסתפקים בזה.

## **שאלות ותשובות**

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

חברי הכנסת, הגיע תור השאלות, ונדמה לי שזה ילך מהר מאוד. אני מזמין את סגן שר החינוך והתרבות להשיב על שאלות.

אדוני סגן השר, עבדת קשה מאוד. צריך היית לעלות לבמה ולשמוע את כל מספרי השאלות שקראתי, ושוב לרדת. תודה רבה לך.

## נוער עולה מנותק

חבר הכנסת א' הירשזון שאל את שר החינוך והתרבות ביום ז' בטבת התשנ"ד (21 בדצמבר 1993):

סקר שערך משרד החינוך והתרבות מגלה, כי כ-24% מבני הנוער העולים מוגדרים כ"נוער מנותק". במספרים מוחלטים מדובר בכ-6,000 עולים חדשים המשוטטים באפס מעשה.

ברצוני לשאול:

1. האם נתונים אלה נכונים?

2. אם כן – מה היא הסיבה לכך ששיעור הנוער המנותק בקרב העולים כפול משיעורו בקרב האוכלוסייה הוותיקה (כ-24% לעומת 12%)?

3. מה הם הצעדים שנוקט משרדך כדי לחסל תופעה זה?

## תשובת סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. סך הכול עלו ארצה מספטמבר 1989 עד היום כ-81,000 תלמידים.

על-פי נתוני המשרד, 4,500-5,000 תלמידים גילאי 14-17 אינם משולבים במערכת החינוך, כ-300 מהם עולים מאתיופיה והשאר ממדינות רווחה, לרבות חבר העמים.

2. הסיבות הן כלכליות, מצוקת דיור וקשיי קליטה חברתית.

3. מאמצע התשנ"ג החל משרדנו לפעול בתוכנית ייחודית המתייחסת לנוער העולה המנותק גם באופן קבוצתי וגם באופן פרטני, באמצעות מדריכי קידום נוער הדוברים את השפה ויועצים מקצועיים המסייעים בשילוב ובפתרון בעיות.

הכלים והתוכניות המופעלות: הנחלת השפה העברית, יישום חוק לימוד חינוך במסגרת השלמת השכלה; תוכנית היל"ה – הורים למען ילדים בשכונות ובעיירות פיתוח; שילוב והקמת קבוצות עבודה בשיתוף עם צה"ל; הכנה לצה"ל באמצעות מדיניות (כיום פועל ברמלה, בראשון-לציון ובנתניה); פיתוח מרכזי מידע וייעוץ לנוער עולה; סמינרים ציוניים לנוער עולה, בשיתוף הסוכנות היהודית, כאשר הנושא הוא זיקה והכרת הארץ; מחנות ומפעלי קיץ לנוער עולה מנותק, ליצירת קשר טוב יותר עם המדריכים וגיבוש מודלים לתמיכה הקבוצתית של בני הנוער בכל יישוב.

כמו-כן פועל משרדנו מאמצע התשנ"ג ב-11 יישובים, עם כ-535 בני נוער, לפי הפירוט: כרמיאל – 40, נצרת – 50, קריית-ים – 40, קריית-ביאליק – 20, נתניה – 100, כפר-סבא – 50, הרצליה – 35, רמלה – 35, ראשון-לציון – 60, אופקים – 60, באר-שבע – 45. זאת נוסף על הערים ירושלים ותל-אביב, שבהם מטופלים למעלה מ-100 חניכים בכל עיר. בהתשנ"ד התחיל המשרד לפעול ביישובים: עפולה – 20, ערד – 20, חדרה – 30. ובראשית שנת התקציב בכוונתנו לפעול גם ביישובים לוד, קריית-שמונה, קריית-גת, אשקלון, חולון, בת-ים ונתיבות.

### **מקום פעילות של מועדונים לספורט ימי**

חבר הכנסת א' הירשזון שאל את שר החינוך והתרבות ביום ז' בטבת התשנ"ד (21 בדצמבר 1993):

במפרץ חיפה פועלות כמה תנועות נוער ימיות: "הפועל", "זבולון", "צופי ים", קלוב-החתירה וקלוב-הכרמל.

הפעילות מתבצעת במפרצון קטן, אשר בקרבה של מאות מטרים ממנו קיימים מתקני תעשייה מסוכנים.

ברצוני לשאול:

1. האם מודע משרד החינוך לסכנה של פעילות תנועות נוער בסמיכות למתקנים אלה?

2. אם כן – מה עושה המשרד כדי למנוע זאת?

### **תשובת סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

2-1. המועדונים לספורט ימי שפורטו בשאלתא פועלים בשטח שהוקצה להם על-ידי רשות הנמלים זה למעלה מ-40 שנה.

לא ידוע לנו על סיכון כלשהו במקום.

עריית חיפה והמועדונים עצמם, בתמיכה של רשות הספורט, פועלים ליציאה מהמקום הנוכחי ומקווים שהעתקת מקום הפעילות תוכל להתבצע במועד קרוב.

### חזרת תלמידים עולים למדינות חבר העמים

חבר הכנסת א' גולדפרב שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ד בטבת התשנ"ד (28 בדצמבר 1993):

מפרסום בתקשורת עולה, כי מספר רב של ילדי עולים הוחזרו למדינות חבר העמים כדי להשלים את לימודיהם התיכוניים, מפני שלא השתלבו במערכת החינוך הישראלית.

ברצוני לשאול:

1. האם אכן קיימת תופעה כזו?

2. מה יעשה משרדך כדי לעצור את התופעה?

### תשובת סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. למשרדנו ידוע על מספר מצומצם ביותר של תלמידים עולים שחזרו למדינות חבר העמים, לא דווקא עקב קשיים לימודיים.

2. תלמידים עולים במערכת החינוך זכאים לשעת תגבור שבועית, ותלמידים הניגשים לשלוש בחינות בגרות לפחות זכאים לשעת תגבור שבועית נוספת, בסך הכול שעתיים שבועיות.

כמו-כן זוכים התלמידים העולים להקלות בבחינות הבגרות. תלמיד ייחשב עולה בתקופה של ארבע שנות לימוד תמימות ורצופות, הנמנות מ-1 בספטמבר שלאחר יום עלייתו.

זכויות בבחינות הבגרות והגמר: במקצועות העברית – תלויי השפה – יכול התלמיד להיבחן על-פי אחת התוכניות הבאות – א. תוכניות מיוחדות לעולים, הקיימות בחלק מהמקצועות, כגון: תנ"ך, לשון עברית, ספרות; ב. לפי תוכנית שיכין בית-הספר באישור המפמ"ר – מפקח מרכז; ג. לפי התוכניות הרגילות לכל הנבחנים. מי שבחר באפשרות ג', יועלה ציונו ב-10 ויהיה זכאי לתוספת זמן בחינה של 15 דקות.

תלמיד רשאי להיבחן בבחינת בגרות בשפה זרה – שפת ארץ מוצאו – אם יש תוכניות בחינה ומעריכים לשפה זו. בשפה הרוסית קיימת אפשרות להיבחן בכתב בחמש יחידות לימוד, או בעל-פה בשלוש יחידות לימוד.

זכויות המתייחסות לדרכי הבחינה: א. במקצועות העברית רשאי העולה להיבחן בעל-פה ובעברית; ב. במקצועות שאינם תלויי שפה רשאי להיבחן בעל-פה בעברית, או בשפת ארץ מוצאו (אם יש בוחנים בשפה זו); ג. מי שהחל לימודיו בארץ בכיתה י"א או י"ב רשאי לכתוב את הבחינות בחלק מהמקצועות בשפת אמו, וזאת על-פי הנחיות אגף הבחינות.

הקלות נוספות: א. בעת הבחינה לעולים ניתן להבהיר בעברית קלה בשפת העולה את תוכן השאלה (בתנאי שלא יהא בזה ניסיון לסייע בתשובות עצמן); ב. העולה רשאי להשתמש במילון בשפת אמו, לצורך הבחינות.

### **שיעורי עזר לתלמידים עולים**

חבר הכנסת ש' בוחבוט שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ג בטבת התשנ"ד (6 בינואר 1994):

בבית-הספר "ארזים" נמצאים כיום 170 תלמידים עולים חדשים שעלו לישראל בשלוש השנים האחרונות. חלק ניכר מן התלמידים עדיין לא קלטו את השפה העברית כראוי והם זקוקים לשיעורי עזר נוספים ולתגבור לימודי.

משרד החינוך מאשר שעות הוראה לתלמידים עולים אשר עלו לארץ אחרי נובמבר 1992.

ברצוני לשאול:

מדוע רק תלמידים שעלו מאז נובמבר 1992 הם בעלי זכאות לשעות הוראה וסיוע ומאחרים נמנעת העזרה הדרושה להם?

### **תשובת סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:**

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

בבתי-הספר העל-יסודיים ניתן מענה הולם על צורכיהם הלימודיים של התלמידים העולים. הזכאות היא מ-1 בספטמבר 1990, ותוספת של שעת סיוע לכל תלמיד בכיתות י"א–י"ב הניגש לשלוש בחינות בגרות לפחות.

תלמידים יוצאי אתיופיה שעלו לאחר 1 בינואר 1991 מקבילים 1.75 ש"ש לתלמיד בכל שכבות הגיל. תלמידים בכיתות י"א-י"ב הניגשים לשלוש בחינות בגרות, לפחות, זכאים לשעה נוספת, ובסך הכול ל-2.75 ש"ש.

בכיתות בית-הספר היסודי ובחטיבות הביניים זכאים לסיוע תלמידים שעלו לאחר 1 בנובמבר 1992.

עם זאת, תלמידים שאינם זכאים לתגבור על-פי תאריכי העלייה שלהם, ועדיין זקוקים לסיוע, יקבלו בתקציב 1994 מענה במסגרת סל שעות מיוחד שהקצה משרדנו לטיפול נקודתי.

### **בחינת הבגרות**

#### **במקצועות תולדות עם ישראל ואזרחות**

חבר הכנסת א' קהלני שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ד בטבת התשנ"ד (28 בדצמבר 1993):

לאחרונה הוקמה ועדה ציבורית לבדיקת מתכונת בחינות הבגרות, ודיוניה מתקיימים כעת.

ברצוני לשאול:

1. האם העלו נציגי המשרד בפני הוועדה את הרעיון לביטול בחינת הבגרות בתולדות עם ישראל ואזרחות, כחלק מהגישה לצמצום מספר בחינות הבגרות?

2. מה הם שיקולי המשרד לגבי מקצועות כה חשובים?

חבר הכנסת מ' שטרית שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ד בטבת התשנ"ד (28 בדצמבר 1993):

נודע לי, כי בוועדה הציבורית לבדיקת מתכונת בחינות הבגרות הועלתה כוונה של משרד החינוך לבטל את בחינת הבגרות החיצונית במקצוע תולדות עם ישראל ואזרחות.

ברצוני לשאול:

1. האם זה נכון?

2. מה היא הסיבה להוצאת הבחינות במקצועות הנ"ל ממעגל בחינות הבגרות החיצוניות?

חבר הכנסת מ' קצב שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ד בטבת התשנ"ד (28 בדצמבר 1993):

נמסר כי עומדים לבטל את בחינת הבגרות החיצונית במקצוע תולדות עם ישראל ואזרחות, ויש בכך כדי לגרום לשחיקת הערכים בתחום הלאומי.

ברצוני לשאול:

1. האם ידיעות אלו נכונות?

2. אם כן – האם יימנע ביצוע ההחלטה?

חברת הכנסת א' סלמוביץ שאלה את שר החינוך והתרבות ביום י"ד בטבת התשנ"ד (28 בדצמבר 1993):

הובא לידיעתי, כי בוועדה הציבורית לבדיקת בחינות הבגרות הועלתה הצעת משרד החינוך, שלפיה תבוטל בחינת הבגרות החיצונית במקצוע תולדות עם ישראל ואזרחות.

ברצוני לשאול:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?

2. אם כן – מתי יישם משרדך את הצעתכם הנ"ל?

3. מי קובע את סדרי העדיפויות של מקצועות הבגרות שבהם ייבחנו התלמידים, ועל-פי אילו קריטריונים נעשה הדבר?

חבר הכנסת א' יחזקאל שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"א בטבת התשנ"ד (4 בינואר 1994):

בעקבות פרסום המגמות לבטל את בחינת הבגרות החיצונית במקצועות תולדות עם ישראל ואזרחות, ברצוני לשאול:

1. האם הפרסום נכון?

2. אם כן – האם אנו יכולים להרשות לעצמנו לבטל מקצוע הקשור בהווייתו של העם היהודי וזיקתו לארצו?

3. מה היא ההשפעה הצפויה על הקניית ערכי הדמוקרטיה עם ביטול הבחינה?

4. האם ביטול הבחינה אכן יקל על התלמידים להשיג תעודת בגרות?

5. האם שותפו המורים הנוגעים בדבר בעבודת הוועדה?

6. מה הוא עתידן של שאר בחינות הבגרות?

חבר הכנסת צ' הנגבי שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח בטבת התשנ"ד (11 בינואר 1994):

הובא לידיעתי, שבועדה הציבורית של משרד החינוך לבדיקת מתכונת בחינות הבגרות עלתה הצעה לבטל את בחינת הבגרות בתולדות עם ישראל ואזרחות כבחינת בגרות חיצונית.

ברצוני לשאול:

1. האם ההצעה הנ"ל ידועה למשרד החינוך?

2. אם כן – האם יימנע ביטול הבחינה הנ"ל, ביטול העלול להפוך מקצוע חשוב זה למקצוע משני?

3. האם אין על התלמיד הישראלי לדעת כהלכה את תולדות העם היהודי, תולדות הציונות, מאבק המחתרות ומערכות ישראל?

חבר הכנסת ר' איתן שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח בטבת התשנ"ד (11 בינואר 1994):

נוכח הצעת משרד החינוך לצמצם את בחינות הבגרות החיצוניות והצעת הוועדה הציבורית לבטל את הבחינה בתולדות עם ישראל ואזרחות כבחינת בגרות חיצונית, ברצוני לשאול:

1. האם אין לחייב תלמידי תיכון להיבחן בתולדות עם ישראל?

2. האם אין התהליך הנ"ל מהווה סממן לכרסום המתמשך במעמד הציונות במערכת החינוך?

3. האם אין מקום, במסגרת סדר העדיפויות החדש במשרדך, לקדם את החינוך הציוני?

תשובת שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לכל השאלות: ועדה ציבורית לבדיקת בחינות הבגרות, ועדת בן-פרץ, שנתמנתה לדון בנושא, שומעת עדויות בסוגיות שונות בעניין בחינות הבגרות, לרבות שאלת מהותן של בחינות פנימיות מול חיצוניות. הוועדה טרם גיבשה את המלצותיה.

משרד החינוך והתרבות לא העלה בפני הוועדה כל הצעה משלו בנושא זה.

נציגי המשרד בוועדה דנים בסוגיות השונות בוועדה עצמה בצורה חופשית, ולא נקבעה עמדה רשמית שלהם מראש.

### **השתתפות ילדים ובני נוער בהפגנות**

חבר הכנסת ג' שגיא שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ד בטבת התשנ"ד (28 בדצמבר 1993):

תקשורת מצולמת מעבירה אלינו תמונות ילדים ונוער המשתתפים בהפגנות עד שעות מאוחרות בלילה או על חשבון הלימודים בבית-הספר. אתמול, בעימות בין מתנחלים לצבא, סמוך לנווה-דקלים, נפצע ילד בן 10 בראשו במהלך ההפגנה.

ברצוני לשאול:

1. האם קיימת הגבלה כלשהי, לטובת הילדים, על השתתפותם בהפגנות?

2. האם הוציא המשרד הנחיות למורים לגבי הפגנות במסגרת או על חשבון שעות בית-הספר?

### **תשובת שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:**

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. משרד החינוך והתרבות אוסר השתתפות תלמידים ומורים בהפגנות פוליטיות בשעת הלימודים.

2. התשובה חיובית. הנחיות בנושא זה התפרסמו בחוזר המנכ"ל נג/1, ג' באלול התשנ"ב (1 בספטמבר 1992). אני מוכן להעביר לחבר הכנסת שגיא צילום של החוזר.

### **בחינת הבגרות במקצועות תולדות עם ישראל ואזרחות**

חבר הכנסת א' הירשזון שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ד בטבת התשנ"ד (28 בדצמבר 1993):

באחרונה היו פרסומים בדבר הבורות של תלמידים בישראל בתולדות העם היהודי, עם ישראל והציונות. להלן תשובות של תלמידים בבחינת הבגרות האחרונה בהיסטוריה: "הרצל בחר בפתרון הסופי ליהודים"; "מאורעות תרפ"ט החלו בעקבות 'הסופות בנגב'; "גדוד העבודה הוקם על-ידי זאב ז'בוטינסקי" ועוד.

למרות ממצאים אלה, שוקלים בימים אלה במשרד החינוך לבטל את בחינת הבגרות בהיסטוריה.

ברצוני לשאול:

1. כמה תלמידי תיכון ניגשו בקיץ 1993 לבחינת הבגרות בתולדות עם ישראל?
2. מה היו הציונים של התלמידים בבחינה זו?
3. מה היא עמדת משרדך כלפי כוונת ועדה פנימית במשרדך, בראשות פרופסור מרים בן-פרץ, להמליץ על ביטול בחינת הבגרות בהיסטוריה?

### **תשובת שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:**

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. 26,936 תלמידים.
2. הציון הממוצע – 72. סטיית תקן – 12.84. שיעור התלמידים שעברו את הבחינה – 91%.
3. השבתי על שאלה זו במסגרת תשובתי לשבעה חברי כנסת נוספים ששאלו שאלה זהה.

## **חפירת קברים עתיקים**

חבר הכנסת מ' פרוש שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ד בטבת התשנ"ד (28 בדצמבר 1993):

נמסר לי, כי אנשי רשות העתיקות חיללו קברים עתיקים ליד פתח-תקווה, במקום שבו נבנית עיר חרדית, יערים אל-עד, ופיזרו עצמות שהיו במקום. אברכים שבאו לכסות את הקברים נעצרו.

ברצוני לשאול:

1. האם חוללו הקברים, ואם כן – מדוע לא הועברו העצמות למשרד הדתות כנדרש?

2. האם יימנע המשך חילול הקברים במקום?

## **תשובת שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:**

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

2-1. האתר העתיק מזור, שבו נבנית העיר החרדית יערים אל-עד, הינו אתר עתיקות מוכרז, שחוק העתיקות חל עליו. במקום נערכו סקרים וחפירות ארכיאולוגיות, לאור בקשת המפתחים ובוני האתר.

במסגרת החפירות הארכיאולוגיות נחפרו גם כמה קברים עתיקים, לבקשת המפתחים, במקומות שבהם הקברים אמורים להיהרס, עקב פעולת הפיתוח. נוהל החפירה הארכיאולוגית והטיפול בעצמות אדם, שהתגלו באותם קברים, נעשה וייעשה כמקובל.

עלינו לציין, שכל הקברים שנחשפו בחפירה הארכיאולוגית כבר נשדדו בעבר הרחוק. גם עכשיו נערכת חפירה מצומצמת באתר לבקשת היזם (הם ממוקמים במרכז תוואי כביש עתידי המתוכנן להיסלל בגובה הנמוך מהקברים, והם צפויים להריסה). חפירה זו הסתיימה בימים אלה.

## **פעילות בשבתות בחוג לתיאטרון באוניברסיטת תל-אביב**

חבר הכנסת א' הירשזון שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ד בטבת התשנ"ד (28 בדצמבר 1993):

נודע לי מפי סטודנטים המשתייכים לתא "גלעד", כי בחוג לתיאטרון בפקולטה לאמנויות באוניברסיטת תל-אביב קיימת תופעה שנקראת חובת הפקה, הנמשכת כחודשיים. במסגרתה מחויבים התלמידים, כתנאי מעבר לשנה הבאה, ליטול חלק בהפקות החוג בשעות הערב המאוחרות.

לתלמידי ההפקה נמסר, כי במידת הצורך יאלצו לעבוד גם בשבת.

ברצוני לשאול:

1. האם נתונים אלה ידועים למשרד החינוך?

2. האם נכון והולם שתלמידים יחויבו לעבוד בשבת?

### **תשובת שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:**

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

2-1. על-פי סעיף 15 לחוק המועצה להשכלה גבוהה, התשי"ח-1958, נהנות האוניברסיטאות מחופש פעולה אקדמי ומינהלי. במסגרת זו – תוכנית הלימודים והמטלות השונות על הסטודנטים נתונות לשיקול דעתן של האוניברסיטאות.

בחוג לאמנות התיאטרון שבפקולטה לאמנויות באוניברסיטת תל-אביב חייב כל תלמיד בהשתתפות בהפקות החוג. הדבר הוא פועל יוצא של התפיסה האקדמית של החוג, המבוססת על אינטראקציה בין האספקטים העיוניים והיישומיים של המחקר והיצירה התיאטרוניים. עובדה זו מופיעה בידיעון הפקולטה לאמנויות. כמו כן מובאת האינפורמציה בצורה מפורטת לפחות עוד פעמיים בעל-פה לידיעת התלמידים החדשים: בכנסי המועמדים במועדים א' וב' ולפני בחינות המיון; ובכנס התלמידים לפני הייעוץ הנערך לפני פתיחת כל שנת לימודים. מהותה והיקפה של חובה זו מובאים לידיעת התלמידים בשלבי הרישום והקבלה, על מנת לאפשר להם להחליט אם ברצונם ללמוד בחוג בהתאם לדרישותיו.

בדרך כלל, החוג לאמנות התיאטרון אינו מקיים פעילות הפקתית בשבתות ובחגים. לעתים נוצרים מצבים יוצאים מהכלל, כאשר הפקה איננה עומדת בלוח הזמנים ונוצר מצב המחייב ביצוע של פעילות הפקתית דחופה בשבת. ובמקרה כזה נעשית הפעילות על בסיס וולונטרי. תלמידים אשר מסיבה כלשהי – שמירת שבת, מגורים מרוחקים, עבודה פרטית לצורכי פרנסה וכו' – אינם מוכנים לעבוד בשבת, אינם מחויבים בכך.

### **העברת נתונים אישיים של תלמידים לצה"ל**

חברת הכנסת ע' מאור שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"א בטבת התשנ"ד (4 בינואר 1994):

בכנס של מנהלי בתי-ספר יסודיים, יועצים חינוכיים ורכזי ועדות חינוך בקיבוצים, שהתקיים ב-23 בנובמבר 1993 בקמפוס התיכון ברופין (על-שם בן-גוריון), מסר ירד יהושע, מנהל השירות הפסיכומטרי, שיש השלכות ישירות בין המבקשים הקלות בבחינות הבגרות לבין שיבוץ התלמידים/ות בצה"ל.

ברצוני לשאול:

1. האם נכונה הידיעה שלצה"ל יש חיבור ישיר לנתוני המחשב האישיים של התלמידים במשרד החינוך?

2. אם כן – האם אין בכך פגיעה ברשות הפרט ובשמירת הסודיות המחייבת את משרד החינוך?

3. מה ייעשה בנדון?

#### **תשובת שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:**

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1-3. התשובה שלילית.

ההקלות בבחינות הבגרות מנוהלות באגף הבחינות במחשב אישי. נתונים אלה אינם מועברים לשום גורם.

#### **הקצאת מלגות על-ידי משרד החינוך**

חברת הכנסת ע' מאור שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"א בטבת התשנ"ד (4 בינואר 1994):

לפי המידע שבידי, קיימת במשרד החינוך קרן – הנקראת: מלגות משרד החינוך – המקצה מלגות לתלמידים אקדמאים.

אולם הקרן אינה מיועדת לתלמידי אקדמיה במכללות, וכמו כן יש אוניברסיטאות שלא מועידות את המלגות לחברי קיבוץ.

ברצוני לשאול:

1. האם המידע נכון?

2. אם כן – מה יעשה משרדך להשוואת מעמדם של המכללות האזוריות?

3. האם כל האוניברסיטאות מודעות באשר לייחודיות בצורת המימון של סטודנט חבר קיבוץ, שלפיה תשלום על-ידי הקיבוץ כמוהו כתשלום אישי של הסטודנט?

### **תשובת שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:**

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

2-1. משרד החינוך והתרבות והמועצה להשכלה גבוהה מקיימים מנגנון סיוע לסטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה. מנגנון הסיוע ממומן מכספי ות"ת, המועצה להשכלה גבוהה, ומעניק סיוע לסטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה, ובכלל זה גם לתלמידי מסלולים אקדמיים במכללות בחסות אוניברסיטאות וגם לתלמידים חברי קיבוץ. נוסף על כך, בכל אוניברסיטה קיימות תוכניות סיוע לכלל הסטודנטים ו/או לקבוצות מיוחדות או בודדים, בהתאם למדיניות המוסד ובהתאם לאמצעים העומדים לרשותו.

3. הקריטריונים במנגנון הסיוע של משרד החינוך והמועצה להשכלה גבוהה, שעל-פיהם נבחנות בקשותיהם של חברי קיבוץ, הם אחידים לכלל האוניברסיטאות, מבוצעים על-ידי המחלקה לסטודנטים במשרד החינוך ונקבעים על-ידי ועדה ציבורית שאינה כפופה למשרד החינוך אלא הוסמכה בהחלטת הממשלה בעניין זה. בין היתר, מוגדר מעמדם של חברי קיבוץ שם באופן מפורש, אם גם הוריו, בהיותם חברי קיבוץ, מוגדרים כעובדים במשרה מלאה.

אשמח להעביר לחברת הכנסת מאור את רשימת הקריטריונים השונים ולקבל את הערותיה בעניין מצבם של סטודנטים חברי קיבוץ, כדי שיובאו בפני הוועדה הציבורית.

### **החינוך המיוחד במגזר החרדי**

חבר הכנסת א' שפירא שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"א בטבת התשנ"ד (4 בינואר 1994):

נמסר לי, כי החינוך המיוחד במגזר החרדי אינו זוכה להתחשבות, בסיוע הישיר והעקיף, לנוכח הצורך הקיים במסגרתו בהפרדה בין בנים לבנות.

ברצוני לשאול:

1. האם הדבר נכון, ואם כן – מה ייעשה בעניין?

2. לדוגמה, מדוע אושרו רק שתי מסייעות לבית-הספר "לימודי השם", שבו עשר כיתות, לעומת מספר רב בהרבה שמאושר למוסד מקביל במגזר הממלכתי הכללי?

### **תשובת שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:**

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התשובה שלילית. המגזר החרדי זכה בשנים האחרונות לתגבור משמעותי, ואין כל יסוד לטענה הנ"ל.

2. סייעות מאושרות לבתי-הספר המיוחדים, על סוגיהם, לפי המלצת הפיקוח הישיר על החינוך המיוחד בבתי-הספר. כל פנייה שהגיעה השנה למשרדנו באמצעות הפיקוח, בעניין סייעות, זכתה למענה ולתשובה חיובית.

### **משחקים אלימים בבתי-הספר**

חבר הכנסת י' כץ שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח בטבת התשנ"ד (11 בינואר 1994):

בעיתון "ערי המפרץ" מיום 24 בדצמבר 1993 פורסמה כתבה, ולפיה תלמידי בתי-ספר יסודיים וחטיבות ביניים נוהגים לחקות את מתאבקי ה-WWF במסדרונות בתי-ספר ובכיתות הלימוד, תוך שהם קופצים זה על זה, חונקים זה את זה ומבצעים פעילות אלימה אחרת.

ככל הידוע, כבר נפצעו תלמידים מספר כתוצאה ממשחקים אלה.

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע למשרד החינוך על התופעה?

2. האם וכיצד יפעל המשרד להפסיק את המשחקים האלימים והמסוכנים הללו?

### **תשובת שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:**

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התשובה חיובית. העניין נובע מחיקוי תוכניות טלוויזיה העוסקות בהיאבקות חופשית ובהצגת אלימות קשה.

2. אגף השירות הפסיכולוגי הייעוצי של המשרד מפיץ תוכניות חינוכיות וייעוציות שתפקידן לפעול להקניית גישה ביקורתית לאלימות ושיקול דעת בפתרון סכסוכים ובמשחקים.

בתי-הספר פועלים באופן נקודתי במקרים ספציפיים. היועצים והפסיכולוגים החינוכיים מתודרכים לסייע למחנכים ולהדריכם.

כאמור, מקרים אלו הם נקודתיים ואינם אופייניים למערכת כולה.

### **תלמידים חריגים במערכת החינוך ובאוניברסיטאות**

חבר הכנסת א' הירשזון שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח בטבת התשנ"ד (11 בינואר 1994):

מפרסום בעיתון "הארץ" מיום 19 בדצמבר 1993 נודע, כי לא אפשרו לתלמידים חריגים – דיסלקטים – להיבחן בבחינות הבגרות, וזאת למרות המלצות הנהלת בית-הספר שבו הם לומדים.

מידע אישי אני יודע על קשיים שמערימה אוניברסיטת תל-אביב על תלמיד לבקן, כבד ראייה, אשר סיים לימודי כלכלה וביקש להתקבל למינהל עסקים.

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע הדבר למשרד החינוך?

2. אם כן – מה עושה משרד החינוך כדי לעזור לתלמידים אלה?

3. מדוע לא יאפשר משרד החינוך ללבקנים ולחריגים ללמוד שנת ניסיון אחת באוניברסיטה, ללא צורך במבחנים פסיכומטריים?

### **תשובת שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:**

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

2-1. לשני התלמידים החריגים לא אפשרו לגשת לבחינה עד לבירור, משום שמנהל בית-הספר חרג מסמכותו ומנוהל משרד החינוך. לתלמידים אלה אושרו כל ההקלות שהומלצו לגביהם, ועל מנת שלא לפגוע בהם הוחלט לאפשר להם להיבחן במועד החורף, למרות הפרת הנהלים על-ידי הנהלת בית-הספר.

3. יש לציין, שבכל האוניברסיטאות קיים מנגנון סיוע לסטודנטים שלהם בעיות מיוחדות. אוניברסיטת תל-אביב – המוזכרת בשאלתא – למשל, מודעת היטב לבעיותיהם של הסטודנטים המיוחדים הלומדים בין כתליה והכוללים, בין היתר: סטודנטים חירשים ולקויי שמיעה, סטודנטים עיוורים וכבדי ראייה, סטודנטים דיסלקטים וכו'. יצוין, כי לא כל הסטודנטים השייכים לקטגוריות אלו מידעים את המערכת בדבר מגבלותיהם. המרכז לשירותי רווחה בדקנט הסטודנטים נמצא בקשר אישי תמידי עם אוכלוסייה זו ועם אנשי הסגל האקדמי והמינהלי הנוגעים לעניין, ומשתדל לסייע, במידת הצורך, ככל שניתן. למעשה נפתרות, בדרך כלל, רוב הבעיות האקדמיות של אוכלוסייה זו במסגרת הפקולטות.

### **פיטורי מורה בשל פרופיל 21**

חבר הכנסת א' בורג שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח בטבת התשנ"ד (11 בינואר 1994):

בבית-הספר לאמנויות בתל-אביב פוטר רכז המגמה לאמנות פלסטית בגין הפרופיל הצבאי שלו – 21.

הפרופיל הצבאי היה ידוע למעסיקים בטרם בחרו לקבלו לעבודה, ולכן פיטוריו מעוררים תמיהות.

ברצוני לשאול:

1. האם פרופיל 21 בצבא מונע מאדם להיות מועסק על-ידי משרד החינוך בתפקיד של הוראה?

2. האם פוטרו בעבר מורים בגין הפרופיל הצבאי שלהם, ואם כן – כיצד התקבלו מלכתחילה לעבודה?

3. מה יעשה המשרד במקרה הספציפי המצוין לעיל?

### **תשובת שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:**

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. פרופיל 21 בצבא אינו מונע מאדם להיות מועסק על-ידי משרד החינוך והתרבות בתפקיד הוראה.

2. כל עובד הוראה נדרש על-ידי המעביד לעבור בדיקות רפואיות ולהביא הוכחה שהוא כשיר מבחינה בריאותית לעבוד עם תלמידים.

3. במקרה הספציפי שבו מדובר, אם יעבור העובד בדיקות רפואיות כמו כל עובד הוראה ויימצא כשיר, יועסק על-ידי המעבידים. למיטב ידיעתנו, מסרב העובד לעבור בדיקות רפואיות.

### **דוד מגן (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, האם סעיף התשובות על שאלות מופיע בסדר-היום בשלב הנוכחי של הדיון?

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

התשובות מופיעות לפי הסדר שהונח לפני כאן.

### **דוד מגן (הליכוד):**

בסדר-היום שבידי כתוב, שאחרי דברי שר האוצר עונה סגן שר החוץ. אני בטוח שרבים מחברי הכנסת, אשר לא רואים את שר החינוך והתרבות עומד לענות על הצעות לסדר-היום, לא יודעים שיש תשובות על השאלות שלהם.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

אדוני חבר הכנסת מגן, כאשר סגן יושב-ראש הכנסת עולה לנהל ישיבה, יש בפניו רק מה שמונח פה על-ידי מנגנון הכנסת ומזכירות הכנסת, על דעת יושב-ראש הכנסת. אומרת לי סגנית מזכיר הכנסת, שעל לוח המודעות – אני חי מפי המנגנון ונותן בו אמון; ובוודאי תוכל לבדוק זאת ולהיווכח במו עיניך, חזקה שאומרים לי דברים נכונים – כתוב התיקון הזה בסדר-היום. אחרת ודאי שטענתך צודקת. הדבר צריך להיות כתוב הרבה זמן לפני כן, כדי שחברי הכנסת יוכלו לראות.

אני רוצה להגיד לך, ששר אחר ביקש ממני, מסיבה די סבירה, להקדים את השאלות שלו, ולא הסכמתי – א. בגלל הטענה שלך; ב. משום שזה יהיה על חשבון חברי הכנסת שישבו כל הזמן וחיכו לתור שלהם. לכן תובא עתה הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת זאבי.

## הצעה לסדר-היום

### שחרור יונתן פולארד

#### היו"ר ד' שילנסקי:

אני מזמין עכשיו את סגן שר החוץ לענות על הצעה לסדר-היום מס' 3070, בנושא: שחרור יונתן פולארד – של חבר הכנסת רחבעם זאבי. חבר הכנסת הכנסת זאבי, בבקשה. נדמה לי שאני לא צריך אפילו להפעיל את השעון. הוא תמיד נותן לי דקה של רוח, אך ליתר ביטחון אפעיל.

#### רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, לפני שאציג את הנושא הנדון אני מבקש להביע את צערי ולשלוח את תנחומי למשפחות תמרי, קאופמן, אשר ויואלי, שבניהן נספו בתאונה בליל אמש.

מקרב הנופלים היתה לי הזכות להכיר אישית את האלוף נחמיה תמרי, ששירת תחת פיקודי בפיקוד המרכז וזכה להתמנות לתפקיד הרם והקשה של אלוף הפיקוד הזה, בזמנים קשים ובעת מסובכת.

הוא היה לוחם עשוי ללא חת, עניו וצנוע, מקצועי ומסור, בן למשפחת לוחמים מפוארת, ונכונו לו עוד גדולות בצה"ל.

יהי זכרו וזכרם של הנספים האחרים ברוך.

לפני תשע שנים נתפס, נכלא ונשפט למאסר עולם היהודי האמריקני יונתן פולארד, באשמת ריגול למען ישראל. מפעליו היו פקידים רשמיים של ישראל, ואף-על-פי שממשלת ישראל ניצרה חוצנה מכך לאחר מכן, הרי פולארד ידע שהוא פעל למען ישראל, והוא עשה זאת מתוך מניעים פטריוטיים יהודיים, בלי שהוא פגע, למיטב הכרתו, באינטרסים של ארצו, ארצות-הברית.

פולארד סבור היה, שאם בידי ארצות-הברית ידיעות הנוגעות לביטחונה של ישראל, וארצות-הברית היא ידידה מוצהרת של ישראל, וארצות-הברית איננה מעבירה את המידע הזה לישראל, הרי הוא זכאי, ואפילו חייב, לעשות זאת בעצמו.

מאז התנערו ממנו ישראל ושריה והוא נמק בכלא האמריקני, רוב הזמן בתנאי בידוד ובסביבה עוינת מצדם של הסוהרים.

פורמלית, האיש חטא לארצו וצריך לתת את הדין. פורמלית, אין מפעילים ריגול אצל מדינה ידידותית. אבל, מעבר לפורמליסטיקה, צריך הנשיא האמריקני להבין את מניעיו של יהודי בן דור השואה, החרד לשואה שנייה של יהודים – ואני מכיר את רגישותך, אדוני היושב-ראש, לשימוש במונח שואה. צריך

הנשיא האמריקני לזכור, שגם סוכנויות האיסוף האמריקניות מרגלות בישראל בגלוי ובחשאי, החל בתצלומי לוויין ופעולות איסוף מודיעיניות של השגרירות והנספחות הצבאית וכלה בהפעלת סוכנים ובהאזנות אלקטרוניות. אומנם חלק מפעילות זאת הוא כאילו במוסכמות, ואילו פולארד נתפס בחטאו. אבל מה ההבדל במישור המוסרי בין גיוסו של פולארד לבין גיוסם של אזרחי ישראל, פוליטיקאים ועיתונאים, על-ידי השגרירות האמריקנית, ושיגורם לאמריקה לסיורים ולסמינרים?

נעשה כעת מאמץ גדול על-ידי אנשי הממשל האמריקני, הרמטכ"ל של המטה המשותף וראשי שירותים בקהיליית המודיעין האמריקנית, כדי להשפיע על הנשיא קלינטון שלא יחון את פולארד. אני יכול להבין ללבם של ראשי השירותים, שמצאו עצמם נפגעים בכבוד וביוקרה של הסוכנויות שלהם. אבל הם צריכים לדעת, וגם הנשיא האמריקני צריך לדעת, שלא היתה במעשה הזה פגיעה ממשית בארצות-הברית: ישראל לא העבירה מידע זה לאויבים-בכוח של ארצות-הברית; בינתיים היתה ארצות-הברית מעורבת במלחמה כנגד עירק, שעליה ועל הכנותיה ביצירת נשק להשמדה המונית דיווח פולארד לישראל; במלחמה כנגד עירק מצאנו עצמנו, ארצות-הברית וישראל, בצד אחד, אף-על-פי שארצות-הברית עשתה הכול כדי שישראל לא תפעיל את כוחה למניעה ולחיסול של אופציית הטילים העירקיים.

לנשיא האמריקני יש סמכות, על-פי סעיף מספר 2 בחוקה האמריקנית, לשחרר את יונתן פולארד, חרף ההמלצות השליליות מצד גורמי ממשל שונים.

הנשיא קלינטון יודע אל נכון, כי ישראל היא בת-הברית האמיתית והיחידה שיש לו במזרח התיכון. בעוד אצל מדינות ערב ומדינות ערביות כאלה ואחרות נוצרת ידידות זמנית וחולפת עם ארצות-הברית, הרי אצל ישראל זה בסיסי וערכי ונשען על שותפות בהשקפה הדמוקרטית ועל הקהילה היהודית הגדולה שחיה שם.

הנשיא האמריקני יודע וזוכר, כי ישראל שחררה עצורים שיעים מלבנון רק לפי אינטרסים אמריקניים ולפי בקשתם. הוא גם יודע שממשלת ישראל החזירה את מרביתם של 415 מגורשי ה"חמאס" מלבנון לפי דרישה אמריקנית.

הנשיא קלינטון צריך לדעת, כי בארצות-הברית כל מי שמסר מידע חסוי למדינה ידידותית ישב רק עשר שנים במאסר. אני יכול להביא שורה ארוכה של דוגמאות כאלה, ואסתפק בעשר מהן:

א. סמל לונתרי מחיל הנחתים אפשר לסוכנים סובייטיים להיכנס לשגרירות האמריקנית במוסקבה, וקיבל 30 שנות מאסר, אלא שהוא מורשה לשחרור מוקדם אחר עשר שנות מאסר, ועכשיו הפחיתו מעונשו.

ב. קצין חיל הים ג'והן וולקר ארגן רשת ריגול סובייטית והעביר ידיעות רגישות וחשובות לרוסים. הוא קיבל מאסר עולם עם זכות לשחרור מוקדם לאחר עשר שנות מאסר.

ג. מיכאל וולקר מחיל הים האמריקני ריגל לטובת הרוסים והעביר אליהם חומר רגיש ביותר. הוא קיבל 25 שנות מאסר, וקיבל אפשרות לשחרור מוקדם לאחר שמונה שנים. בכל מקרה, גם במקרה הגרוע, הוא ישוחרר לאחר 16 שנים.

ד. סטיפן באבא מחיל הים האמריקני העביר סודות של לוחמה אלקטרונית לדרום-אפריקה, והיה שתי שנים בכלא.

ה. סמואל מוריסון גנב 3,600 מסמכים מסווגים ועוד 4,200 צילומים מסווגים ומכרם להוצאה פרטית בבריטניה. הוא קיבל שנתיים מאסר ושוחרר אחרי שנתיים.

ו. שרון סקרינג', עובד ה-CIA, ריגל לטובת גאנה. הוא נידון לחמש שנות מאסר ושוחרר אחרי שנתיים.

ז. תומס דוקלה, מפתח נשק של הצבא, העביר מידע לסוכן של דרום-אפריקה. משרד המשפטים האמריקני המליץ על עשר שנות מאסר לכל היותר ועוד 10,000 דולר קנס.

ח. עבד אל-קאדר חלמי הבריח חומרים לייצור מטוסים וטילים למצרים ולעירק. לפי המלצת הממשלה הוא קיבל 46 חודשי מאסר ועוד קנס כספי.

ט. ויליאם בל העביר מידע על טילים אנטי-טנקים וטכנולוגיה של מכ"ם לסוכן פולני. הוא נידון לשמונה שנות מאסר.

י. ריצ'ארד מילר, סוכן ה-FBI, שהיו נגדו שש האשמות על ריגול לטובת הסובייטים, נידון ל-20 שנות מאסר עם זכות לשחרור מוקדם לאחר שש שנים ושבעה חודשים.

העונש שקיבל פולארד היה שונה וכבד. הוא נידון למאסר עולם, והוא היה נתון בתנאים קשים במיוחד, שאינם קיימים לגבי מרבית האסירים אשר הזכרתי לעיל. האם הממשל האמריקני רוצה שנאמין במניעים אנטישמיים שמשפיעים על המקרה הזה?

אילו סודות ביטחוניים קיימים עוד בזיכרוננו של פולארד, אשר גילויים יכול לסכן את ארצות-הברית לאחר תשע שנים? ואם יש כאלה הנוגעים לישראל, האם אין זה תפקידה של הממשלה האמריקנית להעביר זאת בעצמה לבעלת הברית שלה, לישראל? האם הנשיא קלינטון ימשיך בהסתרת מידע חיוני לישראל כמו שעשו הממשלים הקודמים, שהסתירו מאתנו עד למלחמת המפרץ מידע על הצטיידות עירק בנשק כימי?

מצבו הבריאותי – הפיסי והנפשי – של פולארד תומך גם הוא במתן חנינה לאלתר. יש לו אולקוס מדמם והוא נתון לדיכוי ולשררה של אסירים.

האם הוא לא ראוי למחווה כזו מצדו של הנשיא האמריקני? האם מדינת ישראל איננה ראויה לכך? האם ראש הממשלה רבין איננו ראוי לכך? האם כל המחווות שעשינו לערבים, לפי דרישה אמריקנית, אינן מצדיקות גם מחווה כזאת מצדם?

אני מבקש מממשלת ישראל, בשמי ובשם של עשרות חברי כנסת מסיעות שונות בבית הזה, להמשיך ביתר תוקף ובלחץ מתמיד על הממשל האמריקני, כדי שיעשה את המחוזה הצודקת ליונתן פולארד. תודה, אדוני.

### **דוד מגן (הליכוד):**

למה אתה אומר "עשרות חברי כנסת"? אתה יכול להגיד "כל חברי הכנסת", "רובם המכריע של חברי הכנסת".

### **רחבעם זאבי (מולדת):**

לא כל, יש כמה שונאי ציון בבית הזה.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה. אדוני סגן השר, בבקשה.

### **סגן שר החוץ י' ביילין:**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ישראל עושה מאמצים רבים כדי להביא לשחרור מוקדם של יונתן פולארד מכלאו על בסיס הומניטרי, והומניטרי בלבד.

אני מציע להעביר את הנושא לדיון בוועדת החוץ והביטחון של הכנסת.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה. חבר הכנסת זאבי, אתה מסכים שהנושא יעבור לוועדה?

### **רחבעם זאבי (מולדת):**

אדוני היושב-ראש, באופן עקרוני אני מסכים, אבל קורה לנו דבר מעניין בבית הזה. כל ההצעות שהועברו בכנסת השלוש-עשרה לוועדת החוץ והביטחון – נקברו. לא הוזמנו מעולם לדיונים בוועדת החוץ והביטחון – אם איננו חברים בוועדה. כל הנושאים שאני זכיתי להיות שותף להם או שעמיתי הסכימו להעביר אותם לוועדת החוץ והביטחון – נקברו, לא נדונו מעולם.

**רן כהן (מרצ):**

בתור חבר ועדת החוץ והביטחון יש לי הערה. מותר?

**היו"ר ד' שילנסקי:**

לא, לא. אני מוכרח להקפיד על הזמנים.

**רן כהן (מרצ):**

אני רוצה להסיר. אתה מכריח אותי.

**רחבעם זאבי (מולדת):**

אני תורם לו שתי דקות מזמני.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

רבותי, אני רוצה להביא לידיעת חברי הכנסת, היום דיברו אתי עובדי כנסת. הם אומרים שהם מתמוטטים, בייחוד בימי רביעי, ואני מאמין להם. הקצרניות ממש סובלות מכאבים בידים, וצריך לחפש פתרון. עד שיהיה פתרון, אם אני שומר על הזמנים, אני גם מביא בחשבון את עובדי הכנסת.

**רן כהן (מרצ):**

אתה צודק לחלוטין.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

עכשיו אני מאפשר לך, בלי בקשה להסיר. אני רוצה שתביא בחשבון שאני אציע לכולם שהנושא יעבור לוועדת החוץ והביטחון, עם בקשה הן של הממשלה והן של הכנסת – שבהקדם בהקדם יובא הנושא לדיון.

**רן כהן (מרצ):**

אני רק מצטרף לדעתך בעניין הזה. אני חושב שיש יסוד לטענה בדבריו של חבר הכנסת זאבי. אבל השבוע, לשם שינוי, התחלנו גם בדיונים על שני נושאים שהופנו מהמליאה אל ועדת החוץ והביטחון, וצריך לעודד את זה. אבל מאחר שהקדמת ואמרת מה שאמרת, אדוני היושב-ראש, צריך לזכור שיש גם קבוצה לא גדולה, אבל קבוצה של חברי כנסת, שגם הם עובדים קשה מאוד בימי רביעי. אבל אני מצטרף לדעתך.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה. ההבדל הוא, שהם עובדים פיסית. כשיושבים וכותבים קצרנות כל הזמן, באמת היד כואבת. אני מבין את זה. בהזדמנות זו, כולנו מחזקים את ידי עובדי הכנסת.

### **אברהם בורג (העבודה):**

אם יש להן בעיות בידיים, צריך לחזק את ידיהן.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

אנחנו מאוד מעריכים את מסירותם, דבקותם ונאמנותם. אני מקווה שיושב-ראש הכנסת ימצא דרך להתגבר על הקשיים.

אנחנו מצביעים על ההצעה של חבר הכנסת זאבי. נא להצביע.

הצבעה מס' 17

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 10

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

עשרה בעד, אין נגד, אין נמנעים. אני קובע שהצעתו של חבר הכנסת רחבעם זאבי בנושא: שחרור יונתן פולארד, עוברת לוועדת החוץ והביטחון עם בקשה, כפי שפירטתי אותה, לקיים את הדיון בהקדם.

## **הצעות לסדר-היום ניסיון הפיגוע באנשי "שלום עכשיו" ו"הקרן החדשה לישראל"** **בארצות-הברית**

**היו"ר ד' שילנסקי:**

חברי הכנסת, הסעיף הבא בסדר-היום, הצעות לסדר-היום מס' 3038 ו-3083 בנושא: ניסיון הפיגוע באנשי "שלום עכשיו" ו"הקרן החדשה לישראל" בארצות-הברית – של חברי הכנסת אברהם בורג ומיכאל איתן.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

יש עוד מישהי.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

לא, היתה חברת הכנסת ענת מאור, והיא הורידה את זה, כנראה היא היתה חייבת ללכת או מסיבה אחרת.

חבר הכנסת בורג, אני רוצה להפנות את תשומת לבך. אני רואה שאין לך נאום מוכן, אז לפעמים קשה להתגבר במסגרת הזמן של שבע דקות.

**מיכאל איתן (הליכוד):**

אם חבר הכנסת בורג מוכן להוריד, גם אני מוכן להוריד.

**אברהם בורג (העבודה):**

לא, אני בכל זאת רוצה להעלות את הנושא.

## היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת איתן ובורג, הזמן המוקצה לכם הוא שבע דקות.

## אברהם בורג (העבודה):

אני מקווה שאני לא אמצה את הזמן הזה.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בבית הזה, כבעם הזה, יש סוגיות רבות שנויות במחלוקת, סוגיות קשות, סוגיות קיומיות, סוגיות שבהן כל צד, כאשר הוא תופס את עמדתו, הוא חושב לעצמו: עמדתי אמת, עמדתי חיים, ועמדת הצד השני, יש בה סכנת מוות. כאשר נאבקים על ארץ-ישראל, כאשר נאבקים על השלום, כאשר נאבקים על הרבה מאוד הכרעות, שבבית הזה עוברות לפעמים בצעקות רמות, אותן שאלות של חיים ומוות, של קיומו של עם, יש קו אחד, כלל משחק בלתי כתוב אבל מוסכם לחלוטין, אני מקווה על כל קצוות הבית, הוא הכלל שלא שוברים את השלם. ויכוח כן, ויכוח בלהט יצרים, גם כן. חיסול, או אפילו איום בחיסול של המתנגד מן הצד הפוליטי האחר – לא ולא.

אנחנו נמצאים בעידן לא קל. אנחנו נמצאים בעידן שבו הולכות להתקבל הכרעות, לא רק כאשר לעתידו של העם היהודי והעם היושב בציון בשנים הרבות הקרובות, אולי ובעיני אחדים אנחנו גם מכריעים הכרעות שקשורות לעברו של העם היהודי, ואנשים טוענים טענות בשם העבר הגדול, אנשים טוענים טענות בשם העתיד הגדול, והוויכוח קשה.

אל תוך הוויכוח הקשה הזה, שהלהיט את הבית לא אחת וילהיט אותו עוד כמה פעמים, התגנבה בשבוע שעבר נימה קשה, נימה שצריך הבית להתאחד בגנותו אותה, וזאת נימת שני המטענים שהונחו בניו-יורק בבניין המשרדים של "הקרן החדשה לישראל" ובמשרדי "שלום עכשיו" בארצות-הברית, או הידידים האמריקנים של "שלום עכשיו" בארצות-הברית.

כמי שהיתה לו הזכות להיות פעיל גם ב"שלום עכשיו" וגם להיות ממייסדי "הקרן החדשה לישראל" גם בארץ וגם בארצות-הברית, הזדעזעתי מאוד מן הדבר הזה, לא בשל האיום, שאולי לא איים בסכנת חיים, ולא בשל הדברים שנאמרו לאחר מכן בשם פלוני או אלמוני כאן בבית, אלא בשל עצם התופעה, שאל תוך הוויכוח הזה נכנס מכשיר שאיננו מכשיר הידברות אלא מכשיר חיסול, והמכשיר הזה נובע, בסופו של דבר, מתוך אידיאולוגיה, מתוך תורה מאוד מובהקת, ואולי עדיין לא שמו את היד, או יותר נכון לא שמו את האזיקים על הידיים הזדוניות שהניחו את הפצצה ואת המטען באותו מקום, אבל אין לי ספק מהיכן באים הדברים.

היו ארגונים שטענו לאחריות למטענים האלה. אני יודע מאיפה הם באים. הם באים מתוך תורה שנשמכת, לצערי, על הבנה מעוותת של מקורות ישראל. בזמנו קראו לה כהניזם, היום כהנא איננו אתנו, אבל האידיאולוגיה הכהניסטית, האידיאולוגיה של "כן תרצח" כתורה מחייבת, האידיאולוגיה הזאת לא מתה.

שלושה יסודות יש לה, לתורה הזאת; שלושה יסודות שכולם חוברים יחד, גם בארגונים וגם בפעילות הזאת.

היסוד האחד הוא טיהור ארץ-ישראל, טיהור ארץ-ישראל מערביי ישראל, אני מצטט: משום שערביי ארץ-ישראל מהווים חילול השם במערומיו, והרחקתם מן הארץ הרי היא אפוא יותר מפרשה פוליטית, היא עניין דתי, חובה דתית, מצווה למחות על חילול השם. ובקריאה הם יוצאים, או יצאו בעבר: הבה נסיר את הערבים מקרב הארץ.

העיקר השני של אותה תורה הוא עיקר דיאלקטי, ששאוב אולי ממחשבה זרה ולא דווקא ממחשבת היהדות, כפי שאני מבין אותה. כך אומרת אותה תורה בפי נביאה כהנא המנוח: אני רוצה ליצור עימות משיחי, החלטי, רדיקלי, כדי ליצור קץ שאין ממנו נסיגה; אני רוצה – אמר בטרם מותו – להכתיב את המהלכים שיביאו למלחמת גוג ומגוג, ולאחריה, כתוצאה מיידית ובלתי נמנעת, לימות המשיח.

היסוד השלישי, והוא היסוד החמור ביותר באותה תורה, אף שכל שוטיו החסידים וחסידיו השוטים של אותו אדמו"ר אלים נטו להתעלם מאותו יסוד, הוא יסוד מלחמת האחים. זהו יסוד של שלילת מעמדו של החילוני כמתיוון. זהו יסוד הקורא לעולם היהודי החילוני – יהודים גויים, גויים דוברי עברית, מתיוונים. והם אומרים במפורש, לא אחת ולא שתיים – מדובר במלחמה, לא פחות ולא יותר, מלחמת שתי השקפות עולם שאין מסוגלות לדור בכפיפה אחת שתיהן בתוך העולם היהודי, בתוך החברה הישראלית. שתיהן עתידות להיאבק זו בזו עד מוות.

ובמובן הזה הכהניזם, הקנאות והכהנאות – שילוב של כהנא וקנאות – הן האידיאולוגיה של מלחמת האחים בחברה הישראלית. מצד אחד, תורה שנותנת לגיטימציה לאלימות, ובצד השני תרגומה לבריונות מעשית, תורה שאיננה יודעת את הגבול כלפי חוץ בין "אתה בחרתנו" לבין "עם אדונים", ותורה שאינה יודעת כלפי פנים מהו גבול הוויכוח. ויכוח – כן. מלל – כן. אלימות והרג – לא.

והיישום הוא יישום מאוד מעשי. אין לי ספק, היישום הוא יישום עם הייררכיה צבאית לכל דבר – הנהגה, אמצעי לחימה, מחנות אימונים, בסיסי אימונים, בסיסים בארץ ובסיסים בחוץ-לארץ, הזרמת כוח אדם ומשאבים כספיים מחוץ-לארץ לארץ, הברחות אמצעי לחימה, ואולי אפילו מסמכים מזויפים ושימוש במסמכים מזויפים בארץ ובחוץ-לארץ. הדברים האלה אינם דברים הקלוטים מן האוויר.

לפני כחודש-וחצי נתפס אחד בשם טולדנו מקריית-ארבע, שבא מתוך השוליים האלה. אולי אין זה מסעו היחיד, אבל זה מסעו הראשון שבו הוא נתפס. אנשים מצהירים הצהרות כאלה בחוץ-לארץ. בהרי הקטסקלס מתנהלים מחנות אימונים. פה בארץ ראינו לא אחת ולא שתיים בחופשים הגדולים מחנות אימונים של אנשים שנמנים עם בני התורה הארורה הזאת. וכאשר הדברים האלה לובשים צורה מעשית, של פצצות כנגד היריבים או מי שמצטיירים כיריבים בוויכוח בתוך החברה הישראלית או בתוך הקהילה היהודית בחוץ-לארץ, יש לכך משמעות.

אדוני סגן השר, מייד עם היוודע הדברים פנית, ואני שב ופונה עתה מעל בימת הכנסת: עירנות, אין בה די. להגיד: אנו עירניים, להגיד: אנו נפקח עין – אין בזה די. דומני שהזמן עתה, על כל הבעייתיות, על כל הדילמות הרגישות בנושא הזה, הוא זמן בשל, הוא זמן למסד שיתוף פעולה עם גורמי ביטחון בארצות-הברית ובמדינות אחרות, על מנת לאתר את האנשים האלה בנקודת ההיערכות שלהם, לפני שהם מגיעים לשעת השי"ן וליום הדין שלנו. תודה רבה.

## היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת מיכאל איתן.

## מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, גיוני מוחלט חייב להישמע אל מול מעשים של אנשים, שאיני מאמין גם לטיעון, שאין לקבלו בשום פנים ואופן, כאילו כוונותיהם טובות. איני מאמין לטיעון הזה. אני מאמין למעשים. איני מאמין לכוונות. האנשים שתומכים בפעילות אלימה כנגד יריבים פוליטיים הם אנשים שכוונתם להביא לחיסולה של מדינת ישראל. כך, ולא פחות מזה.

העם היהודי בעל היסטוריה עשירה, עבר מאבקים, עבר אסונות, וכבר רשם לעצמו את האמירה – שבית שני חרב בגלל מאבקים פנימיים בין יהודים ליהודים.

כל מי שמציע מאבקים כאלה כהצגה שנייה של ההיסטוריה, ואולי לא כהצגה שנייה אלא הצגה חוזרת, כאשר הוא אינו מוכן להסיק את המסקנות המתבקשות, כאשר הוא עוצם את עיניו נוכח הלקח ההיסטורי – איני יכול לפטור אותו, בשום פנים ואופן, לא בקלות דעת ולא ברשלנות, אלא אני מייחס לו כוונה ברורה להוביל למלחמת אחים, להוביל לעימות פיסי בין יהודים ליהודים, ולתוצאה שאינה משתמעת לשתי פנים ושאינה בה כל ספק: להביא לחורבנה של מדינת ישראל.

כל מי שחושב שיש לו מונופול על השימוש בכוח – טועה. כל מי שמניח שהוא ישים פצצות, והדבר הזה יעבור ללא תגובה – עוצם עיניים.

לכן, אני קובע ואומר, שמי שמניח פצצות ליד מוסדות יהודיים מלבה ומצפה שגם מישהו אחר יניח פצצות ליד מוסדות יהודיים. הוא מצפה לכך. הוא רוצה ליצור מעגל של הסלמה. הוא מעוניין בתוצאה הזאת.

לכן אני ניצב כאן היום ואומר לו, ולאחרים שיש להם כל מיני מחשבות או כוונות, שהם ייתקלו בחומה בצורה אחת מימין ומשמאל – הדמוקרטיה במדינת ישראל כנגד כל ניסיון. אל יחשבו שמישהו קורץ להם עין, או שמישהו מדבר בלשון כפולה. הלשון היא ברורה, חדה ואחידה.

ואם דעתי, הקטן באלפי מנשה, אולי אינה ראויה להישמע, אני מציע להם לעיין בספרו של הלוחם למען ארץ-ישראל השלמה, הלוחם בתולדות מדינת ישראל – אני לא אומר: בתולדות עם ישראל – הלוחם בתולדות מדינת ישראל למען ארץ-ישראל השלמה, עוד לפני שחובשי הכיפות הסרוגות הצטרפו למחנה הזה, עוד לפני שרב, יליד ארצות-הברית, התנדב לבוא לארץ, כלשונו, לסייע במאבק על העניין הזה. כאשר האמונה בארץ-ישראל השלמה חייבה ישיבה באפוזיציה, מאבק על מקומות עבודה, מאבק באפליה בין דם לדם, מנחם בגין, שנלחם את מלחמת ארץ-ישראל כל חייו, שהגשים את הרעיון, שנאבק למענו בזמן מדינת ישראל, גם באפוזיציה וגם בקואליציה כראש ממשלה, אותו מנחם בגין כתב בספרו "המרד" – – –

## היו"ר ד' שילנסקי:

מנחם בגין, זיכרוננו לברכה.

## מיכאל איתן (הליכוד):

זיכרוננו לברכה. אני חושב שיש אנשים גדולים, שאין צורך להוסיף: זיכרונם לברכה. הם חיים אתנו כאן. ואם אני היום עומד כאן מעל הדוכן הזה ופותח פרק בספרו של מנחם בגין – מלחמת אחים, לעולם לא. האם מנחם בגין אינו חי? האם דבריו, שאני אצטט כאן, אין להם משמעות אקטואלית והם לא חייבים להיות מורה דרך לאנשים שנושאים היום כביכול את רעיון ארץ-ישראל השלמה ובשמו מנסים לעשות מעשי עוולה כאלה?

ובכן, אותו מנחם בגין, נוכח טענות של סזון, נוכח מעשים של סזון, ואני רוצה להזכיר – בזמן שהוא עמד בראש המחתרת ונאבק נגד השלטון הבריטי, יהודים הסגירו את לוחמי האצ"ל לבריטים, קראו לא להכניס אותם למקומות עבודה, לגרש את ילדיהם מהגנים, עינו אותם בעינויים פסיים, והיו כאלה שנפחו את נשמתם כתוצאה מהעינויים האלה. מנחם בגין, אף ששאל את עצמו כיצד לנהוג מול הנחשול של הרדיפות, הבילוישים, החטיפות, ההלשנות, ההסגרות והעינויים, ענה: מלחמת אחים – לעולם לא, והמסקנה שלו היתה אז: החלטנו לא להפסיק את המלחמה בשלטון הבריטי, יחד עם זה החלטנו לא להגיב על מעשי החטיפות, ההלשנות וההסגרות, לא כיחידים ולא כארגון. עד כמה שהדבר יראה כמשונה, הוא כותב בזיכרונותיו, נשמרה ההחלטה ההיא, הנוגדת אפילו את רוח ההתנגדות הטבעית, על-ידי כל חיילי האצ"ל.

הפרשה השנייה הראויה להיזכר מאותו פרק חשוב, ואני חוזר וממליץ לכל אלה לקרוא ולעיין בו, היתה פרשת "אלטלנה". האונייה עגנה מול חופי תל-אביב, עמוסת נשק, בחוף עומדים כוחותיו של דוד בן-גוריון, של הצבא באותה עת, היתה יריבות, היה ויכוח פוליטי, עדיין היו יחידות מוכרות של האצ"ל בתוך צה"ל החדש, עדיין לא היה המיזוג המלא, המדינה עמדה נוכח אויבים חיצוניים, לאצ"ל היו יחידות בירושלים, מוכרות, היה ויכוח איך לחלק את הנשק, ואני לא נכנס כרגע לוויכוח ההיסטורי. האונייה עגנה מול כפר-ויתקין, מעוז "ההגנה", לאחר מכן עברה לתל-אביב. כאשר האונייה הזאת עמדה, וניתנה פקודה ליהודים, על-ידי דוד בן-גוריון, להפעיל תותחים נגד האונייה הזאת, שעמדה בתום לב, בים, כותב ומספר מנחם בגין: הצענו, הרמנו דגל לבן, האונייה היתה עמוסת נשק, האש המשיכה. פגז ראשון, ושני, ושלישי, סכנת נפשות להתפוצצות האונייה, יורים על האונייה, כעבור דקות מספר פגע פגז בבטן האונייה. עשן פורץ. צריך להציל פצועים שיש על האונייה, צריך להוריד אותם לחוף. מורידים אותם בסירה, יורים על הסירה, מכוונים אש אישית על מנחם בגין, וחברים שלו נהרגים. הוא מגיע לחוף, הוא פוגש שם אנשי אצ"ל שכבר היו מגויסים לצבא העברי, ששמעו את פשר העניין והגיעו אליו על מנת להשיב אש ליורים. בשעה כזאת, בנסיבות כאלה, הוא אומר להם כפקודה וכהוראה: בשום תנאים לא להפעיל נשק, ומוסיף ואומר: עלולה היתה לפרוץ מלחמה פנימית, מלחמת נקם איומה על התרמית שרימו אותנו, על המזימה, על הפשע, על מעשי הזוועה, על הדם הטהור שנשפך, אבל האויב החיצוני עמד בשער, והפקודה היתה: בשום תנאים לא להפעיל נשק נגד יהודים. והוא מוסיף: כעבור ימים מועטים עמדו בחורי אצ"ל, ביניהם בחורי "אלטלנה" שעליהם ירו, בכל החזיתות, כנגד האויב הפולש. ג'ו כהן מפילדלפיה וקשמן מלונדון נפלו על קדושת ירושלים.

אני מציע לאותו אומלל בארצות-הברית, מאנשי כהנא, שמכריז משם ומאיים על יצחק רבין במלחמת אזרחים, לקרוא את הלקח הזה, לבוא הנה לארץ, לקבל על עצמו את הערבות לקיומה הדמוקרטי של מדינת ישראל ולהיאבק כאן למען החלפת הממשלה הזאת באורח דמוקרטי, בפתק הבוחר, ולא במלחמת אזרחים; באמצעים דמוקרטיים, בכוח השכנוע, בכוח הרוב, ולא בכוח הנשק. הנשק העברי צריך להיות אך ורק להגנה על העם העברי מפני האויבים הרבים שעדיין ישנם, שעדיין קיימים, שעדיין מאיימים עלינו לכלותנו.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה. חבר הכנסת מיכאל איתן, תסלח לי על ההערה, אבל עובדה היסטורית חייבים לתקן. הזכרת שני בנים טובים וגיבורים של עם ישראל, יוצאי הארצות האנגלוסקסיות. כולם יודעים שאני זכיתי לעלות לארץ באוניית הנשק "אלטלנה", ש-95% מאנשיה היו אנשי שארית הפליטה, ועל הגנת ירושלים, מ"אלטלנה", נפל גם צבי קרינסקי, איגור קרינסקי, שעלה יחד עם אמו באונייה, היה בן יחיד, התנדב לצאת לירושלים הנצורה ונפל בקרב.

תסלח לי שאני מעיר, אבל כלפינו, אנשי גח"ל, מה שקראו: גיוס חוץ-לארץ, תמיד היה איזה יחד עדיף למח"ל, אנשי הארצות האנגלוסקסיות, שקראו להם: מתנדבי חוץ-לארץ. פעם דיברתי על זה בכנסת.

אתה צעיר ואתה לא יודע, אבל אני יודע, כי אני הייתי מפקדו והייתי נוכח באותו רגע טרגי מאוד, כשהוא נפרד מאמו בתור בן יחיד ואמר: אני חייב, ירושלים קוראת לי.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

אני מבקש להעיר הערה קצרה.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

בבקשה.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, אולי זאת באמת המשכה של היסטוריה, אתה, כמי שעלה ב"אלטלנה", בהחלט ראוי, ואני מקבל את הערותיך, לא היתה לי שום כוונה – –

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

אני יודע.

## **מיכאל איתן (הליכוד):**

– לפגוע באיש. היו רבים שעלו, היו רבים שנפלו במהלך הפעולה עצמה ואחרים שנפלו במלחמות ישראל. כל מה שעשיתי, פשוט ציטטתי מתוך ספרו של מנחם בגין "המרד", עמוד 251, שם הוא משתמש בשתי הדמויות האלה כדי להמחיש את הרעיון. לכן גם אני הסתפקתי באותן שתי דמויות כמסמלות את הכלל, ואני מקבל את הערתך בכבוד ובהערכה גם לעולים, גם לאלה שחיים וגם לאלה שלצערנו שילמו בחייהם עבור תקומת ישראל.

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

חבר הכנסת מיכאל איתן, אין לי טענה אליך, כאשר אני יודע את העובדה מראש; אם מדברים על סימבולים, באותה תקופה רבים לא ראו את הסמל הגדול, של ניצולי השואה שעלו באוניות בהמוניהם והתנדבו בגבורה כזאת, שצבי איגור קרינסקי היה דוגמה לגבורה. פשוט חשבתי לנכון לתקן את הנושא ולעשות צדק היסטורי, ואני חושב שכולם מסכימים אתי שנכון עשיתי. תודה רבה.

אדוני סגן שר החוץ, בבקשה.

## **סגן שר החוץ י' ביילין:**

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, יש בבית הזה ויכוח לא פשוט בין תפיסות מדיניות שונות, ותמיד יש לוויכוח הזה רקע היסטורי עמוק ומעניין מאוד, ואולי הוא לא יסתיים לעולם. גם כאשר ייקבעו עובדות בשטח, יש לוויכוח דינמיקה משלו.

אבל האירוע שהתרחש בניו-יורק הוא מעבר לכל ויכוח. הדברים שנאמרו כאן הן על-ידי חבר הכנסת אברהם בורג והן על-ידי חבר הכנסת מיכאל איתן מוכיחים עד כמה הבית הזה מאוחד מול אותם שוליים סהרוריים, שחושבים שניתן לפתור בעיות אידיאולוגיות ומדיניות באמצעות פגיעה אלימה באחים. אני חושב שהדיון שהיה כאן היה מכובד מאוד והוכיח את העמדה המשותפת שלנו מול התופעה הזאת.

לדעתי, לגופו של עניין, אין היגיון בכך שנקיים דיון של ממש במליאה או שנעביר זאת לוועדת החוץ והביטחון. נדמה לי שאפילו המעשה עצמו והאנשים הללו לא ראויים שנדון במעשה שלהם, מעבר למה שכבר הודענו.

לכן, הייתי מציע להסתפק לא כל כך בתשובה שלי אלא בדברים שלכם. תודה רבה.

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה. חבר הכנסת מיכאל איתן מסתפק בזה. אני לא רואה כאן את חבר הכנסת אברהם בורג, אבל אני יוצא מתוך הנחה שגם הוא מסתפק בכך. יש פה חברים קרובים שלו, האם אני יכול לצאת מתוך הנחה שהוא מסתפק בדברי סגן השר?

**מיכאל איתן (הליכוד):**

כן.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

אני מודה למשתתפים בדיון.

### **הצעות לסדר-היום**

#### **מותו של פועל במפעל דשנים עקב תאונה**

**היו"ר ד' שילנסקי:**

הסעיף הבא הוא הצעות לסדר-היום מס' 2963 ו-3037 בנושא: מותו של פועל במפעל דשנים עקב תאונה – של חברי הכנסת חיים דיין ושאול עמור. אני רואה ששניהם יושבים בשקט ומחכים בסבלנות לתורם להשמיע את הדברים. ראשון לפי הרשימה הוא חבר הכנסת דיין.

אני רוצה להפנות שוב את תשומת לבכם לכך שיש שתי הצעות והזמן הוא שבע דקות לכל אחד. לאחרונה היו כל הדוברים צמודים לזמן, ואני מקווה שגם כל אלה שמופיעים בהמשך יהיו צמודים לזמן. בבקשה.

**חיים דיין (צומת):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעה דחופה זו לסדר-היום דנה בסכנות הטמונות באזור התעשייה אשר נמצא באזור המפרץ.

לא אחת הציגו חברי הכנסת תמונת מצב, שלפיה ערי המפרץ באזור חיפה נתונות בסכנה, תחת שעון זמן, על-ידי אותם צינורות גז הטמונים מתחת לאדמה ועוברים באזורים שבהם ריכוזי אוכלוסייה, ואין מושיע ואין נותן את הדעת, כי להצלחות יש הרבה אבות והכישלונות יתומים.

לפני שנה פונו תושבי קריית-אתא לאחר דליפת גז מסוכן ופניות רבות על זיהום אוויר. מי לא מכיר את חיפה בבוקר – במקום חמצן נושמים גזים רעילים. אותם מפעלים גובים מחיר יקר בחיי אדם, תוך התעלמות מוחלטת של האחראים לבטיחות בעבודה, והתוצאות לא מאחרות להגיע.

בתאריך 25 בדצמבר 1993, במוצאי שבת, קיפח את חייו אשר מעוז, זכרו לברכה, בן 26, שהתגורר בקריית-ים, עשר דקות לפני סיום יום עבודתו, בגלל רשלנות האחראים לשינון הנהלים להתנהגות עם חומרים מסוכנים.

תוך כדי ניקיון תעלה, שהוזרם בה חומר בעל רגישות גבוהה, נגרם פיצוץ שגדע את חייו של אשר, זכרו לברכה, ששכב שלושת-רבעי שעה מרוסק איברים, בלי שהוגשה לו עזרה ראשונה על-ידי העובדים שצפו מהצד ומרחוק בגלל הפחד לקיפוח חייהם על-ידי החומר שהיה רעיל ומסוכן. אף שעל לוח המודעות של המפעל נתלה חוזר האוסר להשתמש במכונה זו, המכונה הופעלה.

לאחר שהבחור פונה לבית-החולים בליווי חובש מן המפעל, לא היה אדם אחראי שיכול היה לדווח מאילו חומרים נפגע אשר, דבר שהיה יכול לסייע בטיפול הרפואי ולמנוע את קיפוח חייו. לצערי, בשעה 02:45 נפטר העובד בייסורים.

משטרת ישראל לא הוזעקה על מנת לחקור את האירוע. רק לאחר שבית-המשפט אישר את קבורתו, דרשה המשטרה את הניתוח שלאחר המוות, כדי לדעת את הנסיבות האמיתיות. משרד העבודה והרווחה ידע על האירוע רק לאחר שלושה ימים, ודובר המשרד אף הודיע כי לא ננקטו צעדים תקינים בדיווח.

שוב אנו חוזרים לכישלון יתום. החמור מכול, למרות כל הניסיונות לקבל התייחסות, הודיעו מנהלי מפעל הדשנים כי הם נמנעים מלהתייחס לפרשה. איפה הזכות של המשפחה לדעת מה אירע? לא מדובר במפעל לעיבוד בשר, מדובר בחיי אדם.

חברי חברי הכנסת, מבחינתי, משרד העבודה אחראי לסגירת מפעל זה עד איסוף כל הממצאים. חיי אדם שווים מיליונים, ואני מקווה שהערך הכספי לא יעמוד לפני הערך של חיי אדם. תודה רבה.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה לך. בבקשה, חבר הכנסת שאול עמור, התור שלך. אני מבקש להפעיל את המיקרופון הנייד.

על מנת לעדכן את חברי הכנסת: שר הבריאות חיים רמון צריך היה לענות על שאילתות שהוגשו לראש הממשלה ועל שאילתות שהוגשו לשר הפנים. כדי שחברים שהציגו את השאלות – אני רואה שהם רבים – לא יחכו במיוחד, אני מוצא לנכון להודיע, שהוא לא יענה היום על שאילתות; זה כבר נרשם גם על הלוח בחוץ.

## **דוד מגן (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, האם מותר לי?

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

בבקשה.

## **דוד מגן (הליכוד):**

אני חייב לציין, כי בשבועיים האחרונים, מאז ההצבעה על תקציב המדינה, היה נדמה שהממשלה נקראה לסדר ומתחילה להתייחס בצורה סבירה לכנסת ולחבריה. לא ייתכן שחברי כנסת יחכו כאן שעות על גבי שעות כדי למצות את זכותם לשמוע תשובות על שאילתות שהגישו לפני חודשים מספר, ובשעת לילה מסוימת יש לפתע הודעה שהממשלה לא עומדת באתגר ולא עונה על השאילתות. זה לא ייתכן, ואי-אפשר לעבור על זה לסדר-היום.

עם כל הכבוד לשר המתאם, אני פונה אליך, אדוני היושב-ראש, למען כבודם של אותם חברי כנסת שחיכו כדי לשמוע תשובות: שהשר יחזור לכאן היום, הוא צריך למלא את חובתו כאן במשכן הכנסת ולענות על השאילתות. זה יחס מינימלי, הוגן, שצריך להיות מטעם הממשלה כלפי חברי הכנסת.

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה. אודה לסגנית מזכיר הכנסת אם תעביר לשר חיים רמון את הדברים שהושמעו – אם יש לה אפשרות טכנית, אני לא כל כך בטוח שהיא יכולה להשיג אותו.

## **שרת העבודה והרווחה א' נמיר:**

רק לי יש זמן, אני לא עסוקה....

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

דבר שני. אבקש להפנות את תשומת לב יושב-ראש הכנסת לדברים שהשמיע חבר הכנסת מגן. אתה יודע שזו לא סמכותי אלא סמכות היושב-ראש.

בבקשה, חבר הכנסת מיכאל איתן.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, זה לא מספיק שכבודו יפנה, אולי כבודו לא חושב כרגע על פתרון או הצעה יותר ממשיים. מה שהעלה חבר הכנסת מגן היא בעיה קשה למעמדה ולתדמיתה של הכנסת. חבר הכנסת מגן, כאחד החרוצים בבית, ואנחנו, עוד חברים שנמצאים כאן, ניצבים לפני שולחן ממשלה ריק, גם ספסלי הקואליציה ריקים, והדבר הגיע לממדים בלתי נסבלים.

אני כבר לא מדבר על כך שמפקירים הצבעות, אבל אחת הפונקציות המרכזיות של הכנסת היא פיקוח על הממשלה, ואחד מאמצעי הפיקוח היעילים ביותר הוא שאילתות שמגישים לשרי הממשלה. ברגע שהם אינם כאן, הם נמלטים מהפיקוח, הם כופרים בסמכותה של הכנסת.

לכן, צריך להשקיע מחשבה, אולי בנשיאות, ואולי בוועדת הכנסת, לייחד לעניין הזה דיון, עם סנקציות כלפי הממשלה. הכנסת יכולה גם לפגוע בממשלה בנקודות שהן פחות נעימות לממשלה ואינן קשורות כרגע במערך פוליטי כזה או אחר. אני יודע שהנשיאות מתחשבת בשרי הממשלה, קובעת להם מועדים שנוחים להם – – –

### **שרת העבודה והרווחה א' נמיר:**

חבר הכנסת איתן, לא לכולם.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

לא לכולם, בסדר. גם לנשיאות יש אפשרויות וכלי נשק לטפל בבעיה.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה לחבר הכנסת מיכאל איתן. אני רוצה להפנות את תשומת לבך לכך, שזה לא בסמכות הנשיאות לקבוע את סדר-היום, זוהי סמכות היושב-ראש. שנית, שנינו היינו חברים פעילים בוועדת הכנסת, וכמוני השתתפת בכל ישיבה מתחילתה ועד סופה. אני עזבתי את הוועדה ועברתי לוועדה אחרת, אבל אתה נשארת בה, ואתה יודע שהסמכות הנכונה להצעה שלך בקשר לסנקציות וכו' היא ועדת הכנסת, ואני ממליץ לך להביא את זה לוועדה.

עכשיו נשמע את חבר הכנסת שאול עמור. בבקשה.

### **שאול עמור (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, שרת העבודה והרווחה, כנסת נכבדה, קודם כול, היום הזה הוא יום עצוב לעם ישראל. אני מצטרף להשתתפות בצער על אובדן בנים, ובראשם אלוף פיקוד המרכז נחמיה תמרי, שכל חייהם הוקדשו לביטחון ישראל ולהגנה על המולדת.

עצוב עוד יותר שביום כזה אנחנו שומעים שנערים בני טובים בישראל, יהודים רוצחים יהודי. אכן, כנראה יש משבר ערכים גדול מאוד בחברה הישראלית.

זה בהחלט מתקשר לנושא שעליו דיבר קודמי, חבר הכנסת חיים דיין – הבטיחות. הבטיחות בעבודה, תאונות דרכים, מפני שכנראה אין כל כך ערך לחיי אדם בחברה שלנו היום. יש הידרדרות בעניין הזה.

כשבחור ששמו הוזכר, אשר מעוז, זכרו לברכה, בן 26, ב-24 בדצמבר 1993 נפצע קשה בתוך תעלת ניקוז במפעל דשנים, אחרי שכפי הנראה חדר לתעלה הזאת חומר מסוכן והתייבש בתעלה, וכשהבחור בא לנקות את התעלה, היתה ריאקציה, פיצוץ, הבחור נפצע קשה, וכעבור יומיים החזיר את נשמתו לבורא עולם.

אנחנו "מתבשרים", לפי דוח מבקרת המדינה האחרון, שבשנת 1993 – ואני לא מייחס זאת לשרת העבודה הנוכחית או לשר זה או אחר, הבעיה היא לאומית – כ-80,000 איש נפגעו בתאונות בגלל זלזול בתחומי הבטיחות. שנה לפני כן, ב-1992, היו 74,000 נפגעים. זאת אומרת, נמשכת מגמת העלייה במספר הנפגעים בשל אי-בטיחות, והשיעור הוא כמעט פי שלושה ממספר הנפגעים בתאונות הדרכים.

כבר הוזכר, שרק באזור המפרץ, עוד מזמן המנדט הבריטי, יש צנרת תת-קרקעית שלא יודעים עליה, שעוברת בתוך חיפה. יש כ-500,000 קילומטר צנרת שמובילה גז, דלק וחומרים אחרים. אני כבר לא מדבר על מחלות הסרטן כתוצאה מן המגעים עם החומרים הכימיים וכו'.

לכן, אני חושב שהגיע הזמן שממשלת ישראל תיתן את הדעת על האסון הנורא הזה ותנקוט צעדים חריגים כדי למנוע את התאונות. דוח המבקרת מציין שאין פיקוח מניעתי; אין יוזמה מספקת מצד מפקחי הבטיחות לבוא מראש, הם באים רק כשקורה אסון; רק כשליש מהתאונות מדווח למשרד העבודה; אין מעקב ואחר כך יישום לקחים אחרי התאונות; אין מודעות מספקת לבריאות הציבור במפעלים השונים, לרבות העדר בדיקות רפואיות תקופתיות.

אני פונה אל שרת העבודה והרווחה, להתכנס עם ועדת המשנה של ועדת העבודה והרווחה שעוסקת בנושא הבטיחות ולטכס יחד עצה, אולי לאכופ יותר את החקיקה, להגביר את החקיקה, להגדיל את התקציב, ובכך נוכל אולי למלא קצת אחר "כל המציל נפש אחת בישראל כאילו קיים עולם מלא". תודה רבה.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה. גברתי השרה, כולם מחכים לתשובתך, ובמיוחד שמתי לב לכך ששני המציעים הם תושבי מגדל-העמק.

## שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, גם אני רוצה להצטרף לצערם של כל חברי הבית על מותו הטרגי והקשה של אלוף פיקוד המרכז האלוף תמרי, ויחד אתו מנהל הלשכה שלו ושני טייסים. היום שמענו באחת ממהדורות החדשות על מקרה מצער נוסף שבו שילם חייל בחייו, כולם על הגנת הארץ והמולדת. אני מצטרפת לצערם האישי של חברי הבית ומביעה את תנחומי העמוקים למשפחות.

אני רוצה לשלוח מכאן תנחומים למשפחתו של אשר מעוז, זכרו לברכה, שהנושא שבו אנחנו מדברים, שהוא במידה מסוימת תוצאה של הזנחה מאוד גדולה, הביא לקיפוח חייו.

אני רוצה להשיב, אדוני היושב-ראש, על הצעותיהם לסדר-היום של חברי הכנסת חיים דיין ושאל עמור, שניהם ממגדל-העמק, מקום מושבה של משפחתו של אשר מעוז, זכרו לברכה.

הם העלו כאן את נושא תאונת העבודה במפעל דשנים, שאירעה ב-26 בדצמבר 1993. התאונה אירעה במחלקה לייצור חומר כימי ששמו TCCA, המשמש לחיטוי מים בבריכות שחייה. יומיים לפני התאונה, ב-24 בדצמבר, אירעה תקלה במתקן שבו מייצרים את החומר TCCA. צינור ובו החומר נשבר, והחומר נשפך החוצה על הרצפה סביב מתקן הייצור. המקום טוהר באמצעות מים, והחומר שהומס במים נוקז לתעלת ניקוז שעוברת ליד מתקן הייצור. כמות מסוימת של החומר לא נשטפה החוצה עם המים והצטברה בדופנות התעלה. לכן היה צורך בניקוי התעלה, ואת הפעולה הזאת ביצע המנוח אשר מעוז.

הוא עבד בעזרת את חפירה והיה מצויד במסכת גז. תוך כדי פעולת הניקוי אירע הפיצוץ, ואשר מעוז, זיכרונו לברכה, נפגע מההדף ונפל לתוך התעלה.

לצורך חקירת התאונה, כשהובא הדבר לידיעתי, הוריתי למנות ועדת חקירה, המורכבת משני מפקחי עבודה בכירים והיועצת המשפטית של מחוז חיפה במשרד העבודה והרווחה. על-פי ממצאי החקירה, שטרם הסתיימה, ניתן בשלב זה להסיק את המסקנות הבאות.

החקירה מראה על המהלך הבא בטיפול במנוח: ב-01:50 אירע הפיצוץ; ב-01:52 היתה התייבבות העובדים שהיו בקרבת מקום ושמעו את קול הפיצוץ והחלו בטיפול בפצוע; ב-02:00 הגיע האמבולנס של המפעל עם חובש תורן, שנתן עזרה ראשונה; ב-02:15 יצא האמבולנס מהמפעל עם הפצוע; וב-02:30 הגיע האמבולנס לבית-החולים "רמב"ם"; ב-02:35 היה רישום ביומן הקבלה של בית-החולים, לאחר שהטיפול הרפואי כבר החל.

החקירה, רבותי חברי הכנסת, עדיין לא הסתיימה, והיא תסתיים בתחילת השבוע הבא. הנחיתי את המהנדס פיטר מגנוס, מפקח עבודה ראשי במשרד העבודה והרווחה, לעקוב מקרוב אחר עבודת הוועדה ולהביא אלי אישית את ממצאיה מייד עם קבלתם לשם הסקת מסקנות, אם אכן יהיה צורך בכך.

אני רוצה כאן לומר: צדקו שני חברי הכנסת המציעים, ואני יודעת שהשבוע היה דיון מאוד קשה בוועדה לביקורת המדינה בדוח המבקרת על כל הנושא של הפיקוח על העבודה.

בשלוש השנים האחרונות חל גידול ניכר במספר תאונות העבודה: ב-1991 עמד מספרן על כ-70,000; ב-1992 – על 79,000; וב-12 החודשים שבין אוגוסט 1992 לאוגוסט 1993 עלה המספר לכדי 81,000. העלות הישירה למשק הישראלי – מעבר לחיי אדם, שזה הדבר היקר מכול – בגין תאונות עבודה מסתכמת בכ-5 מיליארדי שקלים בשנה. הגידול במספר תאונות העבודה – בשיעור של 27% במהלך שנתיים – נובע בחלקו מהגידול במספר המועסקים במשק, שגדל בכ-16%, ומכך שבמהלך תקופה זו עלה מספרם של המועסקים בבניין, ענף בעל סיכון גבוה לתאונות בשל שיטות העבודה המיושנות והעבודה הבלתי מאורגנת והבלתי מקצועית הנהוגה בו.

רבותי חברי הכנסת, כשרת העבודה והרווחה אני מוטרדת מאוד מהעלייה המדאיגה במספר נפגעי תאונות העבודה ומכך שהמשאבים העומדים לרשותנו אינם מספיקים. לכן נקטתי מדיניות של איגום כל המשאבים העומדים לרשות הגופים השונים העוסקים בבטיחות וגיהות: האגף לפיקוח על העבודה, המוסד לבטיחות וגיהות, הוועדה לפעולה מונעת ולמחקר בעבודה וענף נפגעי עבודה במוסד לביטוח לאומי.

אני מבקשת להדגיש במיוחד, אדוני היושב-ראש, את חלקה של הוועדה לפעולה מונעת בנושא זה, שהכספים שעומדים לרשותה לא נוצלו או כמעט שלא נוצלו. השנה מדובר על למעלה מ-40 מיליון שקלים. לאחרונה קיבלתי לשם כך לעבודה במשרד עובדת בכירה, שפרשה מהמוסד לביטוח לאומי, אני מכירה אותה מקרוב, עובדת מאוד מסורה ומאוד מוכשרת, והטלתי עליה לעמוד בראש הוועדה ולמעשה לדחוף על-ידי מימון, שישנו בקרן, לפעולה הרבה יותר משמעותית בתחום המניעה של תאונות בעבודה.

עם זאת, מאחר שאנחנו נתונים במציאות של עלייה מאוד מדאיגה במספר תאונות העבודה, אני מציעה, אדוני היושב-ראש, להעביר את שתי ההצעות לסדר-היום, של חבר הכנסת דיין ושל חבר הכנסת עמור, לדיון בוועדת העבודה והרווחה של הכנסת. אנחנו, כמשרד העבודה והרווחה, נעמוד לרשותכם בחומר, במידע, גם בהישגים, גם בחולשות, ולא נעלים מכם אם נחוש שבתחום העבודה שלנו יש גם מחדלים. תודה רבה.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה. חבר הכנסת חיים דיין, אתה מסכים שהצעתך תעבור לוועדת העבודה והרווחה?

**חיים דיין (צומת):**

מסכים.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

חבר הכנסת שאול עמור?

**שאול עמור (הליכוד):**

מסכים.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

ובכן, חברי הכנסת, השעון כבר מופעל.

הצבעה מס' 18

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 8

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

**שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:**

אני מבקש לצרף גם את קולי בעד.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

השר שטרית, יש לך כיסא ליד שולחן הממשלה ואתה מוותר על כיסא כזה?

**אברהם רביץ (יהדות התורה):**

תמיד השאלה מה האלטרנטיבה.

## **שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:**

אני מתאם עמדות לקראת הדיון ביני לבין סגן השר לשעבר רביץ.

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

אני בטוח שזה למען היעילות ולמען טובת עם ישראל.

התוצאה היא: שמונה בעד, אין נגד, אין נמנעים. אני קובע שהצעתם של חברי הכנסת חיים דיין ושאול עמור בנושא: מותו של פועל במפעל דשנים עקב תאונה – תעבור לוועדת העבודה והרווחה.

## **הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון – מינוי נציב קבילות), התשנ"ג-1993**

### **(הצעת חבר הכנסת ד' מגן)**

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

הסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק תתקנ"ה, הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון – מינוי נציב קבילות), התשנ"ג-1993, של חבר הכנסת דוד מגן. בבקשה, הנמקה מהמקום.

## **דוד מגן (הליכוד):**

אדוני היושב-ראש, הכנסת אישרה למעשה לפני שמונה ימים את ההצעה, כאשר היא אישרה את סיכומיה והצעותיה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה בנושא דוח נציב תלונות הציבור, דוח מס' 20. בעמוד 25 כתוב: "הוועדה סבורה כי נוכח אופי פעילותו של המוסד לביטוח לאומי, היקפה ומשמעותה לאזרחי המדינה, מן הראוי להקים במוסד גוף עצמאי לבירור תלונות הציבור".

הצעתי מדברת על כך שיוקם המוסד הזה. הסמכויות ודרכי העבודה ייקבעו בתקנות על-ידי שר העבודה והרווחה, וכך אפשר יהיה לעדכן אותן עם צבירת הניסיון.

אני חייב להוסיף משפט אחד: מניסיוני כיושב-ראש הוועדה לענייני תלונות הציבור בוועדה לענייני ביקורת המדינה חשבת, כי שני מוסדות בישראל – האחד רשות השידור, והשני המוסד לביטוח לאומי – ראויים וזקוקים למוסד הזה. רשות השידור, לאחר הרבה מאוד ישיבות, הסכימה לכך, ואני מניח שבעוד שלושה שבועות אנחנו נגיע עם הצעה לקריאה ראשונה.

אני רוצה להודות גם לשרה על ההקשבה המיוחדת להצעה שלי בעניין הזה, גם לפניוּתִי הבלתי פורמליות, ואני מקווה שכאשר נגיע לדיונים נוכל להתייחס לכל ההערות ולהגיע להצעה מוסכמת לקראת השלבים הבאים.

### היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. גברתי השרה, בבקשה.

### שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, בדברי ההסבר להצעת החוק נאמר על-ידי חבר הכנסת דוד מגן, כי מינוי נציב הקבילות יאיץ את קצב הטיפול בקבילות הציבור, והשירות לציבור ייטב.

רבותי חברי הכנסת, עם כל ההערכה שאני רוחשת לחבר הכנסת דוד מגן – ושוחחנו על כך גם בשיחת טלפון – בדקתי את העניין, בדקתי אותו מאוד מקרוב עם כל אנשי המוסד לביטוח הלאומי ועם המשפטנים, ואני סבורה שהצעה זו לא רק שלא תאיץ את קצב הטיפול בקבילות הציבור אלא תגרום להשעייית הטיפול במבוטח. היא תיצור כפילות מיותרת בטיפול בפניות, ויש בה כדי לעמוד בניגוד לכוונת המחוקק, כפי שהיא עולה מחוק הביטוח הלאומי ומחוק מבקר המדינה, התשכ"ח-1968.

יש לזכור, כי המוסד לביטוח לאומי משלם 1.6 מיליון שקל מדי חודש. רק טבעי הוא, שלצד היקף כה גדול של פעילות יהיה קיים גם היקף גדול של פניות מאת הציבור בנושאים שונים.

החלטות פקידי התביעות, החלטות הוועדות הרפואיות והחלטות פקידי הגבייה שהוסמכו לקבוע על-פי חוק בכל הנוגע לזכותו של המבוטח לגמלה, או בכל הנוגע לחובתו לשלם דמי ביטוח, נתונות לביקורתו השיפוטית הייחודית של בית-הדין לעבודה.

בה בעת נתון המוסד לביקורתו של מבקר המדינה, לאור סעיף 199 בחוק הביטוח הלאומי, ונציב תלונות הציבור, שהוסמך לטפל בתלונות לפי חוק מבקר המדינה, מטפל במגוון רחב של תלונות הציבור בכל הנוגע לפעולותיו של המוסד לביטוח לאומי.

מינוי נציב הקבילות למוסד לביטוח לאומי ייצור רשות מעין-שיפוטית נוספת על זו של נציב תלונות הציבור, וזאת נוסף על סמכותו השיפוטית הייחודית של בית-הדין לעבודה בנושאים אלה.

אדוני היושב-ראש, אני חושבת שהמצב הקיים היום נותן מענה טוב. הטוב יותר, כפי שחושב חבר הכנסת דוד מגן, עלול להיות האויב הגדול ביותר של הטוב. הדבר יביא לסרבול גדול מאוד בעבודת המוסד לביטוח לאומי ויקשה את פעילותו.

מהסיבות האלה אני מבקשת, אדוני היושב-ראש, להסיר את הצעתו של חבר הכנסת דוד מגן מסדר-היום.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה. חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה. נחכה שהשרה תגיע למקומה. השעון מופעל. בבקשה להצביע.

הצבעה מס' 19

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 6

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 5

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון מינוי נציב קבילות),  
התשנ"ג–1993, לדיון מוקדם בוועדה נתקבלה.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

שישה בעד, חמישה נגד, נמנעים אין. הצעת החוק תעבור לוועדה. לאיזו ועדה?

### **דוד מגן (הליכוד):**

לוועדה לענייני ביקורת המדינה.

### **נעמי חזן (מרצ):**

אני מציעה: לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

### **דוד מגן (הליכוד):**

למה?

**נעמי חזן (מרצ):**

---

**היו"ר ד' שילנסקי:**

חברי הכנסת, אין ברירה. ועדת הכנסת תחליט לאיזו ועדה תועבר הצעת החוק של חבר הכנסת דוד מגן.

**הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון – הגדלת הסיוע למשפחות חד-הוריות), התשנ"ג–  
1993**

**(הצעת חבר הכנסת ח' דיין)**

**היו"ר ד' שילנסקי:**

אנו עוברים להצעת חוק תתקצ"ג, הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון – הגדלת הסיוע למשפחות חד-הוריות), התשנ"ג–1993 – מאת חבר הכנסת חיים דיין. בבקשה.

**חיים דיין (צומת):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה – – –

**היו"ר ד' שילנסקי:**

חבר הכנסת טמקין, אתה מדבר בפרוזדור בקול כה רם, שגם אני שומע אותך. חבר הכנסת טמקין. אנא סגרו את הדלת, וכך יוכל חבר הכנסת טמקין להמשיך שם ולהתווכח, ואנו נוכל להמשיך ולדון בנושא העומד לפנינו. בבקשה להמשיך, חבר הכנסת דיין.

**חיים דיין (צומת):**

הצעת חוק פרטית זו באה להרחיב את הצעת החוק שהגישה שרת העבודה והרווחה אורה נמיר.

ברגישות מיוחדת ניתן למשפחות החד-הוריות סיוע על-ידי מענק לימודי חד-פעמי בכל שנה. אך מצער כי סיוע זה הוגבל רק לגילאי 6-11, דהיינו כיתה א' עד כיתה ז', והוא אינו מכסה על-פי חוק חינוך חובה גם את גילאי טרום-חובה.

רק היום נשאל שר החינוך, מדוע יש במדינת ישראל 40,000 ילדים שאינם לומדים. המאבק על חינוך ילדינו אינו נתון רק בידי המשפחות החד-הוריות אלא גם באחריות הממשלה. אני מבין את המצוקה התקציבית, ולמותר לציין שוב ושוב את המורכבות של סל המשפחה, המחולק בקמצנות.

חברי הכנסת, חוק זה בא כתוספת על החוק הקיים, שחוקקה השרה, למתן מענק לימודי חד-פעמי לילדים בגיל טרום-חובה, דהיינו בגני-הילדים ועד סיום הלימודים. בסך הכול מדובר על 570 שקלים לילד לצורך רכישת ציוד לימודי. אני מאמין, שאם ייסגר הפער בין התלמידים, זה יביא לצמצום נשירת ילדינו מספסל הלימודים.

רבותי חברי הכנסת, מכיוון שהממשלה היתה צריכה לקבוע עמדה חיובית לגבי החוק, ועד היום היא לא קבעה את עמדתה והשאירה זאת להחלטת השרה, אני מבקש את תמיכת הקואליציה כדי שוועדת העבודה והרווחה תבדוק את הנתונים שצינתי, לחיוב ולשלילה, לשם קביעת אמות מידה וקריטריונים לזכאים.

גברתי השרה, אני יכול גם להציע הצעה בנושא זה. אולי יש מקום לצמצם את הסכום של 570 שקלים ב-20% ולהגדיל את טווח השנים. זאת, על מנת לתת אפשרות לילדים נוספים לזכות בהטבה זו. תודה רבה.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה. גברתי השרה, בבקשה.

### **שרת העבודה והרווחה א' נמיר:**

אני מציעה להעביר את הצעת החוק לוועדה.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

לאיזו ועדה? עבודה ורווחה?

### **שרת העבודה והרווחה א' נמיר:**

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

חבר הכנסת חיים דיין, בריצה למקומך במהירות. אני מפעיל את לוח ההצבעה ונראה אם תספיק.

הצבעה מס' 20

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 9

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון הגדלת הסיוע למשפחות חד-הוריות), התשנ"ג-1993, לדיון מוקדם בוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

נדמה לי שראיתי אותך, חברת הכנסת אסתר סלמוביץ, רצה רצה – אבל לא הספקת.

## **אסתר סלמוביץ (צומת):**

אני מבקשת לצרף את קולי בעד.

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

נצרף את קולך. אני מבין שאת בעד, כמו כל הנוכחים כאן.

ובכן, עשרה בעד, אין נגד, אין נמנעים. אני קובע שהצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון – הגדלת הסיוע למשפחות חד-הוריות), התשנ"ג-1993, עוברת לדיון מוקדם בוועדת העבודה והרווחה.

## **הצעה לסדר-היום מחקר מכון גוטמן על אמונות, שמירת מצוות ויחסים חברתיים בקרב היהודים בישראל**

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

אנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 2959 בנושא: מחקר מכון גוטמן על אמונות, שמירת מצוות ויחסים חברתיים בקרב היהודים בישראל – מאת חבר הכנסת אברהם רביץ. בבקשה.

ראיתי כבר מרחוק שהשר שמעון שטרית המיר את כס הממשלה בכס חבר הכנסת, על מנת לתאם עם חבר הכנסת רביץ – – –

### **שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:**

לא, לא המרתי, פשוט ישבתי לידו לרגע – – –

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

על מנת לתאם, לצורך תיאום עם חבר הכנסת רביץ. זכותך, אתה גם חבר כנסת, לא רק שר. מותר לך גם לשבת על כיסא של חבר כנסת. בבקשה, חבר הכנסת רביץ.

### **אברהם רביץ (יהדות התורה):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני השר, לא אחת עולה לכאן חבר כנסת ומדבר בשם העם. במיוחד יש כמה חברי כנסת חילונים, שכאשר הם מעלים נושא הנוגע לעניין דתי או לשמירת מסורת בחיים הציבוריים שלנו, הם מדברים, לדבריהם, בשם רובו של העם.

גם היום שמענו את שר המשפטים, כאשר הוא נימק את התנגדותו להצעת החוק של חבר הכנסת יגאל ביבי, והוא אמר שהוא מדבר בשם הרוב החילוני.

בכנסת, מילא, מדברים, וברוב המקרים זה נגמר בדיבורים.

ואני אומר, יכול להיות שיש רוב חברי כנסת חילונים, וגם בזה אני לא כל כך בטוח. רק לפני יום אחד היינו עדים גם לאיזו קבוצת חברי כנסת, שהתיימרו לדבר בשם רוב העם, בשם רוב המפלגה שלהם.

אנחנו נותנים לעצמנו חירות רבה מדי לדבר בשם רוב; והנה בסוף התהפך הגלגל והתברר שבמפלגת העבודה יש אולי רוב אחר, והוא, אגב, רוב שכנראה חלק ממנו הוא אנשים מסורתיים דווקא, כמו – ואני מרשה לעצמי לומר זאת – השר שמעון שטרית ועוד כמה שרים אחרים, שגם אותם יכול להיות שאסור לנו להגדיר כחילונים.

אבל, אדוני היושב-ראש, לצערי, לא בכנסת, אלא בבתי-משפט, לפעמים גם הם – – –

**קריאות:**

– – –

**אברהם רביץ (יהדות התורה):**

אי-אפשר כך. יש בסך הכול שניים-שלושה חברי כנסת, ורוב חברי הכנסת מדברים בינם לבין עצמם.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

חבר הכנסת רביץ, אני לא רוצה להתערב, אבל תמיד, למען רוח טובה, צריך להתערב. לא הייתי ממליץ לכנות, אפילו במפלגת העבודה, שאינני חבר בה – – –

**אברהם רביץ (יהדות התורה):**

להיפך, אמרתי ש-80% ממפלגת העבודה, לפי דעתי, הם לא אנטי-דתיים.

**היו"ר ד' שילנסקי:**

קח גם את חברי מפלגת העבודה ותבדוק מה אחוז החברים שחינכו את הילדים לבר-מצווה.

**אברהם רביץ (יהדות התורה):**

אני מייד מגיע לזה. אדוני היושב-ראש, לכולנו תהיה הפתעה.

אבל, אדוני היושב-ראש, לצערי, בתי-המשפט, לפעמים גם הם מדברים בשם רוב העם. אבל שם פוסקים הלכות כפי הבנתם את רצונו של רוב העם הנראה בעיניהם. הדבר בא לידי ביטוי בפרשנות

שהם נותנים לחוקי יסוד, כמו חוק-יסוד: חופש העיסוק, כאשר בית-המשפט ידע מה היא תקנת הציבור ומה היא תכלית ראויה כאשר הוא סימן לעצמו את השקפתו ואורח חייו של רוב העם לפי ראות עיניו, שלפי דעתי היא מתבססת על האידאולוגיה הפרטית של השופטים המזדמנים שנמצאים כיום בבית-המשפט. לכן הוא לא אפשר את האיסור על הבאת נבלות וטרפות לישראל. הדבר הזה מתבטא גם במשפטים אחרים, שעניינם כיבוד השבת וכן הלאה. העיקרון הוא, האם זה שייך לתקנת הציבור או לתכלית ראויה, והשאלה העקרונית היא, האמת היא – מיהו הציבור ומהו הציבור ולאן מועדות פניו של הציבור הזה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אגודת "אבי חי" הזמינה מחקר אצל מכון גוטמן, שהוא מכון חשוב בישראל, על נושא של אמונות ושמירת מצוות ויחסים חברתיים בקרב היהודים בישראל. אני מוכרח לומר כבר בתחילת דברי, שהמחקר הזה אינו מחמיא מדי לציבור החרדי. הוא לא מחמיא לנו. אבל לציבור החרדי בכל זאת יש עדיפות בכך שהוא איננו מדבר בשם רוב העם. הוא מדבר אולי בשם העם לדורותיו, בשם ההיסטוריה, בשם העתיד, בשם האידאולוגיה של העם היהודי. אבל הוא איננו מתיימר לדבר בשם רוב העם.

אני חושב שחשוב שאמסור פרטים מן המחקר, שאחד מהם, אדוני היושב-ראש, ניחשת נכון. אני אמסור לכם פרטים מספר על המחקר הזה, וחשוב שחברי הבית הזה ידעו את הדברים כאשר הם עולים לדוכן ויתנהגו ביתר צניעות כאשר הם אומרים שהם מדברים בשם רוב העם.

המחקר הזה נעשה לא כפי שנעשים סקרים רגילים. הוא נעשה על סמך ראיונות אישיים בתוך הבתים – ויש הבדל גדול – של 2,830, דומני, אזרחים במדינת ישראל, במגזרים השונים בחברה הישראלית. והוא אומר דברים מרנינים, אדוני, וטוב שידעו זאת גם הציבור החרדי והדתי וגם הציבור שנקרא חילוני. הוא אומר כך במסקנותיו: כמעט לכל יהודי בישראל יש מחויבות להמשכיות יהודית, לציון חגים מרכזיים ולקיום טקסים הקשורים למחזור החיים. יהודי ישראל מרגישים מחויבות רבה לאופיה היהודי של החברה הישראלית, גם אם הם מעצבים באופן סלקטיבי את דפוס שמירת המסורת שלהם. הם מאמינים שיש לכבד את המסורת בחיים הציבוריים, אך עם זאת הם ביקורתיים לגבי הסטטוס-קוו בין דת למדינה הקיים בישראל.

והדוח קובע קביעה מאוד מעניינת, והוא אומר כך: אם כי קיים מתח בין קבוצות השומרות במידה שונה על המסורת הדתית, יותר במישור הסטריאוטיפי מאשר במציאות, וקיימים רגשות סלידה כלפי החרדים והאנטי-דתיים, מראה המחקר בבירור, שאין יסוד לרטוריקה המקטבת את החברה הישראלית לדתיים ולחילונים. נכון יותר יהיה לומר, שלחברה הישראלית נטייה חזקה למסורת, וככל שהדבר נוגע לשמירת מצוות קיים רצף מה"מקפידים לשמור" ועד ה"כלל לא שומרים", ולא הפרדה בין מיעוט דתי לרוב חילוני.

דברים מפליאים. הדוח הזה נכנס לפרטים, והוא אומר כך: 80% מהחברה בישראל שומרים על מסורת בדרגות שונות, מתוכם 14% מקפידים מאוד; 24% שומרים במידה רבה; 41% שומרים במקצת. רק 20% מגדירים את עצמם כ"כלל לא שומרים".

קביעה נוספת: שני-שלישים מהציבור מציינים את השבת כיום מיוחד על-ידי שמירת כמה מסורות, כמו הדלקת נרות או השתתפות בארוחה מיוחדת. כמחצית מהאוכלוסייה בישראל מקדשת על היין בליל שבת – זהו אקט דתי. יש לציין, שבפועל השבת מסומלת על-ידי הדלקת נרות ביותר בתים ממה שהציבור סובר – 77%. 77% טוענים שציון השבת בדרך כלשהי הוא עיקרון מנחה חשוב בחייהם. זה לא סתם איזה דבר. ובכלל ה-77%, 39% מאלה המגדירים את עצמם כ"כלל לא שומרים" על

המסורת הדתית. תראו כיצד העם מיטלטל בתוך עצמו – גם אלה שמגדירים את עצמם כלא שומרים כלל.

שמירת כשרות, שעליה יש לנו ויכוח כאן; וכאן עולים חברי כנסת בזה אחר זה ומדברים בשם רוב העם, גם שר המשפטים דיבר היום בשם רוב העם. ואומר הדוח הזה, לאחר מחקר: שמירת כשרות – 90% שומרים לפחות באורח מזדמן על כמה היבטים של כשרות. מובן שיהודי דתי כמוני לא רואה זאת אולי כשמירת כשרות, אבל אנחנו רואים כאן את המגמה, את הקשר, את הביטוי הסמלי והפנימי – 90%. יש הבדלים. יש כאלה שאומרים: בבית; יש כאלה שבחוץ-לארץ לא; יש כאלה שעושים הפרדה של כלי בשר וחלב, או הפרדה של בשר מחלב בזמנים. אבל ל-90% יש קשר לעניין הזה.

חגים – למעלה מ-90% חוגגים מקצת חגי ישראל.

בתי-כנסת – למעלה מ-80% מבקרים מדי פעם במהלך השנה בבית-כנסת.

איזה עם גדול ויפה יש לנו, אף שהוא נראה כפי שהוא נראה – חיצונית.

טקסי מחזור החיים – מעל 80% מהנחקרים מרגישים שחשוב להם שטקסי מחזור החיים יהיו בעלי אופי יהודי דתי. וכאן הוא נכנס לפירוט: ברית מילה – 92%; בר-מצווה – 83%; נישואים כדת – 87%.

וכאן עולים חברי כנסת מסוימים ומצפצפים עם הרוב שיש בידיהם, והרוב כביכול רוצה נישואים אזרחיים, רוצה להרוס את המסגרת המשפחתית היהודית. אם הם מדברים בשם עצמם, זה בסדר. אבל בשם הרוב היהודי פתאום? מי נתן להם את הרשות לכך?

רק 4% ענו: מוכן בהחלט להינשא ללא-יהודי. רק 4%, למרות ההתבוללות התרבותית וכל המרעין ביטחון שבאים עלינו. לצערי, יש עוד 12% שענו: מוכן; אבל לא: מוכן בהחלט – מסופקים כאלה. כל השאר – למעלה מ-80% – לא מוכנים להתערבב ולהתבולל בין העמים.

16% טוענים: החיים הציבוריים בישראל צריכים להיות יותר דתיים. אבל שימו לב לנתון הזה: 51% אומרים שהחיים הציבוריים בישראל צריכים להישאר כמו שהם מבחינה דתית. דהיינו, שמירת הסטטוס-קוו. ביחד – 67%. 33% טוענים שהחיים הציבוריים בישראל צריכים להיות פחות דתיים.

ועכשיו נכנס הדוח הזה לחקר האידאולוגיה, הקשר האידאולוגי של האנשים. 90% אומרים שהם מאמינים בלב שלם ומפקפקים בכמה עובדות יסוד: שיש אלוקים, שיש כוח עליון המכוון את העולם, התורה ניתנה למשה מסיני, יש גמול למעשים טובים, לאמור – שכר ועונש, כאשר האדם עושה אין זה סתם בעלמא, יש דין ויש דיין. 90% נמצאים בגדר הזה של מאמינים ומפקפקים לפחות.

80% טוענים: העם היהודי הוא עם נבחר מכל העמים. יש לנו תפקיד בעולם. יש השגחה עליונה על כל אחד, והתורה והמצוות הם צו אלוקי.

יש כאן ספר עב-כרס, ואני מציע, לפני שכל חבר כנסת עולה לבמה ומדבר בשם הרוב שלו, נגד השם ומשיחו, שיקרא את הספר הזה.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

זה מעניין מאוד, וגם אני שומע את דבריך בקשב רב, אבל, לצערי, אני חייב להקפיד על הזמן.

### **אברהם רביץ (יהדות התורה):**

אני כבר מסיים, אדוני. אני מגיע למשפט סיום.

רבותי, אנחנו חברה דמוקרטית ומותר לומר הכול, כל העולה על לבנו. אבל אני מציע גם לנו, אולי גם אנחנו כציבור דתי וחרדי מדברים לפעמים בשם הרוב: הבה נמצא את הגבולות המתאימים, וכאשר עולה לכאן חבר כנסת שיש לו תפיסת עולם חילונית, ונדמה לו, משום שהוא רואה לידו עוד חברי כנסת שנראים בדיוק כמוהו, שהוא מכיר את תוכם ואת נשמתם שלהם ושל כל העם כולו, אני מציע לו: צניעות, דרך-ארץ בפני העם הגדול והנפלא הזה, בפני העם הזה לדורותיו, ודרך-ארץ בפני עתידו של העם הזה, שהוא אכן – וזו היא בשורה משמחת – בוודאי ימשיך לשמור על זהותו היהודית, עם כל מה שמתחייב מכך. תודה, אדוני היושב-ראש.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה. אדוני השר שטרית, בבקשה.

### **שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מכיר תודה לחבר הכנסת הרב רביץ, שהביא לדיון בפני הבית הזה את המחקר של מכון גוטמן למחקר חברתי שימושי על אמונות, שמירת מצוות ויחסים חברתיים בקרב היהודים בישראל.

הרבה מן ההנחות וההשערות המקובלות לגבי היחס של החברה הישראלית, וגם ההתפלגות בתוכה לגבי יחסה למורשת ולשמירת מצוות, הוכחו כנכונים על-ידי המחקר, שחלק מהממצאים שלו הושמעו בצורה מפורטת על-ידי הרב רביץ.

אני שמח שיש בינינו הסכמה על כך שזו איננה סוגיה שמפלגת או מחלקת את העם לפי מפלגות. בכל המפלגות, ואני מדבר עכשיו על המפלגות המתייחסות לציבור היהודי, כי יש גם ציבור לא-יהודי, וגם

שם אפשר היה לבדוק את יחסו למסורת שלו ושל אבותיו – יש רוב של שומרי מסורת ויש רוב של מקפידים. השאלה היא רק – באיזה היבט ובאיזו רמה.

לפני שאתייחס באופן ספציפי לנקודות שלא נדונו על-ידי הרב רביץ, וכדאי שהבית ישמע גם אותן, וטוב שיירשמו לתשומת לב, אני רוצה לרשום לפני הבית כמה נקודות מרכזיות. אני חושב שמדינת ישראל מראשית ימיה נוסדה על בסיס של הבנה בין יהודים שמקיימים בקפדנות את מצוות הדת היהודית לבין יהודים שאינם מקיימים אבל עדיין מכירים בערך היסודי החשוב של שמירת מסורת ושמירת הערכים היהודיים.

במה שקשור לרמה הלאומית הרשמית, בעצם התקבלה התזה שמקפידים על המצוות. למשל, מראשית ימיה של מדינת ישראל נשמרת הכשרות בצה"ל. מראשית ימיה של מדינת ישראל נשמרת הכשרות במוסדות הרשמיים של מדינת ישראל. מראשית ימיה של מדינת ישראל, למעט היתרים לפי חוקים כמקובל, אין עובדים ואין מועסקים בימי מועד ובשבתות. זה לא רק מסר דתי. הדבר נראה כהגדרה של שמירת המסורת הלאומית.

אני חושב שיש קטעים שבהם, כתוצאה מהכללים האלה, נוצר ניגוד בין חירות הפרט לבין ההכרעה של הכלל לקיים אותם כללים. לדוגמה, אם מדובר על שמירת כשרות בתקופת הפסח בצה"ל, הרי יש כללים שאוסרים משלוח חבילות לחיילים בצבא. לכאורה זו פגיעה בחופש של אותו חייל שכן רוצה לאכול דברים שיישלחו אליו מהבית. אבל כדי לשמור כשרות המקובלת על כולם צריך היה לקבוע איזון אינטרסים, ולסייג את האינטרס היחיד למען הערך של שמירת הכשרות בתוך המסגרות של צה"ל. כיוון שקל יותר לאדם לא-דתי לאכול כשר, גם בפסח, ובלתי אפשרי, אם רוצים מטבח אחד, שאדם דתי ישתמש באותו מטבח. פה עשינו בעצם מערכת איזונים.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

שמעתי פעם אמרה של יהודי חכם, שאמר: מי שאוכל לא-כשר, יכול לאכול גם את האוכל הלא-כשר אבל יכול לאכול גם כשר; מי שאוכל רק כשר, אינו יכול לאכול אוכל לא-כשר.

### **שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:**

שמעתי פעם פרשנות, והרב רביץ בוודאי ישמח לשמוע זאת, עם קצת חיוך. האם המשיח יהיה מתנגד, או חסיד? אז אמרו שהוא צריך להיות מתנגד; למה? כי החסיד יקבל אותו. לעומת זאת, אם הוא יהיה חסיד, המתנגד לא יקבל אותו. זאת אומרת, יש פה הכלל, לפי אותו פרינציפ, שהמחמיר כופה למעשה את הנורמה על המקל.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

יש לי פשרה לגבי זה. כידוע לך, אני מתנגד בן מתנגד, נולדתי מתנגד, אבל עם נשמה של חסיד, אומרים. אז שיהיה משיח מתנגד עם נשמה של חסיד. שרק יבוא.

## שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

שרק יבוא.

אני רוצה לומר, שמה שהנחה בעניין הזה את החברה הישראלית, את האבות המייסדים של מדינת ישראל, היה להשתדל לשמור על המורשת היהודית ברמה הלאומית, ברמה הרשמית. וכאשר הדבר חייב הקפדה על מצוות מסוימות, הקפידו והקפדנו, וכך המצב עד היום מתחילת ימי המדינה. אני שמח שיש הסכמה על זה.

מתי נוצרו חיכוכים שגרמו לכך שמדי פעם נוצרת התנגשות בין הקבוצה שקוראת לעצמה חילונית לבין הקבוצה האחרת שקוראת לעצמה שומרת מסורת – ובבית הזה יש כמה וכמה גוונים לשומרי המסורת, כמו למשל ש"ס, שנציג מכובד שלה, הרב פנחסי, יושב כאן; כמו דגל התורה בתוך יהדות התורה, שנציג מכובד שלה הציג את ההצעה לסדר-היום, הרב רביץ, ועוד אחרים שמייצגים את הציונות הדתית, ואני חושב שבגוונים השונים – – –

## מיכאל איתן (הליכוד):

לא הזכרת את נציג התנועה שמקבל הכי הרבה קולות של דתיים במדינת ישראל.

## שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

והוא?

## מיכאל איתן (הליכוד):

הליכוד.

## שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

אתה מגדיר עצמך כנציג תנועה דתית?

## מיכאל איתן (הליכוד):

הליכוד מקבל הכי הרבה קולות דתיים. יש לנו 32 מנדטים, למעלה מ-25% מהמצביעים שלנו הם חובשי כיפות ואנשים עם זיקה חזקה לדת ולמסורת, הווי אומר למעלה משמונה מנדטים. זה הופך אותנו למפלגה הדתית-לאומית הגדולה ביותר בכנסת.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

יש לי הערה לכך, אבל כאשר אני מנהל את הישיבה, אסור לי להשמיע אותה.

### **אברהם רביץ (יהדות התורה):**

בסוף יום רביעי מותר.

### **שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:**

אני מציע, אדוני היושב-ראש, שלא תחסום את החוכמה שלך ולא תכבוש אותה בלבך.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

אנו באווירה פמיליארית עכשיו – – –

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

לא תחסום יושב-ראש בכיסאו.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

אינני בטוח אם בהצעת חבר הכנסת ביבי היום זה התבטא. אתה מסכים אתי.

### **שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:**

אני רושם את ההערה ומסכים לה. עוד אתייחס לנקודה הזו, רק רציתי לקבוע שבסך הכול גם הקבוצה שקוראת לעצמה חילונית, גם המפלגות הדתיות, לרבות מפלגת הליכוד, שלפי גרסת חבר הכנסת איתן יש בה קבוצה גדולה של מצביעים דתיים, ולמען האיזון צריך לומר כי ברור לגמרי שיש מצביעים דתיים במפלגת העבודה; לא היינו מגיעים ל-44 מנדטים ללא תמיכה מסיבית של סקטור

מאוד מאוד גדול של מצביעים דתיים – ברור לגמרי שאי-אפשר, גם על-פי המחקר הזה, להשיג רוב כזה, בלי שאתה מקבל תמיכה משמעותית. לא בדקתי את ההיקף המהותי של שמונת המנדטים שהזכרת, אך ברור לגמרי שזהו מספר לא קטן של מנדטים.

בעניין הזה אני רוצה לומר, שאם אנחנו נלך, לא רק ברמה הרשמית והלאומית, על-פי העיקרון של איזון אינטרסים הוגן, נוכל למצוא את שביל הזהב גם בקביעת נורמות בחיים של היחיד, כאשר הוא נפגע מכך שמפעילים נורמות דתיות; אם נמצא איזון אינטרסים, אני חושב שהדבר יהיה טוב לשומרי המסורת, שומרי אמוני ישראל, וגם לקונצפציה הדמוקרטית של חירות הפרט.

במה דברים אמורים? למשל, אם סוגרים כביש ברחוב השומר או ברחוב קינג ג'ורג', ליד בית-הכנסת "ישורון", או סוגרים כבישים בכל מיני מקומות, בשבת, עושים זאת כדי להקל על המתפללים. אם זו סביבה דתית מאוד, סוגרים את הכביש במשך כל השבת. אם אנו עושים זאת, אנו לא יכולים לעשות זאת בכביש ראשי, שם העומס וההכבדה על הציבור חורגים מגדר הסבירות וההגינות. אבל באותה דרך, אם נגיע לשמירה הגונה והוגנת של עקרון איזון האינטרסים, למאזן נכון ולשקלול נכון – אינני רואה צורך שתהיה התנגשות שלא יימצא לה פתרון סביר.

בוא ניקח דוגמה, דווקא בנושא שהזכיר כבוד היושב-ראש, נושא הכשרות וחופש העיסוק: אני מבין שבעצם סוכם הסדר, וחבר הכנסת פנחסי יאשר כי הוא סביר ומכובד, לגבי פתרון הסוגיה של חופש העיסוק וייבוא הבשר הכשר והלא-כשר.

#### **רפאל פנחסי (ש"ס):**

---

#### **שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:**

ואם הצלחנו להגיע לכך, זה היה בזכות ישיבה משותפת עם ראש הממשלה, אשר מעריך את הנושא, מכבד אותו ולא חושב שצריך לשנות את הסטטוס-קוו רק משום שעבר חוק-היסוד. גם חוק-יסוד ראוי לתיקון, כאשר צריך לתקן אותו. החוקה האמריקנית, אשר קיימת למעלה מ-200 שנה, תוקנה 26 פעמים, כאשר בכל תיקון היו לפעמים 50 תיקונים. ב-FIRST AMENDMENT יש עשרות סעיפים, והוא רק אחד התיקונים החשובים, שיש בו את חופש הביטוי.

#### **מיכאל איתן (הליכוד):**

דבר שלא מנע מבית-המשפט העליון לפרש את החוקה הכתובה ב-180 מעלות הפוך, בהפרש של כמה שנים, גם בלי שום צורך לשנות את החוקה.

## **שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:**

לא כאשר זה היה מנוגד לנורמות, לאקלים החברתי ולקונסנסוס שהיה קיים בארצות-הברית. בית-המשפט שיקף בעיקרון, על-פני 200 שנה ומעלה, את הדברים האלה. אני אומר לך זאת על סמך הניסיון המשפטי שלי כמורה באוניברסיטה לנושאים האלה. אני אומר לך, כי גם בישראל, גם בארצות-הברית וגם בארצות אחרות, באותם מקרים שהניסוח הרחב של החוקה היה בסיס לפרשנות מרחיבה ושונה מלשונו לכאורה של סעיף בחוקה, זה היה כאשר היתה תמיכה והיה קונסנסוס, לא של כולם, אבל קונסנסוס משמעותי בתוך הקהילה. אבל עדיין יש דרך לתקן, אם לא מרוצים מפסיקה מסוימת.

לכן אני מסכים שיש מקום ויש הצדקה לתקן את החוק, כדי שיתיישב עם מה שהחברה בכללותה רואה כדרוש ומוצדק, ואיש לא צריך לראות בתיקון החוקה או בתיקון חוק-יסוד כדי להתאימו למה שמקובל על החברה או על רובה, כדי למנוע פגיעה בהשוואה למצב שהיה קיים קודם – דבר שלא ניתן לעשותו. במקרה זה ביצעו הפרטה, אך כתוצאה מהבג"ץ היה צורך לתקן את החקיקה. אני חושב שטוב שהגענו להסכמה, ונתקן את המצב. עשינו זאת על בסיס איזון נכון של אינטרסים. כל מי שזועק חמס נגד דתיות יתירה או נגד – לדבריהם או לטענתם – כניעה לדתיים, בעצם איננו עושה צדק לעניין. אם רוצים לשפוט עניין מסוים, חייבים לשפוט אותו על-פי עקרון איזון האינטרסים. אם איזון האינטרסים נשמר, אזי יש הצדקה להסדר. ההסכם שהושג יעוגן בחקיקה של הכנסת, ואני חושב שהוא סביר, הוגן ומאפשר לנו לשמור על עקרון איזון האינטרסים, ולשמור על יסוד חשוב במסורת היהודית – יסוד הכשרות.

אני רוצה להשלים את התמונה בכמה קטעים ולהוסיף כמה נקודות שהרב רביץ לא עמד עליהן, ובכך אסיים.

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

אני מוגבל מאוד בזמן, השעה מאוחרת, הזמן עבר מזמן.

## **שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:**

אני רוצה להציג את העיקרון מבחינת התפיסה הכללית של המדינה. מתאים היה להציג זאת בפני הבית.

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

תקבל את הדברים ברוח טובה, אבל אני מבקש ממך. הסברתי היום גם את הבעיה של עובדי הכנסת. נעים לנו מאוד להאריך – משפט פה ומשפט שם – אבל הקצרניות חייבות לרשום גם את מה שאני אומר עכשיו. הידיים כואבות לעובדי הכנסת והשעה מאוחרת. אודה לך אם תסיים בדקה.

## **שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:**

אדוני היושב-ראש, את הקטע הזה, שיש בו תמצית הממצאים, אתן לקצרניות. אוסיף ואשלים בשני משפטים, וכך נחסוך לפחות חמש דקות. אסמן להן את הנקודות, והן תכנסנה אותן לפרוטוקול.

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

טוב.

## **שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:**

אני מודה ליושב-ראש על הסכמתו.

אומר עוד מלה: אני שמח שאני עומד כאן לאחר הכרעה דמוקרטית אתמול בתוך מפלגת העבודה. דובר כאן על מה משקפת מפלגת העבודה ומה הרכבה, ואני אומר לכם, שמה שהכריע אתמול בבחירות הפנימיות במפלגת העבודה הוא לא רק הקו החברתי מול – על-פי ההגדרה שלי – הימין החברתי, אלא גם הקו המסורתי. האנשים אשר מובילים את הקו החברתי הם אנשים המחויבים יותר למסורת, מכבדים יותר את המסורת. בהסתדרות יש מחלקה דתית, בהסתדרות נותנים שירותי דת, כי רואים בכך חלק יסודי במתן השירותים לציבור. אני רוצה לומר בעניין הזה, שאני רואה גם בבחירות של אתמול בתוך מפלגת העבודה אות וסימן לא רק להמשך שמירתה של הסתדרות חזקה וכללית, אשר עוזרת לכל שכבות החברה ונותנת שירותים בכל התחומים, אלא אני רואה בכך ניצחון של הקואליציה החברתית, שיש לה כבוד למסורת, כבוד לערכי היסוד של היהדות, ואני שמח שדחינו את זה מהשבוע שעבר לשבוע זה, כדי שאוכל להגיד את הדברים האלה לאחר שרוב מוחץ בתוך מפלגת העבודה נתן תשובה גם לגבי הקו החברתי וגם לגבי הקו המסורתי.

## **מיכאל איתן (הליכוד):**

תמסור "יישר כוח" לרב חיים הברפלד.

## **שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:**

אני בהחלט רוצה לתת "יישר כוח" לרבי חיים הברפלד, כי כל יהודי שהוא למדן ותלמיד חכם הוא רבי. נכון, הרב רביץ?

## **אברהם רביץ (יהדות התורה):**

מכל מלמדי השכלתי.

### שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

נכון. לכן אני שמח שהזכרת לי לתת לו ברכה נאמנה וחזקה ו"ישר כוח".

### אברהם רביץ (יהדות התורה):

אני מציע, אדוני השר, בגלל המסר החברתי החשוב של הנושא, יירשם בפרוטוקול שזה עבר לדיון במליאה.

### שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

אינני מתנגד. אני חושב שטוב שהבית יגיד מסר חיובי על אותה מחויבות שלנו לשמירת המסורת, שאנחנו מוקירים את המסורת, וברוח הזאת אני מסכים להעביר את הנושא לדיון במליאה.

### היו"ר ד' שילנסקי:

ארשה לעצמי אולי להציע לשניכם, מאחר שיש הסכמה כללית, אני בטוח שחברי הכנסת הנמצאים פה יצטרפו לדעתי שיש הסכמה כללית, ברוח המסורת ששניכם דיברתם עליה – אולי זה יהיה מכובד יותר אם נסכם בזה שהדברים שלכם יירשמו בפרוטוקול ונסתפק בדברים שנאמרו.

### מיכאל איתן (הליכוד):

מדוע?

### היו"ר ד' שילנסקי:

אני מעלה רעיון, מחשבה.

### מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, מבחינה פרקטית זה יכול לעלות על סדר-יומה של הכנסת. יכול להיות שתהיה הזדמנות נאותה ונרצה לציין משהו שקשור למסורת ישראל, ואז הנשיאות תחליט לקחת את הנושא ולהפוך אותו לדיון.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

כל ההצעות הן טובות.

### **רפאל פנחסי (ש"ס):**

אדוני היושב-ראש, אני תומך בדבריו של אדוני, ואני פונה לרב רביץ – – –

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

למה?

### **שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:**

אני מציע לקבל את הצעת היושב-ראש.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

זה היה טוב אם כולם יסכימו. אבל אם יש חבר כנסת שאומר: תאפשרו – – –

### **אברהם רביץ (יהדות התורה):**

אני חושב שזה מסר חשוב, שזה גם יהיה כתוב בעיתון שדיון כזה יערך על-ידי כנסת ישראל.

### **שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:**

אני מסכים.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

חבר הכנסת מיכאל איתן, אם תרצה להעלות את הנושא מחדש, אתה יודע את הפרוצדורה.

## שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:

אני מציע לדון בנושא במליאה. קיבלתי את הצעתו של חבר הכנסת מיכאל איתן.

(להלן נתונים שצירף השר לפרוטוקול)

א. שני-שלישים מקיימים את המסורת במובן של "ציון ליל שבת"; ב. יהודי ישראל מרגישים מחויבות רבה לאופיה היהודי של החברה הישראלית, וכן ביקורתיים לגבי הסטטוס-קוו בנושאי דת ומדינה; ג. לחברה הישראלית נטייה חזקה למסורת.

אשר לשמירת מצוות: 14% "מקפידים", כהגדרתם, על שמירת המסורת הדתית. 24% "שומרים" במידה רבה על המסורת. 20% "כלל לא שומרים על המסורת", כהגדרתם.

כלל הציבור סבור שהאחרים גם דתיים כמוהו, ויותר. יוצאי עדות המזרח מתרכזים בקבוצת ה"שומרים", במיוחד הדור הוותיק. יוצאי עדות אשכנז מתרכזים בקבוצת ה"כלל לא שומרים על מסורת". ככל שרמת ההשכלה הכללית עולה, פוחתת מידת המסורתיות של האדם, וההיפך בהשכלה דתית. יש יציבות יחסית בהתפלגות האוכלוסייה ב"שומרים על מסורת". רוב הנחקרים טוענים כי הסיבה לשמירת מסורת אינה דתית אלא "הזדהות עם העם היהודי". המצווה שבה לוקח חלק רוב האוכלוסייה היא "הדלקת נרות", ורוב יהודי ישראל, 82.5%, שומרים "במידת האפשר" על הבסיס של כשרות, בעיקר מטעמי היגיינה ובריאות.

קיימת הסכמה רחבה לגבי ציון חגים מרכזיים. טקסי דת הקשורים למחזור חיים – לידה, בגרות, נישואין ומוות – מקוימים כדרך של חיים בישראל. 93% מיהודי ישראל מקיימים לפחות אחד מאלה: שבת, כשרות, חגים.

בעניין האינטראקציה החברתית בישראל, היחסים בין דתיים ללא-דתיים נתפסים כבעייתיים יותר מאשר היחסים בין עדות, שלגביהם סבור הרוב שהיחסים תקינים. אחוז הסבורים ש"המדינה צריכה להיות פחות דתית" כפול מהסבורים ההיפך. הסטטוס-קוו בנושאי דת ומדינה שנוי במחלוקת במחקר בתחום הציבורי-הפוליטי. הרוב סבור שהמזון בצבא צריך להיות כשר. כשני-שלישים סבורים כי צריכה להיות ליברליזציה לגבי קולנוע ותחבורה בשבת. רוב גדול מתנגד לפטור הניתן לבחורי ישיבות. 42% רוצים הפרדה בין דת למדינה, 40% אינם רוצים בכך.

ואשר לאמונות וערכים, קרוב לשני-שלישים מהנחקרים מאמינים ב"לב שלם" בקיומו של אלוהים ובקיומו של כוח עליון המכוון את העולם. כמחצית הנחקרים מאמינים שיש השגחה עליונה על כל אחד, שהתורה ניתנה למשה על הר-סיני, שהתורה והמצוות הן ציווי אלוהי, ושיש גמול למעשים טובים. עם העלייה בשמירת המסורת מתחזקת גם האמונה בכל אחד מעיקרי האמונה שנבדקו. המזרחיים מאמינים יותר בכל אחד מעיקרי האמונה בהשוואה למערביים. רוב יהודי ישראל מזדהים עם העם היהודי במובן של הדגשת השתייכות לעם היהודי בעולם והאמונה שליהודי ישראל והגולה גורל משותף.

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

אם כך, חוזרים להצעה של חבר הכנסת מיכאל איתן. זאת אומרת, יש רק הצעה אחת והיא דיון במליאה. נא להצביע.

הצבעה מס' 21

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 5

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

חברי הכנסת, חמישה בעד, אין נגד, אין נמנעים. אני קובע שהצעתו של חבר הכנסת הרב אברהם רביץ בנושא: מחקר מכון גוטמן על אמונות, שמירת מצוות ויחסים חברתיים בקרב היהודים בישראל – עוברת לדיון במליאה.

## **הצעה לסדר-היום העיר בני-ברק בסכנת קריסה נוכח התעלמות ממצבה החריג**

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

חברי הכנסת, הסעיף הבא – הצעה לסדר-היום מס' 3009 בנושא: העיר בני-ברק בסכנת קריסה נוכח התעלמות ממצבה החריג. אחרון אחרון חביב, חבר הכנסת רפאל פנחסי, בבקשה.

## **רפאל פנחסי (ש"ס):**

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, כנסת נכבדה, למרות השעה המאוחרת אני מבקש להעלות לדיון את מצבה הכספי החמור של עיריית בני-ברק.

קופת העיר בני-ברק ריקה, מצבה הכספי בכי-רע, והיא איננה מסוגלת לתפקד. חובותיה לספקים מאיימים על תפקודה ושירותיה לתושבים, ולמעשה העיר על סף שיתוק ושביטה.

כדוגמה: חברת "מקורות" מאיימת לנתק את המים לעיר בגין חוב של 1.2 מיליון שקל. גם תשלום משכורות העובדים מוטל בספק, ושביטת עובדי העירייה משמעותה סבל לתושבי העיר כולה.

בדיון שהיה בשבוע שעבר, לחברי ולי, אצל ראש הממשלה ושר הפנים מר רבין בעניין הפרטת הבשר, עלה גם מצבה הכספי הקשה של עיריית בני-ברק. ידידי שר הפנים לשעבר, הרב דרעי, הסביר שבפברואר 1992 נעשה הסדר פריסת חובות והתייעלות העירייה. כבר אז היה גירעון של 17 מיליון, שאושר לעירייה לקבל כהלוואה מהבנקים, אבל הבנקים סירבו לתת את ההלוואה בגלל חשש שהעירייה לא תוכל לעמוד בהחזר החוב. לכן החוב והגירעון גדלו וטפחו. מדברים היום על חוב וגירעון של כ-100 מיליון.

לדעתי, שורש הבעיה בבני-ברק הוא הרכב אוכלוסייתה, המצדיק ומחייב התייחסות חריגה מצד הממסד בכלל ומשרדי האוצר והפנים בפרט. לא ייתכן להטיל על בני-ברק ותושביה גזירות כעל כלל הרשויות המקומיות, שכן מדובר באוכלוסייה העונה על הקריטריונים של אוכלוסיית מצוקה. זו העיר בעלת שיעור העוני הגבוה ביותר ובעלת משפחות ברוכות ילדים. גם כיום מקבלים ילדי העיר תנאים גרועים בהרבה בהשוואה לערים אחרות.

אומנם, אני לא אומר שהעירייה היא טלית שכולה תכלת. ודאי שגם על העירייה מוטלת החובה להתייעל, ואני בהחלט מעביר ביקורת על מינוי 12 הסגנים לראש העירייה, אף שנכתב שתשעה מהם ללא שכר, זה לא מקובל עלי. לו היו ממנים סגנים רק ראשי רשימות, כמו אשתקד – ניחא. אבל חברי עירייה, שזה עתה נבחרו, שיש כבר ברשימתם המכהנים כראש העירייה וממלא-מקום וסגן בשכר, אין טעם וצורך למנות סגנים נוספים, אפילו רק למראית העין, שמא יאמרו.

נוכח סכנת השבתת העיר ובגין צרכיה המיוחדים וזעקתה לסיוע מיידי ושינוי גישת הממסד, אבקש לקיים דיון דחוף, לפני שיהיה מאוחר.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה. אדוני השר, בבקשה. כאן כתוב: השר חיים רמון.

### **שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:**

אדוני היושב-ראש, אני היום שליח מצווה. השר רמון, ממש בדקות האלה, מדבר לעם ישראל בתוכנית "מבט", ומכיוון שלא רצינו לדחות את הטיפול בהצעה הזאת לשבוע יותר מאוחר, לקחתי על עצמי את המצווה להשיב לחברי, חבר הכנסת הרב פנחסי, כדי לאפשר לטפל בעניין כבר בוועדה.

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

אבל אני מעורר שתי בעיות. דבר אחד, אמרת שהשר רמון מדבר כרגע אל עם ישראל. למה אנחנו מפסידים את זה? הוא צריך היה לדחות זאת עד לאחר תום הישיבה.

## **רפאל פנחסי (ש"ס):**

אדוני היושב-ראש, אם תרצה תוכל ללכת לראות אותו.

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

לא, השעה כבר 20:30.

דבר שני, היו פה חברי כנסת שהתלוננו. הם חיכו הרבה זמן לתשובות על שאילתות, והשר רמון הודיע שהוא לא יכול להגיע. לא ידענו את הסוד למה הוא לא יכול היה להגיע. עכשיו אנחנו יודעים את הסוד.

## **רפאל פנחסי (ש"ס):**

ודאי כבוד השר שטרית, שהתנדב לתת תשובה לעיר שנמצאת במצוקה, אי-אפשר לבוא אליו בטענה למה הוא לא עונה על שאילתות. אולי אם היינו מבקשים ממנו – – –

## **היו"ר ד' שילנסקי:**

זהו בדיוק מה שרציתי להגיד. צריך היה לבקש ממך, ואתה בוודאי היית נענה ברצון. את הנעשה אין להשיב. בבקשה, אדוני.

## **שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:**

בשלב זה, משום שהזכרת, אדוני היושב-ראש, את הנושא, הייתי חייב להסביר את העניין. תכננתי פשוט להשיב כדי לטפל בעניין, בלי להיכנס לפרטים, אבל ראיתי חובה להסביר את העניין, לאור העובדה שהעלית את הנושא.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מסכים שהנושא הזה מחייב בדיקה, טיפול, ובהחלט יש כאן משימות מספר שהעירייה צריכה לעמוד בהן. האחת, לגבות את יתרות הפיגורים, שמסתכמות בסדר גודל של 15 מיליון שקלים, שזה בעיקר ארנונה.

דבר שני, העירייה צריכה להיכנס לתהליך הבראה, כדי להגיע לאיזון התקציב השוטף וגם למנוע חריגה מהתקציב שלה שתגרום לגירעונות נוספים.

אני חייב להזכיר שממשלת ישראל העמידה, כמובן באמצעות משרד הפנים, אינני יודע באיזו תקופה, האם זה לפני, אחרי, אבל העמידה באמצעות משרד הפנים לעיריית בני-ברק 49 מיליון ש"ח; זאת אומרת, סכום נכבד שהועמד לרשות העירייה. אף-על-פי-כן נגרם גירעון לא קטן בשנת 1993, בהיקף של 30 מיליון ש"ח. מכיוון שלא עמדו בגבייה שצריך היה לגבות, הגירעון החמיר.

מבקרת המדינה הגישה דוח על פעולות העירייה, ובדוח הזה הועלו לא מעט ליקויים שהצביעו על פעילות חריגה של העירייה.

בזמן האחרון עיריית בני-ברק, כנראה בהשפעת מורשת ישראל שדיברנו עליה קודם, מינתה 12 סגנים.

### **רפאל פנחסי (ש"ס):**

כמניין שבטי ישראל. גם אני העברתי ביקורת על זה.

### **שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:**

ברור לגמרי שמיני 12 סגנים גורם הוצאות כבדות וכל מיני כותרות וכל מיני תארים. יש רק עירייה אחת בארץ שיכולה למנות שמונה סגנים, עיריית ירושלים. על כך יש סימן שאלה, האם צריך, אבל כך נקבע בזמנו וכך נשאר. עיריית בני-ברק לא נכנסת לקטגוריה הזאת לא מבחינת גודל האוכלוסייה ולא מבחינת ההחלטות שהתקבלו. אומנם 12 סגנים, לא כולם בשכר, אבל יש טכניקות לתת במקום שכר, ועל כך עמדה מבקרת המדינה בדוח קודם.

אני חושב שאני יכול לדווח שמשרד הפנים עושה מאמץ לנסות להושיע ולסייע לתושבי בני-ברק על אף הליקויים של עיריית בני-ברק, כי צריך להפריד בין המצוקה של התושבים – – –

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

חבר הכנסת פנחסי, צריך את עזרתך במשרד הפנים?

### **רפאל פנחסי (ש"ס):**

בהחלט. זה מראה שאנחנו נטשנו את המשרדים. כל הדיבורים כאילו אנחנו שולטים בשלט-רחוק, זה לא נכון. הראיה – שאנחנו זקוקים לעזרה.

### **שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:**

אלמלא היה הדבר כן, היה עולה על דעתך שחבר הכנסת פנחסי היה מעלה את זה כהצעה לסדר-היום כדי שהיא תועבר לוועדה?

לאור העובדה שמשרד הפנים התחיל בטיפול בנושא הזה, ואין לי ספק שיכולתו של חבר הכנסת פנחסי לעזור במשרד הפנים גדולה משלך, חבר הכנסת איתן, בכך אני מוכן להודות, אבל לצורך האפשרות שחבר הכנסת פנחסי יוכל לטפל בנושא במסגרת פרלמנטרית מאורגנת ונאותה, אני מוכן, אם חבר הכנסת מסכים, במקום לקיים דיון במליאה, כפי שאתה מציע בהצעה, כי זה הנוהל המקובל, שהמציע מציע דיון במליאה – נעביר את הנושא הזה לוועדה לענייני פנים, שתוכל לזמן את הגורמים הנוגעים בדבר בפורום פרלמנטרי רשמי מוסמך, בהשתתפות נציגי הסיעות האחרות, וביחד אולי אפשר יהיה למצוא מוצא לסייע לתושבי בני-ברק, על אף הקשיים והליקויים שגרמה או גרמו נציגי העירייה ועובדי העירייה או נבחרי העירייה בבני-ברק, בלי שאני מכריע מי קבע ומי גרם לליקויים, כי כרגע החומר איננו לפני. זאת הצעתי, אדוני היושב-ראש.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

תודה רבה. האם חבר הכנסת פנחסי מסכים שהצעתו תעבור לוועדה?

### **רפאל פנחסי (ש"ס):**

בהחלט.

### **אברהם רביץ (יהדות התורה):**

יש לי הצעה אחרת.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

סליחה. חבר הכנסת רביץ, הצעה אחרת. בבקשה.

### **אברהם רביץ (יהדות התורה):**

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חבר הכנסת הרב פנחסי, בני-ברק עיר העוני בישראל, ועל עיר כזו נאמר: היזהרו בבני עניים כי מהם תצא תורה.

אדוני היושב-ראש, העוני בבני-ברק אינו עניין זמני. לבני-ברק התקבצו ובאו, יותר מלכל עיר בעולם, עניים באידיאולוגיה, אשר בחרו לחיות בדרך זו של צמצום וצניעות. כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל – אשריך וטוב לך.

אבל היום אנחנו מדברים על מינימום, שהוא מים במשורה תשתה. אני חושב שזוהי מצווה גדולה לחברה בישראל להתגאות בעיר כזאת של תלמידי חכמים, של אנשים שהשליכו מאחורי גבם קריירה ותחרות, ריצה אחרי הממון, והקדישו את חייהם לתורה. לכן אנחנו חייבים לתחזק את העיר בדרך של כבוד, ולאור הדברים האלה והמציאות הקיימת והמתמשכת ושתימשך לעתיד, יש למצוא פתרון ייחודי וקבוע לעיר כזאת, שהיא כולה של תלמידי חכמים עניים. תודה.

### **רפאל פנחסי (ש"ס):**

מה אתה מציע?

### **אברהם רביץ (יהדות התורה):**

באופן פורמלי אני צריך כמובן להציע להסיר אותה, אבל אתה תראה עוד מעט איך אני מצביע.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

חברי הכנסת, אני צריך לשאול את חבר הכנסת פנחסי, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה?

### **רפאל פנחסי (ש"ס):**

כן.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

אם כך, יש לנו שתי הצעות: אחת – להעביר לוועדה, ואחת – להסיר את הנושא מסדר-היום. כולנו יודעים שחברי כנסת אומרים שהם רוצים להציע להסיר את הנושא מסדר-היום, כדי לקבל רשות

הדיבור. במקרה זה חבר הכנסת רביץ ביקש רשות דיבור על מנת להסיר את הנושא, ולמעשה זה היה כדי לתת מחמאות לעיר בני-ברק.

### **שר הכלכלה והתכנון ש' שטרית:**

לתושבי העיר.

### **מיכאל איתן (הליכוד):**

לבוחרי העיר.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

בבקשה. חברי הכנסת, הלוח מופעל. נא להצביע.

הצבעה מס' 22

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 5

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

### **היו"ר ד' שילנסקי:**

חמישה בעד, אין נגד, אין נמנעים. אני קובע שהצעתו של חבר הכנסת רפאל פנחסי בנושא: העיר בני-ברק בסכנת קריסה נוכח התעלמות ממצבה החרוג, עוברת לוועדת הפנים ואיכות הסביבה.

חברי הכנסת, מיצינו את סדר-היום. הישיבה הבאה תהיה, בעזרת השם, ביום שני הבא עלינו לטובה, ה' בשבט התשנ"ד, 17 בינואר 1994, בשעה 16:00. ישיבה זו הסתיימה.

הישיבה ננעלה בשעה 20:38.